

**ƏBDÜRRƏHMAN
CAMİ**

**YUSİF
VƏ
ZÜLEYXA**

ƏBDÜRRƏHMAN CAMİ

**YUSİF
VƏ
ZÜLEYXA**

Bakı - 2004

TƏRTİBÇİDƏN

Qoca şərqin dünya şöhrətli müdrik sənətkarlarının ölməz bədii əsərləri müxtəlif dövrlərdə doğma Azərbaycan dilinə tərcümə edilib oxucuların ixtiyarına verilmişdi.

Məlumdur ki, tərcümə üçün seçilən hər bir bədii əsər mənəvi təmizliyin, ülvi məhəbbətin, vətənpərvərliyin, insani münasibətlərin carçısı olmaqla yanaşı, gənc nəslin, oxucuların zövqünün, xarakterinin formalaşmasında mühüm rol oynayır.

Klassik Şərq ədəbiyyatının belə nadir söz-sənət inciləri bir çox mədəni xalqların dilinə tərcümə edilmiş və onların milli-mənəvi söz xəzinəsini zənginləşdirmişdir.

XV əsrin fars-tacik şairi Ə.Caminin qələmə aldığı «Yusif və Züleyxa» əsəri eramızdan çox əvvəl folklor ədəbiyyatında, sonralar «Tövrət», «İncil» və «Quran»da əks olunan ülvi məhəbbət dastanı olsa da, öz həyatiliyini, aktuallığını və cazibədarlığını bütün tarixi dövrlərdə itirməyən eşq abidəsidir.

«Yusif və Züleyxa» əsəri hər zaman bəşər övladına xas olan ülvi, təmiz, saf məhəbbət hisslərinin tərənnümü ilə müasir səslənir və yəqin ki, insan övladı yaşadığıca bu zərif hisslər tərcümanı olan əsərin təsir dairəsindən kənar qalmayacaqdır.

Ə.Caminin «Yusif və Züleyxa» əsərini fars dilindən Azərbaycan dilinə görkəmli şərqşünas alim, yüksək şairlik istedadına malik mərhum Məmməd Mübariz Əlizadə tərcümə etmişdir.

Lakin Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra kiril əlifbasının latın qrafikası ilə əvəzlənməsindən sonra gənc nəsli mənəvi zənginlik sərvəti olan bir çox əsərləri oxumaqdan məhrum olmuşdu. Azərbaycan oxucusunun dünya ədəbiyyatı nümunələri ilə doğma dilində tanışlığı və mədəni-mənəvi zövqünün formalaşması üçün Azərbaycan Respublikasının prezidenti cənab İ.Əliyev kiril əlifbasında nəşr edilmiş bir sıra əsərlərin latın qrafikasında çap olunması haqda fərman imzalamışdır. Sevindirici haldır ki, bu əsərlərin içərisində

Farscadan çevirəni:
M. Mübariz Əlizadə
İxtisas redaktoru:
M. Sultanov

Əbdürrəhman Cami

«Yusif və Züleyxa», birinci növbədə, bəşəri eşq, pak məhəbbət dastanıdır, Yusif də, Züleyxa da təmiz və ülvi eşqin bütün məziyyətlərini duyan, onunla yaşayan və öz məqsədlərinə çatmaq üçün ən ağır imtahanlardan çıxan səciyyəvi qəhrəmanlardır...

M.M.Əlizadənin tərcümə etdiyi Ə.Caminin «Yusif və Züleyxa» dastanı da vardır. Nəticədə əsər yenidən redaktə edilmiş və əziz oxucular Ə.Caminin ülvi məhəbbət, dostluq, mənəvi saflıq hisslərini təbliğ edən «Yusif və Züleyxa» əsərini yeni əlifba ilə oxumaq imkanını əldə etmişlər.

Nüşabə Əlizadə

BİR NEÇƏ SÖZ

Əbdürrəhman Cami (1414–1492) tacik-fars ədəbiyyatının böyük klassiklərindən biri, Şərqi aləmdə şer, sənət və ictimai fikrin inkişafında müstəsna rolu olan mütəfəkkir sənətkarlardandır. Onun zəngin yaradıcılıq irsi – rəngarəng bədii lirikası, «Həft-ovrəng» adı ilə məşhur olan yeddi poeması, didaktik-fəlsəfi əsərləri bütün dünyada şöhrət qazanmış, bir çox dillərə tərcümə olunmuş, son beş əsr müddətində Şərqdə, xüsusilə, Orta Asiyada şerin və ictimai fikrin inkişafına güclü təkan vermişdir.

Şairin «Yusif və Züleyxa» mənzum romanı onun şöhrətini daha çox yüksəldən, onu bütün dünyaya tanıdıran əsəridir. Poemanın mövzusu bizim eramızdan bir çox əsrlər əvvəl yaranan, Afrika və Asiya xalqlarının folklorunda geniş yayılan, «Tövrat», «İncil» və «Quran» kimi dini kitablarda öz əksini tapan və bir neçə görkəmli şairlər tərəfindən qələmə alınan didaktik-əxlaqi və sönməz məhəbbət dastanından alınmışdır. Bu mövzunun həm Camiyə qədər və həm də Camidən sonra bədir ədəbiyyatda dönə-dönə işlənməsinə, nəzm və nəsrə təkrarən yazılmasına baxmayaraq, «Yusif və Züleyxa» dedikdə Cami və Cami dedikdə, «Yusif və Züleyxa» fikrimizdə canlanır.

Bu əsərlə «Şahnamə»nin taleyi arasında müəyyən bir oxşarlıq vardır. Belə ki, Firdovsiyə qədər və Firdovsidən sonra bir çox şahnamələr yazılmışsa da, dünyada ancaq bir şahnamə-nəvis şair, yəni Firdovsi və bir «Şahnamə» – Firdovsinin əsəri tanınmış və əbədi həyat hüququ qazanmışdır.

Əbdürrəhman Cami əsrinin ən qüdrətli şairi, böyük alim və mütəfəkkiri idi. Şairin parlaq zəkası yalnız yaşadığı əsrin və yaratdığı mühitin çərçivələri daxilində məhdud qalmayıb, ümumbəşəri vüsət kəsb etmiş və onun dünyagörüşlərində insan səadəti kimi ülvi bir amal əsas yer tutmuşdur. O, fikrinin vüsəti, yaradıcılıq zəkasının parlaqlığı ilə məsnəvilərində bir ustad və müəllim kimi xatırlayıb vəsf etdiyi dahi Azərbaycan şairi

Nizami Gəncəvi kimi bəşəri qayələri, sadə insanların səadətini və ümumiyyətlə, humanizmi əsas meyar qəbul etmiş və insanın ləyaqətini, əzəmətini hər şeydən uca tutmuşdur.

«Yusif və Züleyxa» mənzum romanındakı müsbət qəhrəmanların mənəvi-əxlaqi səciyyəsi şairin fəlsəfi-didaktik görüşlərinin istiqamətini müəyyənləşdirmək üçün ən möhkəm əsas ola bilər. Caminin böyüklüyü ondadır ki, o öz qəhrəmanlarını əfsanəvi dastanlardan alsa belə, onların arzu və əməllərini, gündəlik qayğı və fəaliyyətlərini, mübarizə və inkişaflarını real aləmlə, ictimai həyatla, bəşər cəmiyyətinin təbii və zəruri qanunları ilə bağlayır; xeyrin şəər qüvvələri üzərindəki qələbəsinin çətin və fədakarlıq tələb edən mübarizə yollarına işıq saçır.

«Yusif və Züleyxa», birinci növbədə, bəşəri eşq, pak məhəbbət dastanıdır. Yusif də, Züleyxa da təmiz və ülvi eşqin bütün məziyyətlərini duyan, onunla yaşayan və öz məqsədlərinə çatmaq üçün ən ağır imtahanlardan çıxan səciyyəvi qəhrəmanlardır. Şair belə bir eşqi həm öz qəhrəmanları, həm də bütün insanlar üçün əsas keyfiyyət hesab edir:

Eşqdır aşiqi saxlayan cavan,
Onu tanıtdıran, onu ucaldan!
Məcnun içməsəydi bu meydən əgər,
Yada salardımı onu bir nəfər?!
Minlərlə ağıllı, idraklı insan
Sevib-sevilmədən getmiş dünyadan!
Onlardan nə bir ad, nə nişan vardır.
Nə dillər əzbəri bir dastan vardır!
Varsa da dünyada bir çox gözəl quş,
Onların adını hamı unutmuş.
Zövq əhli eşqdən danışsa əgər,
Bülbüllə pərvanə adını çəkər!

Caminin nəzərində eşq insanları həyatın hər cür çirkinliklərindən, feodal cəmiyyətinin fərdiyyətçilik hisslərindən qoruyur, mənəvi cəhətdən onu yüksəldir, onu paklıq və

ülviyyət məqamına çatdırır. Caminin bütün əsərlərində olduğu kimi, «Yusif və Züleyxa» əsərində də şairin dini-təriqət görüşlərindən irəli gələn motivlərə təsadüf edirik. O öz oxucusunu əsərin baş qəhrəmanı olan Yusifin camalı və kamalı ilə, hələ onun dünyaya gəlməsindən bir çox əsrlər əvvəl «aləmi-zərr»də (ruhlar aləmində) tanış edir. Yusifin sərgüzəşti, onun Züleyxa ilə olan eşq macərəsi, yuxular, vəhylər (ilahi ilham) vasitəsi ilə müəyyən olunur. Qəhrəmanın həyatındakı ən ağır dəqiqələrdə səmalar elçisi Cəbrayıl onun yanına gəlir, məsləhətlər verir, gələcək işlərində səbirlə və səbatlı olmağı ona tövsiyə edir. Lakin bunlar əsərdə ikinci dərəcəli və həm də əhəmiyyətsiz yer tutur. Bu kimi ricətlər bir çox hallarda Caminin yaradıcılıq zövqü və dünyagörüşlərindən deyil, mövzunun mənşəyi və çoxəsrli tarixindən irəli gələn öləri hallardır. Əsərdə qoyulan başlıca məsələ, yəni Yusiflə Züleyxanın coşğun eşqi Caminin qələmi ilə əflatuni-ilahi eşq deyil, tamamilə real, bəşəri məhəbbət kimi verilir və bütün hadisələr də həmin real məhəbbət ətrafında öz təbii məcrasında cərəyan edir.

Əsərin bədii-fəlsəfi ruhunu anlamaq üçün onun baş qəhrəmanları olan Yusiflə Züleyxanın müəllif tərəfindən necə səciyyələndirildiyi barədə, qısa da olsa, danışmaq lazım gəlir. Şair bu iki qəhrəmanın hər birini özünə xas olan mənəvi, psixoloji və əxlaqi cizgilərlə təsvir etmişdir. Bu cizgilər arasında ümumilik, eyniyyət ünsürləri olsa da, fərqlənmə, fərdilik ünsürləri əsas yer tutur. Yusifin səciyyəvi məziyyətini sakitlik, dözümlük, təmkin və vüqar təşkil edirsə, Züleyxa öz coşğunluğu, məqsədə çatması üçün hər cür təhlükənin gözü içinə baxması ilə səciyyələnir. Hər iki qəhrəman biri digərini sevir, lakin Yusif öz həyat yolunda sağlam düşüncəni, etikani, ləkəsiz əxlaqı, təmiz vicdanı rəhbər tutur; iki sevgilini bir-birindən ayıran maneələrin təbii yolla aradan qaldırılacağına inanır, məqsədə çatmaq üçün mənliyinə və mənəviyyətinə zidd olan heç bir hərəkətə yol vermir. Bütün əsər boyu şair, baş

qəhrəmanın bu xüsusiyyətini qabarıq şəkildə nəzərə çatdırmağa çalışır. Budur, Yusif Züleyxa ilə növbəti deyişmələrinin birində öz eşqini və riayət etdiyi etikanı belə izah edir;

Gəl, məni bu günah işə çağırma!
Məsumluq şişəmi daş ilə qırma!
Vurma ətəyimə üsyan ləkəsi,
Yandırar çismimi şəhvət şöləsi...
Bu gün əl götürsən yaxamdan əgər,
Bu xəlvət binadan buraxsan əgər,
Uzaqda olsam da, ləzzət alarsan.
Bir gün kama çatıb razı qalarsan.
Murada çatmağa tələsmə zinhar!
Gec dəyən meyvələr ləzzətli olar.
Toruna gec düşən qaragöz ceyran,
Yaxşıdır, tez düşən dəcəl dovşandan.

Yusif təkcə hüsnü ilə dünyanı heyran edən əfsanəvi bir gözəl və eşqi ilə ürəkləri dağlayan bir aşiq deyildir. O, sözün əsl mənasında bir insandır. Cami mütəfəkkir bir şair olaraq Yusif surətini tipik, müsbət insan surəti kimi qələmə almış və insanlığa xas olan bütün məziyyətləri və gözəl sifətləri bu surətdə cəmləşdirmişdir. Yusif ağıl, kamal mücəssəməsidir. O, zəhməti şərəf işi bilir. Hər işə bacarıq və mətanətlə qoşulur, istedad və fədakarlıq nümunələri göstərir. O, müdrik dövlət adamıdır, öz tədbirləri ilə xalqı aclıq və ölüm fəlakətindən qoruyur. Vəzirlük və sonra şahlıq dövründə hakimiyyətdə ədaləti rəhbər tutur, insanları səadət nemətinə çatdırır. Yusif xeyirxah və alicənab bir insandır. Həyatının ən ağır dəqiqələrində olduğu kimi, hökmdarlıq məqamına yüksəldiyi dövrdə belə, ancaq bir arzu ilə, – insanlara yaxşılıq etmək, onların dərdinə, qəminə şərik olmaq arzusu ilə yaşayır. O, hətta öz düşmənlərinə belə kin bəsləmir, qisas hissi ilə yaşamır, yamanlıq müqabilində yaxşılıq etməyi özünə borc bilir.

Züleyxa surəti isə əsərdə tamamilə başqa bir planda verilmişdir. Onun ideali yalnız eşqdır. Bu eşq Züleyxanın varlığına hakimdir. O, hələ ilk gənclik çağında yuxuda görüb vurulduğu, eşqi ilə divanə olub zəncirləndiyi, sorağı ilə atasının şahlıq büsətini və doğma yurdunu tərک edərək qürbət ellərə

düşdüyü, sonra isə Misirdə bir qul kimi satın alıb evinə gətirdiyi Yusifin vüsəlinə çatmaq üçün insan qüdrəti daxilində olan hər cür tədbirlərə, hiyləyə əl atır. Yusifin əksinə olaraq, Züleyxa eşqində çılğın və pərvazsızdır. O, məhəbbət naminə öz qulunun qarşısında kənizə çevrilib xidmətdə dayanır, onun önündə diz çöküb yalvarır, gecələr sübhə qədər ağlayıb sızlayır, sevgilisini xəlvətə çəkib vüsəl istəyir, intiharla onu hədələyir, bütün tədbirləri boşa çıxdıqda ona böhtan atıb zindana göndərir, lakin etdiyinə peşman olur, pərvanə şamın başına dolanan kimi, məhbus yarının başına dolanır, eşq atəşində alışıb yanır, vaxtsız qocalır, gözləri kor olur, beli bükülür, sərvətini canan yolunda əldən verib dilənçi vəziyyətinə düşür, ancaq eşqindən dönmür və öz məqsədinə nail olur. Züleyxa eşqi ilə bir qüvvət bilir ki, onun qarşısında heç bir maneə dayana bilməz. Belə maneələrə rast gəldikdə o, hər şeyi, hətta özünün və sevgilisinin həyatını ayaq altına alıb keçmək, irəliləyib murada çatmaq əzmindədir. Züleyxanın vüsəl təmənnasını rədd edən Yusifə onun verdiyi bu cavabda eşqinin və ehtirasının böyük qüdrəti aydın bir surətdə təcəssüm etdirilmişdir:

...Çıxma istəyimə qarşı, yoxsa mən,
İntihar edərim sənə əlindən!
Gəl qucu boynumu, qucmasan əgər
Öz əlimlə kəsər boynumu xəncər.
Bil ki, dolanmasa qolun boynuma,
Düşər nahaq qanım sənə boynuna!
Vuraram xəncəri bir süsən kimi.
Gül kimi qızardar qan köynəyimi,
Ayrılıq dağıyla odlanır canım,
Sənə həsrətindən qurtarar canım...

Cami bu iki qəhrəmanın mənəvi, etik xüsusiyyətlərini, onların əxlaqi səciyyətlərini qarşı-qarşıya qoyur, Yusif surətinin məziyyətlərinə üstünlük verib, haqq qazandırır. Əsərin sonunda sevgililər bir-birinə qovuşub murada çatırsa, bu xoş nəticəyə onları çatdıran Züleyxanın coşğun ehtirası deyil, Yusifin həqiqi

bəşəri hissləri, yüksək mənəviyyəti, səbir və mətanəti olmuşdur. Yusifdə olan bu məziyyətlər Züleyxanı da islah edir, ondakı çılğın ehtirasın səmimi bəşəri duyğulara əsaslanan pak bir məhəbbətə çevrilməsinə kömək edir.

«Yusif və Züleyxa» eyni zamanda didaktik bir əsərdir. Ölməz məhəbbət dastanının hər bir fəslini oxusaq, onun qəhrəmanlarının ağır və mürəkkəb həyat yolunun hər addımına nəzər salsaq, müdrik bir filosofun, həkimanə məsləhətlərlə gələcək nəsillərə həyat dərsi və insanlıq adabını öyrətdiyinin şahidi olarıq. Bu cəhətdən kitabın sonunda şairin ruzigardan şikayəti, oğluna nəsihəti və əsərin xətmə barədə yazdığı parçalar daha qiymətli və daha ibrətamizdir. Feodal-pədərşahi bir cəmiyyətdə yaşayıb, şahların saray mühiti ilə yaxından tanış olan, belə bir mühitin insanların başına nə kimi fəlakətlər açdığını gözü ilə görən şair, haqlı olaraq, oğluna xitabən bütün oxucularına belə müdrik məsləhətlər verir:

Şahların hüuru yanar bir oddur,
Tüstütək bu oddan çalış uzaq dur!
Oddan yüksəlsə işıq məşəli,
Uzaqdan faydalan, getmə irəli!
Qorxuram o oda məftun olasan,
Həyat işığından məhrum qalasan!
Vəzifə axtarma, əgər ağlın var
Ki, gah təyin edib, gah çıxararlar.
Elə bir kürsüdə oturma ki, sən,
Başqası qaldırsın sənə yerindən!

«Yusif və Züleyxa» dastanı əsrlərdən bəri xalqımızın şüurunda yer tapmış, dilində əzbər olmuş, folklorumuzda variantları yaranmış, şairlərimiz bu əfsanəvi aşıqların ulvi məhəbbətini tərənnüm etmiş, atalarımız oğullarına və qızlarına Yusif və Züleyxa adlarını vermiş, analarımız onların şəkillərini zərif xalçalar üzərində, ipək pərdələrdə toxumuşdur. Buna görə də qardaş tacik xalqının və yaxın qonşumuz olan fars xalqının böyük klassiki Əbdürrəhman Caminin bu ölməz dastanının

azərbaycancaya tərcüməsi və nəşri, heç şübhəsiz ki, şer və sənət aşıqları, geniş oxucu kütləsi tərəfindən maraq və razılıq hissi ilə qarşılanacaqdır!

M. Mübariz

XİTAB

İlahi, solmayan bir gül ver bizə!
Ümid qönçəsini aç üzümüzə!
O qönçə bəzəsin ilham bağını,
Ətriylə doldursun gül damağını.
Bu möhnət evində minnət qoymadan,
Məni nemətinə qərq et, yaradan!
Minnətdar olmaqla ol mənə rəhbər,
Olsun təşəkkürün dilimdə əzbər!
Paklıqdan, ağıldan barındır məni,
Sözümlə fəth edim bütün ölkəni!
Könlümdə gövhərdən bir xəznə yarat!
Ver o xəzinədən dilimə barat!
Sən açdın təbimdə özün nafəmi¹,
Mişkimin ətriylə doldur aləmi!
Yağsın qələmimin dilindən şəkər!
Yazdığım şerlər qoxusun ənbər!
Qalmamış sənətə, sözə etibar,
İndi bu namədən bir quru ad var!
Bu şirin badələr məclisində mən,
Bir nişan görmürəm bu tərənədən!
Çəkib badələri başa həriflər,
Nə qədər şərab var, içib getmişlər!
Görünmür məclisdə püxtə bir adam
Ki, olsun əlində mey dolu bir cam!
Cami, gəl utanma, özünü yetir!
Safından, xıltından bizə mey gətir!

¹ Нафя – мишк мянбәйи олан ащу әюбәйи.

EŞQ FƏZİLƏTİNİN BƏYANI VƏ ƏSƏRİN NƏZMƏ ÇƏKİLMƏSİNİN SƏBƏBİ

Eşqsiz bir könül, könül deyildir,
Eşqsiz bir vücud su ilə gildir.
Könüldən getməsin məhəbbət qəmi,
Tərk etsin eşqsiz könül, aləmi.
Aləmin varlığı eşq ilə qəmdir,
Məhəbbət aləmi ülvü aləmdir!
Fələk gərdiş edir eşq ilə ancaq,
Eşqin fitnəsilə dolmuşdur afaq,
Eşqin əsiri ol, get, azad yaşa,
Qəmini sinənə salıb, şad yaşa!
Eşqin badəsindən könül məst olar,
Sevib-sevilməyən xudpərəst olar.
Eşqdır aşıqı saxlayan cavan,
Eşqlə dünyada ucalar insan.
Məcnun içməyəydi bu meydən əgər,
Yada salardımı onu bir nəfər?
Minlərlə ağıllı, idraklı insan,
Sevib-sevilmədən getmiş dünyadan,
Onlardan nə bir ad, nə nişan qaldı.
Nə dillər əzbəri bir dastan qaldı.
Varsa da dünyada bir çox gözəl quş,
Onların adını hamı unutmuş.
Zövq əhli eşqdən danışsa əgər,
Bülbüllə pərvanə adını çəkər.
Dünyada yüz işə qol qoysan belə,
Eşqdır hamıdan yüksək mərhələ.
Məcəzi olsa da, eşqə könül ver,
Həqiqət mülkünə eşq rəhbərdir.
Əvvəl əlifbanı öyrənməmişsə,
Quranı oxumaq bilməz bir kimsə!
Eşitdim mürşüdə dedi bir nəfər,

Həqiqət yolunda ol mənə rəhbər!
Dedi ki, eşqlə tanış deyilsən,
Aşiq ol, sonradan yanıma gəl sən!
Surət şərabından sərxoş olmadan,
Məna şərbətini dadmazsan, inan!
Lakin o şərabdən bir cam içərək,
Çox tez bu körpüdən keçəsən gərək.
İstəsən vaxtında mənzilə çatmaq,
Bu yolda nə durmaq olar, nə yatmaq.
Allaha şükür ki, yaşadığca mən,
Çəkmədim əlimi eşq ətəyindən.
Mişkimi nəfəsiz görən dayələr,
Nafimi¹ kəsdilər, eşq oldu xəncər.
Anam dodağıma döş qoyan zaman,
Əmdim eşq südü, o süd oldu qan.
Saçım süd rəngində olsa da bu gün,
Getməz damağımdan dadı o südün.
Qocaya, cavana baxmaz məhəbbət,
İndi də könlümlə bağlayıb ülfət,
Deyər: – Cami, aşiq sayılmaz qoca,
Aşiqlik adını uca tut, uca!
Yarat aşiqlikdən elə bir dastan
Ki, qalsın o səndən aləmdə nişan!
Yarat bir əsər ki, adın ucalsın,
Sən ölüb gedərkən, yerində qalsın.
Eşqin sədasını eşidən zaman,
Quş tək qanadlandı bədənimdə can.
Durdum xidmətində canla-başla mən,
Sehrlər yaratdım öz qələmimdən.
Allahın köməyi olarsa əgər,
Əkdiyim bu ağac haqdan bar verər.
Eşqin atəşindən bir od qalaram,
Yanar bu atəşdə ağıllar tamam

¹ Наф – эюбяк.

Tüstüdən fələklər qara bağlayar,
Sonsuz ulduzların gözü ağlayar.
Sözü bir məqama çatdırım ki, mən
Göylər hünərimə seyləsin: «Əhsən!»
**SÖZ FƏZİLƏTİ ÇƏMƏNİNDƏN GÜL
TOPLAYIB DƏSTƏ DÜZƏLTMƏK VƏ
ƏSƏRİN NƏZMƏ ÇƏKİLMƏSİ SƏBƏBİNİN
TAMAMLANMASI TELİ İLƏ
ONU BAĞLAMAQ**

Eşq divanının bəzəyi sözdür,
Eşq gülzarının çiçəyi sözdür.
Ağlın bar-bəhəri söz olmuş ancaq,
Dünyada yadigar tək söz qalacaq!
Hər nə ki, dünyada bizdən yaranmış,
Aqillər demiş ki, sözdən yaranmış.
Sözün nəfəsilə canlandı qələm,
Varlıq lövhəsinə nəqş etdi rəqəm.
Sözün çeşməsinə qələm ki, açdı,
Hikmətdən saf, təmiz fəvvarə saçdı.
Dünyada yüksəkdə, alçaqda nə var,
Həməni fəvvarədən məst olub qalar.
Dodaq o təsirdən nüktələr¹ saçar,
Məna gülşənində gül kimi açar.
Atar ətəyinə nəfəs əlini,
Gülşəndən çıxarar o şux gəlini.
Açar qapısını önündə qulaq,
Düşər ayağına bihuş olaraq.
Könül qarşılıyar sevinclə onu,
Ürək qönçə kimi qucar boynunu.
Gah dodaq sevincdən açılıb gülər,
Gah da qəm-qüssədən ağlayar gözlər.
Gülər qəmlilərin dodağı ondan,

¹ Ницктя – инъя мяналы сюз.

Gülən insanları odur ağladan,
Onda bu hikməti gördüyümçün mən,
Çəkmərəm əlimi, bil, ətəyindən.
Alışdım pir verən meydən içərək,
İndi də göylərdə mən uçam gərək,
Qəlbimdə gizlənən sirri bildirəm,
Dünyanı ağladam, həm də güldürəm.
Köhnəlmiş Xosrovla Şirin dastanı,
Şirin sözlə tapım yeni sultanı.
Məcnunla Leylinin bitmiş söhbəti,
Başqa bir aşiqin çatmış növbəti.
Yusiflə Züleyxa eşqindən həmin,
Şəkər yeməlidir, tutisi təbin.
Allah bu dastanı bəyənmiş özü,
Mən də qaldıraram göylərə sözü.
Tanrı ki, vəhyində vermişdir xəbər,
Yəqin onda olmaz yalandan əsər.
Kimsənin xatiri bizdən şad olmaz,
Yalanı doğruya qatarsaq, bir az.
Sözün doğruluqdur hüsnü, kamalı,
Ay da naqis olsa, solar camalı.
Yalançı səhərin işığı olmaz.
Ağarmış olsa da üfuku bir az,
Doğruçu səhərlə söküləndə dan,
Qaldırar bir qızıl bayraq asıman.
Yalanı sənətlə bəzəsən əgər,
Onun çırağına nur verər hünər.
Çirkinin əyninə atlas biçmə, gəl,
İpək donla çirkin görünməz gözəl.
Gözəl ola bilməz ipəklə çirkin,
Çirkin, qiymətini salar ipəyin.
Ənniyi gül üzə sürtəsən gərək,
Gözəlin hüsnünü artırar bəzək.
Ənnik yaxılsa da çirkin bir üzə,

Baxanda çirkinlik dəyəcək gözə.
Bütün məşuqlardan Yusif gözəldi,
Belə bir hüsn ilə adı yüksəldi.
Bir gözəl vəsfində gedərsə söhbət,
«Yusif-sanidir» deyərlər, əlbət.
Aşıqlar içində Züleyxa təkdi,
Hamıdan ondakı eşq yüksəkdi.
Eşqə ömrü boyu meylini saldı,
Şah ikən, əsiri-eşq olub qaldı.
Qocalıb taqətdən düşdüyü zaman,
Eşqin qüdrətilə oldu novcavan.
Ağladı eşq ilə, güldü eşq ilə,
Doğuldu, yaşadı, öldü eşq ilə,
Onlardan söz açıb mən birər-birər,
Qələmin ucuyla saçaram gövhər.
Nadir inciləri sərf etdikcə mən,
Yaranar yeni bir xəznə hikmətdən.
Təkcə arzum budur, bir nəcib insan,
Məhəbbətnaməmi oxuyan zaman,
Namə tək üzümdən üzün örtməsin,
Qələm tək hərfimə barmaq sürtməsin.
Əsərdə taparsa əgər bir xəta,
Açmasın başıma min bir macərə!
Bacarsa, səhvimi eyləsin islah,
Bacarmazsa, sussun, olmasın bədxah!

**QEYB GECƏ MƏCLİSİNDƏ YUSİF
CAMALININ ŞƏMİNİN İŞIQLANMASI
VƏ ADƏMİN KÖNÜL PƏRVANƏSİNİN
O ATƏŞƏ YANMASI DASTANI**

Məna dənizindən inci tapanlar,
Asiman vəhyindən xəbər tutanlar,
Bəşər tarixini yazmaq istərkən,
Verdilər belə bir xəbər Adəmdən:
Mənəvi göz ilə baxdığı zaman,
Adəmə nəslini verdilər nişan.
Durmuş peyğəmbərlər səf-səf aşikar,
Hər səfin öz yeri, öz məqamı var.
Övliya¹ səf çəkib başqa bir yanda,
Dayanmış xidmətə hazır hər anda.
Onların ardında yaradaraq səf,
Ordular bir tərəf, şahlar bir tərəf.
Düzülüb sıraya başqa xəlayiq,
Hərəsi bir işə, bir ada layiq.
Hamıya diqqətlə baxınca Adəm,
Canlandı gözündə yeni bir aləm.
Ay kimi Yusifə sataşdı gözü,
Ay deyil, o idi günəşin özü!
Məclisdə hamıdan şam tək seçilir,
Hüsnü qarşısında hamı kiçilir.
Günəş qarşısında ulduz itən tək,
Gözəllər önündə itmişlər, gerçək!
Çiyinə dilbər tək salmışdır rida²,
Ayağı altında yüz dilbər fəda.
Hüsnünün kamalı həddini aşmış,
Vəsbində idrakın özü də çəşmiş.

¹ Ювлийа – дини рящбярляр.

² Рида – узунятыклин цст палтары.

Əynində ilahi lütfündən xələt,
Başında parlayır taci-səltənət!
Alnında səadət sübhü açılır,
Üzündən zülmətə işıq saçılır.
Vücut zülmətindən pak ola-ola,
Durmuş peyğəmbərlər ondan sağ-sola.
Mələklər yanında bir dövrə vurmuş,
Bayraqlar qaldırıb, nizamla durmuş!
Bu günəş qəndilin pak mehrabına,
Bir uca səs ilə edərlər səna.
Adəm heyran oldu o cah-cələla,
Təəccüb içində daldı xəyalə:
İlahi, bu kimdən almış yaraşiq?!
Kimin gözlərinə bəxş edir işıq?!
Haradan yar oldu ona səadət?!
Haradan bu camal, bu şan, bu şövkət?!
Səs gəldi: o sənin nuri-didəndir,
Kədərli qəlbini sevindirəndir!
Yəqub gülzarında bir növnəhaldır¹,
Xəlil səhrasında cavan gəzəldir²!
Cələlda keyvanla yanaşı durar,
Şah olar, Misirdə taxta oturur!
Hüsn camalını görən gözəllər,
Qibtədən olarlar hamı xuncigər,
Odur güzgü tutan ay camalına,
Nəyin var xəznəndə bağışla ona!
Dedi: – Bəxşiş ona könlümü verdim,
Camalın altıda dördünü verdim.
Yəni gözəlliyi qıl üçə qismət,
İki pay ona ver, xalqa bir, fəqət!
Günəş tək camalı nur saçan zaman,

¹ Нювнящал – ъаван аьаъ, тинэя.

² Ъязал – ащу, ъейран.

Çıxsın gözəllərin hüsnü sıradan.
Sonra o dilbəri basdı bağına,
O təmiz qəlbini bəxş etdi ona.
Alnından öpərək necə bir ata,
Ona öz meylini eylədi əta!
Oğlunun şövqündən açdı gül kimi,
O gülü oxşadı bir bülbül kimi.

**YUSİF CAMALININ FİDANI QEYB
GÜLZARINDAN HƏYAT BAĞÇASINA GƏTİRİLİR
VƏ YƏQUBUN GÖZ YAŞI ZÜLEYXANIN KÖNÜL
EŞQİ İLƏ ONU BƏSLƏYİR**

Bu surətpərəstlik evində hər kəs,
Növbətlə varlıqdan dəm vurur əbəs.
Hər zaman həqiqət eləyir zühur,
Hər dövrün özünə məxsusdur bu nur.
Dəyişməz vəziyyət olsa dünyada,
Bir çox nur örtülüb gedərdi bada!
Fəzadan itməsə günəş işığı,
Ulduzlar almazdı bu yaraşığı.
Şaxta vurmasaydı qışda çəməni,
Yazda bəzəməzdi güllər gülşəni.
Dünyanı tərک edib getdikcə Adəm,
Şeysin¹ mehrabına üz tutdu aləm.
O da getdi, İdris oldu peyğəmbər,
Xalqa həq dərşini oxudu əzbər.
Uçduqda göylərə İdrisin ruhu,
Dinin keşikçisi etdilər Nuhu.
Elə ki, tufana Nuh düşüb batdı,
Xəlilullah gəlib bir din yaratdı.
O vaxt ki, yığıldı dəvət süfrəsi,
İshaqə yetişdi dəvət növbəsi.
O da bu aləmi tərک edən zaman,
Yəqub səs qaldırdı huda dağından.
O, daha bir geniş süfrə açaraq,
Şamdan Kənanadək qaldırdı bayraq!
Kənanada salınca daimi məkan,
Sərvəti, övladı artdı durmadan.
Qoyunun, quzunun yox idi sanı,

¹ Шейс – яфсаняви пейьямбяр ады.

Tutdu qarışqa tək sürü səhranı.
On bir oğlu vardı Yusifdən başqa,
Yusif can kimi sevirdi, əmma!
Yusif o dəmdə ki gəldi dünyaya,
Hüsnü də bir rəqib kəsildi aya.
Könül bağçasında bir nəhal idi,
Canlar səmasında bir hilal idi.
Xəlil gülşənində açdı bir çiçək,
Nərgisdən zərifdi, süsəndən göyçək.
İshaqın bürcündən bir ay ucaldı,
Dünyanın gözünə o işıq saldı.
Yəqub bağında bir lalə açaraq,
Həm məlhəmi oldu, həm də çəkdi dağ.
Kənanada doğuldu bir gözəl ceyran,
Ona həsəd çəkdi sərəsər Kənan.
Nə qədər anası sağ idi onun,
Süd ilə şəkərin yudu oğlunun.
Bəsləyib çatdırdı iki yaşına,
Əcəl zəhər qatdı onun aşına.
O həq dəryasında əziz inciydi,
Anasız bir yetim qalıb incidi.
Ata gördü, inci olacaq tələf,
Bacısı bağırını elədi sədəf.
Can quşu bibidən pərvəriş aldı,
Sevinc gülşənində qol-qanad çaldı.
Böyüyüb boy atdı bir fidan kimi,
Dil açıb danışdı xoş zəban kimi.
Bibisi mehrini ona bağladı,
Bir an görmədikdə qəmdən ağladı.
Gecələr qucuqub yatdı baş-başa,
Gündüzlər günəş tək qıldı tamaşa.
Onsuz istəməzdı, olsun bir günü,
O idi şad edən qəmli könlünü.
Yusifə qalmışdı Yəqub tamarzı,

Könlündə yaşadı daim bir arzu.
Ürəyi istərdi hər gün, hər gecə,
Yusif öz yanında olsun ölincə,
Dedi: – Əziz bacım, bilirəm, inan!
Yusifçin yarpaq tək əsirsən, inan!
Lakin onsuz olmuş həyatım acı,
Məni gəl möhnətdən qurtar, ey bacı!
Onu göndər mənim xəlvətgahıma,
Son qoy hicranıma, son qoy ahıma.
Yəqubdan bu sözü bacı eşitdi,
Zahirdə əmrinə itaət etdi.
Lakin düşündü ki, qursun bir hiylə,
Yusif verməsin əldən əliylə.
İshaqdan qalma bir kəməri vardı,
Haqq yolda işlənilib, çapar-çapardı,
Hər kəs bağlasaydı onu belinə,
Çatmazdı fələyin əli əlinə.
Görcək ayırırlar Yusifi ondan,
Kəməri bağladı belinə pünhan.
Elə bağladı ki, tutmadı xəbər,
Bilmədi belinə bağlanmış kəmər.
Yəqubun yanına göndərdi xoşhal,
Sonra haray çəkib, saldı qalmaqal
Ki, aman o kəmər itmiş evimdən,
Hər kəsi görüncə tutaraq həməni,
Təpədən-dırnağa gəzirdi arvad,
Çoxların gəzdisə, tapmadı bir zad.
Elə ki Yusifə yetişdi növbət,
Axtarıb, kəməri tapdı, nəhayət.
Beləydi şəriət hökmü o zaman
Ki, qanun sayardı dindar hər insan,
Əsir aparardı hər mal yeyəsi,
Oğurluq üstündə tutulan kəsi.
Baş tutdu bibinin qurduğu kələk,

Yusifı apardı oğru deyərək.
Evi işıqlandı, şənləndi üzü,
Lakin əcəl çatdı, bağlandı gözü.
Elə ki Yəquba çatdı bu xəbər,
Qəlbindən silindi ızdırab, kədər,
Yusifı apardı yanına dərhal,
Bacı matəmində çəkmədi məlal.
Başqa oğulların daşın ataraq,
Yusifə qiblə tək tapındı ancaq.
Xəstə ruhu tapar Yusifdən şəfa,
Gözləri alardı hüsnündən ziya.
Yusiflə oturur, Yusiflə durar,
Yusifin mehrilə min büsat qurar.
Bəli, o yerdə ki, belə bir ay var,
Günəşin özü də kölgədə qalar.
Acizəm, vəsf edim mən o dilbəri,
Hüsnünə valehdir hurilə pəri.
Eşq fəzasında bir parlaq aydı,
Parlayıb, nurunu aləmə yaydı.
Ay deyil, günəşdən parlaqdı, inan!
Göydə parlayan ay nur alır ondan.
Yanıldım, mən ona afitab dedim,
Durnagöz bulağa mən sərab dedim.
Misli heç olmayan müqəddəs bir nur,
Varlıq aləminə gəlmişsə, odur!
Dünya gəlişiyə olmuşdur abad,
Yusifə onunçün verildi bu ad!
Yəqubun qəlbinə mehri sığmazdı,
Yolunda can qoysa, yenə də azdı.
Çünki məftun idi hüsnünə onun,
Huridən, mələkdən gözəl oğlunun,
Məğrib ölkəsində gözəl Züleyxa,
İsmət pərdəsində oturub tənha,
Yuxuda görməklə o gül camalı,

Eşqini coşdurdu onun xəyalı.
Yaxın, uzaq bilməz, coşsa məhəbbət,
Ülvidir ondakı yenilməz qüdrət!

**CAMAL GÜNƏŞİNİN TULUYU İLƏ
MƏĞRİB
ÖLKƏSİ MƏŞRİQİ OLAN ZÜLEYXANIN
ƏSLİ-NƏSƏBİ HAQQINDA**

Xəznəsində sonsuz söz dürrü olan,
Şair xəbər verdi keçmiş zamandan
Ki, Timus adlı şah Məğrib-zəmində,
Namusda tək idi öz aləmində.
Cəlali, şövkəti, mülkü, ordusu,
Qəlbində qalmazdı heç bir arzusu.
Səadət rəmziydi başının tacı,
Taxtı fələklərdən alar xəracı.
Ordusu, cövzadən¹ bağlayar kəmər,
Qılıncına bəxti bəxş edər zəfər.
Var idi Züleyxa adlı bir qızı,
Dünyanın misilsiz parlaq ulduzu.
Qız deyil, aləmin göz işığıydı,
Şahlıq xəznəsinin yaraşığıydı.
Dilimi vəsfində aciz bilərək,
Xəyalıyla təbi sınaşam gərək.
Saçı tək asılım başdan aşağı,
Qəlbimə nur saçsın hüsn çırağı.
Köməyimə çatsın o şirin ləblər,
Vəsf edim hüsnünü, bəlkə, bir təhər.
Rəhmətdən yaranmış sərv qaməti,
Gülşənə bəxş etmiş o lətafəti.
Su içib şahlığın sərçəşməsindən,
Sərvə çəmən içrə salmış nəzərdən.
Arıflar yolunda saçı tor qurmuş,
Mişk onun saçına qul olub durmuş.
Tükləri birbəbir ayırıb daraq,

Saçı ortasında qurmuş incə tağ.
Nafəni bölmüşdür darağın dişi,
Mişkdən müşküldür nafənin işi.
Zülfü səmən kimi düşmüş aşağı,
Kölgədə qalmışdır gülün budağı.
Qoşa hörükləri iki hindu tək,
Şümşad sinəsində ip eşir, gerçək!
Fələk bəzəyərkən gül camalını,
Gümüş lövhə olmuş onun alını.
Sağında, solunda o gümüş lövhün,
Mişk ilə iki nun¹ yazmış sərnigun.
Yazmış öz əliylə sənətkar ustad,
İki nun altında iki gözəl sad².
Nunlardan uzanan mim³ həlqəsinə,
Burnu bir əlifdir⁴ gümüşdən yenə.
Əlifə artırır ağız sifrini⁵,
On dəfə artırmış hüsnün qədrini
Sini⁶ görünməkcün dodağı qaçmış,
Mimin düyününü⁷ dişiyə açmış.

¹ Ёвзза – гядим астрономийада бцрѣ ады.

¹ «Нун» – яряб ялифбасында «Н» щярфи уѣлары йухары сямтя чеврилмиш щилал шяклиндя йазылыр. Шаир, Зцлейханын гашларыны башыашаы йазылмыш «Н» щярфиня охшайыр.

² Яряб ялифбасында «сад» эюзлц (С) щярфи йумуртавары шалга шяклиндя йазылыр. Бурада Зцлейханын эюзляринин тясбешидир.

³ Мим щялгяси – яряб ялифбасында «Мим» (М) щярфинин чох да шяклиндя йазылыр. Бурада Зцлейханын эюзляринин тясбешидир. Бяли тясбещ кими ишлянмиш.

⁴ Ялиф (а) яряб ялифбасында шагули дцз хятт шяклиндя йазылыр. Бурада эюзялин бурну щямин щярфя охшадылыр.

⁵ Аьыз сифри – аьыз сифря (нюгтяйя) охшадылыр.

⁶ Син (дишли с) щярфи – дишляря тясбешидир.

⁷ Мимин дцйцнц (бах мим щалгасы – аьыз).

Üzü nümunədir İrəm bağından,
Orada çiçəklər açmış al-əlvan,
Zənci uşağı tək o gül bağında,
Qara bir xalı var hər yanağında.
Zənəxdanı vardır xalis gümüşdən,
Bir abi-həyatdır, ölməzsən, içsən.
Buxağına baxan ariflər deyər,
Süzmüş o çeşmədən süd ilə şəkər.
Zənəxdanı baldır, buxağı qəndab,
Ürəkdə qalarmı daha səbrü-tab?
Gərdəni bəyazdır fil sümüyündən,
Ahudan bac alar ondakı gərdən.
Sinəsi zərifdir gül yarpağından,
Köynəyi altında gül olmuş pünhan.
Bir cüt nur dağıdır iki məməsi,
Necə dağ, bəlkə də, kafur¹ çeşməsi.
İki nar yetişmiş tək bir budaqda,
Səba olmalıdır gözdə, qulaqda.
O gümüş qollar ki qoynuna almış,
Gümüş qiymətini birə beş salmış.
İncidən pakizə o dilbər üçün
Ağzı dualıdır möminlər bütün.
Pərilər üzərlik olub oduna,
Dua bağlayırlar candan qoluna.
Şahların qəlbini qarət edərək,
Yengində gizlətməmiş cüt gümüş bilək.
Silər könullərdən əli hər qəmi,
Yaralı sinəyə qoyar məlhəmi.
Əldə barmaqları, sanki bir qələm,
Yazar ürəklərə eşqdən rəqəm.
Dırnaqları vurmuş könullərə xal,
Bədrin üzərinə artırmış hilal,

¹ Кафур – аь рянэли, тцнд гохулу маддя.

Aya pəncə atmış beş barmağıyla,
Ay saralıb solur pəncə dağıyla.
Beli tük qədərdir, tükdən də incə,
Bəlkə də, bir tükün üçdə birincə.
Belinə bağlasa kəmər bir tükdən,
Qırıları beli bu ağır yükdən.
Qarnı ağ mərmərdir o şux gözəlin,
Göbək kəsən dayə, sağ olsun əlin!
Sağrısı bir dağdı, xalis gümüşdən,
Tükdən asılı dağ görməmişəm mən!
O dağa bir nəfər əl vursa ancaq,
Xəmir tək içində quylanar barmaq.
Lakin pərdədədir hələ şux gözəl,
Onun sağrısına toxunmamış əl.
Göbəkdən aşağı, dizdən yuxarı,
Nə varsa unudaq, gəlin onları!
Çəkmiş o yerlərə ismətdən hasar,
Nə fikir yol tapar, nə göz sataşar.
Onun baldırları, zənn edirəm mən,
Hüsnünə sütundur sadə gümüşdən.
Bir gül dəstəsidir, vallahı, nurdan,
İşıqsız gözlərdən qalmışdır pünhan.
Səfası güzgüyə meylini salmış,
Ədəblə önündə diz çöküb qalmış.
Onunla diz-dizə oturan kəslər,
Səadət üzünü güzgüdə görər.
Demə, baldırından ayağı kəmdir,
Lətafətdə o gül sabitqədəmdir.
Dabanından tutmuş pəncəsinədək,
Olduqca zərifdir, gül yarpağı tək.
Aşiqin gözünə o ayaq bascaq,
Göz yaşı ayağa qabar salacaq.
Topuğu vəsfində nə deyim, aman!
Nə desəm, ariflər tapacaq nöqsan.

Bəzəyi heç vəsfə gələrmə? Düzü,
Bəzəyə o pəri bəzəkdi özü.
Gövhərlə doluydu başdakı tacı,
Hər gövhər böyük bir ölkə xəracı!
Qulaqlarındakı bir cüt güşvara,
Qəlbi məftun edər, canı avara.
Qırsa boynundakı boyunbağımı,
Ətəklə cib tutmaz gövhər dağını.
Telində minalı telbəndi vardı,
Minlərlə gövhəri satın alardı.
Lütf ilə edərkən aləmə ehsan,
Kafiydi bircə qaş qolbaqlarından.
Qızıldan mən sizə vermirəm xəbər,
Düşmüş ayağına, xəlخال olub zər.
Hərdəm ki naz ilə taxta oturur,
Rumla Çin ipəyi içrə qərq olar.
Misir atlasından xələt geyərək,
Gəzərkən görünər tavusdan göyçək.
Günəş boylanarkən sübh dəmində,
Görər onu yeni libas əynində.
Bir cibə iki yol o aparmaz əl,
Ay tək yeni bürcdən çıxar o gözəl.
Ayağını şahlar belə öpməmiş,
Təkcə ətəyinə məxsusdur bu iş.
Yalnız köynəyidir onu qucuyan,
Ancaq öz qoynunda yatır o canan.
Dayəsi olmuşdur qara gözlülər,
Pərəstardır ona pəri üzlülər.
Minlərlə huri tək yaşadı vardı,
Xidmətində gecə-gündüz durardı.
Heç zaman könlünə qonmamış qubar,
Nə də ayağında tikan yeri var.
Sevməmiş, sevməyir hələ bir kəsi,
Yaddır xatirinə eşqin həvəsi.

Tər nərgiz gülü tək yatır hər gecə,
Səhərlər oyanır necə bir qönçə.
Gəlincik oynadır körpələr kimi,
Xəlvətə çəkilir pərilər kimi.
Oyunbaz fələkdən yoxdur xəbəri,
Oyunla gününü keçirir pəri.
Dünyanın dərdindən, qəmindən, azad
Yaşayır asudə, ömür sürür şad.
Kim bilir, nə kələk quracaq fələk?
Hamilə gecələr, nə doğar, görək?

**YUSİF CAMALI GÜNƏŞİNİN QILINCINI ZÜLEYXA
İLK DƏFƏ YUXUDA GÖRÜR VƏ QINDA OLAN BU
QILINCLA ÖLDÜRÜLÜR**

Gənclik günləri tək sevinc gətirən,
Bir gecə ki xoşdu aydın səhərdən.
Yatıb rahatlanır quş da, balıq da,
Hadisə ayağı yox ortalıqda.
Ulduzlar göz vurur, ay işıq saçır,
Nurlu bir səhərə gecə yol açır.
Darğanın huşunu almış əlindən,
Zəngi susdurmuşdur zəng tərpadən.
Quyruğunu edib boynunda halqa,
İtlər uyumuşdur, səs salmaz, əsla!
Yarasa qanaddan çəkmişdir xəncər,
Sübhün carçısı da yatmış bixəbər.
Şahlıq sarayının bürcündə duran,
Keşikçi bir xaşxaş görmüş uzaqdan.
Xaşxaş xəyalıyla fikrə dalmışdır,
Yuxu təqətini əldən almışdır.
Sarsılıb yuxunun sərt hücumundan,
Təbilçalan qalmış təbil çalmaqdan.
Hələ eşidilmir azançı səsi.
Oyatmaz yuxudan o da bir kəsi.
Şəkər ləblərini yummuş Züleyxa,
Nərgizi getmişdir şirin yuxuya.
Telləri sarılmış balışın üstə,
Yataqda uzanmış, sanki, güldəstə.
Saçı ipək kimi olmuş pərişan,
Qızarıb yanağı ipək balışdan.
Surət görünən gözü yuxuya dalmış,
Lakin qəlbindəki göz açıq qalmış.
Bu zaman qapıdan gəldi bir cavan,
Nə dedim? Cavan yox, bəlkə də, bir can!

Qərq olub vücudu nur bulağında.
Hurini talamış cənnət bağında.
Hüsn-camalını almış əlindən,
Qoymamış huridə əsər qəmzədən.
Ucalan qaməti təzə şümşaddır,
Azadlıqda qolu sərvə-azaddır.
Çiyinə düşmüşdür zülfü zəncir tək,
Ağlın əl-ayağın bağlamış bərk-bərk.
Alnında çeşmə tək dalğalanır nur,
Ay, günəş önündə baş əyib durur.
Pakların mehrabı¹ kaman qaşları,
Kölgəsində bəslər bir cüt xumarı.
Behişt bağçasında ay üzü bir gül,
Qaşının qövsidir o aya mənzil.
Çəkib gözlərinə naz sürməsindən,
Vurar sinələrə ox müjəsindən.²
Gülümsər dodağı – şəhd ilə şəkər,
Danışsa, ağızından xalis qənd tökər.
Dişləri şəffafdır, safdır incidən,
Üzüdür günəşə ziya bəxş edən.
Gülərsə, Sürəyya nur səpər yerə,
Püstə qibtə edər duzlu ləblərə.
Buxağı üstündə bir alma durur,
Buxaq o almadan asılı sudur.
Mişkdən dağ vurmuş xalı yanağa,
Qonmuş gül bağına bir qara qarğa.
Gümüş kimi qoldan, biləkdən sazdır,
Belinə bir incə tük desən, azdır.
Züleyxa göz açıb üzünə baxdı,
Bu baxış od olub canını yaxdı.

¹ Пакларын мешрабы – гашлар мцгяддяс адамларын мешрабына охшадьлыр.

² Мцжя – кирпич.

Bir camal gördü ki, olmaz bəşərdə,
Nə huri, nə qılman, nə pərilərdə.
Ondakı surəti, camalı gördü,
Bir deyil, eşqinə yüz könül verdi.
Verdi qamətinə qəlbində məskən,
Könlündə bir fidan əkdi eşqindən.
Ürəyi yaxıldı gizli bir oda,
Səbri, dini getdi bu oddan bada.
Ənbər zülflərinə qəlbi oldu bənd,
Hər tükü canının telinə peyvənd.
Qaşının tağını gördüyü anda,
Yuxulu gözləri qərq oldu qanda.
Ləbləri qəlbinə bal şəhdi süzdü,
Dişi kirpiyinə mirvari düzdü.
Gümüş biləyindən divanə oldu,
Önündə qul deyil, pərvanə oldu.
Görüncə üzündə o mişkin xalı,
Üzərlük tək oda tutuşdu halı.
Alma buxağından sarsıldı canı,
Asan dərmək olmaz elə almanı.
İlahi, bu necə surət, nə sima?!
Surətdən daha da üstündür mənə!
Züleyxa unutdu Züleyxalıği,
Surətdən mənaya keçdi varlığı.
Əgər o mənadan tutsaydı xəbər,
Həqiqət yolunda açardı şəhpər.
Lakin o, surətə olaraq məftun,
Mənə nəzərindən gizləndi onun.
Hamımız yapışıb vahi¹ surətdən,
Qalmışıq xəbərsiz bir həqiqətdən.
Surətdən mənaya gedib çatmadan,
Könül surətgəri dərk etməz bir an!
Kuzənin içində su görsə əgər,

Təşnə, o kuzəni başına çəkər.
Sərin bir bulağın başında insan,
Söhbət açarmı heç ucuz saxsıdan?!

¹ Ваши – хяйали, ютцб-кечян.

**SƏHƏR NƏSİMİ ƏSƏRƏK ZÜLEYXANIN
YUXULU NƏRGİZ GÖZLƏRİNİ AÇIR VƏ GECƏKİ
RÖYANIN XƏYALINDAN QÖNÇƏ KİMİ ÜRƏK
QANINI UDUB,
DODAQLARINI MÖHÜRLƏYİR**

Səhər gecə quşu edincə pərvaz,
Səhərin xoruzu qaldırdı avaz.
Məhəbbət nəğməsi başladı bülbül,
Qönçə yorğanını atdı qızıl gül.
Tər qondu şəbnəmdən gülün üzünə,
Bənövşə yüz bəzək verdi özünə.
Züleyxa yenə xoş yuxuya dalmış,
Gördüyü yuxunun fikrinə qalmış.
Yatmamış, huşunu itirmiş, bəlkə,
Yuxusu barədə qəm çəkə-çəkə.
Kəniylər düşdülər ayaqlarına,
Dayələr güc verdi dodaqlarına.
Öpüşlə sildilər xumarı gözdən,
Atdı o lələ tək örtüyü üzdən.
Günəşlə ay doğdu yaxalığından,
Baxdı hər tərəfə heyran, nigaran.
Gecəki dilbərdən görmədi əsər,
Qönçə tək, özünə qısıldı dilbər.
İstədi saxlasın hicran yasını,
Gül tək parçasın öz libasını.
Lakin həya gəlib oldu dəstgir,
Vurdu ayağına sərverdən zəncir.
Sirrini saxladı qəlbində nəhan,
Necə ki daş içrə ləl olur pünhan.
Qəlbi qönçə kimi qanla dolsa da,
Dərdini açmazdı qohuma, yada.
Dildə kəniylərə söylər hekayət,
Qəlbi öz-özündən qılar şikayət.

Zahirdə gülərdi o şəkər kimi,
Qəlbi düyün-düyün, neyşəkər kimi.
Baxsa da əğyarın üzünə hər an,
Könlü ayrılmazdı bir an yarından.
Danışıb gülsə də müsahiblərlə,
Qəlbində eşq odu çəkərdi şölə.
Könül ixtiyarı çıxmış əlindən,
Bir an ayrılmazdı eşq aləmindən.
Nəhəng ağzındaydı bu eşq ancaq,
Onu axtaranın ayağı çolaq.
Götürməz yarından ayrı bir qədəm,
Xəyalı ayrılmaz könlündən bir dəm!
Danışsa, yar ilə danışar hər an,
Ondan istəyərdi dərdinə dərman.
Min dəfə göylərə yüksəldi ünü,
Ta ki axşam oldu o möhnət günü.
Gəldi aşıqların yoldaşı gecə,
Dərdli könüllərin sirdaşı gecə.
Onunçün üstündür gecə gündüzdən,
O pərdə yırtandır, bu pərdə tikən.
Gecə qucaqlayıb qəmdən dizini,
Kədər divarına qoydu üzünü.
Çəkdi göz yaşından telləri saza,
Gətirdi könlündə eşqi pərvaza.
Nalədən bir nəğmə başladı o dəm,
Yüksəldi naləsi gah zil, gah da bəm.
Yarın xəyalıyla o qalınca tək,
Gözündən, dilindən inci tökərək,
Dedi: – Sən kimsən, ey pakizə gövhər?!
Qəmindən tökərəm gözdən incilər!
Könlümü ovladın, adın demədən,
Yerini, yurdunu bildirmədin sən!
Bilmirəm, adını kimdən soruşum?
Gedib məkanını kimdən soruşum?

Əgər padişahsan, ünvanın nədir?
Aysansa, mənzilin, məkanın nədir?
Mənim tək olmasın heç kəs kiriftar!
Qəlbimi əlimdən almısan, ey yar!
Xəyalın yuxumu etmişdir haram,
Qəlbimdən, gözümdən qan axar müdam,
Yuxusuz qalırım bütün gecəni,
Qəminin atəşi yandırır məni.
Rəhm edib oduma, su çilə, barı!
Şölə tək baş alıb, qalxma yuxarı.
Bir güləm, güllərin içində əziz,
Həyat çeşməsinin suyundan təmiz.
Nə küləyin əli başıma çatmış,
Nə də ayağıma bir tikan batmış.
Qəmənlə aqlımı aldın başımdan,
Saldın yatağıma minlərlə tikan.
Güldən zərif olan vücudum necə,
Tikanlar içində qalsın hər gecə?!
Gecə sübhə qədər bu idi işi,
Ağlayıb sızılamaq oldu vərdişi,
Səhər göstərəndə parlaq üzünü,
Yudu göz yaşıyla qanlı üzünü.
Dodağı yaş idi göz yaşlarından,
Quru toz çilədi, qurutdu haman!
Nəhayət, gül kimi girdi yatağa,
Qamətiylə bəzək verdi yatağa.
Bu oldu adəti hər gün, hər gecə,
Pozmadı adəti bir tük qədərəcə.

ZÜLEYXANIN ƏHVALINI GÖRƏN KƏNİZLƏR HEYRƏTƏ DÜŞÜR VƏ EŞQ DÜYÜNÜ DAYƏNİN BARMAQLARI İLƏ AÇILIR

Ox atsa bir yerə eşqin kamanı,
Təqdir tuta bilməz əldə qalxanı.
Bu oxun mənzili ürəkdə olar,
Xaricdə yüz izi olar aşikar.
Aqillər demişlər, can lövhünə yaz,
Nə mişki, nə eşqi gizlətmək olmaz!
Mişki yüz pərdədə saxlasan belə,
Qoxusu çıxacaq pərdədən çölə.
Züleyxa eşqini gizlədib hər an,
Sində qəm toxmu əkirdi pünhan.
Lakin gizli toxum göyərüb həmə, n,
Boy atıb görünər gözü hər yerdən.
Gah ağlar, yaş ilə islanar üzü,
Yaş nədir, təmiz qan axıdar gözü?
Kirpiyindən axan hər bir qətrə yaş,
Edər qəlbindəki gizli sirri faş.
Könül atəşiylə çəkdiyi ahdan,
Yol açıb göylərə qalxardı duman.
Qopunca köksündən odlu bir nəfəs,
Kabab qoxusunu duyardı hər kəs!
Yeyib yatmamaqdan gecə-gündüzü,
Sarılıb solardı gül kimi üzü.
Bilməzdi dünyanın bağında hələ,
Bitməmiş ürəyi dağsız bir lələ.
Kənizlər görüncə onda bu halı,
Olmaq istədilər mətləbdən halı.
Lakin bilmədilər səbəb nə olmuş?
Nə üçün məlahət çiçəyi solmuş?!
Biri dedi: – Ona yoxdur bərabər,
Yəqin ki, dəymişdir ona bədnəzər!

Başqası söylədi: – Pəridən, divdən,
Ona bir sədəmə çatmış, deyəsən!
Biri dedi: – Məncə, sehrkarlardan,
Birisi tor qurmuş, düşmüş o canan!
Digəri söylədi eşqdir, yəqin,
Eşqin əsiridir qəlbi dilbərin!
Lakin o görməmiş hələ kimsəni,
Yuxuda vurmuşdur şaxta gülşəni.
Hərənin fikrində doğdu bir güman,
Götür-qoy etdilər bir xeyli zaman.
Lakin ürək sirri olmadı aşkar,
Nəticə vermədi bu danışqlar.
Onun bir füsunkar dayəsi vardı
Ki, yüz füsunkarı alıb satardı.
Eşqin yollarında sınaqdan keçmiş,
Sevib-sevilməyin meyini içmiş.
Aşiqlə məşuqu çatdırıb vəslə,
İncik könülləri almışdı ələ.
Gəlib, gecə öpdü qədəmlərindən,
Dedi: xidmətində qocalmışam mən.
Bir təzə qönçəsi şahlıq bağında,
Yaraşmaz xar gəzsin gül yanağında.
Ürəyin şad olsun, ləblərin gülsün,
Başına taleyin nuru tökülsün.
Gözəllik bağının cavan sərvisən,
Canımın tutisi uçmaz sərindən.
Bir arxa oxşaram suyum vəfadan,
Səni kənarımda bəsləmiş zaman.
Üzünü ilk dəfə görə mən oldum,
Göbəyin mehr ilə kəsən mən oldum.
Mişklə, güləblə çimdirdim səni,
«Gülümsən!» deyərək, dindirdim səni.
Könlümü pərdə tək çəkdim sazına,
Yüz tellə bağlanıb könlüm nazına.

Döşümdən süd əmdi şəkər ləblərin,
Qanımla bəsləndi o gül peykərin.
Gecə beşiyinin yanında durdum,
Səhərlər üzünə mən bəzək vurdum.
Yeridimsə, daim tutdun əlimdən,
Yatdımsa, uyudun sinəm üstə sən.
Bir gülsən, qamətin sərverdən gözəl,
Hələ çəkməmişəm ətəyindən əl.
Sənin xidmətində hazır durmuşam,
Səninlə bir durub, bir oturmuşam.
Hər yerə getmişsə sərv qamətin,
Kölgə tək düşmüşəm, ardınca sənin,
Qarşında durmuşam oturanda sən,
Yatanda, payinə baş qoymuşam mən.
İndi də, keçmişdə olduğu kimi,
Hazıram, göstərəm sədaqətimi.
Niyə gizlədirsən sirrini məndən,
Sirdaşı yad bilib, üz döndərirsən?
De görüm, kim səni bu hala saldı?
Kim səni möhnətə, məlala saldı?
Gül kimi nə üçün soldun açmadan?
Kimin qüssəsindən oldun pərişan?
Nə üçün gül üzün soldu, saraldı?
Ahın üstü kimi göyə ucaldı?
Günəşdən nə üçün döndün hilala?
Nə üçün uğradı hüsnün zavalı?
Yəqin ki, qəlbinə bir ay hakimdir,
Gizlətmə, aydın de, bu ay bəs kimdir?
Bil ki, bir mələk tək göyə qalxsa da,
Müqəddəs nur kimi göydə axsa da,
Əfsunla, sehlə ram edəmə mən,
Göydən yer uzunə endirərəm mən.
Pəri tək gizlənsə dağda, meşədə,
Sahirəm, təcrübəm var bu peşədə.

Sehrlə tutaram meşə içində,
Sənə yetirərəm şişə içində.
Əgər bəşərdirsə sevdinin o yar,
Tezliklə silinər könlündən qubar.
Bəndə yox, bir allah olsa da böylə,
Kim sənin vəslini istəməz, söylə?!
Züleyxa gördü, çox mehribandır o,
Hal duyan, iş görən bir insandır o.
Əlacsız qalaraq dedi düzünü,
Ulduzla bəzədi öz ay üzünü.
Söylədi: Bilmirəm, istəyim nədir?
Açarı tapılmaz bir xəzinədir.
Simurğla həmyuva olan bir quşdan,
Nə deyib-danışım, nə verim nişan?
Simurğun adını bilir insanlar,
Addan da məhrumdur sevdiiyim o yar.
Dərdli öz dərdinin adını bilsə,
Acı da görünər şirin hər kəsə.
Hicran acı qılsa ağız dadını,
Ağzı şirin olar, çəksə adını.
Dil açıb dayəyə o nazlı dilbər;
Sirrini söylədi ona sərəsər.
Yuxusundan onu qıldı xəbərdir
Ki, nədən könlündə qalmamış qərar!
Dayə fikrə dalıb, düşündü bir az,
Bildirdi ki, bu dərdə əlac tapılmaz.
Bəli, hər kəs üçün aydındır mətləb,
Naməlum bir şeyi etməzlər tələb.
Bir şeyin adını bilməsə insan,
Onu axtararsa, adlanır nadan.
Dayə çox düşünüb, aradı tədbir,
Bildirdi ki, əlacı nəsihətdədir.
Dedi: Bu iş olub divlər əliylə,
Divlər peşəsidir məkr ilə hiylə.

Girərlər bir gözəl insan donuna,
Bizi yandırarlar eşqin oduna.
Züleyxa dedi: Yox, bu mümkün deyil,
Div elə bir şəkllə girə bilməz, bil!
Bir vücut ki, əslən, şərdən yarana,
Mümkünmü, geyinsin mələk donuna?!
Dayə dedi: Belə yuxu çin olmaz.
Yalançın ağıllı saralıb, solmaz!
Züleyxa dedi: «Yox, deyildir, yalan,
Yalan, düz adamı çıxarmaz yoldan.
Həqiqət söyləmiş arif adamlar.
Ki, əyri əyrini, düz düzü tapar.
Dayə dedi: Sən ki ağıllı qızsan,
Gəl bu əfsanəni çıxart yadımdan!
Züleyxa dedi ki, «Olsaydı mümkün,
Girməzdim altına bu ağır yükün.
Lakin mən nə edim, taqətim bitmiş,
İxtiyar cilovu əlimdən getmiş?
Daşın üstündəki naxışdan möhkəm,
Qəlbimdə iz salmış ağır dərdü qəm,
İstər külək əssin, axıb gəlsin sel,
O naxış bu daşdan silinən deyil!
Dayə onu görcək eşqdə möhkəm,
Nəsihət dilini bağladı o dəm.
Atasına dedi bu macəranı,
Yandı qəm oduna atanın canı.
Ata da tədbirdə aciz qalaraq,
Dedi: «Bu düyünü haqq açar ancaq!»

ZÜLEYXA YUSİFİ İKİNCİ DƏFƏ
YUXUDA
GÖRÜR VƏ EŞQ ONU CÜNUN
UÇURUMUNA ÇƏKİR

O könül xoşdur ki, eşqə mənzildir,
Dünyanın işindən məstü qafildir.
Belə könuillərdə bir şimşək çaxar,
Səbri də, ağı da yandırır yaxar.
Qalmaz rahatlıqdan onda bir əsər,
Qəm dağı gözünə bir çöp görünər.
Canı məlamətə edərək adət,
Eşq artar, təsirsiz qalar məlamət.
Züleyxa ay kimi əridi bir il,
Oldu hilal kimi heçliyə mayıl.
Bir gecə hilal tək əyilib durmuş,
Göz yaş şəfəqi içrə oturmuş.
Deyərdi: Ey fələk, nələr etdin sən?
Gül üzüm saraldı sənün zülmündən!
Əydin qamətimi, qıldın bir kaman,
Mələmət oxuna eyelədin nişan.
Məni boş bir xəyal əlinə verdin.
Dərdü qəm əlindən cana yetirdin.
Qəlbimdə yer saldı nuri-məhəbbət,
Yuxumda canlandı o munis surət.
Nə gəlib yanımda oturur bir an,
Nə gəlir yuxuma o mahi-taban.
Xoşbəxtlik olardı mənimçün əgər,
Yuxuma girsəydi bir də o dilbər.
Bəxtim oyanardı ağır yuxudan,
Görsəydim yuxuda onu bircə an.
Yatsam da, yuxuda dincəlməz gözüm,
Bilmirəm, bu dərdə mən necə dözüüm?!
Bəxtim oyanaydı, ey kaş, yuxudan,

Yuxuma gələydi, bir də o canan!
Gecə keçib gedir həsbhal ilə,
Züleyxa məşğuldu bu xəyal ilə.
Yuxu gözlərinin üstünü aldı,
Yatmadı, bir zaman o huşsuz qaldı.
Vücudu yataqda dincəlməmişkən,
Qarıda göründü yenə gülbədən.
İlk dəfə könlünü ovlayan oğlan,
Göründü gözünə ay kimi haman.
Gözəl surətinə salınca nəzər,
Qalxıb ayağına düşdü o dilbər.
Yeri öpüb dedi: – Ey sərvə-rəvan,
Qoymadın qəlbimdə sən tabü-tavan.
O xaliq ki səni nurdan yaratmış,
Ləkəsiz, eyibsiz bir can yaratmış.
Bütün gözəllərdən tutmuşdur əziz,
Dirilik suyundan təmizsən, təmiz!
Yandırır üzündə şəmini hüsnün,
Məni pərvanə tək yaxıb büsbütün,
Verib can bağına qəddinlə ziynət,
Dodağın ruhlara bəxş edər qüvvət.
Qara zülflərini qılaraq kəmənd,
Edib hər tükünə könlümü peyvənd.
Vücudum belin tək döndü bir tükə,
Ürəyim ağzın tək oldu bir tikə.
O tanrı naminə, dilə gəl, dilə,
Rəhm edib, sözümə bir cavab söylə!
Söylə, ey hüsniylə canımı alan,
Kimsən, adın nədir, haralardansan?
Hansı mədəndənsən, ey parlaq gövhər?
Haranın şahısan, mənə ver xəbər?
Dedi: – Bir insanam Adəm nəslində
Bu sudan, torpaqdan yaranmışam mən!
Doğrudan da, mənə aşıqsən əgər,

Əhd-peymanında sadıqsən əgər,
Əziz tut eşqimi, vəfalı ol, gəl,
Mənim sözlərimə əməl et, əməl!
Ləblərin dəyməsin heç bir yad dişə,
Qoyma ki, incini bir almaz deşə!
Eşqimdən sinəndə dağ varsa əgər,
Mənim də qəlbimi bu dağ əridər.
Eşqindən könlümə çəkilibdir dağ.
Olmuşam dərdinə, qəminə ortağ!
Züleyxa görüncə onu mehriban,
Bu şirin sözləri eşitcək ondan.
Sevincdən o pəri divanə oldu,
Odlara alışan pərvanə oldu.
Canı şölələndi, ciyəri yandı,
Yuxudan necə bir sərməst oyandı.
Ürəkdə dağ kimi qalandı qəmi,
Ahının tüstüsü tutdu aləmi!
Bir idi sevdası, yüz oldu birdən,
Başının qovğası keçdi həddindən!
Ağlın cilovunu əldən buraxdı,
Nə məsləhət qandı, nə sözə baxdı.
Qönçə tək qan oldu köksündə ürək,
O qanı torpağa tökdü lalə tək!
Yanağı eşqində saralıb soldu,
Zülfünü yad edib, saçını yoldu.
Dayələr dövrünü-bərini aldı,
Halə tək o bədri halqaya saldı.
Elə ki halqadan bir yol açardı,
Ox kimi aradan çıxıb qaçardı.
Nə təqib bilərdi, nə də məlamət,
Küçəyə gedərdi o sərv qamət.
Qönçə tək bəndini açsaydı hələ,
Gül kimi pərdəsiz qaçardı çölə.
Atası tutunca xəbər halından,

Yığıb təbibləri istədi dərman.
Düşünüb, daşınıb, tökdülər tədbir,
Dedilər: – Ən yaxşı tədbirdir zəncir!
Zəncir hazırlandı xalis qızıldan,
Hər bir halqasında ləl ilə mərcan.
Asıldı qıçından bir zindan kimi,
Xəznə üzərində bir ilan kimi.
Hüsnün xəznəsiydi o gözəl canan,
Hər xəznə üstündə yatar bir ilan.
Bağlancaq ayağı qızıl ilanla,
Ağlayıb deyirdi ahü-fəğanla:
– Eşqin zəncirinə bağlamışsa yar,
İkinci zəncirə nə ehtiyac var?!
Fələk təzələdi ürək dağımı,
Saldı bu zəncirə əl-ayağımı.
Mənim ki qalmamış taqət dizimdə,
Çıxılmaz olmuşdur yollar gözümdə.
Bu ağır zəncirə bağlamaq neçin?
Sinəmi zülm ilə dağlamaq neçin?
Palçığa batmışdır sərvın ayağı,
Müşküldür oradan çıxıb qaçmağı.
Bağban necə baxar belə tədbirə
Ki, suyu salmışlar bəndi-zəncirə.
Zəncirə bağlansın gərək o dilbər
Ki, məni bir anda salmış dərbəder.
Bəlkə, ağır-ağır qədəm qoyunca,
Lalə yanağını görüm doyunca!
O bir şimşək kimi çaxıb tez gedir,
Qəlbimi yandırıb tarumar edir.
Taleyim yar olsa, onu saxlaram,
Bu qızıl zəncirlə tutub bağlaram.
Tamaşa edərəm doyunca ona,
Bu qara günlərim yetişər sona.
Nələr danışıram? – O nazlı dilbər,

Ayağına bir toz qonarsa əgər,
Çulğayar canımı dağ kimi möhnət,
Şadlığa, sevincə qalaram həsrət.
Razı olarammı qəm-qüssə etsin?
Gül tək ayağımı zəncir incitsin?
Bu cür aşiqanə əfsanələrdən,
Birisi hədəfə tuş dəydi birdən.
Yarıldı sinəsi haman yaradan,
Yıxıldı, necə bir yaralı ceyran.
Bir zaman dünyadan qaldı bixəbər,
Az sonra özünə gəldi o dilbər.
Divanə könlünə tabe olaraq,
Başladı çalmağa yenə əl-ayaq.
O gah ağlayırdı, gah da gülürdü,
Bir an dirilirdi, bir an ölürdü.
Haldan-hala düşüb hər ləhzə, hər an,
Tam bir il bu halla yaşadı canan.

**ZÜLEYXA ÜÇÜNCÜ DƏFƏ
YUSİFİ YUXUDA GÖRÜR.
ADINI VƏ YERİNİ BİLİR
VƏ AĞLA GƏLİR**

Gəl, ey eşq, işlərin çox qarışıqdır,
Peşən gah savaşımaq, gah barışıqdır!
Gah ağıllıları dəli edirsən,
Gah da divanəyə ağıl verirsən.
Gözəllər zülfünü zəncir edərək,
Aqili bağlarsan divanələr tək.
O zülfün bəndini açdıgın zaman,
Ağıl çıraqına nur gələr ondan.
Züleyxa bir gecə səbrü qərsiz,
Qəmlə həmdəm idi özü qəmxarsız.
Başına çəkirdi möhnət camını,
Almışdı əlindən eşq aramını.
Ənbər saçlarını qəmdən yolurdu,
Ah ilə başına kül sovururdu.
Düşdü üzü üstə qara torpağa,
Torpağı döndərdi gül üzü bağa.
Tökdü nərgizindən qanlı yaşları,
Süsən tək dil açıb, andı dildarı.
Qəlbindən qəm teli bağladı saza,
Yar ilə başladı razü-niyaza.
Dedi: – Ey səbrimi qarət edən yar,
Pərişan könlümdə qoymayan qərar!
Mənə qəm gətirdin, qəmxar olmadın.
Könlümü ovladın, dildar olmadın,
Deyərdim, gülərdim, yaşayardım şən.
İndi zəncirinə bağlanmışam mən!
Adını bilmirəm, çağırım, barı,
Yerini bilmirəm, axtarım yarı!
Qönçə tək o qədər qan yedim qəmdən,

Axırda gül kimi çıxdım hərəmdən.
Demirəm, gözündə əziz bil məni,
Özünə bir yazıq kəniz bil məni.
Kənizin könlünü lütfünlə qıl şad,
Möhnət zindanından gəl, elə azad!
Mənim tək bağı qan olmasın heç kəs,
Məni rüsvay etdi bu eşqi-həvəs.
Dünyaya sığmayır anamın qəmi,
Atama güldürdüm bütün aləmi.
Məni tərək etdilər pərəstarlarım,
Yalqızlıq qəmilə keçir rüzgarım.
Canımı bir çöp tək saldım odlara.
Kimsəsiz mən hara, yanar od hara?
Danışıb könlüylə şivən qopardı,
Nəhayət, o gülü yuxu apardı.
Gözü məst olunca yuxu camından,
Gəldi yuxusuna yenə də canan.
Nə qədər gözəldi camalı, bilsən,
Vəsfində daha söz tapmayıram mən.
Tutdu ətəyindən Züleyxa yavaş,
Tökdü ayağına gözdən qanlı yaş.
Dedi: – Ey qəlbimi möhnətə salan,
Bu ağlar gözümdən yuxunu alan!
Səni o xaliq ki, yaratmış səni,
Hər iki dünyada ucaltmış səni,
Azalt könlümdəki qəmi, qubarı
Adını, yurdunu aç, söylə, barı!
Dedi: – Təkcə bunu arzu edirsən?
Qoy deyim, Misirdə yaşayıram mən.
Məni əziz tutar Misir sultanı.
O mənə vermişdir şövkəti, şanı.
Züleyxa elə ki ünvanı bildi,
Elə bil, yüzillik ölü dirildi.
Dinlədi yarını o nazlı afət,

Başına huş gəldi, canına qüvvət.
Yuxuda taleyi ona oldu yar,
Divanə yatmışdı, oyandı huşyar.
Tutunca sevdiyi o aydan xəbər,
Yenidən ağıllı oldu o dilbər.
Çağırdı, kənizlər gəldi hər yandan,
Dedi: – Qəm yükünü atın boyundan.
Aparın atama bu xoş müjdəni,
Silin xatirindən qəmi, qüssəni.
Deyin ağlım, huşum gəlmiş yerinə,
Qurumuş arxıma su gəlir yenə.
Gəl, qızıl zənciri aç ayağımdan,
Daha divanəlik etməmə, inan!
Qoyma ayağımı, qalsın zəncirdə,
Öz əlinlə gəl, aç, bağlama bir də.
Bu müjdə atanın könlünü açdı,
Az qala başından huşu da qaçdı.
Özünü bir vurğun kimi itirdi,
Nəhayət, o nazlı sərvə yetirdi.
Gümüş ayağından açdı ilanı,
Zəncirdən qurtardı sərvə-rəvanı.
Önündə torpağa düşüb dayələr,
Qızıl taxta onu dəvət etdilər.
Naz ilə əyləşdi taxt üstə canan,
Başına tac qoydu xalis qızıldan.
Pərilər onunla həmxanə oldu,
O şəmin başına pərvanə oldu.
Yaşadılarla məclis qurdu o dilbər,
Tuti tək ləbindən axıtdı şəkər.
Başladı söhbətə, dodağı qaçdı,
Bir çox ölkələrdən söz-söhbət açdı.
Hekayə söylədi Rumdan, Həbəşdən,
Misrin adını da çəkirdi bəzən.
Elə ki, Misrdən başlandı söhbət,

Əzizin də adı çəkildi xəlvət.
Bu adı dilində edincə əzbər,
Sayə tək torpağa düşdü o dilbər.
Gözündən sel kimi axıtdı qanı,
Göylərə yüksəldi ahı, fəğanı.
Sanki bütün aləm çıxdı yadından,
Gah yardan danışdı, gah diyarından.
Yalnız yar sözünü edərdi təkrar,
Başqa söz ağzına almazdı zinhar!

QONŞU PADŞAHLAR ZÜLEYXAYA ELÇİ GÖNDƏRİR VƏ ZÜLEYXA ÜMİDSİZLİKDƏN SARSILIR

Züleyxa solsa da eşq dərdindən,
Aləm danışdı gözəlliyindən.
Söz düşsə hər yerdə hüsnündən onun,
Dinləyən hər kəsi edərdi məftun.
Şahlar məclisinə qovğa salardı,
Sevdası şahları əsir alardı.
Vəsl ümidiylə hey zaman-zaman,
Elçilər gələrdi bir çox diyardan.
Züleyxa əl çəkib divanəlikdən,
Ağıllı bir dilbər oldu yenidən.
Başladı gəlməyə elçi karvanı,
Şamın padişahı, Rumun sultanı.
Ona elçi gəldi tamam on nəfər,
Calal dərgahına daxil düşdülər.
Birisi keçirdi mülkü-malından,
Biri göstərirdi möhri-Süleyman.
Vəslinə yetməkçin başqa hökmdar,
Bütün ölkəsini edirdi nisar.
Hər yerə üz tutsa o dilbər ancaq,
Təxtü-tac, səltənət onun olacaq!
Hər hansı ölkəyə getsə Züleyxa,
Önündə tacıdar düşər torpağa.
Şamda bir ay kimi tutarsa aram,
Xalq ona baş əyər hər səhər, axşam.
Əgər Rum elini edərsə qəbul,
Rumlular önündə olacaqdır qul.
Hər elçi danışır bir şah adından,
Qasiddir hərə bir dərgah adından.
Züleyxa eşitcək bu həngaməni,
Əhvalı pozuldu, əsdi bədəni.

Söylədi: – Misrdən yoxdurmu gələn?
Misirli eşqində xar olmuşam mən.
Mənim könlüm ancaq Misrədir mayil.
Misrdən gəlməmiş elçi, nə hasil?!
Yarın diyarından bir külək əssə,
Misrin torpağını gözümə səpsə,
Yüz dəfə xoşdur o külək, mənimçin
Ki, Çindən gətirər ətrini mişkin.
Atası çağırırdı elə bu zaman,
Oturtdu önündə şən və mehriban.
Dedi: – Ey gözümlün işığı olan,
Səninlə xatirim şadlanır hər an.
Şahlar ki, hər biri bir tacidardır,
Dünyada şöhrəti, izzəti vardır.
Hüsnündən almışdır ürəkləri dağ,
Hamısı axtarır vəslindən soraq.
Hər biri göndərmiş elçilər bizə,
Ümid əli atmış ətəyimizə.
Deyim hər elçidən bir dastan sənə,
Tanış ol, fikrini aç, söylə mənə.
Hər hansı ölkəni tutarsa könlün,
Orada tutular toyun, düyünün.
Ata danışdı, o susur ancaq,
Könlündə yaşayır başqa bir maraq.
Xoşdur qulaq asmaq söhbətə əgər,
Danışan verərsə yardan bir xəbər.
Bir çox ölkələrdən söz açdı ata,
Lakin Misri qəti salmadı yada.
Anladı ətrafda elçilər çoxdur,
Ancaq ki, Misirdən istəyən yoxdur.
Ata söhbətindən ümidi kəsdi,
Qəlbi yarpaq kimi titrəyib əsdi.
Qalxdı, qan-yaş doldu şəhla gözüne,
Qəlbində deyirdi özü özünə:

– Niyə məni doğdu anam, ilahi?!
Süd verib, söylədi «balam» ilahi!
Bilmirəm, nə tale sahibiyəm mən?
Yüz bəla çəkirəm öz taleyimdən!
Dənizdən bir bulud qalxarsa əgər,
Sirab olsa ondan bütün təşnələr,
Bir içim istəsəm mən də o sudan,
Su deyil, başıma yağdırar al qan!
Məndən nə istəyir, bilmirəm, fələk?
Deyirəm, ey fələk, yaxamdan əl çək!
Əgər istəmirsən, mən görüm yarı,
Onu etinasız gəl etmə, barı!
Mənim ölümümü istərsən əgər,
Hazıram ölməyə, bu baş, bu xəncər!
Əgər istəyirsən, qəm çəkməyim mən,
Qəlbimdə qəm dağı yaratdın nədən?
Saman dağ altında nə qədər dözər?
Bir çöp qəm selində nə qədər üzər?
Qəlbimdə zülmündən yüz yara vardır,
Rəhm qıl ki, ömür bəti bərdərdir.
İstər mən şad olum, istərsə qəmgin,
Günüm acı olsun, ya da ki şirin,
Sənə nə dəxli var, nəçiyəm, kiməm?
Əlimdən nə gələr, nəyə qadirəm?
Əgər yüz xərməni versələr yelə,
Bir arpa zərərin olarmı söylə?!
Minlərlə gülləri veribsən bada,
Soldurub, öldürüb, salmışan oda.
Züleyxa ağlardı hər gün, hər gecə,
Qəlbi qanla dolu, sanki, bir qönçə.
Göz yaşı axıdıb, matəm qururdu,
Başına yüzəlli kül sovururdu.
Atası gördü ki, işi yamandır,
Misir sevdasıyla ürəyi qandır.

Şahanə xələtlər hazırlayaraq,
Elçiləri başa saldı bir sayaq,
Dedi: Qızım üçün hələ əvvəldən,
Misrin Əzizinə söz vermişəm mən.
Ağıl sahibləri çox yaxşı bilir,
Hər işdə qələbə birincinindir.
Məşhurdur aləmdə bu gözəl məsəl:
Meyvəni qoparar tez uzanan əl.
Elçilər ayrılıb vida etdilər,
Əliboş, naümid çıxıb getdilər.

ZÜLEYXANIN ATASI MİSİR ƏZİZİNİN YANINA ELÇİ GÖNDƏRİR, ZÜLEYXA EŞQİNİ ONA BİLDİRİR VƏ ƏZİZ ONU QƏBUL EDİR

Qəmdən Züleyxanın qəlbi dağlıydı,
Ümid qapıları ona bağlıydı.
Olar hər gecənin nurlu gündüzü,
Qara günlülərin gülərmi üzü?
Ata gördü, qızı gedir əlindən,
Əlacı mümkündür Misir elindən.
Qərara gəldi ki, arif bir insan,
Misirdə bu dərddə axtarsın dərman.
Misrin Əzizinə salam yetirsin,
Züleyxadan ona işarə versin.
Ağıllı dostlardan seçdi bir nəfər,
Tərifə layiqdi ondakı hünər.
Qiymətli töhfələr verərək ona,
Göndərdi Əzizi-Misrin yanına.
Sifariş etdi ki, ey böyük insan,
Sənin astananı öpər bu dövrən.
Həmişə allahdan istəyirik biz,
Əzizsən, olasan gün-gündən əziz!
İsmət pərdəsində bir günəşim var,
Ayın ciyərinə nur saçan nigar.
Məqamı ucadır ulduzdan, aydan,
Kölgəsin günəş də görməmiş, inan!
Sədəfdə incidən safdır o dilbər,
Hüsnü cilvələnsə, ulduzlar sönər.
Qorxar ki, ulduzlar görər üzünü,
Aya baxanda da örtər üzünü.
Təkcə güzgü onun üzünü görmüş,
Zülfünü tək daraq darayıb hörmüş.
Kimsə ayağına qoymamışdır baş,
Təkcə zülfü düşər ayağa birbaş.

Həyətdə gəzərkən o zaman-zaman,
Ətəkləri öpər ayaqlarından.
Bəzək görməmişdir onun yanağı,
Neyşəkər dadmamış şəkər dodağı.
Onunçun gizlənər camalı güldən
Ki, gül rüsvaylıqla çıxmış pərdədən.
Nərgiz şərab içər, yada göz vurur,
Odur ki, o gözəl nərgizdən qaçar.
Kölgəsi yanınca getməsin deyə,
Ay, günəş çıxarkən, çıxmaz küçəyə.
Suda əks etməsin deyə surəti,
Sevməz bulaq üstə sözü, söhbəti.
Daim pərdədədir, evdə oturur,
Pərdə xaricində yüz büsat qurur.
Bütün şahlar olub hüsnünə aşıq,
Görməz o kimsəni eşqinə layiq.
Rumdan Şama qədər tac sahibləri,
Bağrı qan olmuşdur, lakin o pəri,
Kimsəyə baş əyməz məğrur duraraq,
Bircə Misr elinə meyli var ancaq.
Rumdan söz düşəndə qəlbi sıxılar,
Rumlu şum¹ yaranmış, deyir o nigar.
Söyləsən, yanında yaxşı yerdir Şam,
Deyər: Gündüzü də görünər axşam.
O tapar təsəlli Misrin adıyla,
Misr üçün göz yaşı dönmüşdür Nilə.
Bilmirəm, bu işə nə olmuş səbəb?
Misirdən o gözəl nə edir tələb?
Bəlkə də, torpağı o yerlərdəndir,
Qisməti, ruzusu o ellərdəndir?
Qəbul etsən əgər, eylə xəbərdar,
Göndərim, yanına gəlsin o nigar.
Hüsnüylə verməzsə evinə bəzək,

Bir qaravaş olub, ev süpürəcək.
Misrin Əzizinə çatcaq bu xəbər,
Onun sevincini tutmadı göylər.
Dedi: Məndə hanı elə ləyaqət
Ki, belə bir işə edim cəsarət?
Şah məni torpaqdan qaldırır deyə,
Yeri var ki, başım yüksələ göyə.
Mən o torpağam ki, uca buluddan,
Üstümə çilənir lütf ilə neysan.
Yüz dilim olsa da, necə bir süsən,
Acizəm, bu lütfün təşəkküründən.
Şah mənə mərhəmət qılırsa izhar,
İtaət edərəm bəxtim olsa yar.
Başım ayaq olar, gözlərim başmaq,
İstərəm, baş üstə murada çatmaq.
Lakin Misir şahı o ulu sultan,
O qədər xidmətə vermişdir fərman,
Bir saat yanından gedərsəm əgər,
Qılıncla başımı bədəndən üzər.
Şah mənim üzrümü qəbul edərək,
Məndən inciməsin, əfv etsin gərək.
Əgər razı olsa, xalis qızıldan,
İki yüz kəcavə bəzərəm, inan!
Qoşaram minlərlə incəbel kəviz,
Ayüzlü, sərviy, şirindil kəviz.
Qullar göndərəm gündən işıqlı,
Behişt hurisindən çox yaraşlıqlı.
Dodaqları şirin, dilləri şəkər,
Bellərində xalis qızıldan kəmər.
İpəkdən, xaradan arxalıq, papaq,
Qızıl yəhər ata minərlər ancaq.
Kəvizlər günəşdən xələt geyərlər,
Huri libasında görünər bəşər.
Ayın üzərində bəzəyərlər tağ,

¹ Шум – уьурсуз.

Mişk ilə örtülər hər bir gülyanaq.
Qərq olar hamısı zərə, gövhərə,
Qızıl kəcavədə oturar hərə.
İstənilən qədər alim insanlar,
Dövlətin dayağı olan əyanlar,
Göndərim, o gülü böyük minnətlə,
Misrə gətirsinlər nazla, izzətlə.
Elçi bu sözləri eşitcək həmə,ən,
Öpərək Əzizin qədəmlərindən,
Dedi: – Ey bu Misrə izzət bəxş edən,
Bizim ellərin də əzizisən sən.
Var bizim şahın da şəni, şövkəti,
Az deyil kimsədən onun dövləti.
Gəlməz kənizləri, qulları saya,
Hüsnə rəqibdir hər biri aya.
Onun xidmətində amadə duran,
Çoxdur ağacların yarpaqlarından.
Çöldəki qumlardan çox ləl, mərcan,
Səxavətli əli vermişdir ehsan.
Razılıq istərdi o səndən ancaq,
Bil ki, cavabından razı qalacaq.
O şirin meyvənin həsrətindəsən,
Tezliklə göndərər, xatircəm ol sən.

MİSİR TƏRƏFDƏN QƏBUL NƏSİMİ ƏSİR VƏ ZÜLEYXA KƏCAVƏSİNİ GÜL QÖNÇƏSİ KİMİ O ÖLKƏYƏ APARIR

Misirdən qayıdıb, elçi gəldi şad,
Qıldı Züleyxanı möhnətdən azad.
Ona Əzizindən xoş xəbər çatdı,
Qüssəni unutdu, dərđini atdı.
Gül açdı taleyi, sanki oldu yaz,
Bəxtinin quşu da elədi pərvaz.
Yuxudan qonmuşdu qəlbinə məlal,
Açdı düyününü şadlıqla xəyal,
Bəli, hər yerdə ki şadlıq, ələm var,
Ya xəyaldan, ya da yuxudan doğar.
Yuxudan, xəyaldan azad bir könül,
Həyatın yükünü hiss edər yüngül.
Züleyxanı görcək atası xoşhal,
Cəhizlər seçməyə başladı dərhal.
Toy üçün ayırdı minlərlə pəri,
Rumlu dilbərləri, rus gözəlləri.
Hamı püstə ağız, məmələri nar,
Üzləri gül ilə bəzənmiş gülzar.
Telləri salmışdır sayə yanağa,
Qara hörükləri sığmaz qucağa.
Vəsmə qaşlarına salmamış kölgə,
Yoxdur üzlərində ənlidən ləkə.
Ənbərlə lələnin qəlbini yaxmış,
Qulağa incidən sığalar taxmış.
Minlərlə işvəli, qəmzəli qullar,
Fətnələr törədən igid oğullar,
Kəc qoyub ləldən başlara papaq,
Mişk saçlarını yan darayaraq.
Papaqlar altından görünür kəkil,
Sanki bəzəmişdir lələni sünbül.

Hər biri geyinmiş ipəkdən paltar,
Qönçə kimi nazik, neyşəkər tək dar.
İncə bellərində qızıldan kəmər,
Hər tükdən asılmış vurğun ürəklər.
Min at seçdi, hamı gözəl, xoşəndam,
Çapanda yel kimi, duranda aram.
Çovqanla vurulan topdan qıs-qıvraq,
Ot üstündə axan sudan yumuşaq.
Sağrısına kölgə düşsə qamçıdan,
Məşriqdən məğribə sıçrayar haman.
Səhrada bir vəhşi gur kimi süzər,
Dəniz dalğasında qu kimi üzər.
Dırnağı möhkəmdir çaxmaq daşından,
Quyruğu yanında heçdir xizəran¹.
Uca dağ önündə yorulub qalmaz,
Heç zaman fərmandan çıxıb, baş almaz.
Min dövə ayırdı hamısı cavan,
Qaragöz, qaradiz, hərə bir ceyran.
Hərəsi tərənən sütunlu bir dağ,
Nə qədər yol getsə, bilməz yorulmaq.
Hamısı zahidlər kimi az yeyən,
Möhnətə qatlaşan, şükür eyləyən.
Təvəkküllə keçən yüz biyabanı,
Gül kimi çeynəyən quru tikanı.
Uzaq səhralarda yemsiz, yuxusuz,
Zənglərin səsiylə keçən qorxusuz.
Hədiyyə bağladı yüz dövə yükü,
Hər yükü alardı böyük bir mülkü.
Rum eli, Misir, Şam ipəklərindən,
İki yüz məfrəci doldurdu həməni.
Xəznədən yaqutla ləli taladı,
İki yüz sandığa gövhər qaladı.
Ənbərlə əbirdən¹ yüklər tutaraq,

¹ Хизяран – дцэ вя мяцкям аьаь нювц.

Hər yerdə düşərgə salsaydı sarvan.
Mişklə doldurub iki yüz tabaq.
O yer seçilməzdi Çin səhrasından.
Atanın əmriylə Züleyxa üçün,
Kəcavə quruldu otaqdan üstün.
Pərdələr asdılar sünbüllə uddan,
Lövhlər asdılar qızıldan hər yan.
Səqfi minalandı Cəmsid çətri tək,
Qızılla verdilər üstünə bəzək.
Mirvari asmalar, qızıl mismarlar,
Bayırında parlar, içində parlar.
Yüz bəzək vurdular zərü-zibadan,²
Pərdələr atlasdan, fərşlər dibadan².
Züleyxa əyləşdi onda şadman,
Oldu Misrə tərəf naz ilə rəvan.
Necə bir gül uçar yaz küləyindən,
Çaparaq gedirdi o nazikbədən.
Hər yeri o sənəm etdikdə mənzil,
İrəm gülşənini qılandı xəcil³.
Qullar atlarını salıb cövlana,
Kənizləri cəlvə saçır hər yana.
Hər kəniz zülfünü tor kimi qurar,
Bir qulu o torda edər giriftar.
Hər qulun naz oxu səf yara-yara,
Açar bir kənizin bağrında yara.
Bir yanda dilbərlik, işvə, qəmzə, naz,
Bir yanda aşiqin könlündə niyaz.
Minlərlə sevilən, minlərlə sevən,
Yüz işvə satan var, yüz könül verən.
Belə gedirdilər mənzilbəmənzil,
Misrə yaxınlaşır hər gündə məhmil¹.

¹ Ябир – Шяргдя эениш йайылмыш ятир.

² Дибә – ипјак парча нювц.

³ Хяъил – хяъалјат чякјан.

Züleyxa bəxtindən razı qalaraq,
Misrə tez çatmağı istərdi ancaq.
Deyərdi: Könlümə tərək edər kədər,
Bu hicran gecəsi tez olar səhər.
Bilməzdi, o gecə hələ tul tapar,
Ondan sübhə qədər yüzillik yol var.
Getdilər hey gecə-gündüz bilmədən.
Misrin sərhəddinə çatdılar həməən
Bir nəfər qasidə verildi fərman,
Atını çaparaq ötsün karvandan.
Qasid bir quş kimi açaraq şəhpər,
Misrin Əzizinə yetirdi xəbər.
Dedi: – Qalx ayağa, dayanmaq olmaz,
Hazırlaş etməyə taleyi pişvaz.
Bu müjdə Əzizi-Misrə çatınca,
Elə bil, dünyanı verdilər ona.
Misrin hər yerində carçı çəkdi car
Ki, pişvaza çıxsın bütün ordular!
Xəbər yetirdilər elə, obaya,
Hər kəsin nəyi var, qoysun ortaya.
Əsgərlər bəzənsin zərə, zivərə,
Qərq olsun hamısı dürrə, gövhərə.
Yüz min qul seçilsin igid, qəhrəman,
Hamısı gülüzlü, aybəniz, cavan.
Hər yəhər üstündə bitsin bir ağac,
Qullar başlarına qoysun qızıl tac.
Kənizlər yeddişər düzəltsin dəstə,
Hamısı otursun kəcavə üstə.
Misir gözəlləri şirin dil ilə,
Pişvaza çıxsınlar dəstə gül ilə.
Xanəndə məclisə gəlsin sazıyla,
Açsın könülləri xoş avazıyla.
Udun qulağını ud çalan bursun,

¹ Мясцил – карван.

Ruhları oxşayan bir məclis qursun!
Yüksəlsin göylərə neyin nəvası,
Çalınsın ruhverən vüsəl havası.
Canda qəm odunu söndürsün rübab,
Kamança qoymasın ürəklərdə tab.
Qoşsun öz səsinə bu sədaya dəf,
Yürüsün rəqs ilə canana tərəf.
Belə bir cəlalla çıxdılar yola,
Nə kədər yol tapdı, nə qubar yola.
Ay kimi bir neçə mənzil getdilər,
Gözəllər günəşi aya yetdilər.
Uzaqdan göründü böyük bir karvan.
Parlardı minlərlə qübbələr nurdan.
Karvan nəhayətsiz buluda oxşar,
Buludda jalə tək ulduz sayrışar.
Yüksəldi mərkəzdə uca barigah,
Gözəllər səf çəkdi, düzüldü sipah¹.
Əziz gəlib endi şahənə atdan,
Yol aldı çadıra tərəf şadman.
Çıxıb qarşısına elliklə hərəm,
Öpdü ayağını gözəllər o dəm.
Söylədi hamıya: – Salam, mərhəba!
Üzlər gülümsədi, şad oldu o da.
Hal-əhval soruşdu hər kəsdən Əziz,
Dedi: – Yoruldunuz, zəhmət çəkdiniz.
Bu zaman sevdiyi gözəl şeylərdən,
Varını bəxşişə başladı həməən.
Qullar bağısladı gülüşü şəkər,
Başda qızıl tacı, belində kəmər.
Yəhəri qızıla tutulmuş atlar,
Quyruq və yalında cəvahiratlar.
Dağ qədər yun parça, dağ qədər ipək,
Bəxş etdi cəvahir o ətək-ətək.

¹ Сипац – гошун.

Misir şirnisini tay-tay qaladı,
Sərin şərbətlərlə çölü suladı.
Bəzədi səhranı nazü-nemətlə,
Gəlib üzr istədi o mərhəmətlə.
Dedi: – Sabah yola çıxacaq karvan.
Döndü mənzilinə gül kimi xəndan.

ZÜLEYXA ÇADIR DEŞİYİNDƏN MİSİRİN ƏZİZİNİ GÖRÜR VƏ ALDANDIĞINI BİLİB FƏRYAD QOPARIR

Hoqqabaz ruzigar, bu qoca fələk,
Görək nə yol ilə quracaq kələk.
O gah ümmid ilə yaşadır bizi,
Gah qəmə döndərir sevincimizi.
Muradı göstərir bizə uzaqdan,
Edir könlümüzü nakamlıqla qan.
O zaman ki, çatıb Misrin Əzizi,
Nemətə qərq etdi qulu, kənizi.
Züleyxa çadırdə öz dayəsilə,
Məşğuldu söhbətə yüz həvəs ilə.
İstərdi yarını görsün yaxından,
Dedi: – Ey qəmxarım olan dayə can!
Daha qalmamışdır könlümdə qərar,
Yarı görməyimə bir çarə axtar!
Qonşuluqda olsa vəfali canan,
Aşiqin könlündə qalarmı tavan?
Bir susuz, bulağa çatarsa əgər,
Ağzı islanmazsa, yangından ölər.
Züleyxanı görüb halı pərişan,
Dayə tədbir üçün çıxdı çadırdan.
Çadırın dövrünə-bərinə qaçdı,
İynə gözü boyda bir deşik açdı.
Züleyxa bayıra baxdı oradan,
Ah çəkdi, qəlbindən qopdu bir tufan!
Dedi: – Vay, qəribə işə düşdüm mən,
Divarım yıxıldı, ev hörülmədən.
Bu mənim gördüyüm o cavan deyil,
Ağlımı başımdan aparən deyil!
Bu deyil yuxuda gördüyüm afət,
Boş yerə bu qədər çəkdim əziyyət!

Əfsus ki, taleyim yenə də döndü,
Səadət ulduzum üfüqdə söndü.
Mən xurma əkdimsə, barı xar oldu,
Gözlədiyim rütəb¹ zəhrimar oldu.
Xəzinə uğrunda çəkdim çox zəhmət,
Qismətim əjdəha oldu, nəhayət!
Gülün ətri üçün çıxdım gülşənə,
Tikan nizəsini batırdı mənə.
Bir içim su üçün ciyərim ətşan,
Qumlu bir səhrada qaçıram hər yan.
Dilim susuzluqdan od kimi qızar,
Dodağım olmuşdur çat-çat, qan sızar.
Uzaqdan görünür gözümə bulaq,
Yıxıla-yıxıla gedirəm, ancaq.
Görürəm orada sudan yox əsər,
Quru şoranlıqdır bütün o yerlər.
Dağda libasımı verərək əldən,
Qəm dağı altında gizlənmişəm mən.
Daş dəymiş ayağım qabar-qabardır,
Nə getmək, nə durmaq qüdrətim vardır.
Qanlı gözlərimə görünür bəzən,
Dumanlı bir xəyal itirdiyimdən.
Gedirəm ki, çatım ona nagəhan,
Bəxtimdən olur bir yırtıcı aslan,
Dənizdə gəmimi daşa vurmuşam,
Bir taxta üstündə lüt oturmuşam.
Alıb ağuşuna məni dalğalar,
Aşağı, yuxarı atıb çalxalar.
Bir qayıq görünər gözümə birdən,
Nicat ümidilə sevinərəm mən.
Elə ki, yaxına gələr bir qədər,
Görərəm nəhəngdir, mənə qəsd edər.

¹ Рутяб – йаш хурма.

Yoxdur mənim qədər bədbəxt dünyada,
Kimsə mənim kimi düşməmiş oda.
Canan həsrətində gözü yaşlıyam,
Əlləri qoltuqda, başı daşlıyam.
Üzümə bir qapı gəl aç, ey fələk!
Allah xatirinə, yaxamdan əl çək!
Mənə yetirməsən sevdiyim yarı,
Əğyar didarıyla incitmə, barı!
Qəlbən sevdiyimlə bağladım peyman,
Səy ilə qoruyum xəznəmi hər an.
Rəva görmə mənə dərdi, ələmi,
Əjdəha əlinə vermə xəznəmi.
Ağlayıb sızladı bir xeyli zaman,
Axıtdı kirpikdən üzünə al qan.
Qopdu sızıltılar saf ürəyindən,
Üzünü torpağa sürtürdü qəmdən.
Bəxtin uçan quşu geri dönərək,
Səslədi qeybdən onu bir mələk;
– Ey yazıq, üzünü götür torpaqdan,
Bu müşkül edəcək işini asan.
Muradın bu Misrin Əzizi deyil,
Lakin onsuz olmaz muradın hasil!
Onunla yarını tapacaqsan, sən,
Onsuz yar vəslinə çata bilməzsən.
Onun ülfətindən qorxma, ey nigar
Ki, ismət qifilin səlamət qalar.
Ondakı açarın dişi mumdur, mum!
Açar ki, mumdandır, hünəri məlum!
Gövhərin dərdini niyə çəkirsən,
Almaz işi gəlməz mumun əlindən!
Əlinə iynə yox, bir çöp götürsə,
Bəxiyə vurarmı dərzilə ətləsə?
Paltarın yengində əl yoxsa əgər,
Boş paltar heç vura bilərmə xəncər?

Züleyxa elə ki bunu eşitdi,
Şükr üçün torpağa səcdəyə getdi.
Tərgidib naləni, ahı, fəğanı,
Qönçə tək bağında gizlətdi qanı.
İntizar gözünü dikərək yola,
Gözlədi müşkülü, özü həll ola.

**ZÜLEYXA MİSRİN ƏZİZİ İLƏ BİRLİKDƏ MİSRƏ
GƏLİR VƏ MİSİRLİLƏR ONU QARŞILAYIB,
BAŞINA TABAQ-TABAQ CƏVAHİR SƏPİRLƏR**

Qızıl təbli döydü fələkdə səhər,
Gecə yolçuları köçüb getdilər.
Oldu ulduzların büsatı bərhəm,
Köçdülər fəzadan gecəylə bahəm.
Günəş yer üzünə qızıl ələdi,
Nurunun çəmənə, bağa çilədi.
Tavus quyruğutək al-əlvan çəmən,
Tuti qanadına çevrildi birdən.
Gəldi Misir Əzizi ehtiram ilə,
Oturdu o gülü qızıl məhmilə.
Əmr etdi düzülün sıraya qoşun,
Alsın o məhmili araya qoşun,
Hər başa açılısın bir qızıl çətir
Ki, həm sayə salsın, həm saçsın ətir.
Hər çətir altında daş-qaşlı yəhər,
Taxt olsun, əyləşsin onda bir dilbər.
Yollansın çətirlər, kölgələr, təxtlər,
Otursun məhmildə bütün xoşbəxtlər.
Çalıb oxuyanlar başladı sözə,
Sarvanlar karvanı çəkdilər düzə.
Yüksəldi zəng səsi fələkə birbaş,
Göylər tabaq-tabaq yağdırdı şabaş.
Yürüyüb keçdikcə atlar, dəvələr,
Hilalla, bədrə doldu o çöllər.

Gah o yan-bu yana çapıldı atlar,
Hilal bədr üzünə hey çəkdi çatar;
Gah da bədrin bəxti elə gətirdi
Ki, hilal onunla qədrin itirdi.
Yeri yaraladı atın dırnağı,
Ona məlhəm oldu dəvə ayağı.
Ahular məst oldu bu cah-calaldan,
Atların ayağı boş qaldı naldan,
Gözəllər dincəlir kəcavələrdə,
Sarvanlar səslənir hey pərdə-pərdə.
Şad idi onunla gələn kənizlər
Ki, hicran dərini atmış o dilbər.
Sevinir Əzizin yaxın dostları
Ki, belə bir gözəl olmuş dildarı.
Züleyxa qəmgindi kəcavəsində,
Dağ qədər möhnəti var sinəsində.
Deyir: – Fələk, məni nə günə saldın,
Səbrü-qərarımı əlimdən aldın?
Bilmirəm, nə pislik etmişəm sənə,
Dərdü-qəm, işgəncə verirsen mənə?
Yuxuda könlümü ovladın əvvəl,
Ayıldım, yenə qəm çəkməz məndən əl.
Gah zəncirə çəkib divanələr tək,
Gah da zəncirimi açdın, ey fələk!
Sən ki müşkülümü etmədin asan,
Səhv edib düşündüm, çarə tapansan.
Bilmədim dərdimə edərkən çarə,
Məni salacaqsan eldən avarə.
Mənə yetməzdimi hicran ələmi,
Artırdın üstünə qəriblik qəmi?
Məlhəmin canımı əridirsə, ah!
Can əritməyindən, allaha pənah!
Tor qurma yolumda, işlətmə kələk,
Səbrin quyusuna daş atma, əl çək!

Şadlıq müjdəsini verirsən yenə,
Çətin ki, taleyim olsun yar mənə.
Züleyxa fələklə edir dərd-dil,
Dedilər ki, budur çatdı Misir, Nil.
Misrin Əzizinə edib ehtiram,
Çıxmışdı pişvaza Misir əhli tamam.
Minlərlə piyada, atlı hər tərəf,
Nilin sahilində durmuşdu səf-səf.
Bir çox tabaqlarda parlayırdı zər,
Başqa tabaqlarda ləl ilə gövhər.
Necə ki, qərq olar qönçəyə gülzar,
Gövhərlər edildi torpağa nisar.
O qədər töküldü gövhər hər yandan,
Kəcavə örtüldü gövhərlə haman.
Örtmüşdü gövhərlə qızıl torpağı,
Torpağa dəyməzdi atın dırnağı.
Nala toxunduqca ləl ilə altın,
Atəş püskürürdü nalı hər atın.
Neçə mil boyunca əhali səf-səf,
Gedirdi sahillə şəhərə tərəf.
Nildə gövhərlərə qərq oldu bütün,
Hər balıqqulağı, hər sədəf o gün.
Çay elə qızılla, gövhərlə doldu,
Nəhəng də balıq tək zirehli oldu.
Şahanə calalla gedərək onlar,
Səadət evində oldu bərqərar.
Nə saray, cənnətlə durur yanaşı,
Ay ilə günəşdi kərpic, daşı.
Bir taxt qoyulmuşdu, hər şeydən əvvəl,
Şahın öz taxtından on dəfə gözəl.
Taxtı bəzəyərkən mahir sənətkar,
Qızıl işlətməşdir bir neçə xalvar.
Züleyxa gələrək bir dilbər kimi,
O taxta əyləşdi bir gövhər kimi.

Ürək dərdi qılmış canını xəstə,
Sanki oda düşdü qızıl taxt üstə.
Başına qoydular bir tac ləldən,
Dedilər: taxtla, tacla cilvələnl!
Lakin o ağır tac üzdü cananı,
Sanki dağ altında qalmışdı canı.
Başına səpdilər hesabsız gövhər,
Lakin o, gövhəri sandı qəm, kədər.
Günəşi qibtəyə salan daş-qaş,
O gözəl sanırdı qanlı göz yaşı.
Hicrandan bir ürək alarsa yara,
Taxt ona görünər bir taxtapara.
Eşqinin yolunda yüz başdan keçən,
Başında tac görsə, heç olarmı şən?
Bir göz ki, axıda həsrətlə qan-yaş,
Baxarmı dünyanı doldursa daş-qaş?

ZÜLEYXA YUSİF FƏRAQINDA GÜN KEÇİRİR VƏ AHÜ-NALƏ EDİR

Könül bir dilbərlə tutarsa aram,
Özgənin vəslinə heç olarmı ram?
Pərvanə uçarmı günəşə sarı,
Arzusu olmasa şəmin didarı?
Günəşin oduna yanar nilufər,
Çünki o, günəşin vəslini istər.
Bülbülə versən də yüz dəstə reyhan,
Qızılgül eşqiylə edəcək fəğan.
Bir içim su üçün yanana, əlbət,
Xoş gəlməz açasan şəkərdən söhbət.
Züleyxa yaşayır o şən sarayda,
Zər-zivər içində, lakin nə fayda?
Əziz qarşısında qul kimi durmuş,
Onunçün cəlalından bir büsat qurmuş.
Pərəstarları var gül kimi incə,
Taqətdən düşürlər o dincəlinçə.
Xidmətə hazırdır yüzlərlə kəniz,
Gözəllikdə aydan, günəşdən təmiz.
Qullar ipək geymiş bellərdə kəmə,ər,
Həm özü şirindir, həm sözü şəkər.
Yüzlərlə sarayda zənci qullar var,
Hamı mələk kimi şəhvətdən kənar.
Hərəm gözəlləri hərə bir sona,
Təmiz ürəklərlə bağlanmış ona.
Gözəllik timsalı nazlı, nazənin,
Misirli xanımlar ona həmnəşin.
Onunla bir yaşda, bir boyda olan,
Gözəllər başına dolanır hər an.
Züleyxa baxmayır yara, əğyara,
Mərhəmət göstərir hər bir nigara.
Zahirdə danışır, zahirdə gülür,

Qəlbində başqa bir yarı düşünür.
Şənlik büsətində şən oturanda,
Dodağı gülərdi, ürəyi qanda.
Dodağı xəlq ilə söhbət edərdi,
Ürəkdən yar deyib, xiffət edərdi.
Heç kəslə deyildi ülfəti möhkəm,
Yar ilə şadlanıb, yarla çəkər qəm.
Zahirdə dostlarla oturub durar,
Batində hamıdan kənar oturur.
Səhərdən axşama bu idi işi,
Dostlarla beləydi onun vərdişi.
Qaranlıq çökuncə gecə Züleyxa,
Ay kimi oturub kimsəsiz, tənha,
Yarın xəyalıyla pərdə qurardı,
Xəlvətdə ah çəkib, hey qan udardı.
Diz-dizə oturub yar xəyalıyla,
Dərdini açardı həsb-hal ilə.
Bağrına basaraq möhnət sazını,
Başlardı yar ilə raz-niyazını.
Deyərdi: – Ey mənə canım, ciyərim,
Mənə söyləmişdin Misirdir yerim.
Demişdin: – Adımdır Misrin Əzizi
Əzizliyi etsin həq sənə ruzi.
Başımın tacıdır Əzizin adı,
Əzizdir bəxtimin qolu-qanadı.
Misirdə kimsəsiz qəribəm bu gün,
Vəslindən ümidim kəsilmiş bütün.
Mən hicran odunda nə qədər yanım,
Möhnət şəmi kimi daim odlanım?
Eşqimdən umidi kəsmək istərkən,
Bir mələk müjdələr verdi qeybdən.
Mən də o ümidlə hələlik sağam,
Ümidlə yaşayan solğun yarpağam.
Qəlbimdə camalın nəqş olub sənin,

Bir gün vüsalına çataram, yəqin!
Qəmində ağlayır, qızarır gözüm,
Səni hər tərəfdə axtarır gözüm!
Nə olaydı, bir gün yoldan gələrək,
Gözümün bürcündən çıxaydın Ay tək!
Bircə səni görsəm, qalmazdı dərdim,
Toy bəzmi qurardım, şadlıq edərdim.
İndi isə huşumu verərək əldən,
Çox zaman özümü itirirəm mən.
Xəyalın çəkərək aparır məni,
Özümü gəzərkən, tapıram səni.
Sənsən axtardığım iki dünyada,
Səni tapsam, özüm düşməyəm yada.
Bu sözlərlə edib gecəni səhər,
Bir an da yatmazdı o nazlı dilbər.
Səhərin nəsimi əsdiyi zaman,
Başqa bir hekayət başlardı canan.
Deyərdi: – Ey səba, ey əziz külək!
Səməni mişk ilə ətirləyərək,
Sərvə, yasəmənə bəzək verirsen,
Sünbülün telini darayır şanən.
Nə olar, halıma bir nəzər yetir!
Sevdiyim o yardan bir xəbər yetir!
Dünyada mən qədər qəmçəkən yoxdur,
Gözdən yaş yerinə qan tökən yoxdur.
Hicran xəstəsiyəm, dildarım ol, gəl!
Yandım qəm odunda, qəmxarım ol, gəl!
Yoxdur bu dünyada elə bir mənzil
Ki, olsun oraya getməyin müşkül.
Bir evə çəksələr hasar dəmirdən,
Yol tapıb, bacadan evə girərsən,
Yazığam, gəl məni bu dardan qurtar!
Lütf qıl, o itkin yarımı axtar!
Şahların mülkünü gəz qarış-qarış,

Yarımı hər yerdə tapmağa çalış!
Xəbər tut ayımdan hər bir diyarda,
Şahımı soraqlaş çox uzaqlarda.
Hər bağa, bağçaya çalış, sal güzər,
Hər bulaq başına yaxşı sal nəzər,
Gülümü axtar, tap cənnət bağında,
Sərvimi çalış, gör su qırağında.
Lütf ilə qıl Xütən çölünə xuram,
Nigaristanında, Çinin tut aram!
Onun ətri ilə ahu tora sal,
Bir gözəl şəklini tut ona timsal!
Bu yurdu tərək edib getdiyən zaman,
Keçsən hər dərədən, aşsan hər dağdan,
Bir kəklük çıxarsa qarşına sənin,
Onu xatırlayıb, qucu gərdənin.
Qarşına çıxarsa yolda bir karvan,
Başçısı olarsa gözəl bir cavan,
Süz mənim gözümlə o novcavanı,
Çatdır bu ölkəyə sən o karvanı.
Görüm, bəlkə, odur mənim dilbərim?
Ümid bağçasından bir çiçək dərim.
Səhər keçdi, günəş çıxdı cövlana,
Yaydı şüasını bütün cahana,
Züleyxa axıdıb qan-yaş gözündən,
Danışdı səbaya yardan, özündən.
Günəş fələklərə verərkən ziynət,
Ay kimi məclisə gəldi o afət.
Sədd çəkdi önündə pərəstarları,
Camalı dostların oldu dildarı.
Onları birbəbir təmiz ürəklə,
Deyib danışdırdı minbir diləklə.
Zahirdə xoş gülüb, xoş danışdı,
Bağrında dağ qədər kədəri vardı.
Belə idi halı hər gün, hər gecə,

Dəyişməzdi aylar, illər keçincə.
Darıxanda qəlbi evdə o dilbər,
Gəzməyə çıxardı, hər axşam-səhər.
Görüncə sinəsi dağlı bir lalə,
Ah çəkib, ürəkdən edərdi nalə.
Lalələr görüncə o gül yanağı,
Bilərdilər vardır sinədə dağı.
Bəzən də sel kimi coşaraq həməən,
Nilin kənarında tutardı məskən.
Qəmindən söz açıb quranda matəm,
Göz yaşından Nilə dönərdi aləm.
Gah da dərd əlindən olaraq xəstə,
Çıxıb dayanardı yalqız, yol üstə.
Verərək əlindən ixtiyarını,
Çəkərdi yarının intizarını,
Deyərdi: günəşə dönəcək ayım,
Bu yoldan gələcək itkin humayım.
Cami! Gəl hümmətlə əl-ələ verək,
Yusif Kənanadan Misrə gətirək!
Qəlbi Züleyxanın yaman dardadır,
Ümidli gözləri intizardadır.
Daha intizarın çatmışdır sonu,
Yarın vüsaliyla sağaldaq onu.

QARDAŞLARI YUSİFƏ HƏSƏD APARIR VƏ ATALARINDAN ONU AYIRIRLAR

Keçmişdə yaşamış mahir bir ustad,
Edib söz mülkünü bu yolla abad.
Ki, artdı Yusifin getdikcə hüsnü,
Məftun etdi ona Yəqub könlünü.
Başqa oğullardan o göz çəkərək,
Saxladı gözündə onu bəbək tək.
Olduqca gün-gündən ona mehriban,
Qardaşlar həsəddən olurdu buryan.
Onun bağçasında bir ağac vardı,
Öz gözəlliyilə könül açardı.
Abidlər sayağı yaşıl geyinmiş,
Şaxəsi boy atıb, bara bürünmüş.
O ağac yüksəlmiş, sanki göylərə,
Kərəm sayəsini döşəmiş yerə.
Onun hər yarpağı şükr üçün bir dil,
Ağac da olarmı düüya qabil?!
Şaxəsi bir qəsrə bərabər idi,
Üstündə sərçəsi mələklər idi.
Yəqubun hər oğlu olcaq anadan,
Sidrəyə oxşayan yaşıl ağacdən,
O saat təzə bir şaxə baş verər,
Oğlan böyüdükcə, o da böyüyər.
Boy atıb kamala çatdığı zaman,
Əsa götürərdi haman budaqdan.
Yusifin bəxtiydi hamıdan faiq,
Elə bir xoşbəxtə əsa nə layiq?
O bir fidan idi can bağında tək,
Əlinə ağacdən əsa nə gərək?
O qardaşlarından gizli bir gecə,
Dedi atasına, xəlvət görüncə,
– Ey həqqin əzizi, böyük peyğəmbər,

Qolu qılınç kimi qazanan zəfər!
Allah dərğahına get iltimasa,
Göndərsin behiştədən mənə bir əsa.
Cavanlıq çağından ta qocalınca,
Hər yerdə gəzdirim onu yanımca.
Qoy çətin günümdə mənə yar olsun,
İzzətim onunla bərqərar olsun.
Ata əl götürdü həq dərğahına,
Yusifçin yalvardı öz allahına.
Allahın qasidi endi sidrədən,
Əlində zəbərəcəd bir əsa həməni,
Nə ona zamanın baltası dəymiş,
Nə dövrən möhnəti qəddini əymiş.
Vəzndə yüngüldü, qiymətdə baha,
Ləkəsiz, eyibsiz, layıqdi şaha.
Dedi: – Bu Allahın fəzilətidir,
Şahlığın dayağı, məziyyətidir.
Yusifə o töhfə güc, iman verdi,
Paxıllar həsəddən ölüb can verdi.
Gəlirdi onlara o haqq ağacı,
Vurulan yüz ağac zərbindən acı.
Oturub, düşünüb, fikir çəkdiilər,
Ürəyə paxıllıq tumu əkdilər,
Həsəddir insanın başına bəla,
Onları paxıllıq çəkdi pis yola.

**YUSİF GÜNƏŞİN, AYIN VƏ ON BİR
ULDUZUN
ONA SƏCDƏ ETDİYİNİ YUXUSUNDA GÖRÜR
VƏ BU YUXU QARDAŞLARININ ONA
QARŞI HƏSƏDİNİ ARTIRIR**

Xoşbəxtdir gözünü surətdən çəkən,
Gözünü gizlədən yaman gözlərdən.
Qəlbən oyaq olub gözüylə yatan,
Kim görüb, yatarkən ayıq bir insan?
Bu fani aləmə yumub gözünü,
Başqa bir aləmdə görsün özünü?!
Yəqubun yanında Yusif bir gecə
Ki, onu sevirdi can-ciyərincə,
Balısa baş qoyub, rahat yatırdı,
Gülüş ləblərinə şəkər qatırdı.
Güldükcə Yusifin o şəkər ləbi,
Gəldi həyəcana Yəqubun qəlbi.
Nərgiztək gözünü Yusif açanda
Bəxti tək gözündən yuxu qaçanda,
Dedi: – Ey şəkəri xəcalət edən,
Niyə gülüş qopdu şəkər ləbindən?
Dedi: – Yuxu gördüm, Günəş ilə Ay,
On bir parlaq ulduz bir-birinə tay,
Hamısı qarşımda baş əydi mənim,
Səcdəyə gedərək, etdilər təzim.
Ata dedi: – Bəsdir, az danış bir az,
Bu sirri kimsəyə söyləmək olmaz!
Yuxundan tutsalar qardaşlar xəbər,
Sənə yetirərlər ayıqkən zərər.
Səndən min qüssə var ürəklərinde,
Rahat qoyarlarmı səni yerində?
Onlar tab gətirməz paxıllığından
Zənnimcə, bu yuxu yozulur asan.

Atanı dinlədi, nə bilsin ancaq,
Tədbir zəncirini külək qıracaq.
Yusif yuxusunu dedi birinə,
O da tez çatdırdı hər on birinə.
Bir sirri bilərsə ikicə nəfər,
Düşər dildən-dilə, dünyanı gəzər.
Bir həkim söyləmiş: – İki dodaqdan,
Başını tez verər bada bir insan.
Çox zaman dodaqdan bir sirr çıxmış,
Yüzlərlə igidin evini yıxmış.
Gözəl bir misal var həyatda, yoxla!
«Başını sevirsen, dilini saxla!»
Bir quş etsə əgər qəfəsdən pərvaz,
Tutub bir də onu bağlamaq olmaz!
Qardaşlar bu sirdən oldular qəmgin,
Artdı onlardakı qəzəb, həsəd, kin.
Dedilər: – Atamız düşünər nələr?
Vurur öz əliylə özünə zərər!
Niyə bir uşağa düşübdür meyli,
Uşaq ailədə olmuş tüfeyli.
Bu uşaq deyildir, bələdir, bəla!
Bizimlə düşmənlik edir bərməla¹!
Özündən toxuyur gündə bir yalan,
Özünü qiymətə mindirir ondan.
Ona aldanmışdır bu miskin qoca,
Tutar xatirini hər şeydən uca!
Mehrini kəsmişdir bizdən büsbütün,
Yusif tutar o hamıdan üstün!
Atamız bu qədər ondan çəkir naz,
Yenə bu calaldan o razı qalmaz.
İstər biz qul olaq, o isə ağa,
Hər gün qarşısında düşək torpağa.
Atamız salarkən ona xoş nəzər,

O, qürurla bizə arxa döndərər!
Gündüzlər səhrada çobanı bizik,
Gecələr evinin pasbanı bizik.
Bizimlə düşməni əzib xar edər,
Bizimlə dostlara iftixar edər.
Bəs onda hiylədən başqa nə görmüş
Ki, ona bu qədər ixtiyar vermiş.
Gəlin başımızın hayına qalaq,
Onu bir yol ilə avara salaq.
Gəlin, biz tədbirlə əl-ələ verək,
Onu bir kələklə evdən itirək.
Şoranlıqda bitsə bir tikan həmə,ən,
O yeri qazmalı, ağac əkmədən.
Oturub bir yerdə tədbir tökdülər,
Əlac tapmaq üçün nəqşə çəkдилər.

¹ Бярмяла – ашкар.

YUSİFİ ATASINDAN AYIRMAQ ÜÇÜN QARDAŞLAR MƏSLƏHƏTLƏŞİRLƏR

Çətinliyə düşsə aqıl bir insan,
Müskülünün həlli olmazsa asan,
Başqa ağılı edər öz ağılına yar,
Onun yardımıyla düyün açılar.
Bir şəmin işığı çatmazsa evə,
Yandırar ikinci şəmi əlavə.
Lakin düz adamlar işidir bu iş,
Onlar ki düzlüklə artıb yüksəlmiş.
İki əyri gedən, əyri düşünən
Birləşsə, əyrilik aşar həddindən.
Yusif qardaşları yığılıb bir gün.
Qurdular belə bir tor Yusif üçün:
Birisi dedi: – O işlədir hiylə,
Canını alağ biz məkrin əliylə.
Gərək biz də quraq ona bir kələk,
Rəhmə yol vermədən qanını tökək.
Qurtarmaq istəsən əgər yaxanı,
Çalış, yerə axsın, düşmənin qanı.
Öldürsək, bilin ki, bu sirr açılmaz!
Ölüdən heç zaman çıxmamış avaz!
Digəri dedi: – Bu, insafdan deyil,
Olaq bir uşağın qətlinə mayil.
İstəsək biz ona sədmə yetirək,
Başqa yolları var, neçin öldürək?!
Çalışaq, aparaq şəhərdən kənar,
Ya döyək, ya qoyaq, özü ölsün xar.
Əvvəlcə, ayıraq onu atadan,
Quru bir səhrada qoyaq sərgərdan.
Vəhşilər məskəni elə bir çöl ki,
Hər yanında gəzsın canavar, tülkü.
Olmasın suyu göz yaşından səvay,

Çörəyi sayılsın Günəş ilə Ay!
Kölgəsi gecənin zülməti olsun,
Tikanlar yatağı qisməti olsun,
Orada bir müddət gəzib dolansın,
Sonra da can verib, gora yollansın.
Bizim xəncərimiz qana batmadan,
Əlindən qurtaraq beləcə asan
Başqası söylədi: – Qətlidir bu da,
Canlı bir insanı salırıq oda.
Səhrada ac-susuz qalib ölməkdən,
Yaxşıdır qılıncıla doğransa bədən.
Məsləhət budur ki, çölü axtaraq,
Qaranlıq, darısqal bir quyu tapaq.
Cah-calal taxtından onu endirək,
Zillətlə quyuda bir məskən verək.
Qoy qalsın quyuda yalnız, kimsəsiz,
Ölsə də, qatili sayılmağıq biz.
Bəlkə də, oradan keçdi bir karvan,
Düşərgə salaraq qaldı bir zaman,
Su üçün quyuya dol saldı biri,
Yusif oradan çıxardı diri.
Yəqin ki, deyəcək tapmışam bir qul,
Yainki edəcək özünə oğul.
Bizim əlimizdən yetmədən xətər,
Özü bu yerlərdən rədd olub gedər.
Quyunu Yusifə görüncə rəva,
Hamısı düşdülər, sanki, quyuya.
Quyunun sirrindən qalib bixəbər,
Özləri kəndirsiz ora düşdülər.
Ürəkdə ataya kin bağlayaraq,
Qardaşlar yaratdı möhkəm ittifaq.
Hamısı əhd edib, bağladı peyman,
İşə başladılar bir an durmadan.

QARDAŞLAR YUSİFİ ÇÖLƏ APARMAQ ÜÇÜN ATALARINDAN İCAZƏ İSTƏYİRLƏR

Dünyada hər qədər mərd adamlar var,
Əvvəlcə özünü unudar onlar.
Məhəbbət yolunda dönüb torpağa!
Əl atmaz riyaya, hiyləyə əsla!
Yetməz bir kimsəyə onlardan zərər,
Nə də xalq onlara ziyan yetirər.
Çətinlik önündə sarsılmaz onlar,
Ağır yük altında qırılmaz onlar.
Gecələr yatarlar kinsiz, kədərsiz,
Səhər oyanarlar nikbin, zərərsiz.
Yusif qardaşları o səhər tezdən,
Dünənki fikr ilə oyandılar şən,
Dilləri mehriban, sinələrdə kin,
Qanına susamış hamı Yusifin.
Ata hüzurunda gəlib durdular,
Ədəblə diz çöküb, cərgə vurdular.
Elə ki, gördülər aranı xəlvət,
Məkr ilə saldılar hər yerdən söhbət.
Keçmişdən, bu gündən və gələcəkdən,
Söz-söhbət açaraq dedilər birdən:
– Evdə oturmaqdan bezmişik yaman,
Seyrə çıxmamışıq bir xeyli zaman.
Lütf edib icazə versəniz əgər,
Tədarüklə çölə çıxarıq səhər.
Gözümüzün nuru o Yusif hələ,
Uşaqılıq çağından getməmiş çölə.
Nə olar ki, o da bizimlə getsə,
Bizim başımızı göyə yüksəltmə?
Keçir ev küncündə gecə-gündüzü,
Darıxır ürəyi, saralır üzü.
Tutarıq əlindən çöldə gəzərkən,

Çiyimizdə keçər dərə-təpədən.
Birlikdə sağarıq süd qoyunlardan,
Şirin süddən içib, olarıq xəndan.
Yaşıl çəmənlikdə oynayarıq biz,
Lalələr içindən yol salarıq biz.
Gedək, lalələri birbəbir üzək,
Tac kimi Yusifin başına düzək.
Kəklik tək qısqıvraq tutub əlindən,
Gəzdirək harada var yaşıl çəmən.
Gedək, sürü-sürü ceyran otaraq,
Canavar görünsə, boynunu vuraq.
Qoy baxıb sevinisin, könlü şad olsun,
Qəlbi qəm-qüssədən bir azad olsun.
Nə qədər nəvaziş görsə də uşaq,
Onu əyləndirən oyundur ancaq.
Diqqətlə dinlədi Yəqub onları,
Sanki ürəyini böldülər yarı.
Dedi: – Aparsanız onu yanımdan,
Munisim qəm olar, həmdəmərim fəğan.
Qorxuram edərkən seyr-siyahət,
Onu gözdən qoyub, edəsiz qəflət.
Qanlı bir canavar gələ üstünə,
Dişini qıcıya onun qəsdinə.
Zərif vücuduna yetirə zərər,
Mənim ürəyimə batıra neştər,
Hiyləgər qardaşlar bunu eşitcək,
Ataya gəldilər başqa bir kələk.
Dedilər: – Nə oldu, on bir pəhləvan,
Qorxub, aciz qaldı bir canavardan?!
Canavar nədir ki, şir olsa, əgər
Bizim əlimizdə tülküyə dönər.
Yəqub eşidərkən belə bir sözü,
Üzr gətirməyə qalmadı üzü.
Bəlanı gətirdi öz diyarına,

Yusifı tapşırıdı qardaşlarına.

I

QARDAŞLARI YUSİFİ SƏHRAYA APARIB VƏ ZİLLƏTLƏ ONU QUYUYA SALIR

Fəğan, bu vəfasız fələk əlindən!
Ayı gündə atır bir yerə kindən!
Can çəmənliyində bir maral otlar,
Onu parçalayar zalım canavar.
Paxıllar Yusifi alıb getdilər,
Qurdlar bir quzunu şıkar etdilər.
Nə qədər ki. Ata baxırdı, onlar
Yusifə məhəbbət edirdi izhar.
Gah biri çiyinə alırdı yerdən,
Digəri bağına basırdı bəzən.
Birisini silirdi tozu üzündən,
Başqası öpürdü şəhla gözündən.
Elə ki səhraya qoydular qədəm,
Məhəbbət yerinə başlandı sitəm.
Çiyindən saldılar sərt daş üstünə,
Sanki gül atıldı atəş üstünə,
Başmaqlar alındı ayaqlarından,
Gül ayaqlarına mıxlandı tikan.
Gülü utandıran o ayaqlara,
Daş ilə tikandan yetdi min yara.
Oldu ayaqları qanında qəltan,
Döndü lələzara çöllər o qandan.
Elə ki. Onlardan qalırdı geri,
Vururdu üzünə sillə hər biri.
Kəsilsin o əl ki, qıyar özünə,
Sillə ilə vurur ayın üzünə.
Elə ki keçərdi qabağa bir az,

Qardaşlar vurardı başına qapaz.
İlahi, bağlansın zəncirə o əl
Ki, ondan zərbələr alır bir gözəl!
İstərdi onlarla getsin yanbayan,
Tutub çəkərdilər qulaqlarından,
O əl ki dartardı zərif qulağı.
İlahi, kəsilsin onun barmağı!
Kimin ətəyindən tutub durardı,
O alıb Yusifi yerə vurardı.
Kimin ayağına düşsəydi nalan,
Başı kos olardı o ayaq çovqan.
Yalvarıb, birindən istəsə kömək,
Kömək istədiyi vurardı kötək.
Ümidi kəsildi qardaşlarından,
Gözündən lələ tək axıtdı al qan.
Bulaşdı torpağa, qərq oldu qana,
Dərdü-qəm əlindən gəldi fəğana.
Dedi: – Haradasan, ata can, ata?
Neçin Yusifini duymursan, ata?!
Gəl, oğullarının fəlinə bir bax!
Gör necə ağılsız, dinsiz olaraq,
Sənin zəhmətini yerə vurdular?!
Qəlbidaş. Rəhmsiz, nankor oğullar!
Sənin can bağında bəslənən bir gül,
Ehsan yağışınla süslənən bir gül,
Gör, necə taqətdən düşüb, can verir?
Nə də ki susuzluq bir aman verir.
Ömür bağçasında əkdüyün fidan,
Bəsləyib, nazını çəkdiyün fidan,
Gör, necə kəsilmiş zülmün əliylə,
Sovrulub getmişdir səm küləyiylə?!
O ay ki gecənin göz işığıydı,
Evinin, obanın yaraşığıydı,
Fələyin əliylə gəlmiş zavala,

Nur üçün əl açır miskin hilala!
Bu halda getdilər üç ağac qədər.
Yusif çox yalvardı, rəhm etmədilər.
Bir quyu başına çatıb, nəhayət,
Düşərgə saldılar, oldular rahət.
Zalımın qəlbi tək dardı o quyu,
Zülmətiylə bağırdı o quyu,
Ağzı əjdəhanın ağzına bənzər,
Hər nəfəs çəkəndə, udar yüz nəfər.
Mərdimazar kimi ürəyi dardı,
İçində hesabsız ilanlar vardı.
Qəm, kədər yağırdı hər tərəfindən,
Haqqında düşünən düşərdi əldən.
Mərkəzi uzaqdı, dibi qorxulu.
Havası üfunət, özü şorsulu.
Otursaydı orda bir anlıq hər kəs,
Darılardı nəfəs yolunda nəfəs.
Qardaşlar gəldilər qəti qərara
Ki, quyu Yusifün dönsün məzara.
Yusif zülm əlindən fəryada gəldi,
Dağ-daş naləsindən imdada gəldi.
Daş onun halını bilsəydi, inan!
Əriyib, yumuşaq olardı mumdan!
Ağladı Yusifin halına göylər,
O daş ürəklərə etmədi əsər.
Nə cəfa etdilər o qönçə gülə,
Söyləsəm, qorxuram, od düşə dilə!
O qol ki, toxunsa behişt ipəyi,
Göyərərdi ondan incə biləyi.
Kəndir bağladılar keçiyi tükündən,
Hər tükü kəndirin oldu bir tikən.
Tük kimi o nazik incə belinə,
Bir ilan sardılar çal ipdən yenə.
Köynəyi alındı gül bədənindən,

Gül kimi lüt qaldı o zərif bədən.
Sallayıb bu halda onu quyuya,
İpini kəsərək, saldılar suya.
Parlaq bir günəşdi onun camalı,
Fələk dedi: – «Günəş suda qalmalı!»
Quyunun dibində var idi bir daş,
Yusif daş üstündə oturdu birbaş.
Sadə daş bununla bəxtəvər oldu,
Daş dönüb qiymətli bir gövhər oldu.
Şəkər dodağının bərəkətindən,
Şor su şirin oldu bal şərbətindən.
Üzünün nurundan quyu nur tapdı,
Sanki üzü aydı, nuru məhtabdı.
Zülfündən havası oldu müəttər,
Üfunətdən onda qalmadı əsər.
Camalı quyuya şölə salınca,
Qaçıb gizləndilər ilan, qarınca.
Bazbəndi içində bir köynək vardı,
Cəddi İbrahimdən o yadikardı.
İbrahimə onu köndərmiş Rizvan,
Sayəsində olmuş atəş külüstan.
Cəbrayıl quyuya endi ərşdən,
Bazbəndi qolundan açaraq həməni.
Köynəyi çıxarıb dedi: «Al, geyin,
Qoy çılpaq qalmasın o gül bədəninin»,
Dedi: – Ey nəsibi olan dərdü ah,
Sənə bir sifariş göndərmiş Allah,
Deyir: – Səbr eləsin, tez bir gün gələr,
O xainlər ki sənə bu gün zülm edər,
Qarşında durarlar xəcil, pərişan,
Yerə baş dikərlər məhzun, pəşiman,
Bu pis işlərini bir-bir sayaraq,
Sırrını açmazsan onlara ancaq.
Tanıyıb bilərsən, kimlərdir onlar?

Onlar isə səni heç tanımazlar.
Yusif Cəbrayıldan eşitcək bunu,
Yetişdi dərdinin, qəminin sonu.
Oturdu quyuda barigah¹ kimi,
Daş taxtın üstündə xoşbəxt şah kimi.
Gəldi süfrəsinə behiştədən nemət,
Cəbrayıl onunla oldu həmsöhbət.

¹ Бариеащ – гябул отаьы.

MİSRƏ GEDƏN KARVAN QUYUNUN BAŞINA ÇATIR VƏ YUSİFİ ORADAN ÇIXARIR

Allahın adıyla yollanan karvan,
Həyat çeşməsinə bəxş eyləyir can.
Quyuya dol salsa o karvan əgər,
O dolun bürcündən ay tülü edər.
Yusif üç gün qaldı o dar quyuda,
Adətdir, təzə ay qalar quyuda.
Oldu dördüncü gün, açıldı səhər,
Yusifin könlündən silindi qəhər.
Bir karvan çıxaraq yola Yəməndən,
Misrə yola düşdü könülləri şən.
O quyu başına gəlib çatdılar,
Orada düşərgə, yurd yaratdılar.
Yusif bələdçisi olan bir karvan,
Düşərgə seçməkdə səhv etməz, inan!
Hamı susamışdı quyunu görcək,
Oraya cumdular çevik, sevincək.
Əvvəlcə yetişdi xoşbəxt bir insan,
Həyat çeşməsinə ilkin yol tapan,
O Xızır sifətli, dolçanı aldı,
Su üçün qaranlıq quyuya saldı.
Yusifə söylədi Cəbrayıl o dəm,
Hüsnünü görməyə təşnədir aləm!
Parlaq günəş kimi dolda otur, gəl,
Qaranlıq məğribdən məşriqə yüksəl!
Quyuyə kənarını üfüqə döndər,
Qoy alsın hüsnündən işıq üfüqlər!
Aləmi bəzəsin səndəki camal,
Qaranlıq dünyaya yüksəl, işıq sal!
Yusif daş üstündən tələsik durdu,
Saf bulaq suyu tək dolda oturdu.
Quyudan o dolu çəkən bəxtəvər,

Gördü, dol ağırdır, çətin yüksələr.
Dedi: – Nə səbəbdən dol ağır çıxar?
Yəqin, sudan başqa onda nəysə var?!
Elə ki, quyudan çıxdı o cıraq,
Su çəkən bu sirrə heyran qalaraq,
Dedi: – Bəxtimə bax, qara quyudan,
Çıxmış nur mənbəyi bir mahi-taban!
Müjdə! Ki şor suyun içindən bu gün,
Bir su çıxarmışam şərbətdən üstün!
Çöldə bir gül açdı onun üzünə,
Sataşmasın deyə yadlar gözüne,
Gizlicə apardı onu mənzilə,
İstəməzdi düşsün söhbəti dilə.
Bəli, xəznə tapsa bir nəfər əgər,
Gizlədə bilməzsə, yüz bəla çəkər.
Hələ yaxındaydı paxıl qardaşlar,
Onu izləyirdi durmadan onlar.
Gözdən qoymayaraq o kor quyunu,
Bilmək istərdilər işin sonunu.
Karvandan, Yusifdən tutunca xəbər,
Qaçaraq quyuya tərəf getdilər.
Səsləyib Yusifi çağırın zaman,
Yalnız əks-səda gəldi quyudan.
Yusif tapmağa verib qərarı,
Baş alıb getdilər karvana sarı.
Gəzib axtardılar tər-qan içində,
Yusif tapdılar karvan içində.
Tutaraq dedilər bu bizim quldur,
Vəfasız olsa da, yenə qəbuldur.
Tənbəldir, meyl etməz xidmətə, işə,
Fikri qaçmağadır bunun həmişə.
Doğrudur, gözəldir, bir ayparadır,
Satmaq istəyirik, çün avaradır.
Çirkin qul iş görər, hünər göstərər.

Qulun gözəlindən gözləmə hünər!
Bir qul ki işləməz, hey yeyər, yatar,
Dəyəri-dəyməzə sat, yaxan qurtar.
Biz əbəs qatlaşdıq ağır zəhmətə,
Hazırq ki, sataq ucuz qiymətə.
Yusif quyudan çəkib çıxaran,
Onu satın aldı qardaşlarından.
Deyirlər, Malikdi o şəxsin adı,
Azacıq pul verib Yusifi aldı.
Yığılıb yükünü bağladı karvan,
Yenə Misrə tərəf oldular rəvan.
Nadanlar bazara gətirsə Ayı,
Qədrini bilməyib satar havayı.
Misrin xəracıydı didarı onun,
Yüz cana dəyərdi göftarı onun!
Yəquba bəlliydi onun dəyəri,
Züleyxa gərəkdi ona müştəri!
Bir neçə pul üçün, aqlını bilən,
Səadət xəznəsin verərmə əldən?!

**MALİK YUSİFİ MİSRƏ ÇATDIRIR,
PADŞAH ONLARIN GƏLMƏSİNDƏN XƏBƏR TUTUR
VƏ
ƏZİZİ ONLARI QARŞILAMAĞA GÖNDƏRİR**

Malik xəznə tapdı zəhmət çəkmədən,
Qiyətli xəznəyə malik oldu şən.
O könül oxşayan ayı görünəcə,
Şadlıqdan bilməzdi, otursun necə?!
Ruh verən ətrinin olub mayili,
Bir mənzil edirdi iki mənzili.
Misrə yaxınlaşdı o, uzaq yoldan,
Oldu Misr elinə qəziyyə əyan.
Dedilər, səfərdən qayıtmış Malik,
İbrani bir qula olaraq malik.
Hüsn fəzasında aydır o dilbər,
Gözəllikdə yoxdur ona bərabər.
Görməmiş hələ də min gözlə fələk,
Bütün yer üzündə bir elə mələk.
Misrin sultanına çatdı bu xəbər,
Qibtədən, həsəddən yandı o sərvər.
Gözəllik bağıdır, dedi ölkəmiz,
Belə gül hələlik görməmişik biz.
Cənnət gülşənində açsa da bir gül,
Misirli yanında yanıb olar kül.
Əzizə söylədi: – Durma, çıx yola,
Karvanı şəhərdən kənar qarşıla.
Get, o ay üzünü öz gözünlə gör,
Sonra izzət ilə saraya gətir.
Əziz gəlib çatdı yolda karvana,
Nəzəri sataşdı mahi-Kənana,
Özünü, sözünü itirdi bütün,
İstədi önündə səcdəyə düşsün.
Lakin Yusif onu qaldırıb sonra,

Özü səcdə qıldı hörmətlə ona.
Baş ancaq o şəxsə gərək əyilsin
Ki, onun boynunda bir minnət bilsin.
Sonra Əziz verdi Malikə fərman
Ki, gərək saraya gəlsin bu oğlan.
Malik söylədi ki, bir sözüm yoxdur,
Sənin kərəminə ümidim çoxdur.
Lakin üzrlü tut bizi bir qədər,
Hamını yormuşdur bu ağır səfər.
İzin ver burada bir az dincələk,
Yolun his-tozundan biz təmizlənək.
Yuyunub geyinək, olaq tərtemiz,
Şahın hüzuruna sonra gələk biz.
Əziz bu sözləri dinlədi, dərhal
Şahın hüzuruna qayıtdı xoşhal
Yusifin hüsnündən öz sultanına,
Danışdı, od saldı şahın canına.
Şah dedi: – Minlərlə ayüzlü cavan
Hər biri gözəllik mülkünə sultan.
Hamısı başında qızıl ərəqçin,
Əyninə zərxara libas geyinsin.
Bağlasın belinə minalı kəmə, r
Gülsün ləblərindən tökülsün şəkər.
Hər biri gözəllik bağının gülü,
Hamı ağ buxaqlı, hamı gül üzlü.
Yusif bazara çəkən zamanda,
Müştəri hüsnünü görən zamanda,
Hamı bu bəzəklə, bu calal ilə,
Dayansın üz-üzə mahcamal ilə.
Önündə səf çəksin bütün gözəllər,
Yusifin hüsnü qoy solsun bir qədər.

**YUSİF NİL ÇAYINDA ÇİMİR VƏ
CALAL İLƏ
MİSİR PADŞAHININ BARGAHINA YOLA DÜŞÜR**

Günəşin Yusifi, dördüncü gündə,
Parladı fələkdən Nilin üstündə.
Yusifə söylədi Malik: – Ey gözəl,
Sən də günəş kimi Nil üstünə gəl!
Günəşlə tozunu yu, ol tərtezə,
Nili canındakı torpaqla bəzə.
Malikin əmrilə getdi o məhvəş,
Nil çayı yanında parladı günəş.
Əlini köynəyin altına saldı,
Səməni nilufərin altına daldı.
Başından götürdü zərrin papağı,
Çıxdı yumurtadan gecənin zağı.
Köynəyi başından çıxaran zaman,
Ətəyi şərq oldu, cibi günbatan.
Elə ki çiyinə toxundu köynək,
Sanardın günəşdən nur aldı fələk.
Belinə bağladı qara bir fitə,
Gümüş sərv bitdi Nil çayı üstə.
Nil rəngli fələkdən yüksəldi fəryad
Ki, Nil qədəmindən oldu Məhabad.
Kaş Nilin yerinə özüm olaydım,
Ayağından öpüb ləzzət alaydım.
Günəş istədi ki, diz üstə çöksün,
Qızıl çeşməsinə o çaya töksün.
Bir sərab bilərək nur bulağını,
İstədi Nil yusun əl-ayağını.
Yusif qədəm qoydu çaya sahildən,
Tutdu su bürcündə ay kimi məskən.
Dünyaya nur saçan bir günəşdi o,
Örtü əndamını bu günəşin su.

Çılpaq bədənilə dayandı suda,
Zövq alıb hüsnündən, canlandı su da.
Saldı saçlarını suya o mələk,
Saçları bənd vurdu suya zəncir tək.
Aşıqlər könlünü etməkçin şikar,
Tor kimi quruldu ənbərli saçlar.
Gah suyu başına töküb əliylə,
Ayı bəzəyirdi reyhan teliylə;
Gah da əndamına sığal verirdi,
Gülü barmağıyla şax-şax edirdi.
Təmizləndi yolun tozu-torpağı,
Sərv ilə bəzəndi Nilin qırağı.
Malikin qulundan istədi köynək,
Gülü zanbağ kimi bəzədi köynək,
Əyninə geyindi zərli dibanı,
Bəzəyi heyrətə saldı dünyanı.
Tacı ayı saldı qədir-qiyətdən.
Bağladı belinə kəmər hümmətdən.
Zülfünü çiyinə saldı o dilbər,
Misrin fəzasını çulğadı ənbər,
Mindi kəcavəyə, qeyb oldu üzü,
Qaldı kəcavədə dünyanın gözü.
Hava qaranlıqdı, qəzadan, o gün,
Örtmüşdü günəşi bulud büsbütün.
Yusifə söylədi Malik: – Ey gözəl,
Kəcavədən çıxıb, təxtgaha gəl!
Günəşsən, üzünü çıxar pərdədən,
Bəzə bu aləmi işığıyla sən.
Yusif kəcavədən çıxınca həmin –
İşıqdan qamaşdı gözü aləmin.
Görənlər, əvvəlcə, etdilər güman
Ki, günəş çıxmışdır qara buluddan.
Lakin üfüqlərə edincə nəzər,
Gördülər üfüqdə günəş nə gəzər?

Hələ də günəşi buludlar tutur,
Yusifin üzündən yayılır o nur,
Baxanlar heyrətə gəldilər həməən,
Dedilər: – Ey yeri-göyü xəlq edən!
Bu parlaq ulduzda necə hikmət var
Ki, onun önündə günəş alçalar?
Misirdən pişvaza gələn gözəllər,
Dedilər: – Biz heçik, o varsa əgər!

ZÜLEYXA ŞAH SARAYI QARŞISINDA YUSUFİ GÖRÜR VƏ TANIYIR

Günəş camalını göstərən zaman,
Süha ulduzları gizlənər haman.
Züleyxa görməmiş o ay camalı,
İki mənzil qədər yardan aralı
Olsa da, mənadan tutmuşdur xəbər,
Canına od düşüb, yanırdı cigər.
Bilməzdi nə üçün canı odlanır?
Təsəlli tapmaqçın bir gün o naçar,
Səhraya çıxdı ki, gəzib, şad olsun,
Könlü dərd əlindən bir azad olsun.
Bir neçə gün dözüb qəmə, möhnətə,
Səbr ilə özünü saldı zəhmətə.
Çalışdı qayğısız eyş-işrət edə,
Lakin dərdü-qəmi artdı get-gedə.
Qəlbi açılmadı, çöldə, çəməndə,
Zənn etdi şad olar evə gedəndə.
Tələsik qalxaraq atın belinə,
Dönmək istəyirdi öz mənzilinə,
Məqsədi olsa da evinə çatmaq,
Şah qəsri yanından keçəndə, ancaq
Görüb izdihamı eylədi heyrət,
Guya ki, Misirdən qopur qiyamət?
Soruşdu, dedilər: – Bu toy, təmtəraq,
Kənanlı bir qulçun qurulmuş ancaq!
Qul demə, günəşdir onun camalı,
Gözəllik mülkünün cahü-cəlalı.
Züleyxa ətrafa göz gəzdirərək,
Yarını tanıdı, o qulu görcək!
Çəkdi ixtiyarsız ürəkdən fəryad,
Huşunu itirdi o boyu şümşad!
Özünü toxtatdı kəcavə çəkən

Onu mənzilinə çatdırdı həməən.
Xəlvətə çəkilib bir az dincəldi.
Halı yavaş-yavaş özünə gəldi,
Dayəsi soruşdu: – Ey mahi-taban,
Nə üçün qopardın yanıqlı fəğan?
Nədən şivən etdi şirin ləblərin?
Acı bir hal ilə yığıldın neçin?
Dedi: – Nə söyləyim mehriban ana!?
Nə desəm, qorxuram, canım odlana?
İzdiham içində o qul adlanan
Ki, bütün Misr olub hüsnünə heyran,
O mənim qəlbimdir, əziz canımdır,
Ona canım qurban, öz cananımdır!
Yuxuda görmüşəm mən o nigarı,
Almışdır əlimdən səbrü-qərarı.
Canım alovlanır, ürəyim yanır,
Qəmindən gözümdə qan dalğalanır!
Eşqi ixtiyarı əlimdən almış,
Məni bu qürbətə o çəkib salmış.
Elimdən, günümdən edib avara,
Bu qərib ölkədə qoymuş biçərə.
Görürsən, illərlə daim ağlaram,
Mənə eyşü-işrət olmuşdur haram.
Bütün qəmlərimə bir odur səbəb!
Könül daim edər vəslini tələb.
Məhnətim ağırdır dağlardan, inan!
Özüm öz işimə qalmışam heyran!
Ayım boylanacaq kimin bürcündən?
Şəmim hansı bəzmi edəcək rövşən?
Kimin gözlərinə işıq verəcək?
Evi gülşən olub, açacaq çiçək?
Kimə can verəcək o şəkər ləblər?
Sərvi sayəsində kimlər dincələr?
O qara zülfləri kim hörər, açar?

O gümüş qaməti kim çılpaq qucar?
Kim onun yolunda candan keçəcək?
Tozundan gözünə sürmə çəkəcək?
O mənim halımı biləcəkdirmi?
Üzümə səadət güləcəkdirmi?
Dayə Züleyxanın dərini qandı,
Şəm kimi od alıb, ağladı, yandı.
Dedi: – Gizlicə yan, gizlicə yandır,
Dərini kimsəyə açma, amandır!
Səbri peşə etdin bir neçə illər,
Səbr ilə açılar bütün müşküllər.
Səbr ilə arzuna çatarsan, yəqin,
Qara buludlardan çıxar günəşin!

**YUSİF QULLAR BAZARINDA HƏRRACA
QOYULUR,
ZÜLEYXA ONU ÇOX BAHA QİYMƏTƏ
ÖZÜNƏ QULLUĞA ALIR**

Nə gözəldir, o gün, xoşdur o ruzgar
Ki, vüsal bağından gül dərə dildar!
Ömür işıq ala dost çırağından,
Ürəyi sağala hicran dağından.
Yusifin şöhrəti tutdu hər yeri,
Misir əhli çıxdı ona müştəri.
Onu almaq üçün göstərib həvəs,
Varından-yoxundan çıxırdı hər kəs.
Eşitdim bir qoca dul arvad hələ,
Bir neçə kələf sap alaraq ələ,
Bazara qaçırdı, dedilər: – Dayan!
Həyana nə gəlmiş, budursa, mayan?
Dedi: – Bu kələfə, anlayıram mən,
Bir tük də verməzlər onun telindən.
Lakin istəyirəm Misir elləri,
Məni də saysınlar ona müştəri.
Carçı hər tərəfi gəzib çəkdi car:
– Eyibsiz, nöqsansız bir qul satırlar.
Üzü səadət nurlu səhəri,
Ləbi məlahətin nadir gövhəri,
Söz yox əxlaqında, nəcabətində,
Belə qulu olan qalmaz çətində!
Dilinə gətirməz yalan söz hərgiz,
Əli, dili, gözü, sözüdür təmiz!
Bir nəfər cürətlə çıxıb irəli,
Bir bədrə qızılla durdu müştəri.
Əgər bədrədəki qızılı saysan,
Sayı min dənədir, çəkisi batman.
Başqa müştərilər at oynatdılar,

Yüz bədrə qızıla gəlib çatdılar!
Bir varlı söylədi: Qiymət deyil tam,
Yusifin vəznində mişk artırıram.
Əlavə eylədi başqa bilici,
Yusif ağırlıqda ləl ilə inci.
Cürbəcür qiymətli əmtiələrdən,
Qiymətin üstünə gəldi hər yetən.
Züleyxa tutunca hərracdan xəbər,
Qiyməti artırdı iki bərabər.
Başqa rəqiblərin kəsildi dili,
Hamının könlündə qaldı nisgili.
Əzizə söylədi: – Durma, pul gətir,
Qoyduğum qiyməti Malikə yetir!
Dedi: – Xəzinəmdə, ey gözəl dildar!
Mişk, gövhər, qızıl nə qədər ki, var,
Danginə yetişməz, çəksən bazara,
Mən hara, o qədər xəzinə hara?
Züleyxanı tutdu Əzizin sözü,
İstədi qiyməti ödəsin özü.
Gövhərlə dolu bir sandığı vardı,
Ulduzlarla dolu bürcə oxşardı,
Hər gövhər, qiymətdə bir şahın tacı,
Misrin neçə illik bacı-xəracı.
Dedi: – Bunları ver, al o cananı.
Üstəlik canım da olsun qurbanı.
Əziz bir bəhanə gətirdi naçar
Dedi: – Bu oğlana şahın meyli var.
İstər ki, ürəyi təmiz bu oğlan,
Olsun şah evində qullara sultan.
Züleyxa dedi: – Get şahın yanına
Hazır dur qul kimi hər fərmanına!
Söylə ki, Yusifə hörmətim çoxdur,
Gözümə nur verən övladım yoxdur.
Başımı yüksəldib, göstərsin hörmət,

O qulla boynuma yükləsin minnət.
Ulduztək parləsın bürcündə azad,
Şah üçün qul olsun, mənimçin övlad.
Dinləyib Əzizi adil hökmran,
Boyun qaçırmadı iltimasından,
İcazə verildi, aldılar onu,
Bir oğul hesaba saldılar onu.
Evə gətirdilər könülləri şad,
Oldu Züleyxa da möhnətdən azad.
Şadlıq incisini kirpiklə deşdi,
Dedi öz-özünə: «Bu necə işdi?»
Yuxumu görürəm, yoxsa aşkardır?
Könlümün həmdəmi o şux dildardır?
Gecəm sona çatdı, açıldı səhər,
Tərk etdi canımı qəm, qüssə, kədər!
Daha nəzənin yar məndən ayrılmaz,
Yeri var, eləsəm fələklərə naz!
Kəramət buludu bir sel qopardı,
Mələmət qumunu yuyub apardı.
Varmıdır dünyada mənimtək bir kəs?
Olsun qəm-qüssəsi şadlıqla əvəz?
Bir balıq kimiydim, su həsrətində,
İsti qum üstündə, işim çətində.
Bir bulaq dövrümü-bərimi aldı,
Məni qum üstündən dənizə saldı.
Qaranlıq gecədə azmışdım yolu,
Canım əzabdaydı, ürəyim dolu.
Üfüqdən göründü bir ay, nəhayət,
Onun işığında tapdım səadət.
Ölüm yatağına düşmüş xəstəydim,
Hicran nişətəndən mən can üstəydim.
Nagəhan Xızr özü gəldi qarımdan,
Həyat suyu oldu dərdimə dərman.
Çox şükür, səadət yar oldu mənə,

Əlini yaxamdan çəkdi zəmanə.
O nəcib insana min canım qurban
Ki, yetirdi mənə bir belə canan.
Gövhər sandığını qırdımsa, nə qəm,
Gövhər mədəninə əldə etmişəm.
Gövhər nəyə gərək, can olan yerdə?
Qurban olsun yara can da, gövhər də!
Bir neçə daş verib, bir can almışam,
Çox ucuz qiymətə canan almışam.
Biri İsa verib muncuq alarsa,
Haqqı var, ağlayıb, şivən qoparsa.
Mən isə muncuqdan əl çəkib qaldım,
Qazancım odur ki, İsanı aldım.
Bu incə mətləbdə sındıraraq baş,
Gözündən töküdü inci kimi yaş.
Gah baxıb Yusifin camalına lal,
Silinib gedirdi könlündən məlal;
Gah keçən günləri hey yad edirdi,
Könlünü vəsliylə dilşad edirdi.

**AD QƏBİLƏSİ BAŞÇISININ QIZI
YUSİFİN YANINA GƏLİR, ONA EŞQ
ELAN EDİR, YUSİFİN NƏSİHƏTİ İLƏ
TƏRKİ-DÜNYA OLUR**

Sanma ki, məhəbbət yalnız gözdədir,
Çox zaman səadət şirin sözdədir.
Hüsn cilvələnsə əgər qulaqdan,
Canda taqət qalmaz, könüldə tavan.
Bir gözəl xoş sözlə dastan söyləsə,
Bu dastan hər kəsi salar həvəsə.
Bəşər bir-birini hələ görmədən,
Qiyabi olaraq sevişər bəzən,
Misirdə misilsiz bir gözəl vardı,
Ad qəbiləsinə o hökmdardı.
Ləbləri əqiqi¹ qiymətdən salar,
Gülsə, Misr ölkəsi şəkərlə dolar.
Şəkəri, şirnişi təbəssümünün,
Neyşəkər bağına vurur min düyün.
Gülər ləblərindən tökərkən şəkər,
Şəkər heyrətindən barmağın dişlər.
Ağzına daralar şəkərin bağı,
Nabat ürəyinə salardı ağrı
Dodağı nabatdan lətifdi qat-qat,
Önündə qiymətdən düşərdi nabat.
Nabat şişə kimi olsa da parlaq,
Olmaz şəffaflıqda ləbinə ortaq.
O huri dünyaya fitnə salmışdı,
Dünya camalına heyran qalmışdı.
Başçılar, əyanlar eşqinə düşmüş,
Gözəllər hüsnünün məşqinə düşmüş.
Lakin, ətəyinə onun yetməz əl,

¹ Ягиг – гиймятли чящрайы бязяк дашы.

Kimsəyə baş əyməz o məğrur gözəl.
Hədsizdi sərvəti, hüsnü, vüqarı,
Gözucu baxmazdı bir kəsə sarı.
Yusifin vəsfini eşidən zaman,
Qəlbində məhəbbət duydu nagahan.
Bu tərif dillərdə gəzdikcə hər dəm,
Məhəbbət könlündə yer saldı möhkəm.
İstədi Yusifi görsün o dilbər,
Eşitmək tumundan görmək göyərər.
Tutdu qiymətindən azacıq soraq,
Yusifə almağa hazırlaşaraq.
Topladı qızılı, ipəyi, mişki,
Nadir gövhərlərdən min dəvə yükü.
Hər nəyin ki, vardı qədri, qiyməti,
Əntiqə sayılan zəri, ziynəti.
Götürüb, Misirə tərəf yol aldı,
Dəvələr yükləndi, xəznə boşaldı.
Yayıldı ölkəyə onun şöhrəti,
Gəzdi ağızlarda sözü-söhbəti,
Dedilər ki, Misrə gəlib bir dilbər,
Hər yerdə Yusifdən soruşur xəbər.
Öyrəndi Yusifin gəzdiyi yeri,
Sevincək o yerə yollandı pəri.
Bir camal gördü ki, idrakdan uzaq,
Ruh kimi görməyib nə su, nə torpaq.
Mislini dünyada kimsə görməmiş!
Heç kəs oxşarını nişan verməmiş.
Üzünü görəncə yıxıldı huşsuz,
Özünü itirdi sözsüz, gülüşsüz.
Elə ki özünə gəldi bir qədər,
Qəflət yuxusundan oyandı dilbər.
Dil açıb danışdı özü birinci,
Hikmət xəznəsində axtardı inci.
Dedi: – Ey gözəllik rəmzi, timsalı,

Söylə kim bəzəmiş o gül camalı?
 Günəşi parlatmış sənin alnında,
 Ay sünbül yığandır nur xırmanında,
 Hansı rəssam sənin şəklini çəkmiş?
 Hansı bağban sənin sərvinə əkmış?
 Qaşının tağına kim vurdu pərgar?
 Saçını hörmüşdür hansı sənətkar?
 Haradan su içdi üzünün gülü?
 Kim əkib bəslədi o tər sünbülü?
 Bu gözəl rəftarı kimdən öyrəndin?
 O şirin göftarı kimdən öyrəndin?
 Ay üzün lövhüdür hansı xamə¹nin?
 Zülfün baş hərfidir hansı namənin?
 Görən nərgisini, söylə, kim açdı?
 Gözündən yoxluğun yuxusu qaçdı.
 Kim vurdu ağzına qıfil yaqutdan?
 Ruh qida, ürəksə güc aldı ondan!
 Çənəndə qazıdı kim o quyunu?
 Quyuya doldurdu həyat suyunu?
 Üzünə o ənbər xalı kim vurdu?
 Qarğaya gülşəndə kim yuva qurdu?
 Yusif bu sözləri dinlədi ondan,
 Cana qida verdi bal bulağından.
 Dedi: – Bir ustadın əsəriyəm mən,
 O mühit, mən isə kəməm qətrədən.
 Kamal qələmindən nöqtədir fələk,
 Camalı bağında aləm bir çiçək.
 Nurundan hər zərrə bir afitabdır
 Qüdrət dənizində fələk hübab²dır.
 Camalı eybdən, nöqsandan təmiz,
 Qayıbdır nəzərdən, görməyirik biz,

¹ Хамя – гялям.

² Щцбаб – чадырвары кюпук.

Zatına güzgüdür bütün zərrələr,
 Hər şeydə üzünün əksi görsənər.
 Nə qədər gözəl var, diqqətlə baxsan,
 Əksidir o zatın, görərsən asan.
 Əksə valeh olma, əsli get axtar,
 Əkslə əslin, bil, böyük fərqi var.
 Olmaya, əsldən uzaq qalasan,
 Əks çoxaldıqca nursuz qalarsan.
 Çox qalmaz əksdə gördüyün səfa,
 Bir günün rəngindən gözləmə vəfa.
 Bəqa axtarırsan, əsli get, izlə,
 Vəfa istəyirsən, əsldən gözlə.
 O şey ki, bu gündən sabaha qalmaz.
 Dərdini ürəyə salmaq yaramaz.
 Qız ki bu sirdən oldu xəbərdar,
 Bildi ki, Yusifdə başqa aləm var.
 Dedi: – Tərifini eşidəndə mən,
 Meyl etdim görməyə səni ürəkdən,
 Bircə arzum vardı – vəslinə çatmaq!
 Yolunda başımı elədim ayaq!
 Üzünü görüncə düşdüm ayaqdan,
 Dedim: – Canım olsun yolunda qurban!
 Elə ki dilindən incilər saçdın,
 Onun mənbəyinin sirrini açdın,
 Bildim həqiqəti söz-söhbətindən,
 Məni məyus etdin məhəbbətindən.
 Sanki gözlərimdən açdın pərdəni,
 Zərrədən günəşə çatdırdın məni.
 Bu sirr indi mənə bir həqiqətdir
 Ki, eşqin məcazi bir məhəbbətdir.
 İndi ki, bu sirri açdın mənə sən,
 Əl çəkdim məcazi bir məhəbbətdən.
 Haqq sənə yar olsun, açdın gözümlü,
 Cananla sirribir gördüm özümü.

Yadların eşqindən könlümü qırdın,
Vüsal mənzilinə məni çağırдың.
Hər tüküm birər dil olarsa, inan!
Hər biri haqqında deyərsə dastan,
Vəsfində tük qədər söyləyə bilməz!
Demək, təşəkkürün əlimdən gəlməz!
Sonra vidalaşib, ayrıldı, getdi,
Mayanı, qazancı atıb tərək etdi.
Getdi, oturmadı öz mənzilində,
Bir məbəd tikdirdi Nil sahilində.
Dünyanın malını, mülkünü atdı,
Yoxsulun, möhtacın dadına çatdı.
Onun var-yoxunu tarac etdilər,
Bir parça çörəyə möhtac etdilər.
Artıq, istəmədi zərli əsabə,
Başına bağladı qəzil patabə.
Gövhərli, minalı tacı unutdu,
Köhnə bir çalmanı şərəfli tutdu.
Atlası, tirməni çıxarıb həməni,
Güzgü tək geyindi paltar keçədən.
Cavahir dənəli qolbaq yerinə,
Palçıqdan bir təsbeh aldı əlinə.
O, məbəd küncündə tutaraq aram,
Döndərdi üzünü dünyadan tamam.
Gülxəndən bir ətək gül gətirərək,
Xəlvətdə düzəltdi özünə döşək.
Başının altına daş qoyub yatdı,
Ağrıdan şivəni göylərə çatdı.
Canını salaraq dərddə, təlaşa,
Verdi o məbəddə ömrünü başa.
Ömrü ibadətdə keçdi hər zaman,
Ölərkən, əliboş, rahat verdi can.
Zənn etmə canını o verdi hədə,
Cananı yolunda can verdi dilbər.

Ey könül, mərdliyi o qızdan öyrən,
Onun matəmində qoparma şivən!
Bu qəmi unudub, çək öz qəmini,
Saxla öz yasını, öz matəmini.
Surət pərəstiş etdin hər zaman,
Əsli, həqiqəti çıxardın yaddan.
Axtar həqiqəti surətdən əl çək,
Surət tez zavalı uğrayar, gerçək!
Burax, daşlı yolda qədəm vurmağı,
Hər zaman məskən qıl yeni budağı.
Yüksəl, bu aləmin fəvqündə otur,
Məna sarayında yüksəl, büsat qur.
Surət minlərlədir, məna bir ancaq,
Surət sayanlardan uzaq qaç, uzaq!
Harada çoxluq var, pərişanlıq var,
Fələk də çoxluğa çəkmiş bir hasar.
Üstünə gələrsə güclü bir düşmən,
Çalış ki, savaşa hasar çəkəsən.

ZÜLEYXA YUSİFLƏ MÜSAHİB OLUR VƏ ONA XİDMƏT EDİR

Elə ki, Züleyxa oldu bəxtiyar,
Ona fələklər də verdi ixtiyar.
Bütün arzuları nəzərdən saldı,
Yusifə xidməti boynuna aldı.
Aldı zərli ipək, tirmə, xəz, atlas,
Boynuna tutdurub, tikdirdi libas.
Verdi qızıl taclar, qızıl kəmərlər,
Üstünə düzdülər parlaq gövhərlər.
Biçib tikmək günü başa çatmışdı,
Libasların sayı üç yüz altmışdı.
İlin hər günündə hər səhər, əlbət,
Yusifə geydirdi bir yeni xələt.
Qızıl tac qoyarkən sultanı şərqin,
O da başqa bir tac qoyardı, zərrin.
Çıxanda sərvək tək Yusif hər səhər,
Belinə bağlardı başqa bir kəmər.
Üzü bir günəşdə ürəklər açan,
İki gün çıxmazdı eyni yaxadan.
Gözəllik bağında sərvə edər naz,
Bir tacı iki gün başına qoymaz.
Bağlamaz belinə o ləbi şəkər,
Dalbadal neyşəkər kimi bir kəmər,
Hər səhər qoyduqca başa yeni tac,
O taca verərdi min öpüş, xərac.
Deyərdi: – Tacımdır ayaq torpağın.
Taledə olaydım kaş mən ortağın.
Köynəyi əyninə geyinən zaman,
Əvvəlcə bağrına basardı haman.
Deyərdi: – Bir sapın olaydım, ey kaş!
Onu ağuşuma alaydım, ey kaş!
O sərvin boynuna tutanda qəba,

Qəbaya deyərdi xəlvət Züleyxa:
– Könlümdə bir arzum vardır, sənin tək
Yusifə bağrına basaydım bərk-bərk.
Hərdəm ki, bağlardı belinə kəmər,
Könlündən keçərdi onun bu sözlər:
– Ey xuda, kaş qolum kəmər olaydı,
Bu hicran gecəsi səhər olaydı!
Elə ki zülfünə vurardı şənə,
Fəğana gələrdi, sanki, divanə!
Zülfünü qıladı boynuna zəncir,
Tor qurub, əliylə düşərdi əsir.
Yusifə şam, nahar verməkçin özü,
Mətbəxdə keçərdi gecə-gündüzü.
Süfrələr döşəyib hər gün rəngbərəng,
Əlvən nemətlərlə verərdi bəzək.
İstəsəydi, halva bişirsin əgər,
Lazımı olsaydı badamla şəkər,
Dilini, dişini salaraq yada,
Sanardı qənd ilə badam halvada.
Bağda ağaclardan meyvə üzəndə,
Meyvəni süfrəyə, qaba düzəndə,
Deyərdi: – Bu oxşar al yanağına,
O biri meyvə də ağ buxağına.
Toyuğu, kəkliyi edəndə büryan,
Öz yanar bağrını anardı pünhan,
Rəngi xoş, təmi xoş mürəbbələrdən,
Verəndə yad edər onun ləbindən.
Süfrəyə hər zaman şərbət düzərdi,
Elə bil, şərbətdə nəbat üzərdi,
Hər nəyə meyl etsə bir mehman kimi,
Tez hazır edərdi şirin can kimi.
Yorucu gündüzlər başa çatanda,
Gecələr Yusifə yuxu tutanda,
Züleyxa salardı ipəkdən yataq,

Döşəyi, örtüyü, taxtı yumuşaq,
Gülə qərq olardı gül kimi bədən,
Lalə yanağından öpərdi səmən.
Könlündən qəm tozu silinsin deyə,
Züleyxa başlardı şirin hekayə.
Yusifə çalardı lay-lay nəfəsi,
Gözünü örtərdi yuxu pərdəsi,
Züleyxa şəm ilə olardı həmdəm,
Yanıb əriyərdi şəm ilə bahəm.
Sübhətək gəlməzdi yuxu gözünə,
Tikib gözlərini yarın üzünə,
İki məst ahusu səhərə qədər,
O ayın gözəllik bağında gəzər.
Kah nərkiş gözüylə edib dərdi-dil,
Gah qönçə ləbinə olardı mayıl;
Gah da gül üzündən dərərdi lalə,
Göz yaşı olardı gül üstə jalə.
Gah görür ləbində həyat bulağı,
Gah oxşar ruhunu büllur buxağı.
Gah ənbər zülfüylə başlayıb söhbət,
Deyərdi: – Ey qızıl güllə həmsöhbət,
Divlə həmaşiyan bir pəriyəm mən,
Odur, qan süzülür, didələrimdən.
Dilində şikayət, könlündə qubar,
Gecə sübh olunca, yatmazdı nigar.
Gecə də, gündüz də bu idi işi,
Ah çəkib, qan udmaq oldu vərdişi.
Qəmiylə Yusifə bir qəmxar oldu,
Xanımkən bir qula pərəstar oldu.
Bəli, qayda budur, aşiq can satar,
Məşuqə xidmətlə murada çatar.
Yığar kirpiyiylə yolundan tikan,
Qoyar ayağına gözüylə dərman,
Məşuqun könlünə yol tapsın deyə,

Canını yolunda verər hədiyyə.

**YUSİF ZÜLEYXAYA ÖZÜNÜN
QUYUYA SALINMA ƏHVALATINI
SÖYLƏYİR**

Bu şirin dastanı yazıb yaradan,
Belə bir əfsanə demiş o zaman;
Züleyxa Yusifi görməzdən əvvəl,
Bir gün dərd əlindən yandı o gözəl.
Tükəndi taqəti, səbri qalmadı,
Qəlbi iztirabdan azad olmadı.
Nə evdə bənd oldu başı bir işlə,
Nə könlü açıldı gediş-gəlişlə.
Gözündən yaş axdı, ürəyindən qan,
Heç yerdə qərarı tutmadı bir an,
Dayə ona dedi: – Ey əziz qızım,
Günəşim, ayparam, səhər ulduzum,
Olmaya, canına qəsd edib zaman,
Fələyin zülm əli tutmuş yaxandan?
Nə üçün əhvalın pozulmuş bu gün,
Kədər girdabına gömülmüş könlün?
Vücudun yel döymüş yarpağa oxşar
Ki, tutmaz bir ləhzə bir yerdə qərar.
Bu üzdən o üzə çevrilər hər dəm,
Yerini dəyişər qədəmbəqədəm.
İşi dolanmaqdır, gəzməkdir, ancaq
Bir yerdə etməyir mənzil o yarpaq.
Söylə, nə səbəbdən oldun biqərar?
Kim səni bu hala saldı, ey nigar?
Züleyxa söylədi heyranam bu gün,
Özüm öz işimdən peşmanam bu gün.
Könlüm qəm həmdəmi, dərd həmdəmidir,
Bilmirəm ki, bu qəm kimin qəmidir?
Səbrimi tükətmüş gizli bir kədər,
Canımı bir mübhəm qüسسə əridər.

Bəlkə də, tərpənməz bir torpağam mən,
Zərbələr alıram hər an küləkdən?
Onun təsirilə vücudum əsir,
Lakin, bilməyirəm, nədir o təsir?
Dayə də burada kəsdi söhbəti,
Bilmədi dərdinin nədir illəti?
Elə ki Yusifə çatdı Züleyxa,
Ayrılıq daşını atdı Züleyxa.
Yusiflə oturub hər gün üzbəüz,
Söhbət edərdilər hər gecə-gündüz.
Sirrini açaraq Yusif bir gecə,
Söylərdi həyatı keçmişdir necə?
Hər şeydən danışib dedi, nəhayət,
Quyu dastanından başlandı söhbət.
Quyu söhbətini eşidən kimi,
Züleyxa qıvrıldı bir örkən kimi.
Düşündü: bəlkə də, bu o gün olmuş
Ki, canı odlara düşüb qovrulmuş?
Sonra, ayı, günü hesablayaraq,
Yəqini oldu ki, o gündür, ancaq.
Bəli, yaxşı bilir arif, olanlar,
Doğrudan, könlü-dən-könlə yol var!
Xüsusən, aşiqin yüz para könlü,
O aşiq ki vermiş dildara könlü.
O könlün yüz yolu, yüz gözü olar,
O gözlər daima məşuqu arar.
Məşuqun əhvalı haman bu yoldan,
Aşiqin yanında görünər əyan.
Yarın ayağına tikan batarsa,
Batar aşiqinin ürəyi yasa.
Məşuqun zülfünə toxunsa külək,
Aşiqin ürəyi əsər yarpaq tək.
Məşuqun üzünə tox qonsa əgər,
Bu yükədən aşiqin beli bükülər.

Rəvayət edirlər ki, Leyli bir gün,
Niştəri götürdü qan almaq üçün.
Qoluna niştəri vurunca canan,
Məcnunun qolundan çöldə axdı qan.
Cami, gəl həzər et öz varlığından,
Saqın bu varlığın qəddarlığından!
Saflaş, ürəyindən kin hissini at,
Qəlbinə seyqəl ver, güzgü tək parlat!
Qeyb gözəlinin camal nuru tək,
Sənə Kəlimullah gücü verərək,
O nur ürəyinin gözünü açar,
Cananın sirrini, sözünü açar.

YUSİF ÇOBAN OLMAĞI ARZU EDİR

Nə xoşdur, aşiqə tale yar ola,
Dildarın könlündə payidar ola!
Unuda özünü-sözünü tamam,
Yarın arzusuyla yaşaya müdam!
Əgər can istəsə, əyilib yerə,
Ayaq torpağını öpüb, can verə.
İstəsə könlünü qan edə qəmdən,
Gərək qan süzülə dərhal gözündən,
«Qalx!» desə, baş əyib itaət edə,
Yarın qulluğuna bir adət edə.
Qovsa, qələm kimi kəsüb getməyə,
Çağırsa, namətək üz gizlətməyə.
Demişlər, peyğəmbər olarsa çoban,
Ümmətə hamıdan olar mehriban.
Yusifin sonsuzdu cahı-cəlalı,
Çoban olmaq idi ancaq xəyalı.
Tutdu bu arzudan Züleyxa xəbər,
Könlünü almağa çalışdı dilbər.
Əvvəl, tələb etdi sənətkarlardan,
Ona hazırlansın yaxşı bir sapan,
Qolları toxunsun qızıl tellərdən,
Yarın zülfü kimi mişkü ənbərdən.
Züleyxa istərdi dönsün bir tükə,
O sapan qoluna toxunsun, bəlkə!
Yusif ki, qaçır bu mehrü ülfətdən,
Əllərindən öpsün sapanla bəzən.
Sonra deyirdi ki: «Bu deyil hünər,
Ağırlığım düşsün ona tük qədər».
Gözündən axıtdı çoxlu qanlı yaş,
O yaşlarla düzdü sapanı daş-qaş.
Nə qədər var idi qiymətli gövhər,

Qiymətsiz daş kimi atdı o dilbər.
Sonra çöldə, dağda sürü otaran,
Çobanlara verdi belə bir fərman
Ki, bütün sürülər gözdən keçilsin,
Onlardan bir neçə quzu seçilsin,
Gözəllikdə Xütən ahusu kimi,
Olsun otlaqlarda gül, sünbül yemi,
Tükü qıvrım olsun zənci tükü tək,
Rənginin yanında xar olsun ipək,
Beldən kök olsunlar, quyruqdan ağır,
Getsinlər köklükdən yol ağır-ağır.
Qoyunlar səhrada otlayan zaman,
Deyərdin, yağ seli axır hər yandan.
Külək sel üstündə oynayıb hərdən,
Bir zəncir düzəldir zərif tellərdən.
Qatıb qabağına Yusif sürünü,
Günəş mənzil etmiş həməl¹ bürcünü.
Sanki, ayrı düşmüş ahu sürüdən,
Qoyunlar içində tapmışdır vətən.
Züleyxa ağıldan, candan keçərək,
Gəzirdi ardınca, sanki, bir köpək.
Yusifə bir afət dəyməsin deyə,
Bir neçə gözətçi qoymuş sürüyə.
Hər yerdə izləyib öz dildarını,
Saxlayırdı əldə ixtiyarını.
Gah öz can mülkünə sultan edirdi,
Gah da çölə salıb, çoban edirdi.
Lakin nə çobanlıq, nə də sultanlıq,
Yusifin şəninə deyildi layiq!

ZÜLEYXA YUSİFDƏN VÜSAL TƏLƏB EDİR VƏ YUSİF ONU RƏDD EDİR

Aşiq bir gözələ vurulsa əgər,
Qəlbi hey sıxılar, səbri tükənər.
Vüsal daməninə çatmazsa əli,
Xəyalda qucuyar o şux gözəli,
Ürəyi qan olub gözündən axsa,
Yarın camalına doyunca baxsa,
Göz yaşı quruyar, sevinər bişək,
İstəyər qucumaq, istəyər öpmək.
Qucuyub öpmək də olsa müyəssər,
Başqa təmənnaya düşər könüllər.
Eşqdən bir kimsə kama çatmamış,
Sevənlər ömründə rahat yatmamış.
Əvvəli ah çəkib, qan udmaq olmuş,
Sonu ya ölüm, ya unutmaq olmuş.
Ölümlə qan udmaq olmuş məhəbbət,
Aşiqə rahatlıq olarmı qismət?
Züleyxa Yusifi görməzdən əvvəl,
Yuxuda, xəyalda daim o gözəl,
Yarın didarını arzulayardı,
Belə bir görüşə yol arayardı.
Elə ki didarı müyəssər oldu,
Ürəyində başqa həvəs doğuldu.
Nail olmaq üçün yeni arzuya,
Özünü gah oda vurdu, gah suya.
İstərdi o sərvi qoynuna salsın,
Ləblərindən öpüb kami-dil alsın.
Bağa gül şövqiylə gələn bir insan,
Bağrı lalə kimi yanıb dağlanan,
Gülü görən kimi məst olar əvvəl,
Sonra dərmək üçün gülə atar əl.

¹ Щямьял – бащарын илк айы.

Züleyxa vəslədən söhbət açırdı,
Yusif ondan, ancaq, uzaq qaçırdı.
Züleyxa seyr edir onun üzünü,
Yusif ayağına tikir gözünü.
Züleyxa gözündən axıdır qan-yaş.
Yusif ondan qaçır hey yavaş-yavaş.
Züleyxa odlanır, şam kimi yanır,
Yusif bu atəşdən kənar dayanır.
Züleyxa həsrətlə bir görüş umur,
Yusif görməməkçün gözünü yumur.
Qorxudan baxmayır onun üzünə,
O fitnə axtaran çılğın gözünə.
Aşiq o görüşü hesaba almaz
Ki, üzündə yarın gözü iz salmaz.
Aşiq bir ümmidlə ah çəkib ağlar
Ki, üzünə baxsın məhəbbətlə yar.
Aşiqin halına yar göz örtərsə,
Haqlıdır, gözündən al qan tökərsə!
Züleyxa belə bir möhnətə düşdü,
Sarsıldı qüssədən, zillətə düşdü.
Dərdü-qəm xəzanı gəldi bağına,
Sarı lələ qondu gül yanağına.
Könlündə dağ qədər qəm yükü vardı,
Bu yük qamətini əyib qırardı.
Getdi dodağının xoş yaraşığı,
Söndü üzündəki şamın işığı.
Ənbər saçlarına dəymədi daraq,
Təkcə əli dəydi saçın yolaraq.
Güzgü qarşısında durmadı üzü,
Üzünü qoyduğu yer oldu dizi.
Ürəkdən üzünə bəs ki axdı qan,
Ənniyə ehtiyac duymadı canan.
Gözünə çəkməzdi sürmə bir ara,
Dünya görünürdü gözünə qara.

Ağlayan bir gözə sürmə nə yarar?
Göz yaşı sürməni yuyub aparar.
Yandı Züleyxanın qəlbi, nəhayət,
Dil açıb, özünə eylədi töhmət.
Dedi: – Ey bir qulun əsiri olan,
Əl götür bu qədər rüsvayçılıqdan!
Səni şahlıq taxtı edib sərəfraz,
Qulla eşqbazlıq sənə yaraşmaz!
Sən hələ ondakı təkəbbürə bax!
İstəməz Züleyxa vəslinə çatmaq!
Misir qadınları bilsələr əgər,
Mələmətlə məni həlak edərlər!
Belə söyləyirdi o gözəl, ancaq
Sözü diləyindən uzaqdı, uzaq!
Unutmaq olmazdı ona müyəssər,
Dərdi ovutmazdı bu əfsanələr.
Xoş demiş ürəyi dağlı eşqbaz,
Güldən rəng, mişkdən ətir kəm olmaz!
Bəli, qovuşarsa canla məhəbbət,
Onları ayırmaq müşküldür, əlbət.
Bir anda bədəndən ayrılırsa can,
Eşq ilə peyvəndi qırılmaz bir an.
Cananın yolunda aşiq verər can,
Aşiqə canından artıqdır canan!

DAYƏ ZÜLEYXADAN YANIB ƏRİMƏSİNİN SƏBƏBİNİ SORUŞUR

Dayə Züleyxanı görcək pərişan,
Soruşdu: – Gözündən niyə axar qan?!
Gözüm işıq tapar səni görəndə,
Ürəyim şənlənər üzün güləndə.
Könlündə qubar var, canında, ələm,
Bu halın səbəbi nədir, ey sənəm!
Daim yanındadır sevdiyin canan,
Nədən darıxırsan, nədən yanırısan?
O zaman ki səndən uzaqdaydı yar,
Yansaydın, deyərdim, sevənlər yanar!
İndi vüsəl çağı bu yanmaq nədir?
Eşqdən şam kimi odlanmaq nədir?
Söylə, hansı aşiq qismətindədir
Ki, yarı qul kimi xidmətindədir?
Nə qədər xoşbəxtsən, olum qurbanın
Ki, sənə qul olmuş sənənin sultanın!
Şahlığın tacına layiq bir sərvər,
Əmrinə tabedir, bəs deyil, məgər?
Üzünə doyunca baxıb şad yaşa,
Dünyanın qəmini at, azad yaşa!
Lalə yanağının rəngindən al kam,
Gözəl yerişini izlə, tut aram.
Dodağını görüb, canını bəslə,
O sərv qaməti oxşa həvəslə.
Züleyxa dayəni dinləyib durdu,
Qanlı yaş gözündən fəvvarə vurdu.
Axdı ürək qanı gözündən yerə,
Açdı qəlbindəki sirri bir kərə.
Dedi: – Ey anadan əziz, mehriban,
Dərdimdən xəbərdar deyilsən, inan!
Əfsus ki, bilməzsən qəlbimdə nə var?

Deyirsən, daima yanındadır yar.
Durur xidmətimdə hər axşam-səhər,
Lakin o xidmətdən görmürəm əsər.
Yanımdan bir an da uzağa getməz,
Lakin bir baxışla məni şad etməz.
O susuz halına gərək ağlamaq
Ki, su içə bilməz yanında bulaq.
Göruncə şam kimi yanan üzünü,
Tikir ayağına iki gözünü.
Düşünüb, deyirəm özü-özümdən,
Ayağı gözəldir mənim üzümdən.
İstərəm göz açıb üzünə baxmaq,
Alnı düyümlənir, tökür qaşqabaq.
Mən onu etmirəm, lakin, məzəmmət,
Onun etdiyinə tutulmaz qələt.
Qaşları bağrıma vurmuş düyümlər,
Düz işi o əyri qaşlar düyünlər.
O qədər düyünə düşmüş işlərim
Ki, ona baxmağa çatmır hünərim.
Dili dolanmayır mənə söz deyər,
Deməli, istər ki, aşiq qan yeyər.
Şövq ilə baxdıqca ləlinə hər an,
Axır gözlərindən qətrə-qətrə qan.
Arzumun fidanı olan qaməti,
Mənə meyl etməyə azdır rəğbəti.
İstərəm boyundan alma dərəm mən,
Yüz sədmə görürəm alma dərmədən.
Buxaq quyusundan mən istərəm kam,
Kədər quyusuna salar dilaram.
Ətəyin tutmağa can əlim çatmaz,
Ayağı altında olum payəndaz.
Dayə Züleyxanı dinləyib o dəm,
Dedi: – Çox çətindir bu dərdə məlhəm.
Qarşıya çıxan bir zəruri hicran,

Yaxşıdır belə bir acı vüsaldan!
Bir qəm yetirərsə hicran ələmi,
Belə vəslin olar iki yüz qəmi.

**ZÜLEYXA DAYƏSİNİ YUSİFİN YANINA
GÖNDƏRİR, ONDAN VÜSAL İSTƏYİR,
YUSİF İSƏ ONU RƏDD EDİR**

Dərdi sonsuz olan Züleyxa birdən,
Gördü, ummaq olar əlac dayədən.
Dedi: – Ey yüz kərə dadıma çatan,
Hər çətin günümdə əlimdən tutan!
Bir daha yardım et, mənə ol qəmxar,
Bu qəmli canımı qüssədən qurtar!
Qədəm qoy başıma, get ona tərəf,
Başım ayağından qoy tapsın şərəf.
Söylə: – Ey naz ilə boy atan fidan,
Ey üzü lətafət mülkünə sultan!
Camal bağçasından, naz gülşənindən,
Bitməmiş qəddin tək bir sərvü səmən,
Bir palçıq yoğurub könüllə candan,
Ona fidan salıb cənnət bağından.
O fidan yüksəlib atdı qol-budaq.
Dedilər: – Qəddindir, cürətsiz ancaq.
Zamanın anası doğandan bəri,
Doğmamış sənin tək bir saf gövhəri.
Adəmin gözünün işığı sənsən.
O gül üzün etdi ələmi gülşən.
Gözəlliyin olmaz heç bir bəşərdə,
Nə huri, nə mələk, nə pərilərdə!
Pəri utanaraq sənin hüsnündən,
Qaçıb gizlənmişdir insan gözündən.
Mələyin məskəni uca göylərsə,
Öpər ayağından, yerə enərsə,
Məqamını belə yüksəltmiş fələk,
Kölgəni aşiqə salasan gərək.
Züleyxa olsa da gözəl bir nigar,
Düşmüş kəməndinə ağlayıb sızlar.

O səni sevmişdir olarkən uşaq,
Çoxdandır işləyir könlündə bu dağ.
Üç kərə görmüşdür yuxuda səni,
Oduna yanaraq atmış vətəni.
Su kimi çəkilməmiş zəncirə hərdən,
Atlanıb yel kimi çapmışdır bəzən.
İndi də canını əridir sevda,
Yeganə arzusu sənsən dünyada.
Nə qədər getməmiş həyatı əldən,
Rəhm elə, bir hal tut o şux gözəldən.
Sənin ləblərində dirlik suyu var,
Nə olar, bir qətrə ona qıl nisar?
Sənin qamətindir bar verən ağac,
Nə olar, meyvəndən yesə bir möhtac?
Razı ol, ləbindən öpüb kam alsın,
Bəlkə qəlbindəki yangı azalsın.
İzin ver, yolunda olsun payəndaz.
Şaxəndən yaş xurma toplansın bir az.
Sən kimi sultanın nəyi əksilər?
Salsan ona sarı hərdənbir nəzər.
Onu Misr elləri tutsa da əziz,
İstər kənizinə olsun bir kəniz.
Dayənin sözünü Yusif eşitdi,
Dil açıb, hər sözü bir gövhər etdi.
Dedi: – Ey dünyada hər sirri bilən,
Bil ki, sözlərinə aldanmaram mən!
Satılma qulam mən o dilbərə,
Mərhəmət görmüşəm ondan min kərə.
Böyükdür boynumda onun minnəti,
O mənə vermişdir nazü neməti.
Əgər ömrüm boyu təşəkkür etsəm,
Yenə minnətindən çıxma bilmərəm.
İndisə duraraq xidmətində mən,
Qul kimi çıxmaram heç bir əmrindən.

Lakin ürəyində bir təmənnə var,
Onu qəbul etsəm, xəyanət olar.
Bəd əməl istəyən nəfsin ucundan,
Ölərəm, xəyanət etməyəm, inan!
Mənə oğul demiş Misrin Əzizi,
Evinin əmini saymışdır özü,
Onun sayəsində tapmışam nemət,
Rəvadırmı edim ona xəyanət?
Belə yaratmışdır xaliq bəşəri,
Ayrıdır onların təbiətləri,
İnsandan it olmaz, itdən də insan,
Göyerməz heç zaman arpa buğdadan!
Hələlzadə olan nəfsini saxlar,
Zinadan törəyən olar zinakar!
İsrail sirri var sinəmdə mənim,
Cəbrayıl olmuşdur mənə müəllim.
İshaq ocağında aldım tərbiyə,
Nəslimcə layiqəm peyğəmbərliyə.
İbrahim bağında açan bir güləm,
Gizli sirlər ilə doludur sinəm.
Doğru yoldan azıb işləsəm günah,
Mənə nə deyərlər, allaha pənah!?
Sən get, Züleyxanı bu yoldan qaytar,
Məndən umduğunu başından çıxar,
Ümid edirəm ki, pak olan allah,
Qoymaz, həvəs üçün işləyək günah.

**ZÜLEYXANIN ÖZÜ YUSİFİN YANINA
GEDİR,
ONA YALVARIR, LAKİN YUSİF ONUN TƏKLİFİNİ
YENƏ DƏ RƏDD EDİR**

Dayə Züleyxaya gətirdi xəbər
Ki, onun zəhməti verməmiş səmər.
Züleyxa bu sözü eşidən zaman,
Qıvrım saçı kimi oldu pərişan.
Kirpikdən axıtdı çiyər qanını,
Qara badamlardan yaş innabını.
Yürüdü sərvətək Yusifə sarı,
Sayəsi altına aldı dildarı.
Dedi: – Ayağının torpağıyam mən,
Bir an sağ qalmayım səni sevmədən!
Eşqinlə doludur həтта tüklərim,
Özümdən tük qədər yoxdur xəbərim.
Xəyalın cismimin can çırağıdır,
Kəməndin boynumun boyunbağıdır.
Canımı qəmlərə salan da sənsən!
Eşqinlə canımı alan da sənsən!
Könlümün qissəsi gəlməz bəyana,
O dönmüş gözümdə bir qətrə qana.
Eşqin dəryasında qorxu bilmədin,
Təpədən-dırnağa qər q olmuşam mən.
Əgər damarımı deşsə qan alan,
Çıxar qan yerinə qəmin damardan.
Bu sözlər Yusifə çox etdi təsir,
Züleyxa soruşdu: – Bu halət nədir?
Sən mənim gözümsən, ağlasan əgər,
Bir daha gülməyəm ölənə qədər.
Bir qətrə yaş axsa kirpiklərindən.
Od düşər canıma, odlanaram mən.
Hüsnünün möcüzü sayılır bu da.

Su ilə salırsan canımı oda.
Yusif Züleyxanı görünəcə qəmli,
Ürəyi atəşli, gözləri nəmli,
Züleyxa gözündən inci təkən tək,
Ləlindən Yusif də gövhər səpərək,
Dedi: – Ağlayıram, bil, budur illət
Ki, mənə düşməyir əsla məhəbbət!
Doğma bibim sevdi məni bir zaman,
Məni rüsvay edib, dedi oğrusan!
Öz atam da məni çox sevdiyiçin,
Mənə qardaşlarım bəslədilər kin.
Atamın yanından saldılar uzaq,
Bu qürbət ölkədə olmuşam dustaq!
Sinəmdə fikirdən qan olur ürək,
Sən sevsən, başıma nələr gələcək?
Məşuqlar, adətdir, qısqanc olarlar,
Sevilmək mülkünə olub hökmdar.
Nə əvvəl, nə axır heç kəsi, əsla!
Şərik istəməzlər, eşqə, sövdaya.
Sərv gözəllikdə baş çəksə əgər
Kölgə tək yer ilə yeksan edərlər.
Səmada üzünü bəzəsə bir ay,
Qısqanclıq şimşəyi vurub edər zay.
Günəş ki fəzanın ovcuna çatar,
Onu həsəd əli məğribə atar.
Züleyxa dedi: – Ey nurlu çırağım!
Sənsən parlaq ayım, arxam, dayağım!
Demirəm, gözündə əziz bil məni,
Öz kənizlərinə kəniz bil məni.
Ürək məhəbbəti, sinə dərdindən,
Başqa şey gəlməyir mənim əlimdən.
Mən səni sevirəm canımdan artıq,
Düşmənlilik gözləmək məndən, nə layiq?
Kim istər, öz əli canını alsın?

Kim istər ruhunu bəlaya salsın?
Eşqindən ürəyim para-paradır,
Dilənlə vurduğun bu nə yaradır?
Lütf qıl, ləbindən mənə busə ver,
Eşqimi qəbul et, murada yetir!
Mənimlə bu yolda yoldaş ol, barı!
Gəl, birgə keçək bu ağır yolları!
Yusif cavabında dedi: – Ey xanım,
Qulluq zəncirinə bağlıdır canım!
Qulunam, vəzifəm sənə qulluqdur,
Mənə qul əlindən gələn iş buyur!
Ağalıq gözləmə sən öz qulundan,
Məni utandırır dediyin ehsan!
Mən kiməm, sənənlə yaradıb ülfət,
Ağama, Əzizə edim xəyanət?!
Şahla bir duzdana barmaq uzadan,
Bir qulu layiqdir, öldürə sultan!
Gərək öz yerini tanısın hər qul,
Sən də gəl, məni qıl iş ilə məşğul!
Necə xidmətin var, buyruq ver mənə.
Can-başla edərəm itaət sənə!
Yəqin eşitmişən, məşhur məsəl var:
Qulun işləyinin qiyməti artar.
Çalışqan qulların könlü olar şad,
Tənbəl qul olunmaz qulluqdan azad.
Züleyxa dedi: – Ey bəxtiyar insan!
Qarşında əsgikəm bir qara quldan!
Hər yerdə bir işə başlayanda mən,
Yüz işçi yüyürür, tutur əlimdən!
Onlar ola-ola sənə iş demək,
Eyibdir, sən də bu fikrindən əl çək!
Yol yerimək üçün yaranmış ayaq,
Olmaz ki, gözü də biz ayaq sayaq.
Yerə ayaq qoysan, sənə güc verər,

Göz yerə dəyərsə, azar gətirər.
Yusif bu sözləri eşidib ondan,
Dedi: – Ey ürəkdən mənə mehriban!
Doğrudan, sevirsən əgər məni sən,
Arzumun əksinə getməməlisən!
Arzum işləməkdir, nə iş buyursan,
Dostluğa yaraşmaz maneə qursan!
Bir ürək sevirsə başqa ürəyi,
Diləyi olmalı, dostun diləyi!
Qılar istəyini dostuna qurban,
Öpər arzu dostun ayaqlarından.
Yusif Züleyxadan ayrılmaq üçün,
Söhbəti xidmətə həsr etdi bütün.
Qorxurdu yaxınlıq fitnə doğursun,
Fitnədən çalışdı uzaqda dursun.
Od ilə oynayan pambıq tez yanar,
Yaxşıdır oddan o qaçarsa kənar.

**ZÜLEYXA YUSİFİ BAĞA GÖNDƏRİR
VƏ ÖZ EŞQİ İLƏ ONU
TƏQİB EDİR**

Əfsanə bağının qoca bağbanı,
Belə nəzmə çəkmiş həmin dastanı.
Şəkər ləblərindən Yusif o qədər
Saçdı Züleyxaya qiymətli gövhər.
Züleyxa düşünüb daşındı bir az,
Gördü bu söhbəti uzatmaq olmaz.
Bir bağı var idi, amma necə bağ,
İrəm gülşəninin ürəyində dağ.
Bağın dövrəsinə çəkilməmiş divar,
Divarda sarmaşiq hörmüşdür hasar,
Ağaclar çatmışdı budaq-budağa,
Sanki yar yarını almış qucağa.
Sərvin ətəyindən tutaraq çinar,
Yaşıl gərdəninə qolunu sarar.
Qızıl gül qönçədən taxta oturmuş,
Narvən başı üstə çətrini qurmuş.
Narın ağacına bağ olmuş meydan,
Narın bir kosdur, budağı çövğan.
Meydanı görüncə rəqibdən xali,
Deyir: – Mən hamıdan aliyəm, ali!
Baş çəkib göylərə xurma ağacı,
Tutubdur onunla bağın rəvacı.
Hər salxım meyvəsi dadlı halvadır,
Xəstələr dərindən şirin davadır.
Əncir şirə ilə, süd ilə dolmuş,
Bağda körpələrin dayəsi olmuş.
Hər əncir yeyən quş bir körpə kimi,
Əvcirin döşünə vurur dimdiyi.
Günəş ağaclara min rəqəm çəkər,
Şəbəkə-şəbəkə zərqələm çəkər.

Bir-birə qarışar günəşlə kölgə,
Mişkdən vurular qızıla ilgə.
Günəşdən süzülən nurlu dalğalar,
Düzər gül dəfinə qızıl halqalar.
Bülbül cuşə gələr o halqalardan.
Oxuyar, yüksələr göylərə fəğan.
Söyüd budağını tərətsə külək,
Arxlarda yüzlərlə balıq üzəcək.
Bağı süpürməyə yoxdur ehtiyac,
Şaxını süpürgə etmiş hər ağac.
Yaşılxət fərşidir təlim lövhəsi,
Tutulub gümüşə arxla dövrəsi,
Arıflər o lövhə salarkən nəzər,
Ölməz bir sənətin rəmzini görər.
Zər səpib qızıl gül aləmi bəzər,
Sarı gül aşiqin üzünə bənzər.
Səba bənövşənin hörmüş zülfünü
Sünbülün telindən açmış düyünü.
Laləni, reyhanı qucmuşdur səmən,
İpək don geyinmiş otlardan çəmən.
O bağda yan-yana bir cüt hovuz var,
Mərməri saf büllur kimi parlayar.
Hovuzlar bir üzde cüt gözə bənzər,
Əyri-əyrisinə, düz-düzə bənzər,
Nə ona kərkidən dəymişdir yara,
Nə bunu yonarkən qopmuş bir para.
Nə onun çatılan yeri bəllidir,
Nə bunda bəndlərdən biri bəllidir.
Zənn edər onlara diqqətlə baxan,
Yaratmış peyvəndsiz, bəndsiz yaradan.
Züleyxa darıxıb bağa gedəndə,
Hovuzlar başında məskən edəndə.
Hovuzların biri südlə dolardı,

Digəri bal ilə ləbriz¹ olardı.
Gözəllər şahının yanına gələn,
Dayələr, kənizlər susayıb hərdən,
Hovuzdan süd alıb, bal götürərdi,
Qatıb bir-birinə şərbət edərdi.
Yusif yenə də barındırdı bağ,
Hovuzlar yanında quruldu bir tağ,
Söhbətin tərkinə qıldı Züleyxa,
Onu xidmət üçün köndərdi bağa,
Bülbül qızıl külə dedi yavaşdan:
– Necə də yaxşı bağ, nə gözəl bağban!
Cənnətə oxşayan bir bağın ancaq,
Bağbanı hürüylə Rizvan olacaq.
Züleyxa ayırdı yüz nəfər kəniz,
Hamısı bakirə, gül kimi təmiz.
Onları sərvək düzdü sıraya,
Yüz ulduz xidmətçi oldu bir Aya.
Yusifə söylədi: – Mən sənə qurban,
Hələldir, bunlardan yaxşı faydalan!
Cavanlıq dövrünün kamını al, gəl,
Vaxtını xoş keçir, şən yaşa, dincəl!
Sonra kənizlərə tapşırırdı möhkəm,
Dedi: – hamınıza mən əmr edirəm,
Yusifə xidmətdə can-başdan keçin,
Zəhər versə belə, tez alın için!
O bir can istəsə, siz yüz can verin,
Hərəniz yolunda can qurban verin.
Hər buyruq verərsə, şad olun əlbət,
Onun hər əmrinə qılın itaət!
Lakin hansınızdən götürərsə bar,
Əvvəlcə eyləyin məni xəbərdar.
Çılğınlıq üzündən Züleyxa yenə,
İncə naxış vurur arzu lövhünə.

İstərdi öyrənsin o kənizlərdən,
Hansıdır Yusifin xoşuna gələn.
Kimin vüsəlinə meyl edəcəkdir,
Onun yatağına kim gedəcəkdir.
İstərdi o kəniz yerinə xəlvət,
Bir gecə Yusifi etsin ziyarət,
O gözəl qaməti ağuşə alsın,
İlk dəfə qolunu boynuna salsın.
Barından gətirsin ağzını dada,
Bəlkə, bu yol ilə çatsın murada.
Dedi: – Yusif tutsun taxt üstə qərar,
Qıldı qədəminə canını nisar!
Əmr etdi kənizə, əysin ona baş,
Xidmətində dursun hər bir qaravaş!
Getdi, canı qaldı yarın yanında,
Yar dərdi yüklənib, qaldı canında.
Məşuqun əmrinə aşıq baş əydi,
O gərək hicrana könül verəydi.
Vüsəl ki verməyir bəhrə dilbərə,
Xoşdur o vüsəldən hicran yüz kərə!
Hicran istəyirsə aşıqın könlü,
Gərək məşəqqətə dözsün sevgili!

¹ Лябриз – долуб дашан.

**KƏNİZLƏR YUSİFƏ YAXINLAŞIR,
ONUN DİQQƏTİNİ CƏLB ETMƏK
İSTƏYİRLƏR, YUSİF NƏSİHƏTLƏ ONLARI
DÜZ YOLA DƏVƏT EDİR**

Gecə güllü paltar geyindi göylər,
Fələyin gəlini oldu cilvəgər.
Pərvindən gərdənbənd taxdı boynuna.
Cilalı bir güzgü oldu Ay ona.
Kənizlər çıxdılar bağa gəzərək,
Hər biri özünə verdi min bəzək.
Səf çəkib Yusifin taxtı önündə,
Hamının diləyi birdi könlündə.
Biri şirin ləbdən tökərək şəkər,
Deyirdi: – Ağzını şirin et, dilbər!
Aç şəkər tüngünü bir tuti kimi,
Ləzzətlə ye mənim saf şəkərimi.
Digəri özündən açaraq söhbət,
Dedi: – Vəsfə gəlməz səndəki xislət!
Göz üstə yerin var, ol gözümə nur,
Bəbəklərim kimi gözümdə otur.
Bir ipək geyimli sərvboy sona
Dedi: – Gecə gəlib, məni qucsana!
Mislimi heç yerdə seçə bilməzsən,
Belə şux sərvimdən keçə bilməzsən.
Digəri zülfünə halqa vuraraq.
Dedi ki, halqada olmaz baş-ayaq.
Vəslinlə üzümə qapı aç, aman!
Asma halqa kimi məni qapından!
Biri də yengini vurub yuxarı,
Göstərib gül kimi zərif qolları,
Dedi: – Bəd nəzəri dəf edər bu əl,
Boynuna həmayıl edim, yaxın gəl!
Belinə saçından bağlayıb kəmər,

Tük ilə bəzədi tükü bir dilbər.
Dedi: – Gəl, qolunu belimə dola,
Eşqindən az qalır canım məhv ola.
Gözəllər hər biri bir minval ilə,
Vüsal istəyirdi həsbhal ilə.
Yusif gözəlliyin təzə bağıydı,
Kənizlər o bağın ot-alağıydı,
Hamının başında vardı bir həvəs,
Surətdə büt idi, özü bütperəst.
Yusifin rəyini soruşsan əgər,
İstərdi doğruçu olsun kənizlər.
Onlara söz açdı hikmətdən, dindən,
Danışdı: nəfsdən, şəkdən, yəqindən.
Əvvəlcə dedi: – Ey gözəl kənizlər,
Aləmin gözündə candan əzizlər!
Əzizkən, çalışın, olmayasız xar,
Qoy aləm tanısın sizləri dindar!
Başımız üstündə vardır bir allah,
Odur yoldan azan kəslərə pənah!
Rəhmətdən su vurmuş xəmirimizə,
Ağıl danəsini o əkmiş bizə
Ki, haman danədən bir nihal bitsin,
Bu can gülzarında kəmalə yetsin.
Yüksəlsin göylərə o ağac haman,
Meyvəsi – allaha pərəstiş, iman!
Pərəstiş xaliqə layiqdir ancaq,
Ondan başqasına olmaz tapınmaq!
Gəlin o xaliqə pərəstiş edək,
Onun qarşısında yerə döşənək!
Baş qoyaq səcdəyə ibadət üçün,
Baş bizə verilmiş itaət üçün.
O şəxsə baş əymək hədərdir, hədər
Ki, başla ayağı tutar bərabər!
Alıb öz əliylə daşdan büt yonar,

Olar o büt üçün dərdə giriftar.
Düşünməz ki, axır bu daş, nə daşdır?
İbadət etsə də, daş yenə daşdır!
Yusif sübhə qədər etdi movizə,
Haqqı başa saldı hər bir kəvizə.
Hamısı təşəkkür edərək ona,
Baş əyib, düşdülər ayaqlarına.
Qıldı «şəhadəti» onlara təlqin,
Oldu ağızları o baldan şirin.
Elə bir baldan ki, bir barmaq vuran,
Həyatın acısı çıxar yadından.
Kim istər dünyada tapsın səadət,
Onun bir yolu var ancaq – «şəhadət».
Oysa «şəhadət»lə hər yaman gözü,
Ağıllı qorunar pis gözdən özü.
Züleyxa yerindən qalxaraq səhər,
Yusifin yanına gəldi bixəbər.
Gördü: o kəvizlər, o ayparalar,
Yığışib Yusifdən din dərsi alar.
Bütləri sındırıb zünnarı qırmış,
Səcdəyə düşərək, qiyama durmuş,
Dilləri tövhidi etmişdir əzbər,
Xidmətə hazırdır hər gözəl dilbər.
Yusifə söylədi: – Ey gözəl canan,
Qəlbi aram edib, fitnə qoparan,
Üzündə başqa bir hüsn var bu gün,
Qərqlub cəmalın nura büsbütün.
Gecə nə etdin ki, artdı camalın?
Hüsndə bu yerə yetdi kamalın?
Nə yedin, bu hüsnü bəxş etdi sənə?
Baş oldun dünyanın gözəllərinə?
Yoxsa bu qızlarla yaxın olmağın,
Lalə yanaqlardan nura dalmağın,
Sənə bəxş etdi bu hüsn-cəmalı,

Verdi cəmalına yeni cəlalı?
Bəli, rəng götürər meyvə meyvədən,
Gözəllə əyləşsən, gözəlləşərsən.
Bu kimi sözlərdən çox dedi ona,
O bir söz almadı gül dodağına.
Həyadan gül kimi qızardı üzü,
Ağzını açmadı, dinmədi özü,
Utanıb, başını saldı aşağı,
İki gözü oldu, iki ayağı.
Züleyxa gördü, yan çəkir özünü,
Yenə də qaçırır ondan gözünü.
Həsrət atəşində canı odlandı,
Ümidi kəsildi, qəlbi dağlandı,
O nakam, canından ayrılıb yenə,
Qayıtdı qəm-qüssə, kədər evinə.

**ZÜLEYXA DAYƏSİNİN YANINA GEDİR
VƏ YUSİFİ YOLA GƏTİRMƏK ÜÇÜN
ONDAN TƏDBİR İSTƏYİR**

Eşq Züleyxanın бүkdü qəddini,
Yusif saymazlıqda keçdi həddini.
Bir gecə dayəni çağırıb xəlvət,
Züleyxa göstərib mehrü məhəbbət.
Dedi: – Ey cismimə həyat bəxş edən
Görən gözlərimin çirağı sənsən!
Sənin zəhmətinlə bəslənmiş bu can,
Vücudum südünlə tapmışdır tavan.
Anamdan ziyadə sevirəm səni,
Sənsən boya-başa çatdıran məni.
Nolar ki, mehrinlə məni dünyada,
Çalışıb çatdırsan vəslə, murada?
Hicrandan nə qədər bağırı qan olum,
Cananın qəmində pərişan olum?
Mənimlə ki, belə biganədir yar,
Nə xeyri mənimlə həmxanədir yar.
Məşuq ki aşiqdən zəhləsi gedər.
Uzaqdır, yaxında olsa nə qədər!
Birləşə bilməzsə can ilə könül,
Su ilə torpaqdan nə olar hasil?
Dayə cavab verdi ki, ey pərizad,
Yanında hurini kimsə qılmaz yad.
Sənə xaliq vermiş elə bir camal
Ki, dinindən keçər hər sahib-kamal.
Əgər Çin rəssamı bir bütəxanada,
Bir surət çəkərək sənə oxşada,
Ətrindən, yəqin ki, canlanır bütlər,
Üzünü görüncə, tapınar yeksər.
Dağ açıq görərsə, sənin surətin,
Gizlədər qəlbində öz məhəbbətin.

Bağa qədəm bassan, ey nazlı nigar,
Eşqdən canlanır quru ağaclar.
Ahular səhrada görsələr səni,
Kirpiklə yolundan yığar tikəni.
Şəkər ləblərinlə gəl-gəl çağırısan,
Quş havadan gələr, balıq dəryadan.
Belə bir hüsnə bu məlal nədir?
Bu acizlik nədir, xəstə hal nədir?
Qəmzədən bir ox qoy kaman qaşına,
Ovla o dilbəri, çıxcaq qarşına.
O qıvrım saçından toxu bir kəmənd,
Bağla ayağına hər tükünlə bənd,
Cəzb qıl gözünlə gəlcək üz-üzə,
Ram edib, özünlə oturt diz-dizə.
O yarı qəddinlə addımlat bir an,
Lütfünlə onu et hüsnünə heyran!
Gül, ləbindən axıt şəhd ilə şəkər,
Şəhd ona yapışıb ardınca çəkər.
Ağ buxaq topuna sataşsa gözü,
Çovkan tək üstünə qalxacaq özü.
O qara xalına könlünü bağla,
Xalını göstərib qəlbini dağla!
Züleyxa söylədi: – Nə deyim, ana!
Yusifdən çəkdiyim dərdi qansana!
Göz açıb o mənə baxmayırsan bir dəm,
Nə çıxar önündə çövlan eyləsəm?!
Ayamsa, üzümü uzaqda görməz!
Günəşəm, nurumu torpaqda görməz!
Mən gözə nur verən bəbək də olsam,
Onun dar gözüne çətin yol tapam!
Əgər mənə tərəf baxsaydı bəzən,
Ya da əhvalımı sorsaydı hərdən,
Məni hicran dərdi belə yaxmazdı,
Ahımın alovu ərsə qalxmazdı.

Bəla o deyil ki, təkə gözəldir,
Bədbəxtliyim odur ki, kəmməhəldir.
Dayə cavabında dedi bu zaman
Ki: Ey camalından günəş nur tapan!
Mənim xəyalıma bir tədbir gəlir,
Bəlkə də, dadına çata o tədbir?
Lakin bu iş üçün, söyləsəm aşkar,
Qızıl-gümüş gərək bir neçə xalvar!
Bir saray tikdirmək İrəm şəklində,
Əmr edək rəssama, fırça əlində,
Hər yanda sənətin gülünü əksin,
Yusiflə qol-boyun şəklini çəksin.
O saray Yusifin olsa məskəni,
Özüylə qol-boyun görərsə səni,
Camalının şövqü qəlbində doğar,
Canla-başla olar vəslə tələbkar.
Hər iki tərəfdən çoşsa məhəbbət,
İşlər muradınca olacaq, əlbət!
Dayədən bu sözü eşidən zaman,
Züleyxa keçərək bütün var-yoxdan,
Tapşırırdı dayəyə qızıl-gümüşü,
Dedi, gecikmədən başlasın işi.

DAYƏ SARAY TIKDIRİR, HƏR YERİ YUSİF VƏ ZÜLEYXANIN ŞƏKLİ İLƏ BƏZƏTDİRİR

Nağl edir bu dünya evini quran,
Dayə tikintiyə başlayan zaman,
Axtarıb, ölkədə tapdı bir memar,
Sənətdən xəbərdar, işdən xəbərdar.
Onun hünərini saysaydın əgər,
Hər bir barmağında vardı yüz hünər.
Həndəsə elmində keçmişdi həddi,
Rəsəd qanununa yaxşı bələddi.
«Məcəsti»¹ rəmzini həll edər asan,
«İqlidus»² keçməzdi elmi yanından,
İş vaxtı əlindən düşsəydi pərgar,
Barmağı çəkərdi yüz nəqşi-nigar.
Nəqşəsiz xətləri istəsə çəkmək,
Ona təbi edər bu işdə kömək.
Tişəni əlinə alarsa əgər,
Daş onun zərbindən xəmirə dönər.
Fikrini naxışa həsr edən zaman,
Yaradar min gözəl naxış xəyalıdan.
Dünyada hər qədər imarət ki var,
Nəqşini bir dırnaq üstündə cızar.
Yaratmaq işinə edərsə iqdəm,
Qələmlə dünyanı əks edər tamam.
Bir şəkil çəkərsə o ustad əgər,
Sənətilə ölü cismə can verər.
Daşda quş heykəli edərsə taraş,
Qanadlı quş kimi uçar ağır daş.
Dayənin hökmüylə o mahir ustad,

¹ Мьяести – Иглидусун мяштур щяндяся ясяри.

² Иглидус – гядим йунан рийазиййатчысы (ерамыздан яввял ЫЫ ясп).

Zərrin bir kaşanə elədi abad.
Səadət sübhüydü səfəli bağı,
Arzu xəznəsiydi hər bir otağı.
Fərşi dəhlizlərin mərmərdən idi.
Qapılar şəvədən, ya zərdən idi.
Yeddi otaq idi onun xəlvəti,
Hər biri dünyanın gözəl cənnəti.
Hərəsinin daşı başqa rəng idi,
Safdı, hamar idi, həmahəng idi.
Səkkizinci göy tək yeddinci otaq,
Tapdı şəkillərlə başqa bir rəvaq¹.
Sənətkar ustanın coşdu ilhamı,
Qırx sütun dikəltdi, qızıldan hamı.
Vəhşi heyvanların şəklini çəkdi,
Evin hər tərəfi güldü, çiçəkdi.
Qızıl tavuslarla bağçası doldu,
Sütunlar minalı ceyrandan oldu.
Ortada dünyanın gözü görməmiş,
Bəzəkli bir ağac göyə yüksəlmiş.
Budaqları qızıl, gövdəsi gümüş,
Başını firuzə yarpaqlar örtmüş.
Düzmüş hər budağa o yaradan əl,
Zümrüdqanadlı quş dimdiyində ləl.
Ağac yamyayıldı çiçək içində,
Solmazdı xəzanda külək içində.
Quşları olmuşdu insanlara ram,
Bir yerdə dayanır hər səhər-axşam.
Rəssam hər tərəfə gül-çiçək əkdi,
Yusiflə Züleyxa şəklini çəkdi.
Qolboyun oturmuş sevgililər tək,
Eşqlə döyünür bir can, bir ürək.
Bir yerdə o əmir bunun dilini,
Bir yerdə bu qucmuş onun belini.

Tamaşa etməkçin evə gələnin,
Həsərətindən ağzı sulanar, yəqin.
Səqfində fələyin əksi olub nəqş,
Orada parlayır Ay ilə Günəş.
Sevgililər kimi Günəş də, Ay da
Qol-boyun olmuşdur haman sarayda.
Evin hər yanına baxanlar görər,
Bahar fəslə kimi açmışdır güllər.
Güllər qoşa-qoşa qucaqlaşaraq
Sarılmış bir-birə hey budaq-budaq.
Sarayın fərşində hər yerə baxsan,
İki gül görərdin qoşa, nazlanan,
Xülasə, o iki yarın timsalı,
Evdə qoymamışdı bir nöqtə xali.
Hər yana göz açıb baxasan əgər,
Onların surəti gözünə dəyər.
Ev belə tikildi cənnət bədili,
Artdı Züleyxanın Yusifə meyli.
Hər dəfə edərkən evə tamaşa,
Sel kimi, istərdi eşqdən coşa.
Şəklini görərsə aşiq cananın,
Hüdudu bilinməz şövqün, həycanın!
Qəlbində eşq odu yenidən yanar,
Sonsuz bir kədərlə qəlbi dağlanar.

¹ Ряваг - таъ.

ZÜLEYXA YUSİFİ YENİ SARAYA DƏVƏT EDİR VƏ ONDAN VÜSAL İSTƏYİR

Evin tikilişi axıra çatdı,
İndi də Züleyxa işə əl atdı,
Fərşinə döşədi ipək xalçalar,
Taxtını bəzədi altunla nigar.
Səqfinə cavahir qəndillər asdı,
Xoş ətir qoxusu sarayı basdı.
Könül nə istərsə, düzdü oraya,
Şövq ilə min bəzək vurdu saraya.
Hər şeydən, hər kəsdən ziyadə, ancaq
Yusifə o dilbər göstərdi marağ.
Bəli, cənnət belə, olmazsa canan,
Sevənlər gözündə çirkindir, inan!
İstədi, Yusifi tutaraq dilə,
Gətirsin saraya cah-calal ilə.
Xəlvətdə könlünə, bəlkə yol tapsın,
Vüsal meydanında atını çapsın.
Ruh verən ləbindən öpüb, alsın kam,
Tutsun ürəyini zülfündə aram.
Əvvəlcə özünə bəzək verərək,
Dedi: – Qoy Yusifdə titrəsin ürək!
Bəzəyə yox idi bir ehtiyacı,
Lakin istəyirdi artsın rəvacı.
Gül özü nə qədər xoş görünərsə,
Daha xoş görünər, şəbnəm düşərsə.
Verdi gül üzünə ənniklə bəzək,
Oldu yanaqları daha da göyçək.
Qaşının vəsmədən artdı kamalı,
Qövs-qüzeh oldu bayram hilalı.
Zülfünə bağladı ipəkdən telbənd,
Qıldı Çin mişkini telbəndə peyvənd.
Düzdü kürəyinə saçı Züleyxa,

Verdi ərğəvana¹ ənbərdən arxa.
Nazlı gözlərinə sürmə çəkərək,
Qara qul göründü göz içrə bəbək.
İstədi canana desin ərzhəl,
Ənbərdən üzünə düzdü qara xal.
Yəni ki, eşq odun canıma dolmuş,
Könlüm o atəşə üzərrik olmuş.
Çəkdi ay üzünə nil ilə bir mil,
Gözəllik Misrini süslədi o Nil.
O xətt nil deyildi ayın üzündə,
Bəlkə də, bir mildi düşmən gözündə.
Görsəydi gözündə bəzəkçi nili,
Əlindən salardı sürməkeş mili.
Boyadı əlini şəfəq rənginə
Ki, aşiq könlünü salsın cənginə.
Ovcuna vuraraq incə naxışlar,
Dedi: – Əsir olar bu əlimdə yar!
Tutub yanağına tər innab çəkdi,
Yəni ki, göz yaşım innabi rəngdi.
On hilal yaratdı on barmağında,
Bir şəfəq söküldü hər dırnağında.
Bəzənib düzəndi bir qönçə kimi,
Qoydu qarşısına təzə geyimi.
Bir köynək geyindi gül bədəninə,
Gülü yaraşdırdı yasəməninə.
Qızıl gül şaxında açdı yasəmən,
Qolunda qızıl gül, cibində səmən.
Baxan zənn edərdi, bədəni sudur,
O su lalə ilə, güllə doludur.
Qəribə bir su ki, biləklərindən
İki gümüş balıq görünür həməni!
Su kimi saf idi gümüşü qollar,

¹ Ярьяван – ал (гырмызы) вя йа чящрайы рянэдя олан чичяк ады.

Bir cüt balıq idi, sanasan, onlar!
 Qollara bəzəkdi zər yaxalığı,
 Zərlə həşyələmiş bir cüt balığı.
 Üzüylə qolları deyir: – Bu nigar,
 Aydan balığa tək fəth edib durar¹.
 Köynəyin üstündən o nazik bədən,
 Zərli bir don geydi Çin ipəyindən.
 Min işvə-naz ilə o çinli sona,
 Çin qumaşını içrə gəldi cövlana.
 Bir xırman mişk idi başındakı sac,
 Mişkə bəzək verdi minalı bir tac.
 Düzdü ətəyinə, döşünə gövhər,
 Tavus tək həyəətə çıxdı o dilbər.
 Gəzişir, ayrılıq lakin aynadan,
 Özü-öz hüsnünə olurdu heyran,
 Üzünə-gözünə baxıb o afət,
 Hüsnünə verirdi ən yüksək qiymət.
 Matahını görüb coşdu, öyündü,
 Alıcı şövqiylə qəlbi döyündü.
 Axtarıb tapmaqçın öz dildarını,
 Göndərdi bir neçə pərəstarını.
 Bu zaman qarıda bir ay göründü,
 Cəlalda günəşə bir tay göründü.
 Sanki, yaranmayıb torpaqdan, sudan,
 Nur içində nurdu, o mahi-taban.
 Bir qətrə hüsnüylə cahan nurlanar,
 Hüsnünün bir hərfi yüz dastan olar.
 Ona Züleyxanın gözü sataşdı,
 Sanki, quru qamış oda tutaşdı.

¹ Дини яфсаняляря эюра, Ай фялякдя гярар тутур, йед-
 ди йер тысбаъасы бир юкцзцн белиня йцклянмиш ки, о
 да бир балыг цстя дайаныр. Мисрада дейилир: Эюйля-
 рин цстцндян йерин тякиня гядяр ня варса, шамыны
 Зцлейха эюзяллийи иля фятц етмишди.

Əlini tutaraq dedi: – Ey cavan,
 Bəsirət əhlinə nurlu çıraqsan!
 Qulluqda, vallahı, əvəzin olmaz,
 Sənə hər bəxşişi az bilirəm, az!
 Sənin qulluğuna qiymət verərək,
 Başını göylərə ucaldam gərək!
 İstərəm haqqını ödəyim bu gün,
 Təşəkkür etməkdir diləyim bu gün.
 Gərək elə çıxam xəcalətindən
 Ki, dünya danışsın səxavətimdən.
 Onu dilə tutub, saldı qabağa,
 Gətirib çıxardı ilkin otağa,
 Elə ki, keçdilər qızıl qarıdan,
 Züleyxa qıfıla verdi bir təkən.
 Qarını bağladı, açdı dilini,
 Başladı deməyə dərdi-dilini.
 Dedi: – Arzum, eşqim, muradım sənsən,
 Tak sənin eşqinlə yaşayıram mən.
 Uşaqkən yuxuda gördüm camalın,
 Yuxunu gözümdən aldı xəyalın.
 Eşqinlə könlümü divanə etdin,
 Məni dərdü-qəmlə həmxanə etdin.
 Göz açıb üzünü görmədən bir an,
 Düşdüm bu ölkəyə qərib, sərkərdən.
 Çarəsizliyimdən düşdüm avara,
 Yanıb qəm oduna, oldum biçara,
 İndisə üzünü görməklə şadam,
 Sən məndən qaçırsan, sevincə yadam.
 At utancaqlığı, ülfətə alış,
 Mənimlə bir kəlmə mehriban danış!
 Yusif utanaraq dedi: – ol əmin,
 Yüz şah mənim kimi qulundur sənin!
 Məni qəm qeydindən gəl azad elə,
 Lütfünlə könlümü bir an şad elə!

Səninlə bir pərdə arxasında, bil,
Belə tək qalmağım mənə xoş deyil
Mən quru pambığam, sən odlu şimşək,
Mən mişkin ətriyəm, sən coşğun külək.
Bu pambıq o odla necə uzlaşar?
Ətir o küləyə necə qatlaşar?
Züleyxa saymadan onun sözünü,
İkinci otağa saldı özünü!
Yenə də qıfılı bağladı möhkəm,
Yusifin qəlbini sıxdı dərdü-qəm.
Yenə Züleyxanın yüksəldi ünü,
Açdı neçə illik sirrini üstünü.
Dedi: – Sən mənimçün əzizsən candan,
Məndən üz döndərmə, mən sənə qurban!
Ağlımı, huşumu verdim əlimdən,
İndi bir qapıdır, bir də sən və mən.
Deyirəm: dərdimin dərmanı ol gəl,
Əmrimdən çıxmaqdan daha götür əl!
Sözümə itaət etməsən əgər,
Özün inadından çəkərsən zərər!
Söylədi: – Bir iş ki, sayılır günah,
O işə qol qoymaq üsyandır, vallah!
O iş ki Allahın özü sevməyir,
Onda israr edən ancaq bəndədir!
O işi tutarsam, gərək xar olum,
Dünyada zillətə giriftar olum.
Bununla orada kəsildi söhbət,
Başqa bir otağı qıldılar xəlvət,
Züleyxa bir qıfıl asdı qapıdan,
Öz ürək sözünü söylədi əyan.
Hiylənin, kələyin yox idi sonu,
Otaqdan-otağa çəkərək onu,
Hər yerdə deyirdi yeni hekayət,
Öz ürək dərdindən başqa şikayət.

Altı ev keçdilər, yoxdu bəhrəsi,
Yenə şeşxanada qaldı möhrəsi.
Yeddinci otağa qoydular qədəm,
Dilək axtarırdı oradan sənəm.
Bəli, ümidini kəsməz sevnələr,
Qaranlıq gecədən doğar ağ səhər.
Yuz qapı açaraq ümid diləsən,
Qəm yemə, onlardan kömək görməsən.
Yeni bir qapını döy dayanmadan,
Bəlkə də, məqsədə çatasan ondan.

**ZÜLEYXA YUSİFİ YEDDİNCİ OTAĞA
GƏTİRİR, ONDAN MURAD İSTƏYİR,
YUSİF ONU RƏDD EDİR**

Bu sirli sarayın söz söyləyəni,
Belə nəql eləmiş bu hekayəni:
Elə ki yeddinci otağa çatdı,
Züleyxa ağlayıb, şivən qopartdı.
– Ey Yusif, gözümün üstə qoy qədəm,
Lütfündən bəzənsin bu nurlu hərəm.
Yusif orada salaraq girə,
Dəmir qıfıl vurdu qızıl zəncirə.
Otaqda yox idi əğyardan əsər,
Paxıllar oradan tutmazdı xəbər.
Onun qapısından yadlar girməmiş,
Dostlar da oraya üz çevirməmiş.
Aşıqlə məşuqdan başqa yox bir kəs,
Nə darğa görünər, nə də bir əsəs¹.
Məşuqun üzünə bəzək verib naz,
Aşıq könlü edib şövqdən pərvaz.
O geniş meydanda həvəs odlanar,
Tamahın canına od düşüb yanar.
Məst olub Züleyxa yanında canan,
Əlini əlindən buraxmaz bir an.
Şirin sözlə salıb atəş canına,
Yusif gətirdi təxtin yanına.
Özünü o taxtın üstünə saldı,
Ağladı, Yusifin seyrinə daldı.
Dedi: – Ey gülüzlü, mənə nəzər sal,
Könlümü lütf ilə bir dəm ələ al.
Günəş camalımı görərsə əgər,
Ay olub, üzümdən işıq əxz edər.
Məni dərd oduna yaxdığıın yetər,

¹ Ясыс – эеъя кешикчиси.

Həqarət gözüylə baxdığın yetər!
Ürək sözlərini deyib o nigar,
Eşqini Yusifə qılırdı izhar.
Onun fitnəsindən Yusif qorxaraq,
Başını aşağı tuturdu ancaq.
Otağın fərşinə sataşdı gözü,
Gördü: Züleyxadır, bir də ki, özü,
İpək bir yataqda ikisi bərk-bərk,
Qucub bir-birini uzanmış, gerçək!
Oradan gözünü ayırdı birdən,
Başqa bir nöqtəyə baxınca həmə, n,
Özünü onunla gördü qol-boyun,
Pozdu əhvalını bu sirli oyun.
Qarıya, divara, baxdı hər yana,
İki gül oturub gördü yan-yana.
Göyə üz tutdu, ah, allah amandır!
Gördü səqfdə də mətləb hamandır!
Artı Züleyxaya meyli bu zaman,
Üzünə bir kərə baxdı mehriban.
Doğdu Züleyxanın könlündə ümid,
Zənn etdi, doğacaq üzünə xurşid.
Yaralı ahu tək qəmdən mələdi,
Könlünün qanını gözdən ələdi.
Dedi: – Mətləbimi rəva qıl, rəva!
Vəslinlə dərdimə dəva qıl, dəva!
Mən susuz, sən isə həyat suyusan,
Mən ölmüş, sən isə nuşdarusan¹
Mən səndən uzağam, necə ki, canan,
Ölü candan olar, susuz bulaqdan.
İllərdir qəmində canım odlanar,
Şövqündən nə yemək, nə yatmağım var.
Məni qəm selində boğduğun, yetər!
Ac, susuz, yuxusuz qoyduğun yetər!

¹ Нушдару – яфсаняви тясирли (сабалдыгы) дярман.

Səni and verirəm allah eşqinə,
Şahların sultanı o şah eşqinə!
O hüsnə ki səndə xaliq yaratmış,
Dünyanı fəth edib, kamala çatmış.
O nura ki, sənin alnında parlar,
Ay olmuş önündə səadəyə vadar.
Səni and verirəm kaman qaşına,
Sərv qamətinə, uca başına,
Kaman qaşlarını çatan mehraba,
Zülfün kəməndini düyən qüllaba¹,
Könüllər ovlayan cadu gözüne,
Dünyanı bəzəyən o gül üzünə,
Bir tükə ki, ona sən bel deyirsən,
Bir sirrə ki, ağız zənn eləyirsən,
O gül yanağını bəzəyən xala,
Şəkər ləblərindən süzülən bala,
Həsərətdə axan bu göz yaşım,
Odlu ahlarıma, qəm sirdaşıma,
Üstümə dağ kimi yüklənən qəmə,
Könlümü odlayan dərdə, ələmə,
Bütün varlığımı əzən eşqimə,
Sonsuz qüruruna dözən eşqimə,
Rəhm qıl, ürəyim dönmüşdür qana,
Çətin işlərimi gəl, sal sahmana.
Bir çiçək dərməkçün sənin bağından,
İllərdir yanaram eşqin dağından.
Yaralı sinəmin məlhəmi ol, gəl!
Ətrinə könlümün həmdəmi ol, gəl!
Hicrindən sarsılıb duşmuşəm oda,
Ver vüsəl süfrəndən canıma qida.
Məndə süd, səndə ki, təzə xurma var,
Süfrə açmamağa nə bəhanə var?
Bu süddən, xurmadan cismimə can ver,

¹ Гцллаб – щалга, китмяк.

Həsərlə ölməkdən mənə aman ver!
Yusif ona dedi ki, ey pərizad,
Sən varsan, pərinə kimsə etməz yad,
Gəl, mənə bu günah işə çağırma,
Məsumluq şişəmi daş ilə qırma!
Vurma ətəyimə günah ləkəsi,
Yandırar cismimi şəhvət şöləsi!
And olsun hər yerdə hazır allaha,
Yaxşıya, yamana nazir allaha!
Səxa¹ dənizində fələk bir hübab,
Zərrədir önündə nurlu afitab.
And olsun əcdadım pak insanlara!
Paklıqda oxşaram ancaq onlara!
Gövhərim onlardan almış yaraşlıq,
Onlar ulduzuma vermişdir işıq!
Bu gün əl götürsən yaxamdan əgər,
Bu xəlvət binadan buraxsan əgər,
Mənim hörmətimdən feyzə çatarsan,
Mənim xidmətimdən razı qalarsan!
Kam alıb, ruh verən ləl-ləbimdən,
Könlün aram olar sərv qədimdən!
Murada çatmağa tələsmə zinhar,
Gec dəyən meyvələr ləzzətli olar!
Toruna gec düşən sürətli ceyran,
Yaxşıdır tez düşən çolaq dovşandan!
Züleyxa söylədi: – Bir susuz əgər,
Su tapsa, saxlarını sabaha məgər?
Az qalıb ki, şövqün canımı alsın,
Qoymaram bu iş heç axşama qalsın.
Hanı məndə dəxi o səbrü-qərar,
Bu işi təxirə salam, ey nigar?!
Bir ləhzə mənimlə mehriban otur,
Sənə bu əmrdə nə mane olur?

¹ Сяха – сяжавят.

Yusif ona verdi belə bir cavab:
 Nədir qəlbində bu sonsuz izzət?!
 İki maneə var: rədd edir mehri,
 Allahın qəzəbi, Əzizin qəhri.
 Əziz duysa məndən nankorluq əgər,
 Yüz dərdə, möhnətə giriftar edər.
 Qılıncı sıyırar üstümə mənim,
 Öldürər, köynəyim olar kəfənim.
 Bir də ki, qiyamət günündə allah,
 Zinanı sayacaq ən ağır günah!
 O, bəd əməllərə verərkən cəza,
 Qorxuram, adımları birinci yaza.
 Dedi: – Əziz deyil qorxulu düşmən,
 Onu işrət günü məst edərəm mən.
 Bir camla canımı yaxaram, bişək!
 Yuxudan ayılmaz qiyamətədək!
 Sən özün deyirdin, allahım mənim.
 Günahı əfv edər, rəhimdir, kərim!
 Mənim içi dolu yüz xəzinəm var,
 Bu xəlvət sarayda quylanmış onlar.
 Allahın yolunda verərəm ehsan,
 Məncə, keçər allah günahlarımdan!
 Yusif ona dedi: – Qoymaram ki, mən,
 Bir kəs zərər çəksin mənim üzümdən!
 Xüsusən, Əziz ki, tutaraq əziz,
 Mənə bağışlamış misilsiz kəniz!
 Mənim allahıma gəlincə, inan!
 Rüşvətlə könlünü çətin alasan!
 Xəlvət edib, müzd almaz heç birimizdən.
 Rüşvətlə keçərmisən təqsirimizdən?!
 Züleyxa dedi: – Ey şahlardan xoşbəxt,
 İstəsən, əlinə keçər tacü taxt.
 Qəlbimə qəm oxu vurmağın yetər!
 Bəhanə gətirib durmağın yetər!

Bəhanə dediyin məkrü hiylədir,
 Düz işi əyməkçin bir vəsilədir.
 Əyri yol tutaram, allaha pənah,
 Sənin bu hiylənə dözmərəm, vallah!
 Taqətim tükənmiş, məni qıl aram,
 Necə olsa, gərək səndən alım kam!
 Deməkdən yoruldu, etmədi əsər,
 Muradım olmadı səndən müyəssər,
 Daha kəs dilini, danışma, bir az,
 Xeyr işdə gecikmək zərərsiz olmaz!
 Quru qamış kimi yandıqım zaman,
 Sən ləzzət alırsan gur alovumdan!
 Nə fayda bu oddan, tüstüsü əgər
 Sənin gözlərinə qılmayır əsər.
 Bu oda, tüstüyə sən oldun səbəb,
 Barı, gəl oduma bir ovuc su səp!
 Züleyxa sözünü çatdırdı sona,
 Yusif rədd cavabı verərkən ona,
 Züleyxa söylədi: – Bəsdir, danışdın,
 Sözlə vaxt almağa yaman alışdın!
 Çıxma istəyimə qarşı, yoxsa mən,
 İntihar edərəm sənin əlindən!
 Gəl, qucu boynumu, qucmasan əgər,
 Öz əlimlə kəsər boynumu xəncər!
 Bil ki, dolaşmasa qolun boynuma,
 Düşər nahaq qanım sənin boynuna!
 Xəncəri vuraram bir süsən kimi,
 Qızardar gül kimi qan köynəyimi.
 Ayrılıq dağıyla odlanır canım,
 Sənin inadından qurtarar canım!
 Əziz meyidimi qarşında görər,
 Səni qatil bilib, vallah, öldürər!
 Torpağın altında tutunca aram,
 Canınla qovuşan canım alar kam!

Döşəyin altından aldı o dilbər,
Söyüd yarpağı tək yaşıl bir xəncər!
Yanan ürəyindən şivən qopardı,
Təşnə boğazına su tək apardı.
Yusif şimşək kimi sıçrayıb həmə, n,
Ki, tutub xəncəri alsın əlindən.
Dedi: – Bu əməldən əl çək, Züleyxa!
Səbirli olasan gərək, Züleyxa!
Bəlkə kama çatdın mənim vəslimdən,
Belə əbədilik ayrılma məndən.
Məhəbbət bürcünün ayı Züleyxa,
Yusif mehriban görüncə daha,
Elə zənn etdi ki, Yusif olub ram,
Vüsala çataraq olacaq aram.
Xəncəri əlindən saldı, yönəldi,
Başqa bir məqsədlə yaxına gəldi.
Qolunu doladı belinə birdən,
Dalbadal busələr aldı ləbindən.
Qıldı incisini oxuna hədəf,
Etdi gövhərinə canını sədəf.
Yusif tuşlamadı oxu hədəfə,
İncini qoymadı yaxın sədəfə.
Könlü istəsə də, deşsin bir inci,
İsmət mane oldu ona birinci.
Züleyxa dil açıb hey yalvarırdı,
Yusif qaçmaq üçün yol axtarırdı.
O murad istəyir, hər dəm ağlardı,
Açdığı düyməni Yusif bağlardı.
Yusifin bir küncə üzü sataşdı,
Zərli bir pərdəyə gözü sataşdı.
Soruşdu: – Pərdədə kim var, bir dayan?!
Pərdənin dalında kimdir oturan?
Dedi: – Bir quvvədən çəkinirəm mən
Ki, çıxma bilmərəm onun əmrindən.

O qızıl bir bütdür gözləri gövhər,
İçini doldurmuş mişklə ənbər.
Mənim xaliqimdir o sənəm, deyə,
Düşərəm önündə hər an səcdəyə.
Dedim, sataşmasın gözümə gözü,
Pərdənin dalında gizlətdim, düzü.
Qoy məni görməsin günah iş üstə,
Din yolundan edən təbah¹ iş üstə.
Yusif fəryad etdi: – Bu barədə sus!
Yoxdur xaliqimdən xəbərin, əfsus!
Sən cansız gözləri salırsan saya,
Mən necə canlıdan etməyim həya?
Necə mən qorxmayım qadir allahdan?
Xəbərsiz qalarmı o bu günahdan?
Bu sözlə özünü ataraq kənar,
Yataqdan çəkildi Yusif huşiyar!
Əlif uzaqlaşdı lam əlif-lamdan,
Şamdan uzaq qaldı o gümüş şamdan.
İti addımlarla Yusif qaçırdı,
Aradan çıxmağa yollar açırdı.
Hər bağlı qapıya çatdığı zaman,
Qıfıl qopub, düşür yerə qapıdan.
Barmağı olmuşdu, sanki, bir açar,
Hər işarəsiylə bir qapı açar.
Züleyxa sürətli addımlar atdı,
Sonuncu qapıda Yusifə çatdı.
Arxadan əlinə keçdi ətəyi,
Çəkib parçaladı ipək köynəyi,
Köynəyi yırtılmış bir qönçə kimi,
Çıxıb getdi əldən könül həmdəmi.
Züleyxa bu qəmdən nalə edərək,
Döşəndi torpağa qara kölgə tək.
Odlanan qəlbindən nalə yüksəldi,

¹ Тябащ – пис ямял.

Ney kimi coşaraq fəryada gəldi.
Nə qədər bədbəxtəm, – dedi, – ah, aman,
Küsüb o nazənin getdi yanımdan.
Əfsus ki, torumdan qaçdı o şikar,
Əfsus, o şəhdə ki, oldu zəhrimar.
Deyirlər, bir zaman ac bir hörümçək,
Gəzib axtarırdı özünə yemək.
Gördu bir tərəfdə oturub şahin,
Əlindən qurtarıb bir padşahın.
Hörümçək başladı tor toxumağa,
O məğrur şahini tora salmağa.
Quşun ətrafında hərlənib müdam,
Öz göbək suyunu işlətdi tamam.
Şahin qanadını bir kərə çaldı,
O tordan bir neçə qırıq tel qaldı.
O hörümçək mənəm, könlüm yaralı,
Düşdüm öz arzumdən ayrı, aralı,
Tel kimi qırılmış həyat damarım,
Quş kimi əlimdən uçmuş şikarım!
Əlimdə arzumdən, əməllərimdən,
Bir neçə qırıq tel qalmışdır həmə.

**YUSİF ZÜLEYXANIN ƏLİNDƏN QAÇIR,
ƏZİZ ONU GÖRÜR, LAKİN YUSİF SİRRI
AÇMIR, ZÜLEYXA YUSİFƏ BÖHTAN ATIR
VƏ ƏZİZİ İNANDIRIR**

Yazmış bu dastanı qələmə alan,
Yusif o saraydan çıxdığı zaman.
Gəldi qarşısına həyətdə Əziz,
Yanında bir dəstə əyan, qul, kəviz.
Yusifin halını gördü pərişan,
Əziz səbəbini soruşdu ondan.
Ədəblə söhbəti çatdırıb başa,
Yusif Züleyxanı etmədi ifşa.
Əlindən tutaraq Əziz hörmətlə,
Apardı içəri bir məhəbbətlə.
Züleyxa onları bir yerdə görcək
Dedi: – Yusif sirri açmışdır, demək.
Belə bir zənn ilə o şivən saldı,
Öz sirri üstündən pərdəni aldı.
Dedi: – Ey ədalət mizanı, söylə,
Onun cəzasını müəyyən eylə!
O sənənin əhlinə etmişdir cəfa,
Mümkünmu özgəyə göstərsin vəfa?
Ağılsız, pərvasız qoşulub işə,
Qılmış xəyanəti özünə peşə.
Əziz ona dedi: – Sən, ey pərizad,
Söylə, nə olmuş ki, qopardın fəryad?
Dedi: – Sən bu ibri qula əvvəldən,
Mərhəmət göstərib, övlad demişsən!
Bu xəlvət otaqda rahat yatmışdım,
Könlümdən möhnəti, qəmi atmışdım
Gəldi yatağıma oğrular kimi,
İstədi talasın gül xərmənimi.
Elə zənn edirdi xəbərim olmaz,

Gül-çiçək bağına girər, yaramaz!
Bağbanın izninə duymadan hacət,
Edər sümbülümü, gülümü qarət.
Əlini gətirdi irəli axmaq,
Vüsal xəzinəmi istədi açmaq.
Mən isə oyandım ağır yuxudan,
Yaxşı ki, özümə gəldim bu zaman,
Məni ayıq görüb, qorxudan əsdi,
Demək, baş tutmadı xainin qəsd.
Çevrilib yüyürdü qarıya sarı,
Düşündü, xoşbəxtlik olacaq yarı.
Mən isə dalınca yüyürüb ancaq,
Qarıdan bayıra basmadan ayaq,
Qısqıvraq yapışdım dal ətəyindən,
Gül kimi ayrıldı öz köynəyindən,
Cırılıb köynəyi əynində, baxsan,
Bilərsən ki, yoxdur sözümdə nöqsan.
Gərək ağır cəza verəsən ona,
Salasan bir muddət qara zindana.
Ya da bədəninə bir dağ vurasan,
Naləsi yüksəlsin göylərə hər an.
Yusifə bu cəza verməyin, əlbət,
Başqa qullara da olacaq ibrət!
Əziz bu sözləri eşidib həmə,ən,
Sanki ayaqları üzüldü yerdən.
Əhvalı pozuldu, bədəni əsdi,
Dili qılınc kimi doğradı, kəsdi.
Yusifə söylədi: – Verərək gövhər,
Səni satın aldım, getdi xəznələr.
Sonra oğulluğa elədim qəbul,
Gözümün üstündə yer tapdı bir qul.
Etdim Züleyxanı sənə havadar,
Oldu kənzlərim sənə pərəstar,
Qullarım qul oldu sənə önündə,

Arxanda durdular yaman günündə.
Verdim var-yoxumu ixtiyarına,
Qıymadım könlünə, arzularına,
Bu ağıllı işmi, söylə, sən allah,
Bu bəd əmələndən allaha pənah!
Bu fani dünyada, düşünsən bir az,
Yaxşıya yamanlıq eyləmək olmaz!
Yaxşılıq görərək, yamanlıq etdin!
Nankorsan, xəyanət yoluyla getdin!
Beləmi çıxarlar yaxşılığımdan?
Duz yeyib, duzdanı sındıran insan?
Qəzəbli görünəcə Yusif Əzizi,
Həyadan pul kimi qızardı üzü!
Dedi: – Mühakimən, əfsus, düz deyil,
Günahsız bir qulu gəl, etmə zəlil!
Züleyxa nə deyir, yalandır ancaq,
Onun sözləridir piysiz bir çıraq.
Qadın ki, yaranmış çəp qabırğadan,
Düzlük görünməmiş qadında, inan!
Sağı soldan seçən ağıllı bir kəs,
Əyridən doğruluq gözləməz, əbəs,
O məni ilk dəfə gördüyü gündən,
Ardımca düşərək, qoymaz gözündən.
Gah çıxar qabaqdan, gah da arxadan,
Yüz hiylə, yüz kələk işlədər hər an.
Məni çox çağırmış, mən getməmişəm,
Vüsal süfrəsinə meyl etməmişəm.
Səndəki ehsanı, lütfü görərək,
Xəyanət eləsəm, məhv olam gərək.
Çəkilib bir küncə qərİblər kimi,
Çəkirdim özümün qürbət dərdini.
Züleyxa yanına edərək dəvət,
Hər yerdən, hər yandan açdı söz-söhbət,
Şirin dillə mənim könlümü aldı,

Bu xəlvət otağa gətirib saldı.
Burada istədi kam ala məndən,
Mən isə qurtarıb qaçdım əlindən!
Züleyxa dalımca hızla qaçaraq,
Tutub parçaladı köynəyimi bax.
Onunla rəftarım bu olmuş inan,
Bütün dedikləri yalandır, yalan!
Əgər inanırsan, həqiqət budur,
Əgər inanmırsan, boynumu vurdur!
Züleyxa Yusifi dinləyib o dəm,
Əvvəlcə allaha yad etdi qəsəm,
Sonra da and içdi qara bəxtinə,
Misir sultanının tacü-təxtinə.
Əgər bir günahsız düşərsə girə,
Rəvadır, allahı şahid gətirə.
Yalandan düşünüb and içən ancaq,
O yalan and ilə ifşa olacaq!
Züleyxa and içib hey ağlayaraq,
Dedi ki, fitnəkar Yusifdir ancaq.
Fitnə çırağını yandıran zaman,
Qadının göz yaşı yağ olar haman!
O yağla alışan çıraq bir anda,
Dünyanı qərq edər alovda, qanda.
Əziz göz Yaşına, anda inandı,
Həqiqət görməyə gözü qapandı.

**YUSİFİ CƏZALANDIRMAQ İSTƏYİR,
YUSİF YALVARIR, İKİ AYLIQ UŞAQ
YUSİFİN GÜNAHSIZ OLDUĞUNU
İQRAR EDİR**

Əmr etdi sərhəngə Əziz o zaman,
Yusifə bir an da verməsin aman.
Rəhmət ayəsini silib qəlbindən,
Can telini qırsın qəm zərbəsindən!
Aparıb qaranlıq zindana salsın,
Bəlkə o gizli sirr aşkar olsun.
Yusif salaraq sərhəng önünə,
Gətirdi zindana, möhnət evinə.
Yusif dərd əlindən yanıb inlədi,
Göylərə əl tutub, dua eylədi,
Dedi: – Ey sirlərdən olan xəbərdar,
Sənsən gizli sirri qılan aşkar!
Yalanı doğrudan ayıran sənsən,
Gərək həqiqəti sübut edəsən!
Həqiqət nurundan yaratdın məni,
Qoyma üzərimdə qara ləkəni.
Mənim düzlüyümə bir şahid göstər.
Parlasın həqiqət, o nurlu səhər!
Hümməti önündə göylər baş əydi,
Onun dua oxu hədəfə dəydi.
Züleyxanın yaxın adamlarından,
Bir qadın ki heç vaxt ayrılmaz ondan,
Qucağında iki aylıq bir uşaq,
Orada durmuşdu könlündə maraq.
Uşaq körpə idi, dil açmamışdı,
Dilindən bir kəlmə söz qaçmamışdı.
Nagəhan söylədi: – Əziz, tələsmə!
Yalana inanıb, qəzəbdən əsmə!
Yusifə əziyyət verməkdən əl çək!

Ona yüz mərhəmət edəsən gərək!
Əzizi sarsıtdı uşağın sözü,
Qızardı, saraldı heyrətdən üzü.
Dedi: – Ey südəmər, bilirəm ki, mən,
Allahın əmriylə dilə gəldin sən.
Söylə, kim bu odu alovlandırdı?
Kim şərəfpərdəmi onda yandırdı?
Dedi: – Mən deyiləm xəbərçi, nəmmam¹,
Bir kəsin sirrini bir kəsə açam.
Mişk üzü qaradır xəbərçilikdən
Ki, ətri yayılar çölə pərdədən.
Bahar çiçəkləri pərdədə gəzər,
Hüsnünə vurular, kim salsa nəzər.
Xəbərçi deyiləm, düzünü bilsən,
Bu sirri açasan gərək özün sən.
Yusifin halından yaxşı tut xəbər,
Yoxla köynəyini, o köynək əgər
Parçalanmış olsa qabaq tərəfdən,
Züleyxa arıdır hər cür ləkədən.
Demək, iftiradır Yusifin sözü,
Yalandan bir dastan düzəldir özü.
Köynək cırılmışsa arxadan əgər,
Yoxdur xəyanətdən Yusifdə əsər!
Onda bil, Züleyxa yalan danışır,
Düz yoldan azaraq, böhtan danışır.
Əziz bu sözlərə qulaq asaraq,
Köynəyi yoxladı, nə gördü ancaq,
Köynək parçalanıb arxa tərəfdən,
Hiyləgər qadına söylədi ki, mən
Bildim ki, nə qədər sən fitnəkarsan!
O məsum oğlana atırsan böhtan!
Qurduğun bu kələk, de, nə kələkdir?
Özünə bir çirkin ləkə deməkdir!

Niyə namusunu atdın, ey nigar,
Bir qulun eşqinə oldun giriftar?!
Mələkdin, girərək şeytan donuna,
Təqsiri yıxırsan onun boynuna.
Qadınlar həmişə olmuş hiyləgər,
Onlardan yüz bəla çəkmişdir bəşər.
Əzizi məkr ilə xar edər qadın,
Qadındır batıran kişinin adın.
Hiylədən düşməsin kimsə zillətə,
Hiyləgər qadınlar gəlsin lənətə!
Get, barı tövbə qıl kərim allaha,
Hiyləni, fitnəni tərək qıl daha!
Ağla, fələklərə yüksəlt ahını,
Yu öz göz yaşınla öz günahını.
Ey Yusif, dilini salıb qəfəsə,
Bu sirri söyləmə daha bir kəsə.
İnadım sözünə paksan, təmizsən,
Yanımda hər kəsdən artıq, əzizsən,
Çalış, sakınsan söz gəzdirməkdən,
Pərdə yırtan deyil, ol pərdə tikən.
Əziz bu sözlərlə çıxdı saraydan,
İstərdi tanınsın həlim bir insan.
Həlimlik yaxşıdır, lakin həddi var,
Səbrdə aqillər həddi aşmazlar.
Qadına güzəştə gedərsə bir ər,
O öz qulağına zəfəran sürtər.
Qadına güzəştə getmə bir an da,
Yıxarsan qeyrəti, yoxsa bir anda.

¹ Няммам – хябярчи, аравуран.

**ZÜLEYXANIN EŞQİ DİLLƏRƏ DÜŞÜR,
MİSİR QADINLARI ONU MƏZƏMMƏT EDİR
ZÜLEYXA EŞQİNDƏ HAQLI OLDUĞUNU
SÜBUTA ÇALIŞIR**

Səlamət küncünə sığışmaz aşiq,
Məlamətdir ancaq eşqə yaraşiq.
Odur təzələyən eşqin qəmini,
Şöhrətə çatdıran eşq aləmini.
Eşq bazarına darğadır töhmət,
Məlamətlə seyqəl tapar məhəbbət.
Aşiqə məlamət yağsa hər yandan,
Olar bu qamçıdan kamil bir insan.
Eşq atı yorulub gedərsə yavaş,
Bu qamçı dəydikdə mütləq alar baş.
Açıldı Züleyxa sirrinin gülü,
Bütün aləm oldu tənə bülbülü.
Misirli qadınlar tutunca xəbər,
Onu məzəmmətə açıldı dillər.
Təqibə başlayıb yaxşı-pisini,
Rişxəndə qoydular onun hissini.
Dedilər: – Namusun qəsdinə girmiş,
Könlünü ibrani bir qula vermiş.
Elə eşq oduna olmuş giriftar
Ki, dini unutmuş, bilməz namus, ar,
Eşq onu azdırmış doğru yolundan,
Vüsal təmənnası edər qulundan.
Qəribə budur ki, qul ondan qaçır,
Bu vüsal istəyir, o bundan qaçır.
Nə üzünə baxıb etina edər,
Nə də ki, onunla bir an yol gedər.
O, bir yana getsə, bu, tez dayanar,
O, bir yerdə dursa, bu tez yollanar.
O, niqabı açar üzdən əliylə,

Bu, gözünü digər kirpikləriylə.
O gülər, bu isə qəmdən ağlayar,
O açan qapını bu tez bağlayar.
Çirkin görünmüşdür, yəqin, gözünə;
Odur ki, meyl etməz, baxsın üzünə.
Bizimlə oturub dursaydı əgər,
Təkliyi sevməzdi, yəqin, bu qədər.
Hüsnü evimizə işıq salardı,
Biz kama çatardıq, o kam alardı.
Sevilmək heç kəsin əlində deyil,
Hər kəs istəyinə çata bilməz, bil!
Bir çox şux gözəllər var ki, dünyada,
Onları bir kimsə salmayır yada.
Lakin şirin əda çirkinlər də var
Ki, onlar ürəkdən qanlar axıdır.
Çatdı Züleyxaya gedən söz-söhbət,
İstədi onlara versin nəsihət,
Əmr etdi, qonaqlıq bəzmi düzəlsin,
Məzəmmət edənlər oraya gəlsin.
Sarayda şahənə məclis düzəldi,
Hər cür nazü nemət ortaya gəldi.
Süfrəyə düzüldü şirni rəngbərəng,
Qaranlıq gecədə parlaq ulduz tək.
Doldu şərbətlərlə büllur kasalar,
Şərbətdə gül ətri, güləb ətri var.
Süfrədən hər yana işıq süzüldü,
Gümüş qədəhlərdən ulduz düzüldü.
Süfrəyə o qızıl-gümüş ziynətdi,
Xörəklər ürəyə, cana qüvvətdi.
Quşlardan başlamış balığa qədər,
Düzülmüş süfrəyə hər cür nemətlər,
Rəngbərəng halvalar yığılıb çin-çin,
Məclisi, süfrəni etmişdi rəngin.
Sanki halvalara qatmış gözəllər,

Dişdən badam içi, dodaqdan şəkər.
 Qənddən, nişastadan paludə süzdü,
 Kərpic tək həyətin fərşinə düzdü.
 Qönçəlib o şirindilli gözəllər,
 Ağızda luzinə¹, ləbində şəkər,
 Luzinə alırdı gözəllərdən kam,
 Tərif dillərə düşmüşdü tamam.
 Təzə meyvələri toplayıb bağdan,
 Tökmüş su içinə dür kimi bağban.
 Təsəvvür eləməz, kim salsa nəzər,
 Su ilə bəslənər belə meyvələr.
 Cavan tavus kimi kənizlər, qullar,
 Məclisə xidmətə hazır durdular.
 Misir gözəlləri halqa vuraraq,
 Qızıl kürsülərdə şən oturaraq,
 Könül istəyəni alıb yedilər,
 Süfrə sahibinə tərif dedilər.
 Süfrə götürüldü, oxundu şükür,
 Züleyxa hamıya etdi təşəkkür.
 Sonra hər birinə verdi o qoçaq,
 Məkr ilə bir narınc, bir iti bıçaq.
 Gözəllər bir əldə bıçaq tutdular.
 Digər əldə narınc gün kimi parlar.
 Rənginə edərdi qibtə zəfəran,
 Özü, səfralılar dərdinə dərman.
 Züleyxa söylədi: – Ey nazəninlər!
 Gözəllik bəzminin gülü gəlinlər!
 İbrani bir qula vurulduğumçun,
 Zəhər tökürsünüz kamıma neçin?
 Görsəniz, gözünüz ondan nur tapar,
 Əfv edin, eşqimi qılırsam iqrar.
 Sizləri sınamaq istəyirəm mən,
 İcazə verin o çıxsın pərdədən.

Dedilər, razıyıq buna hamımız,
 Yusifi görməkdir bizim arzumuz.
 Əmr elə, o dilbər məclisə gəlsin,
 Nazından başımız göyə yüksəlsin.
 Biz ona talibik baş ilə, canla,
 Görmədən sevirik onu imanla.
 Əlimizdə olan bu narıncıları
 Ki, sağaldacaqdır səfralıları,
 Kəsmərik görmədən onun üzünü,
 Budur diləyimiz, bilsən düzünü.
 Züleyxa dayəyə söylədi ki, get,
 O azadə sərvi bura dəvət et,
 De, gəlsin, yığılaq ayaqlarına,
 Can qurban eyləyək şah vüqarına!
 Gəlsin, qəmlərimiz azalsın bir az,
 Gözümüz yolunda olsun payəndaz!
 Dayəyə qılmadı Yusif itaət,
 Əfsuna gəlmədi gülüzlü afət.
 Yanına yollandı Züleyxa özü,
 O ay camallıya bu oldu sözü:
 – Bu iki gözümün işığı sənsən,
 Könlüm ayrılmayırsən sən qəmindən.
 Vəslin ümmidilə gözümü açdın,
 Sonra məyus edib, yanımdan qaçdın,
 Dilə-dişə düşdüm sənün üzündən,
 Bütün el içində rüsvay oldum mən.
 Tutaq ki, yanında hörmətim yoxdur,
 Qədrim, etibarım, qiymətim yoxdur.
 Misirli xanımlar qalmış intizar,
 Onların yanında məni etmə xar.
 Yaralı könlümün məlhəmi sənsən,
 Ləbindir yarama hər gün duz səpən.
 Bu duzun haqqını rəhm et, unutma,
 Vəfasız bilərək, məni yad tutma.

¹ Лузиня – нишастадан щазырланан хюряк.

Yüz dəlil gətirdi şirin dil ilə,
Yusif i yumşaltdı o min dil ilə.
Başladı verməyə özünə ziynət,
Sərv tək geyindi yaşıl bir xələt.
O xələt üstündən tər ənbər kimi,
Asdı hörüyünü mişki-tər kimi.
Çöhrəsi qızılgül, boyu sərv ikən.
Yaşıl çəmənlikdə tutmuşdu məskən.
Tükü xatırladan incə belinə
Qızıl tuğ bağladı kəmər yerinə.
Əcəbdir, ləl, gövhər ağırlığından,
Onun incə beli tapmadı ziyan.
Başının tacıydı xalis cavahir,
Hər bir gövhərində bir aləm zahir.
Nəleyni doluydu lələ gövhərdən,
Dolaqlar bağladı inci tellərdən.
Həmayıl elədi ipək bir əba,
Yüz ürək bağlıydı onda hər sapa.
Kənizlər düzülür dalınca həmə, n,
Bir təşt gətirdilər xalis gümüşdən.
Kiminin əlində qızıl aftafa.
Kiminin çiyində zərli məhrəba.
Elə bəzəndi ki, o nadir gözəl,
Hər görün çəkərdi şirin candan əl,
Vəsfini qılmıram bundan ziyadə,
Onun hüsnü sözlə olmaz ifadə.
O gizli xəzinə xəlvətxanadan,
Çıxıb cilvələndi gül kimi xəndan.
Misirli xanımlar o gülü görəcək,
Dedilər: – Başlayın, narıncı kəsək.
Narınc ilə əli çəşbaş saldılar,
Bıçaqları ələ birbaş saldılar.
Biri barmağını edərək qələm,
Yazdı vəfasından qəlbinə rəqəm.

Birisi ovcunun içini kəsdi,
Qanlı ürək şəkli çəkməkdi qəsdi.
Bıçaqlar işlədi, sel tək axdı qan,
Qan ilə boyandı məclisdə hər yan.
Gözəllər söylədi: – Bu bəşər deyil!
Huri bu gözələ bərabər deyil!
Cismi yaranmamış torpaqdan, sudan,
Mələkdir, enmişdir ərşi-ələdan.
Züleyxa söylədi: – Budur o dilbər
Ki, mənə tən edir onunçun ellər.
O gül kimi zərif canın eşqindən,
Tənə oxunuza hədəf oldum mən.
Ona könül verdim, cismü-can dedim,
Vəslinə yetməyə can qurban dedim.
Lakin o, günümü xarab eylədi,
Bütün ümmidimi sərab eylədi.
Əgər o qılmasa mənə itaət,
Zindana düşəcək bir gün, nəhayət!
Zindanda keçəcək günü möhnətlə,
Ömür sürəcəkdir min müsibətlə.
Hər cür sərt adamı ram edər zindan,
Orada ürəklər olar mehriban.
Vəhşi quş ram olmaz insan gücünə,
Məgər ki salına qəfəs küncünə.
Əlini doğramış qadınlar o gün,
Verdi səbri, huşu əldən büsbütün.
Yusifin hüsnündən yara aldılar,
Bir çoxu can verib yerdə qaldılar,
Bir qismi ağıla olub biganə,
O pəri eşqindən oldu divanə.
Çılpaq, ayaqyalın çölə qaçdılar,
Ağıldan əbədi uzaqlaşdılar.
Huşsuz qalanlardan hər kəs oyandı,
Yusifin eşqinin oduna yandı.

Eşqdən məst olub Züleyxa kimi,
Yusif qəfəsində tapdı qəlbini.
Sanki, onun hüsnü mey idi bir küp,
Hər kəs o badədən bir pay götürüb.
İçənlər kimisi məst oldu xumar,
Kiminin varlığı oldu tarümar.
Kimini məhv etdi ondakı camal,
Kimini həsrətlə lal qoydu xəyal.
Onun camalından bəhrəsiz qalan,
Bəhrəsiz yaşamış dünyada, inan.

**ZÜLEYXA ƏYAN XANIMLARINI YUSİFƏ
VƏSİTƏÇİ ALIR, ONLAR YUSİFƏ HƏM
ZÜLEYXANIN, HƏM DƏ ÖZLƏRİNİN
MƏHƏBBƏTİNİ BƏYAN EDİRLƏR**

Malın müştərisi çox olsa əgər,
Ona alıcılar artıq meyl edər.
Bir aşiq vurulub, seversə bir yar,
Ürəyi eşqdə tutacaq qərar.
Rəqibi tapılsa əgər bir nəfər,
Eşq odu qəlbində zəbanə çəkər.
Elə ku, Yusifi görən xanımlar,
Lal olub qaldılar, qızıqdı bazar.
Eşqi Züleyxanın tüğyan eylədi,
Vəsl üçün qəlbini büryan eylədi.
Dedi: – Yusifimi görənlər əgər,
Eşqi xəncəriylə çox əl kəsdilər.
Deməli, sevməyə ixtiyarım var,
Məzəmmət etməyin məni, xanımlar.
Mənə bir dost kimi yaxın gələrək,
Hamınız bu işdə ediniz kömək.
Məhəbbət çəngini kökləyib hamı,
Başladı çalmağa üzr muğamı;
– Yusif can mülkünün tacıdır,
Bizim könlümüzün hökmdarıdır.
Kim istər onunla üz-üzə gələ,
Vurular, ürəyi, daş olsa belə.
Əgər ürəyini qəmi yandırar,
Camalı eşqinə haqq qazandırar.
Tapılmaz bir nəfər insan dünyada,
Yusif görüncə olmaya şeyda.
Sevirsən, qismətin nalədir, ahdır,
Məzəmmət eləmək sənə günahdır.
Fələk dövrə vurub, gəzmiş aləmi,

Görməmiş onun tək könül həmdəmi.
Gedək hüzuruna ehtiram ilə,
Tutaq o dilbəri biz şirin dilə,
Bəlkə də, utansın saymazlığından,
Daş qəlbi yumşalsın, olsun mehriban.
Yusifin yanına getdilər onlar,
Nəsihət verməyə ağız açdılar,
Dedilər: – Ey bizə həyatdan əziz,
Əxlaqı, vicdanı günəşdən təmiz!
Bu bağda qol-boyun yatır gül, tikan,
Sənin tək tikansız gül yoxdur, inan!
Dənizdə ki, doqquz fələk sədəfdir,
Səndəki dörd gövhər sənə şərəfdir.
Lakin məqamını çox uca tutma,
Hərdən aşağı bax, bizi unutma!
Yolunun torpağı olmuş Züleyxa,
Nə üçün çevirdin ona sən arxa?
Onun səndən əgər iltiması var,
Nə olar, rəva qıl, eyləmə israr.
Etdiyi xidməti çıxarma yaddan,
Çalış, xidmət elə, əgər bacarsan.
Onun nazını çək, naz etmə bunca.
Tutma bir sərvi tək başını uca.
Qorxuram edəsən qürura adət,
Lovğalıq başına aç fəlakət.
Züleyxa unuda səni büsbütün,
Əlindən görəsən, fəlakət bir gün.
Saqın o dostdan ki, acığa düşər,
Qəzəbdən dostluğun gözünü deşər.
Sel aşsa ananın əgər başından,
Çıxar balasının üstünə, inan!
Qorxudur zindana salmaqla səni,
Ora canilərin olmuş məskəni.
Darlıqda zalimin qəbrinə oxşar,

İnsanlar oradan uzaq qaçarlar.
Məhbusun köksündə darılar nəfəs,
Yaşamaq ümidi sayılar əbəs.
Nə külək yol tapar, nə işıq düşər,
Ölümlə çarpışar zindanda bəşər.
Fərşidir hər cürə bəla tarlası,
Boğucu zəhərdir kəsif havası.
Qapısı bağlıdır ümid üzünə,
Dəyməmiş səhərin nuru gözüne.
Darısqal bağrını sanarsan qırdır,
Əhlinin nəsibi kündə-zəncirdir.
Onların nə suyu, nə çörəyi var,
Həyatdan doyaraq, ac oturarlar.
Zindanın möhnəti dünyaya sığmaz,
Zindana düşənin könlü açılmaz.
Düşər məhbusların işi düyünə,
Qalarlar zindanda yaman bir günə,
Ürəklər odlanır, üzlər saralar,
Ahın tüstüsündən göylər qaralar.
Söylə, rəvadırmı sənin tək canan,
Qaranlıq zindanda qalsın bircə an?
Sən allah, yazığın gəlsin canına,
İzin ver, Züleyxa gəlsin yanına.
Qələm tək təslim ol, xəttinə əyil,
Qorxu nöqtəsini xatirindən sil.
Başqa gözəlləri görməsən əgər,
Yol vermə könlünü çulğasın kədər.
Onunla birtəhər dil tapıb əylən,
Bizi də gizlicə yada sal hərdən!
Hüsn səmasının ulduzu yuq biz,
Misilsiz gözəlik hər bir fərdimiz.
Şəkər ləbimizin söz-söhbətindən,
Züleyxa lal qalar xəcalətindən.
Bu şirinlik ki var bizim ləblərdə,

Züleyxa nəçidir biz olan yerdə?
Yusif danışığıdan bildi ki, onlar
Züleyxa tərəfdən elçi olmuşlar.
Tək onunçun deyil, özləri üçün
Atıb dini, ağılı danmışlar bütün.
Belə bir söhbətdən zəhləsi getdi,
Durmada onların tərkinə etdi.
Əl açıb göylərə dedi, xudaya!
Sənsən yaman gündə çatan haraya.
İsmətli bəndənin pənəhi sənsən.
Hər kəs kömək istər dar gündə səndən.
Dövlət çırağısan günahsızların,
Qoruyar onları hikmət hasarın.
Elə zəhləm gedir bu qadınlardan,
Xoşdur, yerim olsun qaranlıq zindan.
Bir an üzlərini görməkdənsə, bil,
Xoşdur məhbus olmaq zindanda yüz il!
Bir göz naməhrəmə baxsa, kor qalar,
Xaliq qarşısında bəndə alçalar.
Bunlar ki, əl çəkib ağıldan, dindən,
Qorxuram onların hər hiyləsindən!
Qadın fitnəsindən doymuşam cana,
Qapına icz ilə gəldim amana!
Ya məni xilas et bu qadınlardan,
Ya da nəсібimi et qara zindan!
Yusif zindan etdi allahdan tələb,
Öz duası oldu həbsinə səbəb!
Nicat diləsəydi xaliqudən əgər,
Gəlməzdi başına bu qəza-qədər!
Yaxa qurtarardı səlitələrdən,
Zindanda müsibət, əzab çəkmədən.

MİSİR QADINLARI ZÜLEYXANI YUSİFİ ZİNDANA SALMAĞA TƏHRİK EDİRLƏR, O DA RAZI OLUR

Hüsnü qarşısında doğrandı əllər,
Büt kimi baş əydi ona gözəllər.
Lakin ismətini atmadı Yusif,
İsməti şəhvətə satmadı Yusif.
O bir günəş oldu, onlar yarasa.
Rəsmidir, günəşdən qaçar yarasa.
Onu saldırmaqçın qara zindana,
Züleyxanı düşməni etdilər ona.
Dedilər: – Ey bədbəxt, ey miskin qadın,
Niyə bu dünyada kama çatmadın?
Yusif bir misilsiz gözəl olsa da,
Səni ki, çatdırmır kama, murada.
Yorulduq nəsihət verməkdən ona,
Dilimiz deməkdən döndü suvana.
Lakin dəmirinə kar etmir suvan,
Bircə əlacı var, tutasan divan.
Zindanı isti bir kürəyə döndər,
Yumuşalsın deyə, zindana göndər.
Atəşdə qızaraq yumşalsa polad,
Ondan nə istəsən, qayırar ustad.
Dəmiri qızdırmaq bacarmırsan sən,
Əl çək soyuq-soyuq dəmir döyməkdən.
Fitnə Züleyxanı çıxardı yoldan,
Düşündü: Yusifi ram edər zindan.
Arzu muradına yetişsin deyə,
Qıldı viranəni vətən xəznəyə.
Aşıqın eşqində olmazsa kamal,
Xudpəsəndlik olar ondakı xəyal,
İstəyər önündə qul olsun yarı,
Əlinə verilsin hər ixtiyarı.

Eşqin bir gülünü iyləyib atsın,
Aşiqin canına yüz tikan batsın.
Bir gecə Əzizlə yatdı Züleyxa,
Hiyləni işvəyə qatdı Züleyxa!
Dedi: – Rüsvey etdi məni bu oğlan,
Misirdə bədnamam onun ucundan.
Arada söz gəzir, danışır hamı,
Deyirlər, sevirəm mən bir qulamı.
Alıb şikar kimi oxundan yara,
Verirəm qanımla su torpaqlara.
Guya eşqi vurmuş bağıma yüz ox,
Ki, ox ox üstədir, canımda yer yox!
Bir tüküm qalmamış eşqindən xali
Özümdən tük qədər deyiləm hali.
İstərəm son qoyum bu bəd gümana,
O gənci göndərim qara zindana.
Sonra hər tərəfdə onu edim xar,
Carçıya əmr edim, çəksin belə car:
– Kim çıxsa ağanın malına şərik,
Biz onu zindana məhkum edərik.
Ağa hərəminə ayaq basanlar,
Cəzanın, qəzəbin dadını anlar.
Görsələr Yusifi həbs etmişəm mən,
Camaat, əlbəttə, çıxar şübhədən.
Bu söhbət Əzizin könlünü açdı,
Bu fikri bəyəndi, dodağı qaçdı.
Söylədi: Düşündüm mən xeyli zaman
Ki, necə qurtaraq rüsveyçılıqdan?
Fikrimə gəlmədi belə bir tədbir,
Sənin hər bir sözün bir xəzinədir.
Bu gündən verirəm sənə ixtiyar,
O muzi tikanı yolundan qopar.
Züleyxa Əzizdən alınca rüxsət,
Yusifin yanına yollandı xəlvət.

Dedi: – Bu könlümün diləyi sənsən,
Ruhum ilham alır sənin eşqindən
Əziz ixtiyarı vermişdir mənə,
Başın əlimdədir, hakiməm sənə.
İstəsəm, fələklər olar məkanın,
İstəsəm, zindanda çürüyər canın.
Mənə xor baxdığın bu qədər yetər,
Sənin şıltağına dözüüm nə qədər?
Mənim istədiyim yola qoy qədəm,
Nə sən xar olasan, nə mən çəkim qəm.
Məni sevindirsən, sevinəcəksən,
İlahi məqama yüksələcəksən.
Lakin əl çəkməsən öz inadından,
Məskənin olacaq qaranlıq zindan.
Ömrünü zindanda verincə başa,
Mənimlə gül, danış, bəxtiyar yaşa!
Yusif gətirməyib bu sözlərə tab,
Verdi Züleyxaya ağır bir cavab.
Züleyxa sarsıldı, həmin cavabdan,
Verdi sərhənglərə qəhr ilə fərman:
Tacı götürdülər başından onun,
Əyninə taxdılar palazdan bir don.
Gümüş ayağına bağlandı dəmir,
Boynuna saldılar bir ağır zəncir.
Eşşəyə mindirib canı sandılar,
Misri küçə-küçə dolandırdılar.
Carçı səslənərək, verirdi elan
Ki, satın alınmış bizim qullardan,
Hər biri qudurub yoldan azarsa,
Ağa hərəminə ayaq basarsa,
Bu yaramaz kimi min müsibətlə,
Zindana düşəcək ağır zillətlə.
Lakin xalq etdikcə ona tamaşa,
Dedi: – Ola bilməz belə iş, haşa!

Kimsəyə toxunmaz belə bir gözəl,
Bu üzün sahibi olmaz bəd əməl.
Bu ki, insan deyil, pak bir mələkdir,
Şeytanlıq mələyə nəyə gərəkdir?
Gözəlin əlindən çıxmaz pis işlər,
Ağıllı babalar yaxşı demişlər:
– Bir kəsin gözəlsə əgər camalı,
Camalından artıq olar kamalı.
Çirkinsə birinin siri-sifəti,
Daha çirkin olar, bil, xasiyyəti.
Gözəlin əlindən gəlməz yamanlıq,
Çirkin də yaxşı iş bilməz bir anlıq.
Xülasə, Yusifi salıb böhtana,
Aparıb atdılar onu zindana.
Zindana gəlincə o qəlbi işıq,
Camalı məhbəsə verdi yaraşlıq.
Günəş qaranlığa imdada gəldi.
Məhbuslar heyrətdən fəryada gəldi.
Gözəllər şahının bərəkətindən,
Zəncirlilər oldu zəncir tərpedən.
İradət gündəsi – ayaqlarında,
Səadət zənciri boyunlarında.
Şadlığa çevrildi hamıda kədər,
Qəm dağı göründü bir saman qədər.
Bəli, huri bizə olarsa həmdəm,
Cənnətə çevrilər hətta cəhənnəm.
Hər yerdə olarsa gülüzlü dildar,
Küllük gözümüzə görünər gülzar.
Yusif o zindanda tutunca aram,
Züleyxa zindana göndərdi peyqam
Ki, daha verməyin ona əziyyət,
Boynundan zənciri açınız, əlbət!
Əynindən çıxarın palaz donunu,
Qumaşla bəzəyin sərv boyunu.

Həqarət tozundan yuyun saçını,
Qoyun şah başına izzət tacını.
Başqa məhbuslardan ayırın təmiz,
Ayrıca otaqda saxlayın əziz.
Ətirlə, bəzəklə verin yaraşlıq,
Olsun gecəsi də gündüz tək işıq,
Fərşinə döşəyin sündüzlü xalçalar,
Çəkin divarına zərli parçalar.
Zindanban bu əmrə edərək əməl,
Bir otaq bəzədi cənnətdən gözəl.
Yusif köçürüldü yeni mənzilə,
Bəndə xaliqini andı sidq ilə.
Necə ki, qılmışdı özünə adət,
Mehrabə üz tutub, etdi ibadət.
Xilas olduğundan qadın məkrindən,
Şikayət etməzdi öz taleyindən.
Yoxdur bu dünyada elə bir bəla
Ki, onun axırı ələcsiz ola.
Bir əsir bəlaya dözsə nə qədər,
Onun müşkülünü haqq asan edər.

¹ Сцндцз – рянэарянэ, ипьяк гарышыг.

**ZÜLEYXA YUSİFİN ZİNDANDA OLMASINDAN
KƏDƏRLƏNİR VƏ ONA ÇATMAQ ÜÇÜN
YOLLAR ARAYIR**

Bu abı səqfli qoca dünyada,
İnsan ömrü gedir qəflətdə bada.
Nemətin qədrini bilməmiş insan,
Yoxdur insan qədər naşükür olan.
Bütün ömrü boyu çəksə də ləzzət,
Qiymətini bilməz, görməsə zillət.
Bir aşiq çəkməzsə hicran qəmini,
Böyük nemət bilməz vüsəl dəmini.
Fələk hicran odu yandıran zaman,
Şam kimi əriyər bədən, yanar can.
Yusifin hüsnünün bərəkətindən,
Züleyxanın evi olmuşdu gülşən.
Sərv gülüstandan düşcək kənara,
Gülşəni gördü zindandan qara.
O zindan küncündə gül kimi soldu.
Bir dərdi var idi, indi yüz oldu.
Yoxdur aşiq üçün ondan pis bəla
Ki, dildarı gedə, yeri boş qala.
Gülşəndən gül gedib, xar qalsa əgər,
Könül o gülşəndə necə dincələr?
Yusifin ətriylə qaranlıq zindan,
Məhbuslar gözündə oldu gülüstan.
Züleyxa görüncə gülsüzdür gülşən,
İnlədi qönçə tək, çıxdı köynəkdən.
Xəzan fəslə bağda qızıl gül solar,
Bülbülün bağırını tikan yaralar.
Yandı Züleyxanın canı odlara,
Çəkib yaxasını etdi yüz para.
Pərişan zülfünü tutub yolaraq,
Saldı gül üzünə hiddətlə dırnaq.

Saçı, üzü aydın nişan verirdi
Ki, yar fərağından o can verirdi.
Döyüb sinəsinə öz əliylə daş,
O təbillə salar hicranla savaş.
Gözəllik mülkünün sultanıydı o,
Eşqin qüdrətindən təbilçisi oldu.
Xumar gözlərindən yaş axıdaraq,
Başına səpərdi əliylə torpaq.
Qəlbinə tapmasın yol deyə, hicran
Palçıq düzəldərdi torpaqla sudan.
Hicran ki, ürəyə yol açdı bir az,
O yolu palçıqla suvamaq olmaz.
İnnab tək dişləyib ləlini dilbər,
Əqiqi əzərdi bir inci qədar.
İstərdi könlündə laxtalanın qan,
Axsın ləbindəki təzə yaradan.
Üzü nülfər kimi göyərsin deyə,
Tutardı o bir cüt gülü silləyə.
Deyərdi: qırmızı – toy libasıdır,
Mənimsə nəsbim yas qarasıdır.
Həsərlə döyərkən iki dizinə,
Axardı qəlbinin qanı üzünə.
Deyərdi: nə xəta çıxdı əlimdən,
Niyə öz-özümü zəhərlədim mən?
Dünyada bir aşiq indiyə qədər,
Mənimtək canına qəsd etmiş məgər?
Ovdum öz əlimlə iki gözümü,
Kor olub quyuya saldım özümü.
Çiynimə dağ qədər qəm yükü aldım,
O yükün altında əzilib qaldım.
Əlim yetişincə nazlı canana,
Döndü ömrüm boyu ciyərim qana.
Fələk taleyimi gətirdi qara,
Əlimdən çıxartdım yarı dübara.

Bağrım dərd əlindən bir viranədir,
Bilmirəm, bu dərдин dərmanı nədir?
Nalələr qoparıb yanan qəlbindən,
Züleyxa yatmazdı möhnət əlindən.
Bir şeydən Yusifin ətrini duysa,
Ah çəkib, qüssədən batardı yasa.
Bir zaman Yusifin əynində olan,
Köynəyi bağına basaraq nalan,
Gül kimi ətrini ondan alardı,
Təsəlli tapardı, razı qalardı.
Sürtüb yaxasını gül yanağına,
Öpüş yağdırardı hər bucağına.
Deyərdi: sarılmış onun boynuna,
Canım yüz tel ilə bağlıdır buna.
Əlini qoluna salıb bir zaman,
Taleyin əlindən çəkərdi aman.
Gah gözünə sürtüb, gah da öpərdi,
Gözdən ayağına inci səpərdi.
Bir gün arxasına dəymişdir deyə,
Ətəyini sürtüb nəmli didəyə,
Deyərdi: öpmədim ayağından mən,
Qoy öpüm barı, bu yar ətəyindən.
Elə ki tacını başsız görərdi,
Alaraq üstündən tozu silərdi.
Deyərdi: bu olmuş o başa həmdəm
Ki, onun ayağın öpərdi aləm.
Kəmərinə görcək gəlib fəryada,
Yusifin belini salardı yada.
Kəməri edərdi boynuna kəmənd,
Ovçunu qılardı ov kəməndə bənd.
Zərli xalatını açaraq hərdən,
Qanlı yaş tökərdi şəhla gözündən.
Xələtə axdıqca həsrət göz yaşı,
Bəzərdi ləl ilə zərli qumaşı,

Cütlənmiş görəndə başmaqlarını,
Deyərdi: – Bax, öpür aşiq yarını,
Təklidən dolardı qəlbə qubarla,
Könlündən keçərdi, birləşsin yarla.
Gözü sataşardı dolaqlarına,
Alıb yapışdırar dodaqlarına,
Telindən qəlbine düyün vurardı,
Göz yaşı dolağı al boyayardı.
Günləri keçərdi bu minval ilə,
Hər şeydən duyduğu yüz məlal ilə.
Didarın qədrini bilmədiyçün,
Ayrılıq oduna yandı büsbütün.
Bir fayda vermədi qıldığı ah-vay,
Əlacı yox idi, səbrdən savay,
Lakin aşıqlərdə səbr ola bilməz,
Eşqdən ayrılan bir könül gülməz!
Aşiqə ölümdür ayrılıq dərdi,
Görüşüb ayrılmaq daha betərdi.
Ortada olarsa ülfət, ünsiyyət,
Ayrılıq sayılar sonsuz müsibət.
Yaxınlıq olmazsa ortada əgər,
Hicran ağrısına dözər aşıqlər.
Züleyxa möhnətdən doyaraq cana,
Qəsd etdi ölməklə yetsin canana.
Başını vuraraq daşa, divara,
Köksünü istərdi xəncərlə yara.
Çıxıb darğa kimi qəsrin damına,
Tullanmaq istərdi eşqin namına.
Zülfünü eşərək ip kimi möhkəm,
Boğmaq istəyərdi özünü hər dəm.
Dərdü-qəm əlindən candan keçərdi,
Şərbəti tərək edib zəhər içərdi.
Heç əyə yox idi könlündə maraq,
Ölüm istəyərdi özünə ancaq.

Dayə glib öpdü əl-ayağından,
Dedi: – Gözlərinə bu canım qurban!
Dünya muradınca, kamınca olsun,
Piyalən cananın ləliylə dolsun!
Hicrandan, həsrətdən düşəsən uzaq,
Bir daha nəsibin olmasın fəraq!
Nə olar, möhnətdən, qüssədən dincəl?!
Çək, ağıllı balam, dəlilikdən əl.
Edirsən qəmindən bağrımızı qan,
İnsana bu zülmü etməz bir insan!
Bu qoca ananın sözünü dinlə,
Çarə tap dərdinə səbr, təmkinlə.
Səbirsizliyindən düşdün bu oda,
Səbir buludundan çilə su oda.
Dərdü qəm küləyi əsdiyi zaman,
Gərək saman kimi uçmasın insan.
Məsləhətim budur, ey nazlı sənəm,
Durasan dağ kimi yerində möhkəm.
Səbr ilə qələbə qazanar insan,
Odur insanları xoşbəxt yaşadan.
Kəsmə ümidini, səbrə qıl adət,
Səbr etsən, nəsibin olar sədət.
Səbr ilə sədəfdə inci bəslənər,
Səbr ilə mədəndə yetişər gövhər.
Doqquz ay gözləsən bir qətrə sudan,
Rehimdə bəslənər bir mahi-taban.
Səbr ilə sünbüldə danə yetişər,
Səbr ilə qoradan tər halva bişər.
Züleyxa yansa da hicran qəmindən,
Məsləhət eşitdi öz dayəsindən.
Yaxası çək idi ətəyə qədər,
Çəkdi ətəyinə ayaq o dilbər.
Xeyirxah sözünə qulaq asaraq,
Bir aşiq səbr edər, inanma ancaq?!

Məsləhət verənlər olunca xamuş,
Aşiq o sözləri edər fəramuş.

**ZÜLEYXA YUSİFİN FƏRAQINDA AĞLAYIB
İNLƏYİR, DAYƏSİ İLƏ BƏRABƏR
GECƏ ZİNDANA GƏLİR, UZAQDAN
GİZLİCƏ YUSİFİN CAMALINA
TAMAŞA EDİR**

Məhəbbət Yusifi məğribdə haman,
Gizləndi fələyin Züleyxasından.
Fələk Züleyxası o günəş üçün,
Üzünü ulduzla bəzədi bütün.
Züleyxa o qədər dərdü qəm çəkdi,
Deyərdin: – Göz yaşı qanlı şəfəqdi.
Şəfəq göz yaşından oldu bağı qan,
Qızardı fələyin ətəyi qandan.
Ağlayıb canını yaxdı odlara,
Etdi gündüzünü gecəylə qara.
Qaralsa gecə tək aşiqin günü,
Göylərə yüksələr gecələr ünü.
Qaralar hicrandan günü, rüzgarı,
Gecələr tükənər səbrü-qərarı.
Üzü qara olar gündüzü qəmdən,
Gecəsi qaralar dərdü-ələmdən.
«Gecə hamilədir» məşhur məsəl var,
Səhər aşıqlərə, dərdü-qəm doğar.
Bu uşaq anadan olduğu zaman,
Əmər süd yerinə ürəklərdən qan.
Qanlı bir səhəri gözlərsə ana,
Doğduğu körpə də susayar qana.
Züleyxanın səbri sona yetincə,
Cıxdı qarşısına zülmət bir gecə.
O düşmüş dilbərdən, dildardan uzaq,
Nə fələkdə ay var, nə evdə çıraq.
İşıq saçmayırsa cananın üzü,
Evi rövşən etməz məşəlin yüzü.

Gözü yatmayırdı qəmdən, qüssədən,
Deyirdi, qanlı yaş töküüb didədən:
– Bu gecə Yusifim nə xəyaldadır?
Xidmətində kim var, o nə haldadır?
Görəsən, kim ona açmış yatacaq?
Kim onun yastığı sahmanlayacaq?
Kim çıraq yandırmış yatdığı yerdə?
Onu haqq salmasın cahanda dərdə.
Kim açmış kəməri onun belindən?
Kim demiş yatarkən nağıl, görəsən?
Yenə tərtəzədir, görəsən, gülü?
Görən hörülmüşdü süsən sünbülü?
Gülü solmamışmı kəsif havadan?
Olmuşmu o sünbül saçı pərişan?
Qəlbi qönçə kimi sıxılmış məgər?
Bəlkə də, gül kimi açılıb gülər?
Züleyxa özüylə edirdi söhbət,
Gecə yarısı oldu, yatmadı, əlbət!
Qalmaqda canında heç tabü tavan,
Nə də ürəyində səbrdən nişan.
Canı eşq oduna yaxıldı, budur,
Ağlaya-ağlaya dedi: Dayə, dur!
Dur, qara zindana gedək bu gecə!
O möhnət evinə çataq gizlicə!
Zindan bucağında oturaraq tək,
O zindan sakini ayı seyr edək!
Bir zindan ki olmuş o gülə məskən,
O yer zindan deyil, gülşəndir, gülşən!
Bülbülün könlünü açar gülüstan,
Mənimsə qönçəmi açacaq zindan!
Züleyxa sərv tək yola düzəldi,
Dayə kölgə kimi ardınca gəldi.
Ay kimi zindana çatdı Züleyxa,
İstədi gizlicə zindana baxa.

Qapını o saat açdı zindanban,
Göstərdi o parlaq ayı uzaqdan.
Gördü səccadənin üstə oturur,
Onu günəş kimi çulğalamış nur.
Gah durur ayağa şam kimi yanır,
Məhbusların üzü nura boyanır;
Gah da hilal kimi qəddini əyir,
Üzündən ətrafa işıq çiləyir,
Gah düşür torpağa səcdə edərək,
Sanki, gül şaxını əymişdir külək.
Gah başı aşağı sakit oturur,
Sanki bənövşədir, taleyi budur!
Qaranlıq bir küncdə tək oturaraq,
Züleyxa Yusifi düşünür ancaq!
Ürəkdən inləyib, çəkirdi nalə,
Nərgisdən səmənə səpirdi lələ.
Dişiyə çeynəyib ləl dodağını,
Cırır dırnağıyla gül yanağını,
Şəhla gözlərindən tökdüyü qan-yaş,
Onun könlündəki sirri etdi faş.
Dedi: Ey gözəllər gözünün nuru,
Qəmli könuəllərin kamı, süruru.
Eşqin vücuduma yanar od saldı,
Canım o atəşdə kül olub qaldı.
Səpmədin oduma vüsəlinlə su,
Vəslin söndürmədi qəlbimdə odu.
Vurdun, rəhm etmədən sinəmə yara,
Ey zalım, qılmadın dərdimə çara.
Məzlumun halına acımadın sən,
Öldüm dərd əlindən, hicran əlindən.
Düşüb qəm oduna, əridim birbaş,
Məni bədbəxt anam doğmayaydı, kaş!
Anam doğsa belə mehriban dayə,
Ey kaş, salmayaydı başıma sayə!

Şirin südlə məni az becərəydi,
Mənə süd yerinə zəhər verəydi.
Züleyxa danışır möhnət əlindən,
Yusif ayrılmayır öz aləmindən.
Onu xatirinə salmaz tük qədər,
Yadına düşsə də, dinməz, gizlədər.
Cecə belə keçdi, dan yeri sökdü,
Fələk züleyxası göz yaşı tökdü.
Şahlıq təbilindən yüksəldi səslər,
Əzançı səsləndi: Əllahü-əkbər!
Kəsildi hürüyənlərin itlərin səsi,
Bitdi çaqqalların ahü-naləsi.
Xoruzlar oyandı şirin yuxudan,
Banlayıb, səs-səsə qatdı hər yandan!
Baş qoyub zindanın astanasına,
Zindandan mənzilə döndü Züleyxa.
Zindan xəlvətində olduqca yarı,
Hey gedib-gələrdi zindana sarı.
Canının qidası gəlib-getməkdə,
Bir küncdə oturub, fəğan etməkdə.
Onun meyl etdiyi qədər zindana,
Kimsə meyl etməzdə bir gülüstana,
Bir aşıq görərsə, zindandır yar,
Zindandan kənarda tutarmı qərar?

**ZÜLEYXA, HƏR GÜN QƏSRİN DAMINDAKI
QÜRFƏYƏ ÇIXIB, ZİNDANA TAMAŞA EDİR,
ONUNLA TƏSƏLLİ TAPIR**

Gecədir aşıqlər sirrinə pərdə,
Gecə asan dözər dərdlilər dərdə.
Gündüz görülməyən bir çox işlər var
Ki, gecə görülsə, asan baş tutar.
Züleyxa gecəni yetirdi başa,
Nə gecə? Qəm ilə, möhnətlə qoşa.
Gəldi qarşısına bəlalı səhər,
Yaxdı ciyərini yüz qüssə, kədər,
Zindana getməyə üzü gəlmədi,
Ayağı bağlandı, dizi gəlmədi.
Yeməli, içməli yığdı bir qədər,
Seçdi kənzilərdən gözəl bir dilbər,
Tədbirlə göndərdi onu zindana
Ki, onun yerinə baxsın canana.
Dönüb geri gəldi kənz zindandan,
Züleyxa qucudu onu mehriban.
Qoyub ayağına gül tək üzünü,
Öpdü gözü yaşlı iki gözünü.
Dedi: – Bu ayaqlar oraya getmiş,
Bu gözlər hüsnünün seyrini etmiş.
Əlim yetməz, öpüm gözünü yarın,
Ayağına qoyam üz o dildarın.
Qoy barı, öpüm o xoşbəxt gözlərdən,
Ki, görür o gözəl surəti hərdən.
Qoy sürtüm üzümü o ayaqlara,
Ki, gedir yar olan qəmli diyara.
Sonra soruşdu ki, necədir halı?
Ruhlara nur saçan günəş camalı?
Üzü dərd əlindən saralmamış ki?
Günü, ruzigarı qaralmamış ki?

Gülü solmamış ki, ağır havadan?
Zərər verməmiş ki, canına zindan?
Yemək aparmışdın, səndən aldımı?
Söylə mən yazığı yada saldımı?
Hey soraq tutardı öz dilbərindən,
Ağlaya-ağlaya qalxıb yerindən.
Yüyürərdi qəsrin damına hər an,
Görünürdü zindan damı oradan:
Qürfədən dalardı zindan seyrinə,
Sədəfə baxardı inci yerinə.
Deyərdi: görmürəm gülüzlü yarı,
Qoy baxım, damımdan damına sarı.
Mən ki, yar üzünü görməyə yadam,
O damı, divarı görməklə şadam!
Hər evdə ayüzlü yar etsə mənzil,
O ev bir cənnətdir mənim üçün, bil!
Elə bir günəşi boynuna alan,
Evin divarına, damına qurban!
Onun ayağından öpən astana,
Dönər səadətdən bir gülüstana,
Yar o qəm evində tutunca məskən,
Evimin divarı yıxıldı qəmdən.
Hər evə sərvimin dəysə ayağı,
Xoşbəxtlik o evin olar dayağı.
Məhəbbət qılını çəkiləydi, kaş!
Məni zərrələrə çevirəydi, kaş!
O parlaq günəşin qarşısında mən,
Düşəydim zindanın pəncərəsindən!
Qibtəyə layiqdir, mənə, o torpaq!
Ki, qoyur üstünə o dilbər ayaq.
Ətəyi tozundan ətrə qər q olur,
Tükünün feyzindən ənbərlə dolur.
Züleyxanın fikri-zikri, müxtəsər,
Ancaq bu sözlərdi axşama qədər.

Bir ləhzə bir yerdə tutmazdı aram,
Gündüzü qəm ilə olardı axşam.
Qaranlıq çöküncə o nazlı nigar,
Dünənki işini edərdi təkrar.
Nə qədər Yusifin yeri zindandı,
Gecəsi-gündüzü haman-hamandı.
Gündüzlər qürfədən edib tamaşa,
Gecəni verərdi zindanda başa.
Başqa cür keçməzdi günü-rüzgarı,
Gah divar görərdi, gah da dildarı.
Elə vurulmuşdu Yusifə, bilsən,
Can nədir, bilməzdi, o nazik bədən.
Elə çıxarmışdı özünü yaddan,
Ki, bilməzdi, nədir yaxşıyla yaman.
Kənzilər çağırır edəndə xitab,
O, huşa gedərək, verməzdi cavab.
Söhbət açılanda deyərdi hərdən,
Heç zaman özümdə olmayıram mən.
Deyərdi: Mən keyəm, buna alışı, mən,
Əvvəlcə tərpedin, sonra danışın.
Tərpedin, özümə gəlir bir qədər,
Yoxsa, nə desəniz, gedəcək hədə.
Könlüm zindandakı yar yanındadır,
Bu can o cananın zindanıdır.
O ay bir könlüdə tutarsa məskən,
O könlü tutarmı xəbər aləmdən?
Halı Züleyxanın pozuldu bir gün,
Ustanı çağırdı qan almaq üçün,
Elə ki, qoluna toxundu nəştər,
Axdı qan, torpaqda yazdı hərflər.
Torpağa baxınca hər sahib-kamal,
Yusifin adını oxudu dərhal.
Elə yer tutmuşdu canında canan,
Adı axıb gəldi şah damarından.

Xoşbəxtdir özünü unudan kəslər,
Onlar canlarında cananı bəslər.
Ürəkdə dilbərə elə yer verər
Ki, sığmaz oraya başqa bir nəfər.
Can kimi cismində yer tapar canan,
Tapılmaz tük qədər xali yer ondan.
Nə qoxu, nə bir iz qalar özündən,
Nə dava, nə də sülh olmaz sözündən.
Nə taxta, nə taca meyl olar onda,
Arzular maneə olmaz yolunda.
Məşuqdan danışar, danışsa əgər,
Ondan murad istər, ondan kam istər.
Özünü gətirməz bir an da yada,
Diləyi eşq olar ancaq dünyada!
Bişər, arif olar, xamlığı atar,
Özünü unudar, cananı tutar.
Ey Cami, özünü sən də gəl, unut,
Səni yaradanın ətəyindən tut.
Səadət yolunu tanıyırsan sən,
Nə üçün qaçırsan belə nemətdən?
Hərislər torundan addımla, yan keç,
Get, ədəm mülkündə özünə yer seç!
Bir zaman yox idin, çəkmədin ziyan,
Zənn elə ki, sən heç yaranmamışsan!

**YUSİF ZİNDANDAKILARA XEYİRXAHLIQ
GÖSTƏRİR, ONLARIN YUXUSUNU YOZUR,
ZİNDANDAN APARILAN İKİ NƏFƏRƏ
SİFARİŞ VERİR, ONLAR İSƏ BU
SİFARİŞİ UNUDUR**

Anadan doğulsa xoşbəxt bir nəfər,
Səadət günəşi zülməti silər.
Getsə tikanlığa dönər gülşənə,
Gül ətri yayılar bağa, çəmənə.
Keçsə bulud kimi susuz səhradan,
Bəxtindən o səhra olar gülüstan.
Düşsə külək kimi bağa güzarı,
Hər gül çıraq olub bəzər gülzarı.
Zindana düşsə də, könlü olar şad.
Qılar məhbusları qüssədən azad.
Oldu məhbusların gözündə zindan –
Görüncə Yusifi, bir şən gülüstan.
Onun sayəsində hamı şad oldu.
Məhbuslar könlünə qüssə yad oldu.
Zəncir boyunlarda iqbala döndü,
Gündə ayaqlarda xalxala döndü.
Bir məhbus yatağa düşsəydi əgər,
Xəstəlik etsəydi onu xuncigər,
Yusif oturan tək yatağı üstə,
Dərhal sağalardı, durardı xəstə.
Birin narahat olsaydı yeri,
Dadına çatardı onun tədbiri.
Təsəlli verərdi açıq üz ilə,
Dar zindan dönərdi geniş mənzilə.
Bir fəqir olsaydı çörək möhtacı,
Şirin ruzigarı keçsəydi acı,
Varlılardan alıb qızıl bir açar,
Darlıq qıfılı açardı naçar.

Dolaşiq yuxular görüb bir nəfər.
Xəyal girdabına düşsəydi əgər,
Yusif o yuxunu təbir edərdi,
Məhbusu girdabdan geri çəkərdi.
Şaha yaxın olan iki bəxtəvər,
Saray xəlvətindən düşüb dərbədən.
Zindanda Yusiflə həmdəm olmuşdu,
Dərdinə, qəminə məhrəm olmuşdu.
Bir gecə hərəsi gördü bir yuxu,
Düşdü canlarına iztirab, qorxu.
Bir yuxu verirdi müjdə nəcatdan,
Bir yuxu deyirdi əl üz həyatdan.
Yuxunu yozmaqdan aciz qalaraq,
Onlar canlarını üzürdü ancaq.
Elə ki Yusifə açdılar söhbət,
Yozdu yuxuları sahibi-hikmət.
Birini aparıb dara çəkdiilər
Biri şah yanında oldu mötəbər.
Şahın hüzuruna gedən cavana,
İzzətə, hörmətə yetən cavana,
Yusif söylədi ki, ey nəcib insan,
Şah ilə oturub durduğun zaman,
Onun hüzurunda edəndə söhbət,
Deyib danışmağa tapanda fürsət,
Unutma, məni sal şahın yadına,
Bu yaxşılıq çatar hər imdadına.
Söylə ki, zindanda vardır bir qərib,
Şahın ehsanından qalmış binəsib.
Qoyma günahsızca etsinlər cəfa,
Ədalət bu zülmü görməmiş rəva!
O cavan, şah ilə həmməclis oldu,
Qədəhi etibar meyiylə doldu.
Yusifin sözünü çıxartdı yaddan,
Keçdi neçə illər bu əhvalatdan.

Bəlalı zindəndə necə bir məhbus,
Yusif otururdu nəcatdan məyus!
Bəli, hər o kəs ki, allahı sevər,
Məşuqlar bəzminə o ziynət verər!
Rahatlıq yolunu bağlar üzünə,
Kimsədən gözləməz nəcat özünə!
Göz dikər özünə hər kəsdən əvvəl,
Açmaz bir kimsəyə yardım üçün əl!
Tutsa ətəyindən bir kəsin əgər,
Onu öz torunun əsiri edər!

**MİSİR PADŞAHI GÖRDÜYÜ YUXUNU YOZMAQ
ÜÇÜN YUSİFİ YANINA ÇAĞIRIR VƏ ONUNLA
MİSİR ARVADLARI ARASINDA BAŞ VERƏN
MACƏRANI YOXLAMAĞA BAŞLAYIR**

Dünyada açarsız bir çox qıfıl var,
Nə qədər axtarsan, tapmazsan açar.
Düyünə düşəndə alimin işi,
Fikri səmər verməz, artar təşvişi.
Köməyinə çatmaz bir qüdrətli əl,
Düyünü açmaqda qalar məəttəl.
Bu zaman qeyb əli gətirər açar,
Nəcat qapısını üzünə açar.
Boş çıxdı Yusifin bütün felləri,
Qırıldı qurduğu tədbir telləri,
Yalnız bir allaha gətirdi pənah,
Darda qalanlara arxadır allah!
Bütün varlığını Yusif unutdu,
Kərəm ətəyindən xaliqin tutdu.
Misrin hökmdarı o ağıllı şah,
Yeddi öküz gördü yuxuda nagah.
Hamısı kök idi, hamısı şişman,
Biri digərindən gözəl və cavan.
Yeddi başqa öküz göründü bu dəm,
Arıqlıqda sanki bir qamış qələm.
Arıqlar köklərə hücum etdilər,
Onları ot kimi yeyib getdilər.
Yeddi yaşıl sünbül göründü bu an,
Könül qüvvət aldı, göz işıq ondan.
Yeddi quru sünbül onları tutdu,
Şirəsini sorub, tamam qurutdu.
Oyandı padişah yuxudan səhər,
Dedi, yuxusunu yozsun alimlər.
Dedilər, belə bir yuxu mahaldır,

Mənbəyi puç fikir, yersiz xəyaldır!
Belə bir yuxunu yozmaq yaramaz,
Əlac unutmaktır, düşünsən bir az.
O cavan Yusifi yadına saldı,
Sirrinin üstündən pərdəni aldı.
Dedi, zindanda var gözəl bir oğlan,
Hər kəsin müşkülü həll olar ondan,
Huşyardır, hər cürə yuxunu yozar,
Ancaq o, dənizdə incini tapar.
İzin ver, bu sirri açaraq ona,
Deyim, təbir desin şah yuxusuna.
Dedi: – İcazəyə yoxdur ehtiyac,
Kora iki gözdür ən yaxşı əlac.
Mənim ağıl gözüm kordur o gündən
Ki, belə bir sirri açmayıram mən.
Yol alıb zindana getdi o cavan,
Yusifə danışdı şah yuxusundan,
Yusif ona dedi: – Öküzlə sünbül,
Özü öz halının şahididir, bil!
O arıq öküzlər, quru sünbüllər,
Deyir ki, gələcək çox ağır illər.
Əvvəlcə yeddi il yağış yağacaq,
Torpaqdan bolluca məhsul doğacaq,
Nazü-nemət ilə dolacaq aləm,
Yeddi ilsə, qıtlıq olacaq aləm.
Bütün nemətləri insan yeyəcək,
Xalqlar ac qalaraq qara geyəcək.
Yağış yağmayacaq qara buluddan,
Çöldə olmayacaq nişanə otdan.
Varlılar işrətdən əl çəkəcəklər,
Yoxsullar aclıqdan can verəcəklər.
Yusifdən bu sözü o şəxs eşitdi,
Ədalətli şahın yanına getdi.
Yusifin tökdüyü təbiri bilcək,

Açıldı sultanın qəlbi qönçə tək.
Dedi: – Dur, özünü zindana yetir!
Yusifin özünü buraya gətir!
Elçi deyən sözlər olsa da şəkər,
Daha xoşdur, özü söyləsə əgər!
Bir söz ki deyəcək dilbərin özü,
Niyə bir başqası desin o sözü?
Təzədən o cavan zindana vardı,
O nadir gövhərə müjdə apardı,
Dedi: – Ey behiştin sərvə, tez ol, dur!
Yürü, şah bağında yeni büsat qur!
Yürü, camalınla o bağı bəzə,
Güllər gül üzünə açsın tərtəzə!
Dedi: – Mən bəs necə sevim o şahı
Ki, o mənim kimi bir bigünahı,
Zindanda qılmışdır illərlə məhbus?
Onun kərəmindən olmuşam məyus!
Şah əgər istəyir bu qəm evindən
Qurtarım, əmr etsin mərhəmətindən,
İlk dəfə üzümü görən gözəllər
Ki, heyran qalaraq doğramış əllər,
Yığılıb gəlsinlər hamı bir yerə,
İşim aydın olsun mənim bir kərə.
Desinlər, nə günah gördülər məndən,
Nə üçün zindana salınmışam mən?
Şah bilsin, nə sırım var ürəyimdə,
Xəyanət ləkəsi yox ətəyimdə.
Xəyanət sayılır ən böyük günah,
Xayinə həmişə düşməndir allah!
Namusa xəyanət etməmişəm mən,
Başım bəla çəkib sədaqətimdən.
Məncə, lağım atıb, xəznə talayan,
Yaxşıdır, namusa əl uzadandan.
Elə ki, şah oldu işdən xəbərdar,

Əmr etdi hamam gün bütün qadınlar,
Şahın sarayında cəm olsun, tamam,
Qadınlar pərvanə, şahsa olsun şam
Şahın məclisinə gəldi xanımlar,
Onlara üz tutub dedi hökmdar:
– Nə pislik gördünüz, deyin üzünə,
Bədnamlıq qılıncı çəkdiz üzünə?
Qışınız hüsnüylə yaz ola-ola!
Nə üçün zindana saldınız yola?
O zərif boynu ki, incidər çiçək,
Aqillər zəncirə çəkməsin gərək!
Səba nəsimindən solan bir gülün,
Ayaqda zənciri su olar, bilin!
Qadınlar söylədi şaha: – Ey xoşbəxt,
Tək sənə layıqdır bu tac ilə təxt!
Yusifdə yamanlıq görməmişik biz,
Yoxdur onun qədər vicdanı təmiz!
Necə ki, saf olar sədəfdə gövhər,
O qədər təmizdir o nazlı dilbər.
Züleyxa özü də ordaydı, ancaq
Hiyləni, yalanı atmışdı uzaq.
Eşqin göz yaşıyla yuyaraq təmiz,
Qəlbində ləkədən qoymamışdı iz.
Ruhunda həqiqət qaldırmış bayraq,
Doğruçu səhər tək düz danışaraq,
Sığındı ürəkdən öz allahına,
Etiraf eylədi hər günahına.
Dedi: – Günahsızdır, o mahi-Kənan!
Mənəm onu sevib yolunu azan.
Vəslindən istədim dərdimə çara,
Sözümü rədd etdi, qovdum kənara.
O mənim zülmümlə düşdü zindana,
Mənim qəmlərimdən yetişdi cana.
Qəmim – həddi aşıb ötdü, nəhayət,

Onun canına da etdi sirayət.
Canına yüz cəfa yetmiş əlimdən,
İndi çıxam gərək xəcalətindən.
Şah ona yaxşılıq edərsə əgər,
Başım iftixarla göyə yüksələr.
Padşah işlərin əslini bildi,
Qönçə tək açıldı, gül kimi güldü.
Dedi: – Haqq söz üçün sizə mərhəbə!
Yusifə zindanı kim görmüş rəva?
O hüsn bağında bir güldür xəndan,
Gülə gülşən gərək, nəinki zindan!
Ruh gərək, cismdə yaşasın xoşbəxt,
O şahın məqamı olmalıdır təxt!

**YUSİF ZİNDANDAN ÇIXIR, MİSİR PADŞAHI
ONA HÖRMƏT EDİR, ƏZİZİ-MİSR ÖLÜR,
ZÜLEYXA TƏK QALIR**

Bu qoca dünyanın belə rəsmi var,
Acısız şirinlik çətin tapılar.
Doqquz ay rehimdə qan yeyər uşaq,
Çıxar ortalığa ay kimi parlaq.
Daş içrə sıxılar ləl uzun illər,
Günəşdən rəng alıb, əlvan geyinər,
Yusifin gecəsi uzun olsa da,
Səhərin nəsimi yetişdi dada.
Canının möhnəti ağırdı dağdan,
Günəşi parlada o dağ dalından.
Şah böyük ehtiram göstərib ona,
Əmr etdi sarayda olan əyana,
Taxtı günəş olan şah sarayından,
İki ağac yolda açılınsın meydan.
Geyinsin əyanlar zər ilə zivər,
Yol boyu sıraya dursun ikişər.
Kəməri qızıldan minlərlə qulam,
Zərkeş xələtlərə geyinsin tamam.
At üstündə çevik quş kimi uçan,
Vəhşi ahu kimi səhrada qaçan,
İgid süvarilər çıxsın pişvaza,
Quş kimi önündə gəlsin pərvaza
İbrani, səryani nəgmələriylə,
Gözəl xanəndələr gəlsinlər dilə.
Şahın sarayından zindana qədər.
Misrin əyanları səf çəkmişdilər.
Yusif ayağına varlı əyanlar,
Qızılı tabaqla etdilər nisar.
Yoxsullar əl atıb tutdular ətək,
Ehsandan geyindi hamı, şal, ipək.

Yusif şaha layiq xələt geyindi,
Şaha məxsus olan bir ata mindi,
Təpədən dırnağa o dağ kimi at,
Zərə, cəvahirə bürünmüş qat-qat.
Tabaqlar dolusu mişklə ənbər.
Bədrələr dolusu dürr ilə gövhər,
Atın dırnağına olundu nisar,
Yoxsullar yoxsulluq daşın atdılar.
Şahın barigahı görünən zaman,
Atdan yenə endi o mahi-Kənan.
Yerə döşədilər xəz ilə atlaz,
Çoxları başını etdi payəndaz.
Necə ki, yeriyyət Ay fələk üstə,
O elə yeridi xəz, ipək üstə.
Şah gördü, yaxındır o sahib camal,
Onu bəxti kimi etdi istiqbal.
Şimşad tək qolunu boynundan asdı,
O gülüzlü sərvə bağrına basdı.
Oturdu özüylə onu diz dizə,
Xoş gəldin deyərək başladı sözə:
Əvvəl yuxusunu dedi hökmran,
Yusif şəkər tökdü ləl dodağından.
Sonra ona verdi cürbəcür sual,
Gah könlünü aldı, gah soruşdu hal.
O, hər bir suala xoş cavab aldı,
Padşah heyrətdən lap dona qaldı
Nəhayət, şah dedi: – Yuxuma səndən
Bir təbir eşitdim, gün kimi rövşən.
Söylə, görməliyəm nə kimi tədbir
Ki, yuxum etməsin ölkəyə təsir?
Yusif ona ded!: – Bolluq illərdə
Ki quraqlıq sözü gəzməz dillərdə,
Cəz çəkdir, əmr elə hər kəsin gərək,
İşi-gücü olsun əkmək, becərmək!

Dırnaqla qazıyıb daşları belə,
Əkib becərsinlər alın təriylə.
Sünbüllər yetişib bağlayanda dən,
Yığıb saxlasınlar onu döymədən.
Görürsən sünbüldən nizələr çıxar
Ki, etsin düşməni nizə ilə xar.
Bir müddət anbarda qalar sünbüllər.
Ölkədə başlanar quraqlıq illər,
Ehtiyacı qədər hər kəs o zaman,
Taxıl alıb yeyər, ölməz acından,
Lakin hər bir işi bacaran gərək,
Bilikli, işə can yandıran gərək.
Hər işi mükəmməl bilməli insan,
Biliklə görülən iş olar asan.
Dünyada iş bilən varsa da əgər,
Lakin az tapılar mənə bərabər.
Məndən yaxşısını tapa bilməzsən,
Bu işi gəl mənə həvalə qıl sən.
Şah gördü, Yusifin işə meyli var,
Ona ölkəsində verdi ixtiyar.
Şah kimi oturtdu qızıl bir taxta,
Dedilər əzizi-Misir o xoşbaxta.
Yusif qızıl taxta ayaq qoyanda,
Başlar ayağına endi bir anda.
Saraydan meydana getdiyi zaman,
Göyə yüksələrdi səs çavuşlardan,
Əgər istəsəydi gəzməyə getmək,
Min nəfər yanınca çəkərdi yedək,
Atlanıb çıxanda çölə, şikara,
Atlı qoşun ilə dolardı səhra.
Yusif göylərə qaldırdı allah,
Adını dillərə saldırdı allah.
Misrin Əzizinin taleyi döndü,
Calalı pozuldu, çırağı söndü.

Taqəti tükəndi bu alçalmaqdan,
Əcəl bir ox vurub saldı ayaqdan.
Züleyxa saxladı Əzizə matəm,
Yusifin qəmindən oldu qəddi xəmə.
Nə əlində qaldı Əziz calalı,
Nə də sona yetdi Yusif məlalı.
Fələyin qəribə bir qanunu var,
Birini gec sevər, tez gözdən salar.
Birini günəş tək qaldırır göyə,
Birini döndərər yerdə kölgəyə.
Aqillər fələyin felinə uymaz,
Etibar eləməz, məhəl də qoymaz!
Çiyini dik tutmaz səadətindən,
Canını əritməz fəlakətindən.
Dilbərə verilsə bir könül əgər,
Nə şadlıq axtarar, nə də qəm çəkər.
Tutmaz ətəyini dünyanın qəmi,
Nə də şadlıq ilə keçər bir dəmi.
Qəm-qüssə dünyada qalxsə ayağa,
Hər yerdə qəm vursa dağ kimi dalğa,
İslanmaz ətəyi o dalğalardan.
Ayrılmaz dilbərin qəmindən bir an.
Əgər şadlıq seli tutsa dünyanı,
Sevincə qərğ etsə hər bir insanı,
Aşiq o şadlıqdan tez üz döndərər,
İstəmər əksilsin qəmi tük qədər.

**ƏZİZİN ÖLÜMÜNDƏN SONRA ZÜLEYXANIN
AHÜ-ZAR ETMƏSİ VƏ YUSİFİN
FƏRAQ ODUNA YANMASI**

Züleyxa möhnətlə ötən bir quşdu,
Qəfəsdə quş kimi tək oturmuşdu.
Bir zaman yar idi ona səadət,
Yaşardı gül kimi gülşəndə afət.
Evdə bəslənərdi o zərif çiçək,
Üstündə əsərdi Əziz kölgə tək.
Eysü-işrət üçün hər şeyi vardı,
Üzü çıraq kimi işıq saçardı.
Dilindən düşməzdi Yusifin adı,
O idi diləyi, eşqi, muradı.
Elə ki Əziz də əlindən getdi,
Xoşbəxtlik büsbütün onu tərək etdi.
Təkcə Yusif oldu könül həmdəmi,
Canını sarsıtdı Yusifin qəmi.
Viranə bir evdə salaraq məskən,
O möhnət mülkünü sandı bir vətən.
Qəmindən nə yatıb, nə də yeyərdi,
Gözdən qan-yaş töküüb belə deyərdi:
– Necə xoşbəxt idim o günlər, aman,
Ki, bir mənzildəydi mənimlə canan
Mənim olmasa da, gözüm önündə
Gəzərdi, üzünü görərdim gündə.
Özümü qılaraq nemətdən məhrum,
Əlimlə zindana düşdü o məzlum.
Gecələr gizlicə gedib zindana,
Baxardım ayüzlü əziz canana.
Gündüzlər zindana baxdıqca hər dəm,
Könlüm güzgüsündən silinərdi qəm.
İndisə düşmüşəm ayrı onlardan,
Sinəmdə yaralar, ürəyimdə qan.

Yardan ayrılalı, yalnız qalalı,
Könlümdə yaşayır yalnız xəyalı.
Cismimin ruhudur o əziz xəyal,
Onsuz yaşamağım mahaldır, mahal.
Gəldi bu sözlərlə ahü nəvaya,
Ahından od düşdü günəşə, aya.
Başı üstə çətir var idi ahdan,
Fələk etdi onu üzünə qalxan.
Sipər olmasaydı, bil, ah oxları,
Fələyin köksünü yarardı yarı.
Qopduqca ahından o qara tüstü,
Çətirlə büründü başının üstü.
Bəla günəşindən o nazənin qız,
Qorunardı haman çətirlə yalnız!
Qanlı yaş tökərdi kirpiklərindən,
Laxta-laxta qana yaş deyirəm mən!
Dodağı yanardı ürək odundan,
Kirliyi o oda çiləyərdi qan.
Dodaqdan silməzdi qanı o dilbər,
Açardı üzündə qandan lalələr.
Ənniktək üzünə yaxaraq qanı,
Yarla təzələrdi əhdü peymanı,
Bu əhdü peymana gülüzlü nigar,
Öz ciyər qanını edərdi nisar.
Dırnaqla qoparıb gül yanağını,
Gözdən axırdı qan bulağını.
Qanı mürəkkəbdə, gözləri davat,
Könlünün qəminə yazardı barat.
Salıb sinəsinə, üzünə dırnaq,
Cananı canında görərdi ancaq.
Əliylə dizinə döydükcə həmə, n,
Nilufər rəngini alardı sənəm.
Yəni yar eşqində mən dərbəderəm,
Yusif bir günəşə, mən nilufərəm.

Məşriq günəşidir sevdiyim dilbər,
Mən onun eşqində olum nilufər.
Bağrını döyərdi sənubər kimi,
Sorardı barmağın neyşəkər kimi.
Ağappaq əlləri olardı əlvan,
Yaralı barmaqdan sızılan qandan.
Qanlı barmağını edərəm qələm,
Ovcunu kağıza döndərüb hərdəm,
Yazardı qəmindən, eşqindən dastan,
Lakin oxumazdı o xətti canan.
İllərlə bu idi işi, peşəsi,
Canına işlədi hicran tişəsi.
Aldı gəncliyini əlindən fələk,
Qır kimi saçları ağardı süd tək.
Gecə köçüb getdi, açıldı səhər,
Mişkinə kafurdan düşdü ləkələr.
Qəzanın oxuyla qarğa vurulmuş,
Onun yuvasında oturdu bayquş.
Qarğanın yerini bayquş tutunca,
Qocalıq məskəni oldu bağ-bağça.
Ağladı, gözünün qarası itdi,
Nərgis bağçasında yasəmən bitdi.
Fələk işlətdiyi hiylə, təzvirdən,
İşıqlı gözləri qaraldı birdən.
Həyat çeşməsinə tapmadı məgər,
Zülmətdən işığa eylədi səfər.
Məgər Hindistandan götürdü örnək,
İşləri tərsinə döndü hindu tək!
O üz ki gül kimi gülərdi müdam,
Soldu, necə solar nilufər axşam.
Naz ilə qaşında düyünlənən çin,
Endi qalxan kimi üzünə çin-çin.
Hələ xatirimə gətirmirəm mən
Ki, su ləpələnsin, külək əsmədən!

Lakin əsməsə də, əssə də külək,
Üzü ləpəliydi onun dəniz tək.
Sərv tək qəddini qəm yükü əymiş,
Başı halqa kimi ayağa dəymiş.
Əynində nə atlaz, nə də ipək var,
Nə də paltarında gövhər parlayar.
Bəyaz gərdənində yoxdur gərdənbənd,
Qalmamış üzündə o zərli rubənd.
Altında döşəyi bir ovuc torpaq,
Balışı kərpicdir, bədəni çılpaq.
Yusifin eşqiylə o torpaq döşək,
İpəkdən yumşaqdır, tirmədən qəşəng.
Balışı kərpicdən olsa da əgər,
Sanardı cənnətdə yatır o dilbər,
Mən onun halını müxtəsər dedim.
Deşərək yüz inci, yüz gövhər, dedim.
Düşməzdi dilindən Yusifin adı,
Yox idi Yusifdən qeyri muradı.
O vaxt ki doluydu xəznəsi zərlə,
Mınlərlə mücrüsü lələ gövhərlə.
Kim ona versəydi Yusifdən xəbər,
Ayağı altına səpərdi gövhər.
Ağzını gül kimi açıb birinci,
Nə qədər tutsaydı, qoyardı inci.
Xalqı varlandırırdı onun bəxşişi,
Tükəndi xəznədə qızıl-gümüşü.
Palaza büründü o nazik bədən,
Oldu bel bağırsı xurma lifindən.
Yusifdən bir kimsə vermədi xəbər,
Sükut qıfılıyla bağlandı ləblər.
Keçdi o günlər ki hər dil, hər dodaq,
Yusifdən yarına verərdi soraq.
Belə bir qərara gəldi o canan,
Yol üstə bir daxma qursun qamışdan.

Düşərsə oradan yarın güzarı,
Ayaq səslərini eşitsin, barı.
İşrət məclisinin sazı susaraq,
Canan vüsalından düşmüşdü uzaq.
Əldən ixtiyarı büsbütün çıxmış,
Dərdü qəm o sərvə torpağa yıxmış.
Bir xəbər gətirən yoxdur yarından,
Qasid gözləyirdi yar diyarından.
Gah etdi küləyə sirrini bəyan,
Gah quşa söylədi, xəbər ver yardan!
Bir yolçu görüncə yolda o dilbər,
Üzünün, gözünün tozunu silər,
Gah əlindən öpər, gah ayağından,
Deyərdi bu gəlmiş yar torpağından,
Bilirdi bu yoldan keçsə cananı,
Gözü görməyəcək, şanlı sultanı,
Yolunun tozundan alıb təsəlli,
Yol üstə durardı dünya gözəli.

**ZÜLEYXA YUSİFİN YOLU ÜSTƏ QAMIŞDAN
ALAÇIQ TIKDİRİR, YOLDAN KEÇƏN YUSİF
QOŞUNUNUN AYAQ SƏSİNDƏN TƏSƏLLİ
ALMAQ İSTƏYİR**

Təklidən Züleyxa artıq bezikdi,
Yol üstə qamışdan bir daxma tikdi.
Daxmanı hər yandan qamış çulğamış,
Ney kimi inildər, sızlar hər qamış.
Fəraq nəğməsinə başlayan zaman,
Nalələr yüksələr hər bir qamışdan.
Hicran atəşinə canı yanardı.
Ahından qamışlar alovlanardı.
Qamış alaçıqda sanki bir şikar
Yıxılmış, almışdı dövrəsin oxlar.
Lakin o, eşqdən baxəbər idi,
Gözündə hər bir ox neyşəkər idi.
Deyirlər, Yusifin vardı bir atı,
Dördnala çapardı bu kainatı.
Rəngi ala idi fələklə ortağ,
Gecədən gündüzə vurmuşdu yamağ.
Onda nur da vardı, zülmət də vardı,
Gecəsi gündüzlə tən barabardı.
Düymüş quyruğunu çarxın qurşağı,
Bədrin kasasını qırmış dırnağı,
Qızıl bir hilal var hər dırnağında,
Sanki ulduz parlar çarxın tağında.
Daşlar əzilərdi o qızıl naldan,
Yüz ulduz doğardı hər bir hilaldan.
Çaparkən salsaydı nalın birini,
Fələkdə tutardı hilal yerini.
Ovlaqda qaçarkən, sanki, bir ceyran,
Ox kimi ötərdi ovun yanından.
Onu çapsaydılar şərqdən qərbə,

Şimşək tək uçardı almadan zərbə.
Tozu vurmasaydı geriyə əgər,
Qopardığı toza çatmazdı sərsər.
Təpədən dırnağa batsa da tərə,
Bir qətrə o tərdən axmazdı yerə.
Sanki, bir sel idi o, qətrələrdən,
Süzülüb keçərdi geniş çöllərdən.
Gövhər xəznəsiydi, su tək axardı,
Qamçısız, nalından şimşək çaxardı.
Axurda ram olub dursaydı əgər,
Fələklər olardı o ata mehtər.
Ona su verərdi öz mənzilində,
Günəş çeşməsindən Ay sətilində.
Hər gecə azuqə olardı ata,
Samanı – kəhkəşan, sünbülü – arpa.
Arpası ələnsin deyə, asiman,
Xəlbir hazırlamış gecə sapından!
Qumları arpadan seçsinlər deyə,
Sidrənin quşları düşər səcdəyə.
Yəhəri tərəzi bürcündən nişan,
Cüt hilal asılmış sol və sağından.
Yusif o hilala basaraq ayaq,
Yəhərə qalxardı ay kimi parlaq!
Ətrafi titrədər atın şeyhəsi,
Batardı bu səsdən göylərin səsi.
Kişnəyib ürəkdən qaldıranda səs,
Köç təbli çalmağa gəlməzdi həvəs.
Hamı yüyürərdi o aya sarı,
Aya baş əyərdi səyyarəvarı.
Züleyxa at səsi eşidən zaman,
Küçəyə çıxardı qamış daxmadan.
Həsrətlə yolunun üstə durardı,
Ağlayıb, eşqinə matəm qurardı.
O yoldan Yusifsiz keçəndə karvan

Uşaqlar deyərdi ona yalandan:
Budur, Yusif gəlir yanınca alay,
Hüsnünə vurulmuş günəş ilə ay.
Züleyxa deyərdi: – Nazlı balalar,
Bu qəmli könlümə qoymayın qubar.
Baş alıb yol ilə bu gələnlərdən,
Yusifin ətrini duymayıram mən.
Hansı bir mənzilə getsə o dildar,
Dünyanı mişk ətri, gül ətri tutar.
Hansı bir məhmilə otursa canan,
Bəxş edər ətriylə xəstələrə can.
Yusif bir karvanda olsaydı əgər,
Hüsnünə olsaydı heyran könüllər,
«Yusifdən bir xəbər yox» – deyərdilər,
«Yarımdan bir əsər yox» – deyərdilər.
Züleyxa deyərdi: – Aldanmaram mən,
Yarın gəldiyini danmayın məndən.
Yusif can mülkünə olmuş hökmran,
Gizlətmək olurmu onu yarımdan?
Ətri can bağına bahar gətirər,
Can deyil, cahana nobar gətirər.
Canlar təzələnər, novbahar olar,
Dünya başdan-başa lələzar olar.
Çavuşlar deyəndə «uzaq ol, uzaq!»
O hicran xəstəsi qulaq asaraq,
Deyərdi: – Uzağam illər boyu mən,
Yüz möhnət gördüyüm öz sevgilimdən.
Yardan ayrı düşüm haçana qədər?
Kaş əcəl çataydı, yaşamaq yetər!
Deyib bu sözləri, düşərdi bihuş,
Edərdi özünü özü fəramuş.
Yetişən olmazdı dada, haraya,
Çəkilib gedərdi qamış daxmaya.
Oturub, ağlayıb, etdikcə fəryad,

Od tutub yanardı o qəlbi naşad.
Günü belə keçdi bir xeyli zaman,
İşi ağlamaqdı, munisi fəğan.

**YUSİF ŞAHLIQ TAXTINA ƏYLƏŞİR,
QARDAŞLARI ACLIQ ÜZÜNDƏN
TAXIL APARMAQ ÜÇÜN
MİSRƏ GƏLİRLƏR**

Yusifə allahın mərhəmətindən,
Şahlıq tac-taxtı verildi birdən.
Camaat acından olarkən tələf,
Üz tutdu Yusifin qəsrinə tərəf.
Onun qarşısında düşüb torpağa,
Çörək istəyirdi həm qul, həm ağa.
Xalqın kədərindən ürəyi doldu,
Qəmdən buğda kimi yanıb qovruldu.
Arpanı, buğdanı satsınlar deyə,
Yeni şah bir fərman verdi ölkəyə:
Azacıq bir müddət keçincə bundan,
Dəhşətli aclığa tutuldu Kənan.
Hər kəsin qızılı, gümüşü vardı,
Verib əvəzində buğda alardı.
Nə inci, nə yaqut qaldı, nə gövhər,
Sataraq, taxıla verib yedilər.
Dolandıqca dövrən, keçdikcə zaman,
Aclıq atəşinə tutuşdu Kənan.
Yusif qardaşları tapmadı çörək,
Onları da saldı bu oda fələk.
Yəqubun yanına gedərək onlar,
Çörəkdən söz açıb, qan ağladılar.
Ata mehribanlıq edib onlara.
Dedi: – Ürəyimə vurdunuz yara!
Ulduzlar seyrindən olmuşam agah,
Ki, vardır Misrdə xeyirxah bir şah,
Bilikdə allahın feyzinə məzhəri,
Qəlbi təmizlikdə bir nurlu səhər.

¹ Мязцяр – ашкара чыхаран.

Günəş tək aləmə üzü nur saçar,
Xalq ona üz tutar, ona əl açar.
Sizin halınızdan tutarsa xəbər,
Yəqin, hörmət edər, yardım göstərər.
Bilincə Misirdə belə bir şah var,
Səfərə çıxmağa hazırlaşdılar.
Alıb lazım olan əmtəələrdən,
Dəvəyə yükləyib, çıxdılar evdən.
Keçib səhralardan bir xeyli zaman,
Kənanadan Misirə yetişdi karvan.
Yusif taxtú-tacı buraxıb o gün,
Ova çıxacaqdı səyahət üçün.
Parlaq günəş kimi nur saçır üzü,
Qoşunla dolmuşdu o çölün düzü.
Əynində gövhərlər parıldaıyardı,
Mın qızıl kəmərlı qulları vardı.
Onun arxasınca yollandı ləşkər,
Sanki, bir dənizdə coşdu ləpələr.
Yusif, o ay üzlü, günəş büsatlı,
Şıkar arxasınca gəzirdi atlı.
Bu dəmdə qardaşlar yetişdi yoldan,
Gördülər at çapır, ov gəzir sultan.
Tamaşa etməyə durub bir yanda,
Şah ötüb buradan keçən zamanda,
Qərıbləri görüb dayandı dərhal,
Çağırıb yanına verdi çox sual.
Qardaşlar hər yandan verdilər xəbər,
Kənanadan, Yəqubdan söz söylədilər.
Yusifin xoşuna gəldi bu söhbət.
Nisgilli qəlbində coşdu məhəbbət,
Yurd, ata həsrəti, canını yaxdı,
Gözündən üzünə incilər axdı.
Əmr etdi yanınca gedən əyana,
Qayğı göstərilsin əhli-Kənanana.

Şəhərə aparıb etsinlər hörmət,
Hər biri göstərsin onlara xidmət.
«Nəcib insanlardır» söylədi, bunlar
Misirdə ən əziz qonağımdırlar.
Aparın mənzilə, xidmətdə durun,
Onlara layıqlı bir məclis qurun?
Döşəyin süfrəyə dadlı xörəklər,
Şərbətdən, şəkərdən, nə istəsələr.
Yusifin əmrinə edib itaət,
Əyanlar göstərdi onlara hörmət.
Alıb gətirdilər şəhərə birbaş,
Bütün şəhər əydi qonaqlara baş.
Yusif də gəzərək bir az çölləri,
Döndü dostları ilə şəhərə geri.
Çatdı günəş kimi mənzilə həmə, n,
Düşdü bir ay kimi atın belindən.
Əyanlar yeridi sağ və solundan,
Qəsrinə yollandı o şanlı sultan?
Bağlandı zəncirə əzmiylə fələk,
Taxta qədəm qoydu o bir günəş tək!
Taxtını vücudu qər q etdi nura,
Söylədi: – Əzizlər gəlsin hüzurə!
Əzizlər Yusifi aldı araya,
Sanki, bəzək verdi ulduzlar aya!
Yusif qardaşları tutunca xəbər,
Dəvətsiz saraya tərəf gəldilər.
Yusif ləblərindən saçdı gövhəri,
Dedi ki: Bismillah, gəlin içəri!
Gəlib baş əydilər hamısı tək-tək,
Günəşin önündə səyyarələr tək!
Dedilər: – Ey bəxti cavan padişah,
Təxtini, tacını hifz etsin allah!
Bizə göstərdiyin izzət, ehtiram,
Edib cümləmizi sənə bir qulam.

Yusif şad görünür zahirdə, amma,
Ürəyində vardı müşkül, muəmma!
Batində qəlbinə kədər çökürdü,
Gizlicə gözündən gövhər tökürdü.
Kənan əzizləri Misrə çatanda,
Ürəyi təsəlli tapdı bir anda.
Çağırıldı onları taxtın yanına,
Gülər üz göstərdi mehmanlarına.
İncilər saçıldı şahın ağzından,
Dedi: – Gəldiyiniz yola can qurban!
Zatınız, südünüz, təmizdir – deyə,
Bu gəliş şərəfdir bizim ölkəyə.
Xoşdur, mubarəkdir qədəmləriniz,
Sizin tək qonaqla fəxr edirik biz!
Gəlişiniz verdi gözlərə işıq,
Sizinlə ölkəmiz tapdı yaraşlıq.
Yusif çalışırdı ki, gündən-günə,
Etsin qonaqları məhrəm özünə.
Artdıqca onlara Misirdə hörmət,
Onlarda artardı vətənə rəğbət.
Lakin o gülüzlü böyük hökmdar,
İcazə verməzdi getsinlər onlar.
Onlar israr edib hey yalvarardı,
Yusif öz sözündə möhkəm durardı.
Bu gün razılış qalsa da onlar,
Sabah edərdilər getməkdə israr.
Yusif başqa tədbir düşündü bir gün,
Çağırılıb quluna dedi: – get özün,
Apar, qonaqların mallarını sat,
Göstər qiymətini birə ikiqat.
Taxıldan hazırla elə barxana,
Güclə gedib çatsın dəvə Kənana!
Qul şaha baş əyib, bazara getdi.
Yusif nə demişdi, elə də etdi.

Bir gün Yusif ilə söhbət zamanı,
Qardaşlar yad etdi yenə Kənanı!
Xoş sözlər Yusifin ağzında qaldı,
Ürəyi sıxıldı, rəngi saraldı.
Qəlbi dərya kimi coşaraq kindən,
Qara bulud kimi qopdu yerindən.
Dedi: – Ey qəddarlar bu sözdür doğru.
Ki, siz casussunuz, ya da ki, oğru!
Düz adam tanınar düzlük üzündən,
Yalançı tələyə düşər sözündən.
Düzlük, təmizlikdən dəm vurdunuz siz,
Mən də xatirinizi tutardım əziz.
Əgər sözünüzdə yoxdursa yalan,
Doğruçu səhər tək danışın, əlan!
Yalançı səhər tək etsəniz riya,
Düşəcək başınız min bir bəlaya.
Qəzəblə üz tutub o, zindanbana,
Aparın bunları, dedi, zindana!
Hamı bir ağızdan dedi qardaşlar
Ki, ey bu ölkənin fəxri hökmdar!
Nə casus, nə oğru, bəlkə də, açıq,
Çörəkçin Kənandan gəldik, möhtacıq!
Bu bəd əməllərdən, bil, arıyıq biz,
Yəqub peyğəmbərin övladıyıq biz!
Atamız bizimçün edir ahü-zar,
Oturub daima çəkir intizar.
Bir oğul qəmiylə ürəyi dolmuş,
O qədər ağlamış, gözü kor olmuş.
Dedi: – Yəqub sizə atadır əgər,
Yoxdur sizdən özgə övladı məgər?!
On ağız süsən tək açıldı birdən,
Dedilər: – Razıyıq mərhəmətindən,
Bir oğlu da vardır, Yəqubun ancaq,
Adı İbn-Yəmin, sayılır uşaq.

Var idi bir oğlu, adı da Yusif,
Uşağı qurd yedi, etdik təəssuf.
Atamız çox sevir İbn-Yəmini,
Onunla unudur Yusif qəmini.
Nə gecə, nə gündüz ayrılır ondan,
Onsuz bir zindandır Yəquba cahan?
Dedi: – Doğrudursa əgər sözünüz,
Kənana gedərək Misrə dönünüz!
Söz verin Kənandan qayıdan zaman,
Gələcək sizinlə o cavan oğlan!
Bu vədə siz əməl etsəniz əgər,
Yanımda qədriniz daha yüksələr!
Taxıl bağışlaram o qədər sizə
Ki, bolluqla çatsın qəbilənizə!
Bir nəfər sizlərdən girov qalacaq,
Geri qayıtmağa and için ancaq!
Qardaşlar and içdi böyük allaha
Ki, hamı qayıtsın Misrə bir daha!
Şərt kəsib, and içib, yəmin etdilər,
Yəhudanı girov qoyub, getdilər!

QARDAŞLAR KƏNANA QAYIDIR, ƏHVALATI ATALARINA SÖYLƏYİRLƏR

Ötüb Nil çayı tək Misrin yanından,
Oldular sürətlə Kənana rəvan.
Dəvələr boynunda noxta boşaldı
Misr eli, Nil çayı geridə qaldı.
Hər dəvə üstündə taxıl var bir yük,
Yüklərin hər tayı anbardan böyük.
Keçib səhraları, aşib dağları,
Dəvələr yorturdu Kənana sarı.
Batdı yük altında tərə hər dəvə,
Karvan yaxınlaşdı, nəhayət, evə.
Dedilər Yəquba: – Qayıtdı karvan,
Lakin Yəhudadan görünmür nişan!
Yəqubun fəryadı yüksəldi göyə,
Ağlayıb, səs saldı bütün ölkəyə.
Ürək qanı oldu gözündən cari,
Qaçdı yola tərəf divanəvari.
Şütüdü yel kimi, qan-tərə batdı,
Gəlib toz içində, karvana çatdı.
Ürək ağrısından qıldı ahü-zar,
Dedi: – Ey hissdən məhrum oğullar!
Hamı o qardaş ki, alıb getdiniz,
Yusif tək gözümdən iraq etdiniz?!
Nə oldu, o qaldı qürbət ellərdə,
Sizinlə vətənə dönmədi bir də!?
Mənə yetməzdimi Yusifin qəmi,
Bu qəm də könlümün oldu həmdəmi?
Ah çəkdi, püskürdü od ciyərindən,
Mum kimi əridi oğul qəmindən!
Qocanın halını görüb oğullar,
Torpağa döşənib, qan ağladılar!
Dedilər: – Boş yerə, ata, qurma yas!

Bizim sözü müzə bir an qulaq as!
Elə ki, biz Misrə yetişdik yoldan,
Bizə hörmət etdi, əvvəlcə, sultan.
Hər gün məclis qurub, edirdi söhbət,
Biz ondan duyurduq sonsuz məhəbbət.
Sonra birdən-birə dəyişdi üzü,
Oğruya, casusa oxşatdı bizi.
Biz ona söz açdıq öz nəslimizdən,
Şaha bir hekayə söylədik sizdən.
Misrin sultanına dedik: – Ey sərvər!
Bizim atamızdır Yəqub peyğəmbər!
Dedi: – Sözü nüzdə yoxdursa yalan,
Sizə atadırsa o piri-Kənan,
Gediniz Kənana, söyləyin Yəqub,
Sizinlə göndərsin mənə bir məktub.
Sizin sözü nüzü təsdiq eylesin,
Kimdir və nəçidir, açıq söyləsin.
Bizdən şübhəliydi, odur ki, xosrov,
Yəhudanı tutub, saxladı girov!
Bizə and içdirdi ölkə sərvəri
Ki, gərək dönərsiz Kənandan geri.
Dedi: – Bir də Misrə gəlsəniz əgər,
İbn-Yəmin ilə gəlin bərabər.
Siz əgər bu əhdə vəfa etsəniz,
Məndən ənam alıb, hörmət görərsiz,
Dedilər ki: Ata, fəvt olar fürsət,
Ver bizə tezliklə getməyə rüsxət.
Sonra da ənbər saç qələm dilindən,
Şaha bir məktub yaz sən öz dilindən.
Dilini qələm tək açaraq Yəqub,
İşarə verdi ki, yazılsın məktub.
Katib itilədi qələmin dərhəl,
Ağzını tər mişkə saldı dalbadal.
Kağız üstə qələm çilədi ənbər,

Naməyə möhrünü vurdu peyğəmbər.

YUSİF QARDAŞLARI İKİNCİ DƏFƏ MİSRƏ GEDİR VƏ İBN-YƏMİNİ APARIRLAR

Məktub hazır oldu, Yəqub bu zaman,
Verdi övladına sidq ilə fərman.
Səfərə özünüzü hazır ediniz,
İbn-Yəmini də alıb gediniz!
Yenə Misrə tərəf yollandı karvan,
Yolda mənzil edib rahat olmadan.
Gecələr yuxunun daşın atdılar,
Sürətlə yol gedib, Misrə çatdılar.
Burada əyanlar kimi on qardaş,
Şahın sarayına getdilər birbaş!
Qəsrin qapısına basınca ayaq,
Yusif dəvət etdi, onları qonaq.
Sevincdən oldular gül kimi xəndan,
Sidq ilə oldular şaha sənaxanı.
Söylənən duaya qulaq asaraq,
Yusif fikrə getdi, dinmədi ancaq.
Sükut davam etdi bir neçə saat,
Dilindən çıxmadı birsöz də – heyhat!
Keçdi yeddi saat, şah gəldi dilə,
Dedi qonaqlara bir xoş dil ilə:
– Səfa gətirdiniz, Misrə, şadam mən,
Əhdinizə vəfa etdiniz, – əhsən!
Qardaşlar duaya yenə dil açdı,
Hər biri ağızından gövhərlər saçdı.
Ağılla, kamalla etdilər dua,
O səhvi, xətanı əfv edən şaha.
Dedilər: –Yəqubdan məktubumuz var!
Bax, İbn-Yəmin də qarşında durar!
Bir qardaş irəli keçdi, bu zaman,

Əlində o namə piri-Kənanndan.
Taxtının önündə qıllaraq təzim,
Öpərək naməni eylədi təqdim.
Göruncə adını atasının, şah,
Gözü yaşla doldu, çəkdi dərin ah!
Axdı ayağına gözlərindən yaş,
Durub hərəminə yollandı birbaş!
Naməni əlində tutub oturdu,
Oxudu, həsrətdən başına vurdu.
Məktubu gözünə sürtüb ağladı,
Ahı başı üstə duman bağladı.
Naməyə səpdiyi inci, yaqutdu,
Xəttini tovrata bərabər tutdu.
Gah onu tac kimi qoydu başına,
Qərq etdi gözunün qanlı yaşına.
Yəqubun gözünün işığı bu dəm,
Qılmadı kimsəni dərdinə həmdəm.
Dedi, – Qonaqlara hörmət edərək,
Süfrə döşəsinlər, versinlər xörək.
Şahın mətbəxindən xörəklər gəldi,
Nazü-nemət dolu süfrə düzəldi.
Yusif əmr verdi hər iki nəfər,
Üz-üzə oturub xörək yesinlər.
Məclisə gələrək hər iki qardaş,
Bir süfrə başında oldular həmaş.
Təsadüf Yusifə elədi kömək,
Qaldı İbn-Yəmin o məclisdə tək!
Ah çəkib, şam kimi od tutub yandı,
O ahdan Yusifin canı odlandı.
Dedi: – Bu nə ahdır, niyə qəmginsən?
Nə üçün ahından odlandı sinən?!Dedi İbn-Yəmin: – Ey izzətli şah,
Nisgilli könlümdən yüksəldi bu ah.
Mənim də qardaşım vardı bir zaman

¹ Сянахан – тҗриф сҗйляйян, дуачы.

Ki, artıq sevərdim onu hamıdan.
O günəş camallı qalsaydı əgər,
Həmaşım olardı bu gün, ey sərvər!
Dedi: – Haradadır indi qardaşın
Ki, onun qəmində axar göz yaşın?
İbn-Yəmin dedi: – Böyük hökmdar,
Deyirlər yemişdir onu canavar.
Dedi: – Ey ürəyi yaxan şəm kimi,
Mən bu gün mehriban bir həmdəm kimi,
İcazə ver, sənin yoldaşın olum,
Yusifin yerinə həmaşın olum!
Ay kimi var idi önündə pərdə,
Pərdə arxasına gedib bir yerdə,
Ay ilə müştəri kimi mehriban,
Bir süfrə başında saldılar məkan.
Şövq ilə yedilər doyunca xörək,
O gün təzələndi, demək, duz-çörək!
İbn-Yəmin etdi şah ilə söhbət,
Yusifin qəlbində coşdu məhəbbət.
Yusif də başladı sözsə-söhbətə,
O İbn-Yəmini saldı heyrətə.
Mehri, məhəbbəti yetmədi sona,
Bir çox hekayələr söylədi ona.
Rəmz ilə söz açdı babalarından,
Yaxınlıq sirrini eylədi bəyan.
İbn-Yəmin ona qulaq asaraq,
Könlündə doğurdu bir şübhə, marağ.
Yanan sinəsindən qopdu odlu ah,
Dedi: – Ey günəşdən ulu padşah!
Səni and verirəm, mən bir allaha,
Ki, bir gözlə baxır qula, həm şaha.
Nuru hər zərrədə əyandır onun,
Lütfü bir keçilməz ümmandır onun.
Bir sirri gizlətmə məndən lütf eylə

Yoxsa Yusifmisən? Düzünü söylə!
Az qaldı ki, Yusif getsin özündən,
Pərdəni götürdü sirrin üzündən.
Dedi: – O atasız, o qərib mənəm,
Qardaşlar əliylə dağlanıb sinəm!
Qul kimi möhnətlə, dərdlə satıldım,
Zindanlar küncünə bir gün atıldım.
Ata həsrətiylə möhnətə dözdüm,
Yad eldə zillətə, töhmətə dözdüm!
Bu dəm çatdı başa hicran günləri,
Yetdi bir-birinə mehrü müştəri!
Bilincə mehriban süd qardaşdılar,
Qol açıb, öpüşüb, qucaqlaşdılar!
İki gül şövq ilə oldu həmağuş,
Uçdu başlarından saat yarım huş.
Beləcə qardaşlar huşsuz qaldılar,
Xoşbəxtlik yar oldu, tez ayıldılar.
Dedi İbn-Yəmin Yusifə: – Qardaş,
Ey mənim dərdimə, qənimə yoldaş!
Sənin möhnətindən, hicran qəmindən,
Bu zalim fələyin hər sitəmindən,
Atamız qocalmış, bezmiş, yorulmuş,
O qədər ağlamış, axır kor olmuş!
Nə vaxtdır olmusan Misirdə sultan,
Nə üçün atanı bir anmamısan?!
Özünü nə üçün yüksəkdə tutdun?
Oğulluq borcunu niyə unutdun?
Yusif üzr istədi, dedi: – doğrudur,
Nə edim, allahın fərmanı budur!
Bu qədər vəfasız bilmə məni sən,
Allahın əmrinə əməl etdim mən.
İndi mən vermişəm belə bir qərar
Ki, bir də Kənanə getsin qardaşlar.
Bir tədbir görmüşəm, biləsən görə,

Çalışaq, qəzanın işini görək.
Mənə yəqindir ki, yaxındır o gün,
Atamla görüşmək olacaq mümkün.
Tezliklə bu hicran sona çatacaq,
Biz gərək o günü gözləyək, ancaq!
Qardaşlar Kənanə getdiyi zaman,
Mənimlə qalmaqçın sən bir az yuban
Çalış, bu səfərdə onlarla getmə,
Onlar qayıdacaq geri, qəm etmə!
Onlara bir hiylə quracağam mən,
Sən ancaq bu işdə incimə məndən.
Deyərəm qursunlar belə bir kələk,
Onları bu kələk sarsıtsın gərək.
Qızıldan çanağı alıb anbardan,
Gətirsin anbardar hamıdan pünhan.
Onu tutarlı bir bəhanə üçün,
Sənin barxananda gizlətsin o gün.
Sənin barxananda tapılsa çanaq,
Onlarla getməyin baş tutmayacaq!
Deyib dinlədilər, verdilər qərar,
Belə bir hiyləyə razılaşdılar.

TAXİL ÇANAĞI GİZLİ SURƏTDƏ İBN-YƏMİNİN YÜKÜNƏ QOYULUR, YUSİF ONU OĞRU ADI İLƏ QUL EDİB YANINDA SAXLAYIR

O günün səhəri şahın dilindən,
Gedib anbardara tapşırıq verən,
Çanağı gizlətmək əmrini verdi,
Bu işi anbardar başa yetirdi.
Elə ki qardaşlar hazır oldular,
Getməyə icazə istədi onlar.
Yusif də onlara mane olmadı,
Səfərə yollandı Yəqub övladı.
Səhər nəsimi tək çıxdılar çölə,
Onların sürəti oxşardı yelə.
Şahın məmurları çatıb arxadan,
Acıqla səslənib dedilər: – Dayan!
Kəsib qarşısını bu dəm karvanın
Ki, alçaq oğrular, bircə dayanın!
Yəqub uşaqları oğru adlandı,
Əlbəttə, bu töhmət açıq yalandı.
Qardaşlar başladı anda, amana:
Dedilər: salmayın bizi böhtana!
Təmiz ailədə böyümüşük biz,
Peyğəmbərlər olmuş bütün nəslimiz!
Məmurlar yükləri gəzdi bir zaman,
O qızıl çanaqdan olmadı nişan.
Çatdı İbn-Yəmin yükünə növbət,
Çanağı tapdılar onda, nəhayət!
Yoldan qaytardılar kənanlıları,
Döndülər Yusifin qəsrinə sarı.
Yusif söylədi: – Ey nankor adamlar,
Məgər yaxşılıqdan belə çıxarlar?
Hamısı dedi: – Ey ədalətli şah,
Əgər İbn-Yəmin işləmiş günah,

Yəquba bağışla, keç günahından,
O məzlum qocanın saqın ahından.
Kini, küdurəti çıxar qəlbindən,
Cavansan, qocaya güzəştə get sən!
Şah dedi: – Bu sözlər bir əfsanədir,
Sizdə oğruların cəzası nədir?!
Qardaşlar dedilər: – Ey rəhmdil şah,
Bizdə kim işləsə, belə bir günah,
Yəni oğurlansa bir kəsin malı,
Oğru o adamın qulu olmalı!
Dedi: – Bu qanunu edirəm qəbul,
Mənə İbn-Yəmin olsun bir il qul!
Hamı bu qərardan gəldi dəhşətə,
Şahla başladılar, sözə, höccətə.
Biri söylədi: – Ey xalqın əmini,
Hörmət qoy, bizə ver İbn-Yəmini!
Yoxsa, elə nərə çəkərəm ki, mən,
Bütün misirlilər gedər özündən!
Sonra qulağına qoyub əlini,
İstədi nərəyə açsın dilini.
Ağzını açanda Yusif əliylə,
Endirdi ağzına onun bir sillə.
Sonra Yusif özü çəkdi bir nərə,
Hamı huşdan gedib, sərildi yerə!
Keçdi xeyli zaman, ta ayıldılar,
Şahın məclisindən çıxarıldılar.
Xəcalət çəkdlər, sirr olmadı faş,
Getdilər Yəqubun yanına birbaş!
Möhnətkeş qocaya verdilər xəbər
Ki, İbn-Yəmindən görünməz əsər!
Qəlbində dəniz tək qəm vurdu dalğa,
Huşunu itirib düşdü torpağa.
Elə ki özünə gəldi bir kərə,
Ah çəkdi, tüstüsü qalxdı göylərə.

Gül tək yaxa yırtıb, çıxdı köynəkdən,
Lalə tək dağlandı qanlı ürəkdən.
Ağlayıb soruşdu oğlanlarından
Ki, İbn-Yəminə nə olmuş, aman?!
Oğlanlar birbəbir dedilər: – Ata,
Çıxmış İbn-Yəmin əlindən xəta!
Yükündən tapılmış oğurluq çanaq,
Cəzası olmuşdur şahla qul olmaq!
Yəqubu sarsıtdı bu qara xəbər,
Sanki sinəsinə vurdular xəncər.
Bir müddət bu ağır möhnətə dözdü,
Xəcalət, müsibət canını üzdü.
Birini çağırıb oğullarından,
Dedi: – Gəl, yanımda əyləş bir zaman,
Qələmi al ələ ədəb ilə sən,
Misir sultanına namə yaz məndən.
Yaz mənim dilimdən şahla çox dua
Ki, Yəqub əl açıb, gəlmiş qarına.
Qocayam, fəqirəm, rəhm qıl mənə,
Salma bundan artıq hicran dərdinə!
Fələyin cövründən gülşənim solmuş,
Nərgis gülü kimi gözüm kor olmuş.
Qırx il qara keçmiş gecəm, gündüzüm,
Yusif həsrətiylə gülməmiş üzüm.
Düşün ki, qarşında dilsiz bir şamam,
Oğul fəraqında yol vermə yanam!
Lütf ilə halıma mənim nəzər qıl,
Duamdan, ahımdan saqın, həzər qıl!
Yazılıb, bir zərfə qoyuldu məktub,
Misir sultanına göndərdi Yəqub.
Qasid gəlib çatdı şah hüzuruna,
Məktubu ədəblə yetirdi ona.
Yusif zərfi açıb, aldı məktubu,
Sanki, qarşısında gördü Yəqubu.

Yırtdı yaxasını, qopardı fəğan,
Tacını torpağa saldı başından.
Dəniz tək qəlbində qəm vurdu dalğa,
Yağış tək üzünü sürtdü torpağa.
Ağlayıb yalvardı bir pak allaha,
Əl açdı qul kimi uca dərgaha.
Dedi: – And verirəm səni, ey xuda,
Yəqubun gözünü tutan buluda!
Qoyma bundan artıq çəkim müsibət,
Onun didarını qıl mənə qismət.
Bu dəm vəhy gəldi: – Ey nütfəsi pak,
Görüş yaxındadır, qılma sinən çak¹.
Qaldır lalə kimi üzünü yerdən,
Atan məktubuna bir cavab yaz, sən!
Yusif durdu, saray səmtinə getdi,
Katibi yanına tez tələb etdi.
Dedi: – Gəl, qələmlə yarat bir eçaz,
Mişk ilə kafura can sözləri yaz!
Katib ki, əlinə aldı qələmi,
Xətt ustə yoluna saldı qələmi.
Qələmə əl atıb, ütarid² kimi,
Günəş üstə çəkdi bir gecə rəsmi.
Bir namə bəzədi o sahibzəka,
Məzmunu düzlükdə Xətti-üstüva.
Kağızda bir naxış saldı ki, qələm
Yusifin könlündən silindi ələm.
Katib o naməni yazıb bitirdi,
Yusif öz əliylə qasidə verdi.
Qasid şah əmrini bilərək şərəf,
O saat yollandı Kənanə tərəf.
Səadət elçisi çatdı mənzilə,
Naməni Yəquba verdi əliylə.

¹ Чак – парчаланмыш.

² Цтарид – улдуз адыдыр.

Məktubu açanda məktub oxuyan,
İlk sözü başladı allah adından.
Sonra İbrahimə oxudu salam,
Yəqubun vəsfini şərh etdi tamam.
Namənin mənalı hər bir sözündən,
Yəqub sarsılaraq, getdi özündən.
Elə ki, o qoca özünə gəldi,
Təmiz ürəyindən bir səs yüksəldi.
Dedi: – Bu naməni yazan, şübhəsiz,
Özü peyğəmbərdir, bilməliyik biz!
Yusifin yuxusu düşdü yadına,
Bu rəmzi bağladı onun adına.
Vəcd ilə söylədi oğlanlarına
Ki, tez Misrə gedin şahın yanına.
Keçin bu yollardan iti külək tək,
Axtarın Yusifi gözdə bəbək tək!

**YƏQUB ÖVLADLARI BİR DAHA MİSRƏ
GƏLİR VƏ YUSİFLƏ GÖRÜŞÜB
DEYİŞİRLƏR**

Yenə Misrə tərəf yollandı karvan,
Keçdilər sürətlə uzaq yollardan.
Misrə çatan kimi Yəqub övladı,
Şahın sarayına tərəf yollandı.
Şah dedi: – Gəlsinlər yanıma yenə,
Qardaşlar getdilər şahlıq qəsrinə.
Qonaq xatirini əziz tutdu şah,
Taxtının önündə həm oturtdu şah.
Yusif ehtiramla sözə başladı,
Dedi: – Ey Yəqubun əziz övladı!
Məndə bir ibrani namə vardır, siz
Oxuyun, şərh edin, dili bilsəniz.
Verdi xidmətçiyə zərfi bu zaman,
Qardaşlardan biri tez aldı ondan.
Elə ki, açaraq o xəttə baxdı,
Sanki, gözlərində ildırım çaxdı.
Namə tək qıvrıldı, gözü qaraldı,
Dəhşətdən bozarıb, sonra saraldı.
Verdi başqasına utandığından,
Onun da başından yüksəldi duman.
Bərbəbir qardaşlar xəttə baxaraq,
Solub saraldılar, susdular, ancaq!
Bir az düşündülər, dedilər: – Ey şah,
Yalan danışmırıq, şahiddir allah!
Bizim Yusif adlı qulumuz vardı,
Yaman tənbel idi, yeyib yatardı.
Biz onun əlindən zinhara çatdıq,
Aparıb onu bir tacirə satdıq,
Yazmışıq bu xətti o zaman ey şah,
Qırx il əvvəl olan işdir bu, vallah!

Padşah dedi: – Ey Yəqub övladı,
Verdiyiniz cavab doğru olmadı.
Yetər qələm kimi qoşa dillilik,
Yalanı doğrudan seçə bilirik.
İşiniz namə tək açıqdır, açıq!
Başınız qələm tək bıçağa layiq!
Bu namə göstərir iç üzünüzü,
Odur ki, qaradır namənin üzü.
Kim belə bir zülmü edər insana?
Nə ad vermək olar siz bivicdana?
Namənin dolaşığı sətirlərindən,
Qara bir taleyi oxuyuram mən!
Qələm tək diliniz iti olmasın,
Ney kimi içiniz yellə dolmasın!
Bu xəttin məzmunu bəllidir sizə,
Lakin doğru gəlmir dillərinizə.
Mənim bir camım var, sirri açandır,
Hər yerdə, hər zaman haqq danışandır!
Əgər kənarına barmaqla vursam,
Açıb həqiqəti, deyəcək tamam!
Şah dedi: – Gedin, o camı gətirin!
Qoy üstü açılsın hər gizli sirrin!
Bir nəfər məclisdən çıxaraq getdi,
Camı əl üstündə tez hazır etdi.
Toxundu o cama Yusif əliylə,
Sonra dodaqaltı gələrək dilə,
Dedi: – Ey qorxusuz mərdimazarlar,
Bu cam sirrinizi eləyir aşkar!
Deyir, bunların bir qardaşı vardı,
Təmiz ürəkliydi, Yusifdi adı.
Uşaqkən nur kimi onu aldılar,
Atası gözündən uzaq saldılar.
Azğınlar div kimi aparıb onu,
Mənzili etdilər bir kor quyunu!

Bir daha gördünüz, səsləndi bu cam,
Qoy, sizə şərh edim, sözünü tamam!
Deyir: – Bu zülm ilə doymayıb hələ,
Qəlbinə dağ vurub, satdılar kölə!
Onu alan şəxsə dedilər, hökmən,
Bu qulu zəncirdə, damda saxla sən!
Yəqub övladına bu iş yararmı?
Sizin məzhəbinizdə bu qayda varmı?
Qızdı günəş kimi Yusif dərinədən,
Dolu bulud kimi qopdu yerindən.
Dedi: – Ey zalımlar, söyləyin mənə,
Sizi xilas edər hansı bəhanə?!
Sizi bu Misrdə elə edim xar,
Halınıza ağlasın quşlar, balıqlar!
Qılıncla boynunuz vurulsun gərək,
Bu cəza hamıya dərs olsun gərək!
Kəsdı qılınca kimi səbrini qəzəb,
Cəlladı məclisə eylədi tələb.
Cəlladın dalınca gedərək nazır,
Etdi qılınca əldə cəlladı hazır.
Görünəcə cəlladı şah verdi fərman,
Aparın, bunlara verməyin aman!
Başladı cəlladlar durmadan işə,
Düşdü məclis əhli qorxu, təşvişə.
Hərəsi birinin boynundan dartdı,
Şahın məclisindən kənara atdı.
Şah işə gizlicə sərkərdələrə,
Çağırıb demişdi: – Bilin, bir kərə,
Məqsədim deyildir qonaq öldürmək,
Onlara qıymayın, sonunu görək!
Bundan xəbərsizdi Yəqub övladı,
Ərşə yüksəltdilər ahü-fəryadı:
– Səni and veririk haqqın özünə,
Yəqubun qan sızan ağlar gözünə!

İbrahim Xəlilin gülüstanına,
İshaqın sinədən qopan ahına!
Qəriblər halına yansın ürəyin,
Öldürmə ki, allah olsun köməyin!
Onların ahından yandı fələklər,
Ağlayıb yalvardı göydə mələklər.
Keçdi həqq onların günahlarından,
Bir mələk də gəlib allah yanından,
Yusifə yetirdi xaliqdən peyğam;¹
Ey Yusif, onlardan alma intiqam!
Vermə yazıqlara bunca əziyyət,
Yetər çəkdikləri işgəncə, zillət!
Kənandan neçə yol min müsibətlə,
Gətirib qaytardın geri zillətlə.
Biz keçdik onların hər günahından,
Rəhmə gəl, sən də ver, onlara aman!
Bu idi allahın əmri, nə etmək?
Olmazdı bu əmrin əksinə getmək!

¹ Пейъам – сифариш.

**YUSİF QARDAŞLARININ GÜNAHINI ƏFV EDİR,
ONLARA MƏRHƏMƏT GÖSTƏRİR VƏ ATASININ
VÜSALINA ÇATIR**

Allahın vəhyini Yusif eşitcək,
Camalı açıldı, təzə qönçə tək.
Buyurdu, hüzura gəlsin qardaşlar,
Onlara məhəbbət eylədi izhar.
Dil açıb, şam kimi alışdı başdan,
Sorğu-sual etdi hər bir qardaşdan.
Açdı könülləri hər bir sualı,
Soruşdu: – Necədir Yəqubun halı?
Göruncə danışır şah xoş dil ilə,
Gəldi tuti kimi qardaşlar dilə.
Dedilər: –Yusifdən ayrı düşəli,
Bükülüb qaməti, titrəyir əli.
Yusifdir diləyi, Yusifdir sözü,
Nərgis tək qəmində kor olmuş gözü.
Qırx il bu qəm ilə sinə dağlamış,
Yaz buludu kimi daim ağlamış.
İndi də itirib İbn-Yəmini,
Salmış ürəyinə onun qəmini.
Gözü yolda qalıb, ürəyi naşad,
Rəhm elə Yəquba, onu qıl azad!
Eşitcək bu sözü qardaşlarından,
Yusifdə nə taqət qaldı, nə tavan.
Səbir piyaləsi dolaraq daşdı,
Ağladı, ürəyi oda tutaşdı.
Günəş tək üzündən niqabı aldı,
Ay kimi buluddan çıxıb ucaldı.
Dedi: – Ey qardaşlar, bu cah, bu calal,
Mənimdir Misirdə bu dövlət, bu mal!
Quyuya salınmış o Yusif mənəm!
Satılıb alınmış o Yusif mənəm!

Qardaşlar başladı qan ağlamağa,
Düşdü göz yaşı tək hamı torpağa.
Taxtından enərək Yusif bu zaman,
Onlarla danışdı şirin, mehriban.
Məhəbbətlə qucdu onları bir-bir,
Sanki, heç birində yox idi təqsir.
İnsanlığ üzündən hörmət göstərdi,
Məhəbbət, ehtiram, izzət göstərdi.
Verdi hər birinə şahənə xələt,
Yarandı arada bir səmimiyyət.
Bir yerdə oturub söhbət edərək,
Qovuşdu qardaşlar südlə şəkər tək!
Babalar demişkən, düşünsən bir az,
Təmiz ürəklərdə kinə yer olmaz!
Qardaşlar söylədi Yusifə bir gün,
Sənsən böyük şahı bu yer üzünün!
Sən bizi əfv etdin ağır günahdan,
Özün əfvimizi istə allahdan!
Bilirik, etmişik böyük cinayət,
Daima çəkirik xiffət, xəcalət,
Allahın eşqinə keç bu günahdan,
İstə əfvimizi böyük allahdan!
Dedi: – Nə sızılın, nə də ağlayın,
Allahın əfvinə ümid bağlayın!
Bir daha dil açıb danışdı onlar,
Atadan, Kənandan söhbət saldılar.
Yusif cavabında dedi: – Məncə, siz
Bir daha Kənana səfər ediniz!
Qocaya bu sirri veriniz xəbər
Ki, hər şeydən agah olsun peyğəmbər!
Gətirin Kənandan Misrə atamı,
Qoy gəlsin onunla qohumlar hamı!
Səfər tədarükü görülsün deyə,
Yusif hazırladı bir çox hədiyyə!

Taxtın arxasına keçərək bir an,
Çıxartdı əynindən köynəyi sultan.
Silindi könlündən möhnəti, dərdi,
Köynəyi Yəquba töhfə göndərdi.
Xoş bir saat seçib yükləndi karvan,
Misirdən Kənana oldular rəvan.
Əzizlər bir mənzil yol getmişdilər,
Səbaya qeybdən yetişdi xəbər.
Yusif köynəyinin ətrini alsın,
Kənan mühitinə o ətri salsın.
Məhəbbət elçisi nəsimi-səba,
Çatdırdı bu ətri o gün Yəquba.
Köynəyin ətrini duyub Kənanda,
Elə bil, Yusifi tapdı bir anda.
Oğul həsrətində olsa da qəmgin,
Duyduğu ətirdən tapırdı təskin.
Xoşbəxtlik üzündən elə bu zaman,
Gəlib oğlanları çatdılar yoldan.
Müjdə gətirdilər Yusifdən ona,
Yəqubun möhnəti yetişdi sona.
Bir qızıl gül kimi köynəyi o dəm,
Qardaşlar ataya verdilər bahəm.
Qoca o köynəyi üzünə sürtdü,
Bağrına basaraq gözünə sürtdü.
Köynəkdən Yusifin ətri saçıldı,
Qocanın nərgis tək gözü açıldı.
Elə bil, yenidən cahana gəldi,
Cavan sərv kimi qəddi düzəldi.
Dedilər: – Yusifdə qalmamış qərar,
Sizi görmək üçün çəkir intizar.
İstəyir şad olub, deyib güləsisiz,
Elliklə yığışib Misrə gələsisiz!
Olub ötənləri cavanlar bir-bir,
Yəquba nəql edib qıldılar təsvir.

Qoca əmr verdi qohum-qardaşa,
Səfər tədarükü yetincə başa.
Böyük cəlal ilə Yəqub peyğəmbər,
Etdi Misrə tərəf Kənandan səfər.
Karvan son mənzilə yetişən zaman,
Yusif Misr elinə verdi bir fərman:
Bəzənsin şəhərdə qapı, darvaza,
Bütün şəhər əhli çıxsın pişvaza!
Camaat axışib gəldi hər yerdən,
Əyanlar, əşraflar çıxdı şəhərdən.
Yusifin ardınca ellər yürüdü,
Çölü başdan-başa ləşkər yürüdü.
Qırx min tamaşaçı düzüldü yola,
Misrin gözəlləri çatdı qol-qola.
Şahlar da çıxdılar şəhərdən kənar,
Yusifin yanınca bir çox tacidar,
Piyada gedirdi yüz ehtiramla,
Qulağı sırqalı bir çox qulamla.
Çavuşlar səslənib, «Yol verin!» – deyir,
Yəqub pişvazına ellər yeriyir.
Yusif atasına çatdığı zaman,
Düşdü ədəb ilə ərəbi atdan.
Sanki günəş göydən aşağı düşdü,
Yusif hörmət üçün torpağa düşdü.
Ata da dözməyib əydi başını,
Çilədi torpağa o göz yaşını.
Ata öz oğlunu bağrına basdı,
Oğul qollarını boynundan asdı.
Qucub bir-birini şirin can kimi,
Bir budaqda qoşa nardan kimi.
Sevincdən atanın göz yaşı axdı,
Ağladı, oğul da ataya baxdı.
Nə xoşdur dünyada, ah, vüsal dəmi,
Bir dəm unutturur yüzillik qəmi!

Çatdı bir-birinə oğulla ata,
Sanki, qovuşdular yeni həyata.
Sevincdən açılıb güldü üzləri,
Elə bil, lələydi, güldü üzləri.
Ata ilə oğul, xoşhal, mehriban,
Oldular cəlalla şəhərə rəvan.
Yusif şah Yəquba dedi: – Ey ata,
Sən mənimlə otur, şah kimi taxta!
Pak ürəkli qoca taxta oturdu,
Cavan şah ədəblə önündə durdu.
Yusif unutmadı qardaşlarını,
Sildi mərhəmətlə göz yaşlarını.
Qardaşlıq rəsminə edib riayət,
Bəxş etdi onlara şəhər, vilayət.
Hərəsi bir yerdə hökmdar oldu,
Yusif sayəsində bəxtiyar oldu.

**ZÜLEYXA YOL ÜSTƏ YUSİFİN QABAĞINI
KƏSİR, ONDAN MƏRHƏMƏT GÖRMÜR, EVƏ
GEDİB BÜTÜ QIRIR, ALLAHA İNAM
GƏTİRİR, YOL ÜSTƏ QAYIDIR, YUSİFİN
GƏLMƏSİNDƏN XƏBƏR TUTUR VƏ
ONDAN MEHRİBANLIQ GÖRÜR**

Könül verən aşiq bilməz qənaət,
Vüsəl şövqü artar sətbəsaət.
Bir dilək üstündə qalmaz iki dəm,
Atar yeni-yeni diləyə qədəm.
Gül ətri duyunca istər ki, görsün,
Göruncə tər gülü, çalışar dərsin.
Züleyxa yol üstə xeyli oturdu,
Yar vəsli havası başına vurdu.
Züleyxa pərəstiş edərdi bütə,
Bir gecə əyləşib bütün önündə,
Dedi: – Ey canımın qibləsi olan,
Başım ayağına enmiş hər zaman.
Sənə tapınıram illərdən bəri,
İtmişdir gözümdən görmək gövhəri.
Aç gözün, gör necə xar olmuşam, xar!
Gözümün nurunu geriyə qaytar!
Nə qədər mən qalım Yusifdən ayrı?
Bir göz ver, üzünü seyr edim, barı!
Hər zaman, hər yerdə olsam da ancaq,
Diləyim Yusifi görmək olacaq!
Yazığam, rəhm elə, kamımı ver sən,
Sonra nə istəsən, özün bilərsən.
Bu qədər canımı üzməyim yetər,
Bunca hər əzaba dözməyim yetər!
Bir həyat deyildir həyatım, inan!
Ölmək çox yaxşıdır, bu yaşamaqdan!
İnləyib başına torpaq sovurdu,

Göz yaşı torpaqda gölməçə vurdu.
Günəş bir şah kimi taxta çıxanda,
Yusif yola çıxdı atlı bu anda,
Züleyxa yol üstə qəlbi pərişan,
Yusifin yolunu kəsdi bağı qan,
Sanki, şikayəti, diləyi vardı,
Çavuşlar səsləyib dedi: – «Yol verin!»
Qulağı tutuldu səmanın, yerin.
Atların şeyhəsi göyə yüksəldi,
Qulaqlar bu səsdən cəzana gəldi.
Kimsə göstərmədi o kora marağ,
Bir hala düşdü ki, gözlərdən iraq!
Ümitsiz ürəyi oldu yüz para,
Şadlıq məclisindən düşdü avara.
Ağlayıb, sızlayıb, fəğan edirdi,
Ah çəkib, odlanıb, geri gedirdi.
Gəldi qəm evinə kama çatmamış,
Az qaldı ahından odlansın qamış.
Daş bütü gətirib qoydu önünə,
Dil açıb təsəlli verdi özünə:
– Ey izzət şişmə ağır daş vuran,
Yolumun üstündə daş olub duran,
Sən oldun baxtımı yoldan azdıran,
Bu qəmli könlümü daş ilə qıran,
Hər zaman başımı əydim səcdənə,
Könlümü, sirrimi tapşırdım sənə,
Hər iki dünyadan əlimi üzdüm,
Bir murad istəyib zillətə dözdüm.
Sən daşsan, mən daşdan qurtaram gərək,
İncini daş ilə sındıram gərək.
Dedi, sonra alıb əlinə bir daş,
Bütü Xəlil kimi sındırdı birbaş.
Bütü qırdı, çevik qalxdı yerindən,
Tamam dərdu qəmi bitdi, deyəsən.

Büt qırmaq işindən dincəldi bir az,
Qanlı göz yaşıyla aldı dəstəməz.
Üzünü torpağa qoyub ağladı,
Şəriksiz allaha ümid bağladı.
Dedi: – Eşqin ilə edər iftixar,
Bütlər, bütperəstlər, bütqayıranlar.
Nurun etməsəydi büt üzündə əks,
Pərəstiş etməzdi o bütə bir kəs.
Bütyonan mehrindən olsa bixəbər,
Onu büt yonmağa nə vadar edər?
Bütün qarşısında durub çoxları,
Büt deyil, çağırır pərvərdigarı.
Bütperəst olduğum qələtdi, allah!
Bu mənə çəkilməz möhnətdi, allah!
Mən xəta yoluna düşdüm əzəldən,
Lütfünlə bağışla bu xətanı sən!
Tərk etdim xətanı, ey pərvərdigar!
Məndən aldığımı geriyyə qaytar!
Qoy könlüm qurtarsın Yusif dağından,
Gedib lələ yığım Yusif bağından.
Yusif o səfərdən geri dönərkən,
Züleyxa yol üstə qopardı şivən:
Dedi: – «Sən olasan, o pərvərdigar
Ki, şahı qul edər, qulu hökmdar.
O xaliq ki, deyil tərifə möhtac,
Miskin bir bəndəyə bağışlamış tac.
Elə ki, bu sözü Yusif eşitdi,
Sanki, onun huşu başından getdi.
Pərdədarə dedi: Bu dua deyən
Aldı taqətini, tabımı əldən.
Dayanma, onu tez bu yoldan götür,
Mənim xəlvətimə izzətlə yetir.
Dinləyim təkliddə şərhi-halını,
Bilim keçmişini, istiqbalını.

Soruşum, etdiyi bu dua nədir
Ki, mənə bu qədər göstərdi təsir.
Darda qalmamışsa bu bədbəxt insan,
Sözündə bu qədər təsir haradan?!
Yüz can əsirgəməz bəndə o şahdan
Ki, dərdi anlayar baxışdan, ahdan.
Olar məzlumlara doğruçu səhər,
Yoldan azmışlara yolu göstərər.
Edər doğruğunun dərдинə dərman,
Verməz yalançıya, zalimə aman,
Bizim zəmanədə elə şahlar var,
Hər işdə özünə qazanc axtarar.
Pul rəngi görüncə gülümsər üzü,
Yüz məzlum ölsə də, yaşarmaz gözü.
Bir şahdan ki, pula göstərir həvəs,
Ədalət gözləmək əbəsdir, əbəs!

**ZÜLEYXA YUSİFİN HƏRƏMXANASINA GƏLİR,
ONUN DUASININ BƏRƏKƏTİNDƏN GÖZLƏRİ
AÇILIR, YENİDƏN GƏNCLƏŞİR
VƏ GÖZƏLLƏŞİR**

Varmı aşiq üçün bundan xoş bir iş,
Ola sevdiyinin ürəyi geniş.
Yarın xəlvətinə yol tapıb gedə,
Məşuqun vəsliylə könün şad edə.
Açıb dərdlərini söyləyə bir-bir,
Qalmaya qəlbində deyilməmiş sirr.
Yusif ayrılaraq öz qoşunundan,
Gəldi mənzilinə o şanlı sultan.
Pərdədar dedi: – Ey ölkə sərvəri,
Nəcib sifətləri dillər əzbəri,
Qapıda dayanmış o qoca qadın
Ki, kəsib yolunu, dedi muradın,
Əmr etdin ki, olub onunla yoldaş,
Sənin sarayına gətirim birbaş.
Dedi: «Gör hacəti varsa, qıl rəva,
Əgər dərddirsən, axtarın dəva.
Söylədi: Açmayır o ürəyini,
Mənə danışmayır öz diləyini.
Dedi: Ver icazə, yanıma gəlsin,
Nə var ürəyində desin, dincəlsin.
İcazə alınca, rəqqasələr tək,
Züleyxa xəlvətə xəlvət girərək,
Qonça kimi açdı, gül kimi güldü,
Ağzından inci tək sözlər töküldü:
Gülməyi Yusifi saldı heyrətə,
Onunla başladı sözə, söhbətə.
Dedi: – Adın nədir, nişanın nədir?
Dərдинi de görüm, dərmanın nədir?
Dedi: – Mən o gün ki, üzünü gördüm,

Dünyada tək sənə könlümü verdim.
 Canımı, könlümü vəqf etdim sənə,
 Əlimdə nə gövhər qaldı, nə xəznə.
 Verdim gəncliyimi eşqində bada,
 Qocaldım, kor oldum qəmdən dünyada.
 Sən isə bu yüksək məqama çatdın;
 Məni bir kərəlik qəlbindən atdın.
 Yusif tanıyaraq onu bu sözdən,
 Acıdı halına, yaş tökdü gözdən.
 Dedi: – Ey Züleyxa, tanıdım sənsən,
 Nə üçün belə bir hala düşmüşsən?
 «Züleyxa» – deyincə Yusif b dilbər,
 Züleyxalığından oldu bixəbər.
 Ah çəkdi, ürəkdən qopardı fəryad,
 Yıxılıb özündən getdi, çəkdi dad.
 Elə ki, özünə gəldi bir qədər,
 Yusif ləblərindən səpdi incilər:
 Dedi: – O gəncliyin, camalın hanı?
 Dedi: – Oldu sənin vəslin qurbanı!
 Dedi: – Gözündəki nur niyə söndü?
 Dedi: – Fəraqında zülmətə döndü!
 Dedi: – Sərv qəddin nədən əyildi?
 Dedi: – Hicran yükü yüngül deyildi!
 Dedi: – O tükənməz sərvətin hanı?
 Tacü taxtın hanı, şövkətin hanı?
 Dedi: – Kim hüsnündən mənə söz açdı,
 Vəsfində dilindən gövhərlər saçdı,
 Qıldım ayağına başımı nisar,
 Ona bağışladım, xəznəmdə nə var!
 Başına əzəmət tacı qoyaraq,
 Səpdim qarısında başıma torpaq.
 Qalmaq əlimdə sərvətim, malım,
 Nə deyim, görürsən, necədir halım?
 Dedi: – Nəyə vardır səndə ehtiyac,

Kimdən gözləyirsən dərdinə əlac?
 Dedi: – Ehtiyacım sənədir ancaq,
 Dərdimə əlac da səndən olacaq!
 Əgər and içərək, vədə versən sən,
 Açıb dərdlərimi söyləyəyəm mən,
 Yoxsa gətirməyəm dərdimi dilə,
 Buradan gedərəm yeni dərd ilə.
 And içdi allahın qüdrət kamına,
 Nübüvvət¹ qəsrinin pak ərkanına,
 Ona ki atəşi qıldı gülüstan,
 Xələt alıb geydi cənnət bağından.
 Dedi: – Nə diləyin olarsa məndən,
 Bil, rəva qılaram, gəlsə əlimdən.
 Dedi: – Qəbul elə bu diləyimi,
 Qaytar gəncliyimi, gözəlliyimi.
 Bir də istəyirəm açılısın gözüm,
 Hüsnünün bağından gül dərim özüm.
 Duaya başladı Yusif durmadan,
 Həyat suyu axdı dodaqlarından.
 Ölmüş camalına bəxş etdi həyat,
 Üzündən silindi qocalıq qat-qat.
 Qayıtdı bulağa axıb gedən su,
 Cavanlıq bağçası güllərlə dodu.
 Kafuru boyandı mişk rənginə,
 Ağarmış saçları qaraldı yenə.
 Oldu ağ saçları şəvə tək qara,
 Gözünə nur gəldi onun dübara.
 Əyilmiş qaməti yenə düzəldi,
 Yanağının rəngi yerinə gəldi.
 Qırx yaşdan on dördə qayıtdı birdən,
 Gənclik nemətini tapdı yenidən.
 Hüsnünü bəzədi qüdrətin əli,
 On qat gözəlləşdi dünya gözəli.

¹НЦБЦВВЯТ – пейьямбярлик.

Yusif ona dedi: – Ey gözəl nigar,
 Başqa bir mətləbin varsa, qıl izhar.
 Dedi: Bir mətləbim yoxdur dünyada,
 Diləyim bircədir, vəslindir o da!
 Gündüz sənə baxıb murada çatım,
 Gecə ayağına baş qoyub yatım.
 Sərv qamətinin sayəsində mən,
 Şəhd-şəkər əmim gülər ləbindən.
 Yaralı qəlbimə qoyaraq dərman,
 Vəslinlə kam alım mən bu dünyadan.
 Arzu çiçəyim ki saralıb soldu,
 Vəslin bulağından ona verim su.
 Yusif Züleyxaya qulaq asaraq,
 Başını aşağı saldı susaraq.
 Nə təsdiq elədi, nə qıldı inkar,
 Qeybdən ilhama oldu intizar.
 «Hə», «yox» arasında qalmışdı heyran.
 Cəbrayıl uçaraq gəldi bu zaman,
 Yusifə söylədi: – Ey şərəfli şah,
 Sənə çox-çox salam göndərir allah.
 Gördü ki, Züleyxa yalvarır sənə,
 Atmış acizliklə əl ətəyinə,
 Ahı duasını ərşə yetirdi,
 Kərəm dəryasını cuşa gətirdi.
 Vurmadıq yeni bir yara qəlbinə,
 Ərşdə siğəsi oxundu sənə.
 Sən də ümidini çıxartma boşa,
 Kəsdir kəbinini, yaşayın qoşa!
 Allahın kərəmi yar olsa əgər,
 Ondən doğulacaq qiymətli gövhər!

YUSİF VƏ ZÜLEYXA KƏBİN KƏSDİRİR, ZÜLEYXA MURADA ÇATIR

Yusifə allahdan yetişdi fərman,
 Alsın Züleyxanı o mahi-Kənan.
 Toya hazırlaşdı Yusif o saat,
 Quraraq şahlara layiq bir büsat.
 Gəldilər məclisə şahlar, əyanlar,
 İzzətlə taxt üstə tutdular qərar.
 Xəlil qanunuyla, Yəqub diniylə,
 Eşqin, gözəlliyin xoş ayiniylə,
 Züleyxa verildi Yusifə ərə,
 Yusif malik oldu nadir gövhərə.
 Hamı başlarına gövhər səpərək,
 Şah dedi, el dedi, «Toyun mübarək!»
 Ehtiram edərək hər bir qonağa,
 Yusif üzr istədi, qalxıb ayağa,
 Qıldı Züleyxanı şirin dillə şad,
 Gəlini gərdəyə göndərdi damad.
 Çıxdı pişvazına kəviz, pərəstar,
 Əyildi önündə taclar və başlar.
 Gözəl camalına olaraq aşiq,
 Verdilər bəzəklə ona yaraşiq.
 Elə ki toy bitdi, təmtəraq bitdi,
 Qonaqlar bir-bəbir evinə getdi,
 Ay saldı üzünə ənbərdən niqab,
 Yerə gümüş pərdə döşədi məhtab.
 Firuzə fələyin çatıldı tağı,
 Yandı minlər ilə ulduz çırağı.
 Fələk sürəyyadan taxdı gərdənbənd,
 Yaqutu gövhərə şəfəq etdi bənd.
 Gecənin zülməti sanki bir pərdə,
 Sirrini gizlətdi xalqın, hər yerdə.
 Xəlvətə çəkildi məhrəmlə məhrəm,

Qara pərdə ilə örtüldü hərəm.
Züleyxa gərdəkdə çəkir intizar,
Ürəyi yerində tutmayıq qərar.
Susuz ləblərinə toxunan sumu?
Həqiqətmi, yarəb, yoxsa yuxumu?
Bu sudan ətəşi sönəcəkdirmi?
Gecəsi gündüzə dönəcəkdirmi?
Gah dolub gözləri yaşla şadlıqdan,
Gah edir könlünü hicran fikri qan.
Deyirdi: «– Bu işə inanmıram mən,
Üzümə bu xoşbəxt gün doğa birdən».
Gah da öz-özünə düşünüb bir az,
Deyirdi: «– Ümidi kəsmək yaramaz!»
Qəlbini sarsıtdı bu çəkişmələr,
Üz-üzə gəldilər sevinclə kədər.
Bir də gördü, pərdə çəkildi lay-lay,
Mənzili bəzədi bir pərdəsiz ay.
Züleyxa görüncə onun üzünü,
Nuru qamaşdırdı iki gözünü.
Səbrü-qərarını əlindən aldı,
Düşüb kölgə kimi torpaqda qaldı.
Yusif əhvalına salınca nəzər,
Bildi ki, məhəbbət canını üzər,
Gətirib qızıl taxt üstünə saldı,
Baş-başa uzanıb, qoynuna aldı.
Ətrilə huşunu qaytardı ona,
Yuxudan ayıldı, bayılmış sona.
O üz ki baxmazdı Yusif bir zaman,
Daima göz yumub, qaçardı ondan,
Nə gördü: üz deyil, ay parçasıdır,
Naxışla bəzənmiş Çin xarasıdır.
Dəyməmiş o üzə bəzəkçi əli,
Huridən gözəldir cənnət gözəli.
Aldı qərarını əldən o camal,

Qucuyub öpməyə başladı dərhal.
Öpdü şəkər kimi şirin ləbindən,
Dişi tər innabı üzdü yerindən.
Vüsal süfrəsində o əziz qonaq,
Sandı ki, duzdandır o bir cüt dodaq.
Odur ki, öpüşlə başladı işə,
Duz ilə başlanar yemək həmişə.
Duzundan daddıqca şövqi çoxaldı,
Qolların kəmər tək belinə saldı.
O kəmər altında zəhmət çəkmədən,
Nişan tapdı nadir bir xəzinədən.
Birinci tapmağa tələbi vardı,
Xəznədən incini sədəf axtardı.
Qoydu qarşısına o şirin dilli,
Gümüş bir mücürü, ağzı qıfıllı.
Nə o mücürüyə bir əl uzanmış,
Nə onu xəznədar yada inanmış.
Saldı o qıfıla yaqutdan açar,
Açıb qoydu ona bir dürri-şəhvar.
Ərgəvan şaxəsi qopdu yerindən,
İki gül ayrıldı biri-birindən.
Atını darısqal meydana saldı,
O qədər çapdı ki, sustalıb qaldı.
Bir at baş aparsa meydanda əgər,
Nəfəsi tənqiyər, nalları düşər.
Gecəykən yuxudan qalxdı bir susuz,
Su üçün bulağa getdi yuxusuz,
Hərçənd ki əvvəlcə bulaqda batdı,
Su içib qayıtdı, yerində yatdı.
İki qonça vardı bulaqda qoşa,
Səhər nəsimiyə çatdı baş-başa.
Birisi açıldı, digəri qaldı,
Açmayan açanın içinə daldı.
Yusif qonça dərdi hüsnün bağından,

Gördü incisini deşməmiş zaman.
Dedi: «Necə qaldı bakir bu gövhər,
Qonçan açılmadı, açıldı səhər?»
Dedi ki, Əzizdən qeyri görməmiş,
O isə bağımndan qonça dərməmiş.
Şöhrətdə nə qədər olsa da qoçaq,
Bu kimi işlərdə süst idi ancaq.
Mən səni yuxuda gördüm uşaqlıq,
Adını, yerini soruşdum səndən.
Mərhəmət göstərib, şad etdin məni,
Sən mənə tapşırıdın bu xəzinəni.
Qorudum, etmədim bir kəsdən hərası,
Kimsə gövhərimə vurmadı almas.
Şükürlər olsun ki, həmən əmanət,
Bu gün çatdı sənə bütöv, səlamət.
Qorxu qılıncına olsam da hədəf,
Qoymadım etsinlər incimi tələf.
Yusif bu sözləri eşidən zaman,
Yüksəldi gözündə o mahi-taban.
Dedi: – «Ey huridən, mələkdən gözəl,
Sən bunu istərdin, neçə il əvvəl?
Bununçünmü məndən intiqam aldın?
Məni böhtanıyla zindana saldın?»
Dedi: – «Üzr istərəm, mən o zamanlar,
Məhəbbət dərdinə oldum giriftar.
Canım əriyirdi eşqin odundan,
Könlümün dərdinə tapmazdım dərman.
Səndəki gözəllik, məlahətli üz,
Şövqimi artırdı hər gün birə yüz.
Eşqin oldu məni yoldan çıxaran,
Etdim, etdiyimə oldum peşiman.
Öldürsən, məzəmmət etmərəm səni,
Lakin üzürlü tut, bağışla məni.

Bir günah ki ona eşq olub səbəb,
Məşuqun könlündə doğurmaz qəzəb.

¹ Щярас – горху.

ZÜLEYXANIN MƏHƏBBƏTİ YUSİFƏ QALİB GƏLİR VƏ ONUN ÜÇÜN XÜSUSİ İBADƏTXANA TİKDİRİR

Xoşbəxt o kəsdir ki, aşiq yaranmış,
Sevib-sevilməkdə şöhrət qazanmış.
Eşqdə sədaqət göstərsə əgər,
Hər aşiq sevilər, kama yetişər.
Züeyxa könlünü eşqə vermişdi,
Hörmətlə, kədərlə gün keçirmişdi.
Hələ uşaq ikən gülüzlü canan,
Gəlinciyi bilib canlı bir insan,
Yar kimi sevərdi olsa da uşaq,
Eşqbazlıq idi oyunu ancaq.
İki gəlinciyi qoyub yan-yana,
Deyərdi: – «Bu, aşiq olmuşdur ona».
Elə ki tanıdı sağdan solunu,
Öyrəndi oturub-durmaq yolunu,
Gördü macəralı yuxu o nigar,
Yusifin eşqinə oldu giriftar.
Öz doğma yurdundan düşdü dərbədən,
Misir ölkəsinə elədi səfər.
Gəldi öz şəhrindən Yusif şəhrinə,
Qərq oldu, düşərək eşqin bəhrinə.
Yusifin eşqiylə tutuşdu oda,
Verdi gəncliyini ümidlə bada.
Qocaldı, eşqdən döndümü? – Haşa!
Kor oldu, istədi hüsnə tamaşa.
Gözləri açıldı, gənc oldu yenə,
Dünya tabe oldu onun eşqinə,
Nə qədər yaşadı, sevdi, sevildi,
Vəfani həyatın mənası bildi.
Ondakı tükənməz vəfa, nəhayət,
Yusifin qəlbinə qıldı sirayət.
Yusif o gözələ elə vuruldu

Ki, özü-özündən xəcalət oldu.
Elə məftun etdi onu dilaram,
Bir an görməsəydi, tutmazdı aram.
Yanıdan durmazdı bir an ayağa,
Üz-üzə qoyardı, dodaq-dodağa.
Şənlik tarlasını qərq etdi suda,
Ehtiyac duyuldu hər ləhzə oda.
Züleyxa gözündə açıldı pərdə,
Həqiqət nurundan pay aldı bir də.
O günəş, qəlbinə elə ovutdu
Ki, hətta Yusifi onda unutdu.
Bəli, ömür boyu o məsum nigar,
Məcəzi bir eşqə oldu giriftar!
Həqiqət günəşi parlayan zaman,
Bütün maneələr qalxdı aradan.
Həqiqət cəzbəsi daha yüksəkdi,
Ona təsir edib, ardınca çəkdi.
Bir gecə Yusifin qaçdı yanından,
Yıxılıb dursa da, qaçdı o canan.
Yusif arxasınca qovdu cananı,
Tez tutmaq istədi o, Züleyxanı.
Arxadan ətəyin cənginə saldı,
Köynəyi cırılıb əlində qaldı.
Züleyxa söylədi:— «Neçə il əvvəl,
Sənin köynəyini cırdım ey gözəl!
Bu gün o qisası sən məndən aldın,
Cırıb, köynəyimi bu günə saldın.
Aramızda bir fərq olsa da əgər,
Köynəyi cırmaqda olduq bərabər».
Yusif Züleyxaya nəzər salaraq,
Bildirdi ki, istəyir doğru yol tapmaq.
Kaşanə tikdirdi onun adına,
O kaşanə oldu ibadət-xana.
Firuzə kərpicdən çatıldı tağlar,

Fərşi behişt kimi həmişə bahar.
Mühəndis çalışıb göstərdi hünər,
Bəzədi fərşindən səqfinə qədər.
Bacadan səadət nurunu saçdı,
Xoşbəxtlik qasidi qapısını açdı.
Tağları hurinin başına bənzər,
Ölsün qürfəsinə¹ salan bəd nəzər.
Şüşəsi əksindən günəş nur almış,
Kölgə, o sarayın həsrəti qalmış,
Rəssamlar orada çox zəhmət çəkir,
Qələmlə divara ağaclar əkir.
Hər şaxə üstündə bir quş oturmuş,
Dimdiyini yumub, boynunu burmuş.
Naxışlar çəkilməmiş taxça-rəfinə,
Asılmış yüzlərlə qəndil səqfinə.
Yusif Züleyxanın əlindən tutdu,
Gətirib, orada taxta oturtdu.
Dedi: – «Mənə qarşı mərhəmətindən,
Nə qədər ömrüm var, xəcalətəm mən.
O zaman ki mən qul, sən xanım idin,
Adıma möhtəşəm saray tikdirdin.
Nə qədər ki vardı əlində imkan,
Ona bəzək vurdun cəvahiratdan.
Mən, cavab olaraq iltifatına,
Tikdirdim adına ibadət-xana.
Get, ibadət elə o bir allaha
Ki, qələmçəkəndir hər bir günaha.
Sənə yoxsul ikən sərvət yetirdi,
Zəif qoca idin, cavanlıq verdi.
Nur gəldi yenidən iki gözünə,
Rəhmət qapısını açdı üzünə.
Bir ömür qatlaşdın dərdə, hicrana,
Xaliqin lütfü ilə çatdın canana.

¹ Гцрфя – ейван. Ложа.

İndi bir sözümə qılıb itaət,
Otur, xaliqinə elə ibadət».
Züleyxa şah kimi taxta oturdu,
Xadiqə ibadət dəstgahı qurdu.
Allahın fəzlindən alaraq imdad,
Yaşadı Yusifin vüsaliyla şad.

**YUSİF ANASINI VƏ ATASINI YUXUSUNDA GÖRÜR,
ONLARIN DƏVƏTİNİ QƏBUL EDİB ALLAHDAN
ÖLÜM İSTƏYİR, ZÜLEYXANI İZTİRABA SALIR**

Həsrətdə qalanda bəxt olsa əgər,
Özü gözləmədən vüsala yetər.
Tale pərisiylə olub həmağuş,
Hicran dərdlərini edər fəramuş.
Qəm, qüssə tozunu könlündən silər,
Şadlıqla yaşayar bir neçə illər.
Birdən üz döndərər səadət ondan,
Xəzan küləyi tək yenə də hicran,
Əsər, viran qoyar vüsəl bağını,
Qırar xoş arzunun qol-budağını,
Züleyxa Yusifə çatıb aldı kam,
Qıldı yar vəsliylə könlünü aram.
Üzünə səadət güldü, oldu şad,
Yaşadı dünyanın qəmindən azad.
Lakin vüsəl dövrü yetişdi sona,
Qırx yaşa çatınca o gözəl sona,
Cavan ağac kimi hey barla doldu,
Dalbadal bir neçə övladı oldu.
Onun arzusunca dövr etdi fələk,
Qalmaq könlündə daha bir dilək.
Bir gecə mehraba Yusif əydi baş,
Yuxu hücum çəkdi bəxtinə birbaş.
Gördü ki, hər tərəf nura büründü,
Atası, anası gözə göründü,

Dedilər: – «Hardasan? Bizi tap, oğul!
Ayrılıq qoymamış bizdə tab, oğul!»
Bu yuxu əlindən qərarı aldı,
Canına ayrılıq atəşi saldı.
Yusif öz Turundan uzaqlaşaraq,
Əbədi aləmə meyl etdi ancaq.
Çıxıb bu aləmin dar səhnəsindən,
Sirli bir aləmə yollandı həmə.ən.
Bu fəna mülkünü tərk etsin deyə,
Bəqa mehrabına əl açdı göyə.
Dedi: – Ey başlara qoyan ulu tac!
Səndən hacətini istər hər möhtac!
Məni əziz tutdun hamıdan artıq,
Başıma tac ilə verdin yaraşlıq.
Bu fani dünyadan doymuşam cana,
Şahlığın sonu da fənadır, fəna!
Könlüm əbədiyyət mülkünü istər,
Vəslinə yetməkçin mənə yol göstər!
Din yolunu tutan hər bir xeyirxah,
Sənin astananda dayanar, allah!
Məni də naqislər əlindən qurtar,
Qoy tutum kamillər səfində qərar!
Züleyxa bu sirri eşitdi, yandı,
Elə bil varlığı oda qalandı.
Bildi ki, bu dua qəbul olacaq,
Məhəbbət bağında güllər solacaq.
Yusif kamanından atılan bir ox,
Hədəfə dəyəcək, buna şübhə yox!
Köçüb bir daxmaya geyindi qara,
Pərişan zülfünü tökdü ruxsara,
Saldı kədərindən üzünə cırmaq,
Sovurdu başına kül ilə torpaq!
Ayrılıb sevincdən qəmə yar oldu,
Həmdəmi göz yaşı, ahü-zar oldu.

Dedi: – «Ey dərdlilər dərdinə dərman,
Yaralı sinəyə məlhəm qoyansan!
Nakamı murada çatdıran sənsən,
Bağlı qapıları açan özünsən!
Əlinlə açılar bütün müşküllər,
Səndən şəfa tapar sınıq könüllər.
Silən sinəmizdən firqət dağını,
Mum kimi əridən möhnət dağını,
Dərdü-qəm əlindən ürəyi qanam,
Bu gün öz işimə özüm heyranam.
Yusifin dərdinə mən necə dözüüm?
Yusifsiz dünyanı görməsin gözüüm!
Züleyxaya onsuz həyat nə gərək?
Əvvəlcə o deyil, mən ölüm gərək!
O ölsə, ömrümün gülşəni solar,
Onsuz yaşamağın nə mənası var?
Vəfa qanununa sığışmaz, əlbət,
Ki, aşiq yaşasın, ölsün məhəbbət!
Əgər məni ondan ayıracaqsan,
Ondan əvvəl apar məni dünyadan.
Mən onun eşqiylə diriyəm ancaq,
Onsuz istəmirəm dünyada qalmaq».
Gecəni gündüzə qatıb o gündən,
Ağlayıb, sızlayıb, getdi özündən.
Bəli, hər kəsin ki, ürək dərdi var,
Gecəsi, gündüzü bir rəngdə olar.

YUSİF VƏFAT EDİR, ZÜLEYXA İSƏ HİCRAN DƏRDİNƏ TAB GƏTİRMƏYİB HƏLAK OLUR

Bir gün səhər-səhər Yusif oyandı,
Üzündən hər tərəf nura boyandı,
Şahlıq libasını geyinib həmə, n,
Atlanmaq qəsdilə çıxdı evindən.
Ayaq üzəngiyə qoyduğu zaman,
Cəbrayıl söylədi: – «Tələsmə, dayan!»
Mələyin əlində bir alma vardı
Ki, cənnət bağına bəzək vurardı.
Almanı Yusifə verdi həmin an,
İyləyib almanı, Yusif verdi can!
Çatdı damağına ətri cənnətin,
Oldu müsafiri əbədiyyətin.
Yusif tərək edincə fani cahanı.
Aləmi çulğadı xalqın fəğanı.
Bütün xalq ağlayıb, fəğana gəldi,
İnilti sədası göyə yüksəldi.
Züleyxa söylədi: – «Nədir bu fəğan?
Nə olmuş ağlayır yer ilə göy qan?»
Dedilər ki: –Yusif, o mehriban şah,
Taxtını tabuta döndərmişdir, ah!
Köçərək bu fani dünya evindən,
Tapmış əbədiyyət mülkündə vətən.
Eşitcək bu sözü o nazlı dilbər,
Sanki, varlığını qarət etdilər,
Özünü sərv tək torpağa saldı.
Üç gün kölgə kimi torpaqda qaldı.
Dördüncü gün isə bir an ayıldı,
Yusif soruşdu, yenə bayıldı.
Üç kərə bu əməl olundu təkrar,
Üç gün tamam huşsuz qaldı o nigar!
Nəhayət özünə gəldi bir təhər,

Yenə də Yusifdən istədi xəbər!
Bildirdi nə yataqda onu görən var,
Nə də tabutunu bir götürən var!
Hər kəsdən soruşdu, dedilər ancaq,
Xəznə tək Yusifi udmuşdur torpaq!
Züleyxa bu zülmü görcək fələkdən,
Yırtıb yaxasını, çıxdı köynəkdən.
Yarıq sinəsindən sanki yol açdı,
Gizli od qəlbindən şölələr saçdı.
Alov püskürdükcə yarıq yaxadan,
Yanğı azalmayıb, artdı hər zaman,
Dırnaqla üzünə rəqəm yazırdı,
Sanki qan axmaqçın arxlar qazırdı.
O arxlardan axıb sızıldıqca qan,
Səməni bəzədi, sanki, ərğəvan.
Dırnağı üzünü elə qanatdı,
Gözünün bəbəyi al qana batdı.
Daş vurdu döşünə, gah da dizinə,
Sillələr yağdırdı qanlı üzünə,
Gah gümüş üstündə əqiq bitirdi,
Gah lalə üstündə nilfər yetirdi.
Əl atıb başına saçını yoldu,
Başına döyməkdən qolu yoruldu.
Sərvən bağçasında qalmadı reyhan,
Lakin usanmadı sünbül yolmaqdan,
Yanan ürəyindən hey fəğan çəkdi,
Qəmli sinəsindən əl-aman çəkdi
Ki, taxtın bəzəyi o Yusif hanı?
Məzlumlar köməyi o Yusif hanı?
Bu qəmli dünyadan köçdüğü zaman,
Əcəl şərbətini içdiyi zaman,
Elə tələsmiş ki, gözləməmiş mən,
Görüşüb öpəydim üzəngisindən.
Başını yasdıqda görmədim, aman!

Üzündən tər çiçək dərmədim, aman!
Dəydi vücuduna qafil ox əgər,
Niyə mən sinəmi etmədim süpər?
Taxtaya çevrildi o şah üçün taxt,
Taxta oldu şahlıq taxtından xoşbəxt.
Mən güləb tökmədim ağlar gözümdən,
Cismini yumadım o güləblə mən.
Boyunu kəfənə tutan zamanda,
Önündə səcdəyə gedən bir anda,
Niyə o kəfəni tikmədim özüm?
Canım sap olaydı, iynəsi gözüm!
Qəmi ürəkləri büryan edəndə,
Məhmili dünyadan köçüb gedəndə,
Niyə fəğanımla aləm dolmadı,
Dilim məhmilinin zəngi olmadı?!
Onda ki açdılar torpaqda yataq,
Oldu o incinin sədəfi torpaq.
Niyə süpürmədim mən o torpağı,
Mənzilim olmadı onun qucağı?!
Əfsus, itirdiyim fürsətə əfsus!
Əfsus, bu çəkdiyim möhnətə əfsus!
Gəl canım, gör məni, məhrumam necə?
Fələyin əlində məzlumam necə?
Məndən uzaqlaşdın, bir yad etmədin,
Görüşünlə məni sən şad etmədin.
Vəfa belə olmaz, ey vəfadarım!
Yar yarı unutmaz, sevimli yarım!
Məni xatirindən silib, tərək etdin,
Qan, torpaq içində buraxıb getdin.
Sancdın ürəyimə elə bir tikan,
Qəbrimdən o tikan bitəcək, inan!
Sən elə bir yerə etmisən səfər
Ki, geri dönməmiş ordan bir nəfər.
Əlacım budur ki, uçum, yüksəlim,

Qanadlı quş kimi yanına gəlim.
Deyib bu sözləri, məhmil istədi,
Məhmili gül kimi üzü bəzədi.
Axıtdı gözündən sel kimi qan-yaş,
Yusifin qəbrinə yollandı birbaş.
Orada yox idi yarımdan nişan,
Yalnız bir tərəcik gördü torpaqdan.
O torpaq üstünə qəlbi mələlli,
Düşdü sayə kimi günəş camallı.
Qəbri göz yaşıyla gövhərə tutdu,
Saralmış üzüylə saf zərə tutdu.
Gah başından öpdü, gah ayağından,
Ah çəkib, vay deyib, qopardı fəğan:
– Ey gül rüşəsi tək torpaqda qalan,
Mənəm torpaq üstə gül kimi solan!
Xəznə tək torpağa getdin birinci.
Mən torpaq üstünə səpirəm inci.
Sən özün su kimi hopdun torpağa,
Məni bir çöp kimi atdın qırağa.
Fərağın cismimi qər q etdi qanda,
Xəyalın odladı məni bir anda.
Od vurdun canıma «çör-çöpdür» – deyə,
Tüstüsü burulub, yüksəldi göyə.
Göz açıb, baxmadı tüstümə bir kəs,
Gözdən su səpmədi üstümə bir kəs.
Ağlayıb, köksünü sürtürdü yerə,
Ölüm arzuladı haqdan yüz kərə.
Həsərdən tükəndi səbri, qərarı.
Əyildi ki, öpsün o tək məzarı,
İki barmağını gözünə atdı,
Qoşa nərgisiri oyub çıxartdı.
Onları torpağa saldı o dilbər,
Dedi: – Yaş torpaqda nərgis xoş bitər.
Bir göz ki gül üzün görməyəcəkdir,

Bu bağda o gözlər nəyə gərəkdir?
Rəsmidir, əzizi ölən adamlar,
Tabutu üstündə gözün çıxarar.
Düşmüşdü tabutdan ayrı o nigar,
Qıldı gözlərini qəbrinə nisar.
Sövkədi qəbrinə qanlı üzünü,
Can verib həyata yumdu gözünü.
Xoşbəxtdir, o aşiq ki verəndə can,
Vüsal müjdəsini alar canandan.
Dostlar hadisədən olub xəbərdar,
Gəlib, matəmində qan ağladılar.
Yusifə tutmuşdu matəm nə qədər,
Ona da o qədər yas tutdu ellər.
Yasının yasında oturdu hamı,
O nakam gözələ yas qurdu hamı.
Ağlayıb oxşamaq yetinçə sona,
Dedilər verilsin gərək qüsl ona.
Necə yaz yağışı yuyar bir gülü,
Yudu göz yaşıyla onu Mısır eli.
Səmənlə şaxəsindən çıxan qönçə tək,
Cisminə verdilər kəfənlə bəzək.
Üzündən sildilər hicran tozunu,
Yusifin qəbrinə qoydular onu.
Bu xeyri görməmiş heç kəs ölümdən
Ki, öluncə canan tutsun əlindən.
Bu şirin dastanı nəql edən ustad,
Qılmış qocalardan bu hədisi yad
Ki, Yusif ölərkən Mısır ellərində
Basdırıldı Nilin bir sahilində.
Digər sahilini çulğadı bəla,
Qırdı insanları qəhətlik, vəba.
Qəbri köçürdülər digər sahilə,
Burada yüz bəla üz verdi elə.
Nəhayət, verdilər belə bir qərar.

Daş tabut içinə onu qoysunlar.
O zaman qır ilə suvandı tabut,
Nil çayı dibinə tullandı tabut.
Gör necə iş qurdu fələk onlara.
Yenə də ayırdı öləndən sonra.
Sonsuz kin var imiş çərxin zatında,
Asudə qoymadı torpaq altında.
Birini qərq etdi eşqin gölündə,
Biri susuz qaldı hicran çölündə.
Nə gözəl demişdir eşqə diz çökən.
Eşqdən dünyada min ziyan çəkən,
Hər kəsin ki eşqi kamala çatmış,
Rahət yaşamağın daşını atmış.
Qara məzarda da olsa məskəni,
Yenə para-para olar kəfəni.
Xoşdur aşiq üçün dözüb hicrana,
Ölərək yetişsin vəsli-canana.
Çoxları dünyaya demiş – «Əlvida!» –
Hamıdan mərd öldü ancaq Züleyxa.
Əvvəl gözlərini oydu o nigar,
Sonra cananına can qıldı nisar.
Rəhmətə qərq olsun belə bir aşiq,
Tapsın cananından gözləri işiq.

FƏLƏKDƏN ŞİKAYƏT

Fələk qıvrılıbdır sanki əjdəha,
Daima hazırdir bizi udmağa.
Olmuşuq əlində çərxin giriftar,
Əjdəha kamından çıxmaqımı olar?
Hər kəsə vurmuşdur fələk bir yara,
Hələ bir kimsəyə qılmamış çara.
Heç kəs olmamışdır zülmündən xilas,
Dağını görməyən sinə tapılmaz!
Sanma ki, hər ulduz birər çıraqdır,
Mərdlərin köksünə vurulan dağdır.
Minlərlə dağ vurub qoymamış məlhəm,
Nə məlhəm axtarır, nə də çəkir qəm.
Qaranlıq gecədə fələyə baxsan,
Görərsən, nur süzür yüz min bacadan.
O nurdan bizlərə bir fayda yetməz,
Qəmli könlümüzü bir an şad etməz.
Gündüzlər şir kimi görünər bir rəng
Gecələrsə olar xallı bir pələng.
Gecələr pələngdir, gündüzlərsə şir,
Gör, bizə nə qədər zülmü yetişir.
Yeri var bəxtimdən mən qan ağlayam
Ki, şirlə, pələnglə bir çuvaldayam.
Ey fələk! Bir kəslə dostluq etsən sən,
Mütləqə axırda üz döndərərsən!
Bu yeddi asiman çox dolanmışdır,
Ay, günəş, ulduzlar işıqlanmışdır,
Hamısı səninlə əlbirdir onlar,
Tor qurub, can quşun etmişlər şikar.
Bu yazıq quşcuğaz, hələ də, inan,
Götürə bilməmiş bir dən o tordan.
Cisimlər ayrılar biri-birindən.
Qovuşar əslində hər şey yenidən,

Can quşu ayrılar yuvadan o dəm,
Qalar dənsiz, susuz qəm ilə həmdəm,
Fələyin işinə diqqət et bir az,
Bu qədər zülm edər, əsla yorulmaz!
Mehrinə inanan sadə səhər tək,
Şəfəq kimi axşam qan udsun gərək!
Qəmsiz yaşamamış bir an da insan,
Ömrü başa verir matəmlə dövrən,
Bağın seyrinə çıx olanda bahar,
Dalıb tamaşaya, bu sirri axtar!
Nə üçün qönçənin bağı qan olmuş?
Hər çiçək torpağın üstündə solmuş?
Niyə gül, köynəyi para-paradır?
Ağzı od püskürür, bağı yaradır?
Kim vurub yıxmışdır sərvə-rəvanı?
Qanda qərğ eləmiş kim ərgəvanı?
Zülfü pərişandır sünbülün nədən?
Yaşarmış nərgisin gözü şəbnəmdən?
Bənövşə geyinmiş matəm qarası,
Lalənin bağında hicran yarası.
Qəlbi şaxə-şaxə olan sənubər,
Cisminə günəş hey xəncər endirər!
Çəkilməmiş qızıl gül bağına min dağ,
Səmənin üzünə salınmış dırnaq.
Küləkdən ağaclar qəmli rəqs edər,
Quşların səsinə qəm var dağ qədər.
Qumrunun şivəni tutmuş hər yanı,
Deyər: – «Bu dünyada rahatlıq hanı?»
Min dastan oxuyur şaxədə bülbül,
Deyər: – «Xoşbəxt odur ki, aşiq deyil».
Göyərçin boynunu etmişdir çənbər
Ki, çıxmaz çənbərdən salim bir nəfər.
Düşün, bu dünyada belədirsə yaz,
Onu xəzan ilə özün et qiyas!

Payızda əsdikcə soyuq ruzigar,
 Saralıb tökülər yerə yarpaqlar.
 Bu soyuq, ayrılıq əlamətidir,
 Yarından ayrılan yar həsrətidir.
 Ayrılıq qəmindən saralar üzlər,
 Adətdir, vüsali ayrılıq izlər.
 Bağı şaxta vurmuş, solmuş gülzara,
 Qarğa yasa gəlmiş əynində qara.
 Düzəltmiş, lüt qoyub hər bir budağı,
 Tavus quyruğundan qarğa ayağı.
 Nəstərən başından düşmüşdür ləçək,
 Yanarsan, narvəni lüt-üryan görcək.
 Bağa bəzək verən o nar ağacı
 Ki, başında vardı ləldən yüz tacı,
 İndi narlar gülür, içinə baxsan,
 Görərsən orada yüz piyalə qan.
 Şamama – bostanın, bağın bəzəyi,
 Geyinmiş əyninə sarı köynəyi,
 Saralıb-solubdur üzündə qubar,
 Yarından ayrılmış, çəkər intizar.
 Buz örtüb çeşmənin üstünü bərk-bərk,
 Zireh düzə bilmir ləpədən külək.
 Çinar əl-qol açıb qaçmış bir zaman,
 İndi donub qalmış bağda soyuqdan.
 Əlini qoltuqdan çıxara bilməz.
 Sınar qürurundan, lakin əyilməz!
 Yazı elə keçir, payızı belə,
 İnsanlar doğulur, ölür qəm ilə!
 Bu aləmdə qəmsiz yaşayan varmı?
 Pərişan bir könül heç açılarmı?
 Dünyada şadlıqdan yoxdur bir əsər,
 Olsa da, üzünü görməmiş bəşər.
 Bir başı sevdaya salsa məhəbbət,
 Olacaq nəsibi ayrılıq, həsrət.

Rahatlıq fikrini çıxar başından,
 Düşünmə ki, bir an şad olacaqsan.
 Şad görün, ürəyi dağlı olsan da!
 Baş əymə, zəncirə bağlı olsan da!
 Dünyada bir şeyə vurulsan əgər,
 Salsa məhəbbəti qəlbində əsər,
 Bir gün atacaqsan həsrətlə onu,
 Hicranla yetəcək hər işin sonu.
 Çalış, bu zənciri ayağından aç!
 Faydasız arzular kəməndindən qaç!
 Əgər sən qaçmasan, onlar qaçacaq,
 Səni yıxmaq üçün əl-qol açacaq.
 Fələk, sən yatanda, bil, ayıq qalar,
 Sənə verdiyini geriə alar!
 Vurar ayağına bir daş o qoçaq,
 Qaçış meydanında olarsan çolaq.
 Bu daş zərbəsindən qıçın axsasa,
 Alarsan əlinə ağacdən əsa.
 Əgər bir budağı qırarsa külək,
 Paya vurmaq ona eləməz kömək!
 Zərbə taqətini əlindən alar,
 Qüvvətli əlində tutarsız qalar.
 Əlini hər işə atsan belə sən,
 Faydalı heç bir iş gəlməz əlindən!
 Əlindən çıxmışsa əlinin kiri,
 Tələş fayda verməz, burax tədbiri!
 Gözündən nur getmiş, nə ümidlə sən,
 Görməyən gözünə sürmə çəkirsən?
 Bunu etmişsənsə adət özünə,
 Çalış, sürməni çək, görən gözünə!
 Bir göz ki, kor olmuş, düşünsən bir az,
 Firəngi eynəklə sağaltmaq olmaz!
 Ağzında gümüşdən «sin»lə oxşayan,

¹ Син (с) щярфи шяклиндя йазылдыьындан шаир саьлам

Ləbin miqdarında «lam» və «bey»¹ sayan,
 Dişlərin şəddəsi çox seyrəlibdir,
 Tökülən qalana üstün gəlibdir.
 Sən isə danışıb güldüyün zaman,
 Onlara çəkirsən pərdə dodaqdan.
 O qədər əfəlsən, o qədər sərtsən,
 Bütün vücudunla belə şikəstsən.
 Canın bir üzvündə tapdıqda illət,
 Hər yerdə dərdindən açırsan söhbət.
 Cisminin bir yeri əskilən zaman,
 Dördəlli tutursan fani dünyadan.
 Nə üçün bu sirrə etmirsən iqrar
 Ki, hər kəs nə əkmiş, onu da yığar!
 Dünyanı sanaraq əbədi mənzil,
 Olmursan oradan köçməyə mayil.
 Məgər o dünyadan yoxdur xəbərin
 Ki, ona bağlıdır xeyrinlə şərrin.
 Qorxuram ki, əcəl çatdığı zaman,
 Könlün ayrılmaya yenə dünyadan.
 Canında yüz arzu, dilək, vəsvəsə,
 Ölüm, həyatının kökünü kəsə.
 Əcəl qədəhini içəsən, ancaq
 Bircə arzun ola sən in – yaşamaq!
 Eşitdim Calinus, o böyük insan
 Ki, onun mislini görməmiş cahən,
 Canı boğazına çatan bir gündə,
 Demişdir ki: «Ey, kaş, gözüm önündə,
 İynə gözü qədər dəşik olaydı,
 Məzardan dünyaya gözüm baxaydı».
 O qədər şirindi gözündə həyat,
 Bir iynə gözündən axtardı nəcat.

Üzünə elə bir qapı aç bir gün,
 Sabahın aləmi ondan görünsün.
 Keçməsin belə bir arzu könlündən!
 Ki, fani aləmə baxasan hərdən.
 Dünya bir başmaqdır, ayağı sıxar,
 Onun yüz çınqıllı, qumlu dağı var.
 Çalış, o başmağı at ayağından.
 Atmasan, yorulub, yolda qalarsan.
 Göyün pərdəsindən döşə payəndaz,
 Bunca pərdəsizlik sənə yaraşmaz!
 O pərdə dalında sonsuz işıq var
 Ki, hər zərrəsindən bir günəş parlar.
 Yüksəl, hər arzudan, diləkdən əl çək!
 Günəşə qovuşub yox ol zərrə tək!
 Əgər yoxa çıxsan, xilas olarsan,
 Ayrılıq qəmindən, hicran dağından!

дишляри она охшатмышдыр.

¹ «Ябъяд» щесабы иля «с» щярфи 30, «б» щярфи ися 2-дир ки, бирликдя 32 дишин сайыны эюстярир.

**İDRAK ƏLİ KAMALA ÇATMAQ CİLOVUNDA,
MÖHKƏM VƏ İRADƏ AYAĞI CƏHALƏTDƏN
QAÇMAQ YOLUNDA BƏRQƏRAR OLAN ƏZİZ
OĞLUMA NƏSİHƏT**

Ey ağıllı bala, ədəbli oğul,
Daima allahın pənahında ol!
Atalıq borcumdur, məni eşit sən!
Çalış, bəhrə götür nəsihətimdən!
Sənin yeddi, mənim yetmiş yaşım var,
Sən gəncsən, mən isə gücsüz, ixtiyar!
Getmiş günüm, həftəm, ay, ilim bada,
Yanıram keçmiş saldıqca yada.
İndi mən əkinə başlasam, inan!
Güldən artıq bitər tarlamda tikan.
Nə qədər çalışıb, çapalasan mən,
Faydalı heç bir iş gəlməz əlimdən.
Çalış, tut nə qədər qolda gücün var,
Səadət çətrinin altında qərar.
Bir iş gör ki, xeyir çıxsın qarşına,
Səadət yağışı yağsın başına.
Əvvəlcə, biliyə göstərib həvəs,
Cəhlin, nadanlığın rişəsini kəs.
Bilir insanların, mənəcə, hər biri
Ki, cahil ölüdür, alimsə diri.
Özünü ağıllı sayan bir insan,
Ölülərlə yoldaş olmaz heç zaman!
Sənə bu sirri də bilmək gərəkdir
Ki, elm sonsuzdur, ömür gödəkdir.
İki yol dünyaya gəlməyir insan,
O elmi öyrən ki, mahir olasan!
İşdə biliyinə xalqı inandır
Ki, əməlsiz bilik, gülsüz tikandır!
Kimya elmini bilsən də əgər,

Nə xeyri, etməsən öz misini zər?
Əməl xələtilə özünü bəzə,
Saxla bu xələti həmişə təzə!
Bir əməl ixlasdan olarsa ari,
Çəkər arifləri xamlığa sarı.
Xam işdən bir fayda görməmiş insan,
Halvanın xamından azarlanarsan.
Sən ixlas sahibi oldunsa əgər,
Ayıq ol, bu yolda vardır yüz xətər.
Yeməyə, geyməyə qul olma, əlbət,
Qarnına, əyninə az elə xidmət.
İstidən, soyuqdan saxlayır libas,
Kişisən, kişiyə bəzək yaraşmaz!
Paltarın palazdan olarsa əgər,
Səni yüz fitnədən xilas eyləyər.
Tülkü tək geyinsən yumuşaq paltar,
Dərini başından tez çıxararlar.
Şirniyə aldanma, gəl, mənə inan!
Şəhdi zəncir olub, tutar yaxandan!
Bu qanlı dənizdə acılığa döz,
Sədəfin bağına inciləri düz!
Kimin süfrəsinə barmaq uzatsan,
Yumruğunla vurma onun başından!
Birin düzünü dadmışsan əgər,
Salma duzdanına pis gözlə nəzər.
Ehsan ver, heç zaman unutma bunu
Ki, hər bir sərvətin yetişər sonu.
Dostlara borc vermək məsləhət deyil,
Borc vermək dostluğun qayçısıdır, bil!
Çalış, dostun yükü ağır olmasın,
Borc əyər belini hər bir insanın.
Bəxşişin həddini bilməsən əgər,
Yoxsulluq axırda qəddini əyər.
Dosta can qurban et, lakin hər zaman,

Ayıрмаğı bacar, dostu düşmandan.
Dost odur ki, daim vəfah olsun,
Qəlbi sədaqətin nuriylə dolsun.
Alsın ağır yükü sənin çiyindənən,
Köməyinə çatsın yorulanda sən,
Əlindən yapışsın darda qalanda,
Oduna su səpsin canın yananda.
Qoşulsan bilmədən yaman bir işə,
Düşsün sənin üçün fikrə, təşvişə.
Necə çıxararlar tükü xəmirdən,
Qoruyub çıxarsın səni təhqirdən.
Yaxşılıq yoluna səni sövq etsin,
Özü də bu yolda səninlə getsin.
Belə dost tapılsa, qulu ol, oğlum!
Ar deyil olmağın dostu qul, oğlum!
Yoxsa dost tutmadan ömrü ver başa,
Yaman dostdan isə dostsuz, tək yaşa!
Çəkmə zəmanənin dərdini, şad ol!
Dünyanın qəmindən çalış, azad ol!
Həyatda çoxdursa faydalı peşə,
Qüvvəni sərf elə daim bir işə!
Gecəni gündüzə qatıb hər zaman,
Çalış, öz peşəndə mahir olasan!
Olmazsa dünyada peşən, sənətin,
Bekar gəzmə, əgər varsa qeyrətin.
Kitab oxumağı çalış, qıl adət,
Çünki kitabdadır əsl səadət!
Alimlər haqqında məşhur məsəl var;
Alim gorda, bilik kitabda qalar.
Tənhalıq küncünün şurudur kitab,
Bilik səhərinin nurudur kitab!
Muzdsuz, minnətsiz ustadlıq edər,
Bağışlar bilikdən sənə min gövhər.
Özü dilsiz ikən deyər sirləri,

Ağıllı bir dostdur, libası dəri.
İçi qonça kimi dolmuş varaqla,
Hər varağında var inci tabaqla.
Rəngli bir dəriyə bürünmüş özü,
Qiymətli gövhərdir, lakin hər sözü!
Üz-üzə sövkəmiş səhifələri,
Hər biri mişk üzlü gözəl bir pəri.
Vursa dodağına barmaq bir nəfər,
Onları bir rəngdə, bir üzdə görər.
Min lətifə söylər, hamısı əlvən,
Məna inciləri səpərlər haman.
Gör, onlarda necə ibarələr var,
Yunan hikmətinə işarələr var.
Sənə gah tarixi izah edərlər,
Gah da gələcəkdən verərlər xəbər.
Şer dəryasının cumub dibinə,
Mirvari tökərlər ağlın cibinə.
Gah da bir dost kimi tutub əlindən,
Haq sözlə edərlər gözünü rövşən.
Mənim hər sözümə assan da qulaq,
Sən öz məqsədindən əl çəkmə ancaq,
Məqsədə yetməyin olmazsa mümkün,
Zəhmətdən, təlaşdan əl çəkmə bir gün!
Dil açıb bir sirri dediyin zaman,
Xeyrini, şərini unutma bir an.
Bir quş qanad açıb, uçsa qəfəsdən,
Yenidən sən onu tuta bilməzsən.
Ürəyində varsa şək-şübhə əgər,
Etmə hikmətləri dilində əzbər.
Tük qədər olsa da zərif bir hikmət,
Qaranlıq ürəyə yol tapmaz, əlbət!
Naşı sufilərlə dostluğu burax,
Xamın xam iş gələr əlindən ancaq!
Ağıllı işlərdən qoyarlar səni,

Bağından dərərlər kal-kal meyvəni.
Meyvələr ayrılrsa kal-kal ağacdən,
Dəyməzlər qiyamət qopsa da, inan!
Əlin ki qızıldan, gümüşdən boşdur,
Boş əli bir pirə uzatsan, xoşdur!
Pirə sidq əlini uzatsan əgər,
Səadət olacaq sənə müyəssər.
Sən də İsa kimi həmişə tək yat!
Təkliyi əlindən buraxma, heyhat!
Gecə sübhə qədər yatmamaq, inan!
Yaxşıdır bir huri qucub yatmaqdan.
Gülxəndə isti gül üstə yatsan sən,
Xoşdur o yumuşaq yorğan-döşəkdən!
Qorxursan ki, nəfsin baş alıb getsin
Xətə meydanında azğınlıq etsin.
Bağla ayağına zənciri, evlən,
Nəfsin tərپənməsin bir də yerindən!
Bir qızı almağa etdikdə niyyət,
Yetir hüsnünə yox, nəfsinə diqqət!
Qadının həyadan qızarsa üzü,
Birinci gözəldir dünyada özü.
Bir üz ki naməhrəm gözdən saqınar,
Pərdədə olsa da, günəş hüsnü var.
Şahların hüzuru yanar bir oddur,
Çalış, tüstü kimi oddan uzaq dur.
Oddan yüksəlsərsə işıq məşəli,
Uzaqdan faydalan, getmə irəli!
Qorxuram o oda məftun olasan,
Həyat işığından məhrum qalasan.
Vəzifə axtarma, əgər aqlın var
Ki, gah təyin edib, gah çıxararlar.
Elə bir kürsüdə oturma ki, sən
Başqası qaldırsın səni yerindən.
Çalış, azad yaşa, mənəsbə uyma!

Yüz mənəsbə olsa da, sən məhəl qoyma!
Qüruru başından çıxar, huşyar ol!
Hər kəsin yanında təvazökar ol!
Sünbül ki baş alıb göyə yüksələr,
Başına orağın zərbəsi dəyər.
Dən isə sakitcə səpilər yerə,
Quş alıb qaldırar onu göylərə.
Nə qədər məqamın olsa da yüksək,
Başını dik tutma, qürurdan əl çək!
Kiçiklərlə otur, qazan etibar,
Rəqəmin qiyməti sıfırla artar.
Bir şeyi vəd etmə, etdin, qıl əməl,
Vədə xilaflıqdan, ey oğul, çək əll
O xaliq ki, bizə bəxş edib nemət,
Demiş: vədə verdin, əməl et, əlbət!
Öyünmə, əfəllər kimi, atanla,
Sən öz hünərinin oğlu ol, bala!
Tüstü doğulsa da atəşdən əgər,
Nə fayda, onda yox nurdan bir əsər!
Atanı xatırla yalnız xəlvətdə,
Könlünü şad elə, saxla hörmət də.
Nasehdən nəsihət eşidəndə sən,
Gərək toxum kimi cana əkəsən.
Sözü bir qulaqdan eşidər nadan,
O saat çıxarar digər qulaqdan.
Torpaqda qalmadan toxum göyərməz!
Sədəf dərhal sudan inci yetirməz!
Məsəl var, babalar deməmiş əbəs,
Bircə söz deyilsə əhlə olar bəs.
Qəzanın dənizi coşarsa əgər,
Yurdsuz bir qurbağa nə edə bilər?
Səadət axtarsan, fani cahanda,
Allahdan əlini üzmə bir an da!

KİTABIN BİTMƏSİ

Cami! Ariflərə üzünü döndər,
Bu qədər ki xamlıq etmişsən, yetər!
Yetkin ol, düşsən də qara torpağa,
Azad ol, özünə özün ol ağa!
Lakin, təbiətdə belə qayda var;
Hər meyvə kal ikən budaqda qalar.
Elə ki, dəyməyə başladı həməni,
Tökülər, başına daşlar dəymədən!
Ariflər əlindən naz-nemət al,
Xamlara nə əl aç, nə də məhəl sal!
Tamahın kökünü kəs qənaətlə,
Tələbin qolunu sındır hümmətlə.
Qənaət mülkündə bir ev tik, otur,
Simurğ ol, üzletdə aşıyanə qur!
Dil aç, məzlumların vəsfində danış,
Alçaq əməllərdən qaçmağa çalış!
Şahlara baş əymə çörək üçün sən,
Yoxsa çörək deyil, qapaz yeyərsən!
İlin dörd fəslinə diqqət ilə bax,
Zəmanə onlarla dolanır, ancaq!
Bildirin, bu ilin yazını düşün,
Payızı eynidir, baxsan büsbütün!
Yaylar da eynidir, diqqət et bir az,
Onları sadəcə ayırmaq olmaz!
Nə qədər ecazkar olsa da təkrar,
İnsanın təkrardan zəhləsi qaçar!
Düşün öz xeyrini, əl çək ziyandan,
Varlığın bəhəri yoxluqdur, inan!
Çalış, boş fikirlər yormasın səni,
Ürəyin olmasın divlər məskəni.
Cahilə söz-söhbət açma eşqdən,

Kor gözü çıraqla aç bilməzsən!
Hər cür pis əməldən çalış, uzaq dur,
Təriqət əhlinin şüarı budur!
Nəfsin şişə kimi olmazsa təmiz,
Tutmaz xatirini ariflər əziz.
Ömrünün çırağı bir püflə sönər,
Başındakı ağıl tüstüyə dönər.
Canından qaranlıq gəncliklə getmiş,
Gününü qocalıq nura qərq etmiş!
Çatmışdır zülmətin, korluğun sonu,
İşıq bürümüşdür indi yolunu.
Zülmətdə yetmədin murada bir dəm.
Bu işıqlı yolda addımla möhkəm.
Bəlkə də, çatasan o xoş mənzilə
Ki, vəfa qoxusu oradan gələ.
Saçın ağarmışsa, bu ki ar deyil!
Saçı ağ olanın üzü ağdır, bil!
Hər cür süniliyi çıxar qəlbindən,
Saçını boyama başqa rəngə sən!
Başına düşmüşdür qocalıqda qar.
O qardır, əriyib gözündən axar!
Ağla, tövbə üçün gözdən axıt su,
Onunla qəlbindən qara rəngi yu!
Qəlbindən qaranı yuya bilməsən,
Nə xeyir görərsən qara əməldən?
Qələmi at yerə, əlin titrəyir,
Varağı cır, tulla, fikrin hərzədir!
Fikir çırağında qalmamış işıq,
Təbin bağçasında yoxdur yaraşlıq.
Əlində tutaraq qarğa ayağı,
Nə üçün gəzirsən bu gözəl bağı?
Yerişdə tovsu yamsılayırsan,
O ayaq, bu yerləş deyildir asan.
Vəhmdən, xəyaldan qurtarmağın, bil,

¹ Цэлят – тянцалыг, эушянишинлик.

Əlacı şerlə söz demək deyil!
Hanı böyük ustad? Hanı Nizami?
Hanı onun nəzmi, incə kəlamı?
Bu gün pərdədədir böyük sənətkar,
Təbinin gövhəri hər yerdə parlar.
O bu gün pərdədə olsa da özü,
Pərdəsiz demişdir mənalı sözü.
Pərdəli sözlərin nə mənası var?
İnsan tək-cə sirri qəbrə aparar.
Hər sirrə vaqifdir şəriksiz allah,
Başqa cür düşünmək sayılır günah.
Bu qorxunc aləmdən ümidini kəs,
Qüdsiyyət bağının seyrinə tələs!
Bu fani dünyadan gözünü çəkən,
Tapar əmn-amanlıq ərşində məskən.
Qəlbindən şübhəni-şəkki qoparsan,
Vəhdət sirlərinə bir yol taparsan.
Yolun qorxuludur, mənzilin uzaq,
Götür yolun üçün özünlə ərzaq.
Aqillər əliboş etməzlər səfər,
Karvanda pəhləvan olsan da əgər.
Ariflər demişkən, oruc tutmaqdan
Məqsəd qənaətdir çörəyə, inan!
Qoca arvadların işidir namaz,
Onlar nə etdiyini özü də qanmaz.
Kişisən, çalış, bir könül al ələ,
Ariflər desinlər sənə: «Bax belə!»
Elə bir könül ki şərh edib keçdim,
Vəsfində qiymətli incilər deşdim.
Elə bil könülü axtarsan əgər,
Mənim mürşüdümdən tutarsan xəbər...

Çox şükür ki, yaman olsa da dövran,
Sona çatdırıldı bu gözəl dastan!

Könlümün min dərdi, min qəmi vardı,
Nəzmin, qafiyənin meydanı dardı!
Fərağət mülkünə arxalanaraq,
Girdi bu məclisə cəsarətlə bax,
Əl çəkdi dünyadan, qəmlə ötüşdü,
Çıxdı çətinlikdən düz yola düşdü.
Dizimdən baş yükü çəkildi yüngül,
Gizli yükdən azad olundu könül!
Qələm bir at kimi baş alıb getdi,
Gah Həbəş, gah Rumda xoş mənzil etdi.
Çapdıqca arxada qaldı əsərlər,
Hazıra qayıbdən verdi xəbərlər.
Nə qələm vurandan qaçdı bir kərə,
Nə gözlük elədi ona məsxərə.
Tibet mişki ilə doluydu dəvat,
Yazmaqda qələmə göstərdi imdad!
Təblənin ağzını möhürlədi mum,
Mumsuz təblə olar mişkdən məhrum!
Varaqlar qurtardı pərişanlıqdan,
Bir yerə yığılıb, oldular divan.
Yüz varaq bir cildə yığışdı gül tək,
Onları dağıtmaz bir daha fələk!
Qoy artsın bu gülün ətri dəmadəm,
Yaşasın, nə qədər yaşayır aləm!
Eşq ilə yazılmış bu kitaba bax!
Aşıqdən, məşuqdan danışıq ancaq!
Oldu tuti kimi yediyim şəkər,
«Yusif və Züleyxa» adlandı əsər!
Bəzənmiş, necə bir yaşıl gülüstan,
Hüsnü ziyadədir İrəm bağından!
Onun hər dastanı bir gülüstandır,
Hər sözü dillərdə bir dastandır!
Minlərlə gül açmış o gülüstanda,
Yüz nərgis uyumuş naz ilə onda.

Onun hər nöqtəsi çiçəkdir, güldür,
Hər bir ibarəsi şeyda bülbüldür.
Kafur lövhəsində mişkdən hər xətt,
Vermiş kölgə kimi işığa ziynət!
Onun mətnindəki gözlü hərflər,
Mənaca dalğalı dənizə bənzər.
Axar hər tərəfə o bulaqlardan,
Lətafətlə dolu sular durmadan.
Xoşbəxt o kəsdir ki, ola bəxti yar,
Tuta o bulağın üstündə qərar!
Dağıla qəmləri baxdıqca suya,
Könlündən kədərini tozunu yuya.
Boy ata canından sərv tək vəfa,
Əl açıb göylərə eləyə dua.
Allahın mərhəmət sərəçməsindən,
Bu susuz canımı siyrab edim mən,
Bu tər çiçəkləri qucuyan zaman,
Yadından çıxmasın bu qoca bağban.
Qələm bu lövhədə döndü nəqqəşə,
İlin axırında yetirdi başa.
Tarixi səkkiz yüz səksən doqquzdan,
O yana keçmədi bir gün də, inan!
Beyt-beyt saydım, bitdikdə əsər,
Dörd min rəqəmini aşdı beytlər.
İlahi! Aşıqlar xatirinə sən,
Bu arzu, diləyi qəbul et məndən!
Bu təzə gəlinin dadına haqla,
Onu hər eybdən, qüsurdan saxla!
O böyük sultana qıl onu qismət
Ki şir sifətlidir, aslan təbiət!
Xüsusən, o bəxti cavan hökmran
Ki, adı Aslandır, ləğəbi Aslan!
Mərdlik meydanında göstərmiş hünər,
İki şir demişdir ona igidlər!

Biri tamah adlı divdən qorunar,
Biri aslanlarla sərپəncə vurar!
Adını rəmzlə çəkdim mən onun
Ki, yaman gözlərdən amanda olsun!
Yoxsa, necə onun müdrək gözündən,
Gizlədə bilərdim bu gövhəri mən?
Təbi şər deməkdə tükü tən yarar,
Qələmi o tükdən atlas toxuyar!
Salar könülləri şeriylə tora,
Aşiqi çatdırar xoş arzulara.
Çəkər aşıqların qəlbini bəndə,
Gözəllər ləbini döndərər qəndə.
Göydən nazil olan bir işıq kimi,
Adıyla xətm etdim bu kitabımı!
Bütün insanları keçirdim gözdən,
Ondan başqasına yol tapmadım mən.
Nə qədər dünyada dolanır dövrən,
Canı sağlam olsun, qəlbi şadman!
Nə varsa, allahdan qeyri, unutsun,
Onun kərəmini nəzərdə tutsun!
Sözünü qurtardın sən dua üstə,
Cami! Allahından mərhəmət istə!
Qara iş öyrənmə öz qələmindən,
Qəlbini təmiz yu göz yaşınla sən!
Bu çöldən keçərkən qələmini at,
Qara fikirləri başından çıxart!
Dilini sükutla cəzalandır sən
Ki, sükut yaxşıdır söz söyləməkdən!

Son

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

Bir neçə söz	
Xıtab.....	
Eşq fəzilətinin bəyanı və əsərin nəzmə çəkilməsinin səbəbi.....	
Söz fəziləti çəməmindən gül toplayıb dəstə düzəltmək və əsərin nəzmə çəkilməsi səbəbinin tamamlanması teli ilə onu bağlamaq.....	
Qeyb gecə məclisində Yusif camalının şəminin işıqlanması və Adəmin könül pərvanəsinin o atəşə yanması dastanı...	
Yusif camalının fidanı qeyb gülzarından həyat bağçasına gətirilir və Yəqubun göz yaşı Züleyxanın könül eşqi ilə onu bəsləyir.....	
Camal günəşinin tüluyu ilə məğrib ölkəsi məşriq olan Züleyxanın əsli-nəsəbi haqqında	
Yusif camalı günəşinin qılıncını Züleyxa ilk dəfə yuxuda görür və qında olan bu qılıncı öldürülür.....	
Səhər nəsimi əsərək Züleyxanın yuxulu nərgiz gözlərini açır və gecəki rəyanın xəyalından qönçə kimi ürək qanını udub dodaqlarını möhürləyir.....	
Züleyxanın əhvalını görən kənzilər həyəətə düşür və eşq düyünü dayənin barmaqları ilə açılır.....	
Züleyxa Yusifi ikinci dəfə yuxuda görür və eşq onu cünun uçurumuna çəkir.....	
Züleyxa üçüncü dəfə Yusifi yuxuda görür. Adını və yerini bilir və ağla gəlir.....	
Qonşu padşahlar Züleyxaya elçi göndərir və Züleyxa ümitsizlikdən sarsılır.....	
Züleyxanın atası Misir Əzizinin yanına elçi göndərir və Züleyxa eşqini ona bildirir və Əziz onu qəbul edir.....	
Misir tərəfdən qəbul nəsimi əsir və Züleyxa kəcavəsini gül qönçəsi kimi o ölkəyə aparır.....	
Züleyxa çadır deşiyindən Misrin Əzizini görür və aldan-	

dığını bilib fəryad qoparır.....	
Züleyxa Misrin Əzizi ilə birlikdə Misrə gəlir və misirlilər onu qarşılıyıb başına tabaq-tabaq cəvahir səpirlər.....	
Züleyxa Yusif fəraqında gün keçirir və ahu-nalə edir...	
Qardaşları Yusifə həsəd aparır və atalarından onu ayırırlar.....	
Yusif günəşin, ayın və on bir ulduzun ona səcdə etdiyini yuxusunda görür və bu yuxu qardaşlarının ona qarşı həsədini artırır.....	
Yusif atasından ayırmaq üçün qardaşlar məsləhətləşirlər. Qardaşlar Yusifi çölə aparmaq üçün atalarından icazə istəyirlər.....	
Qardaşları Yusifi səhraya aparır və zillətlə onu quyuya salır.....	
Misirə gedən karvan quyunun başına çatır və Yusifi oradan çıxarır.....	
Malik Yusifi Misrə çatdırır, padşah onların gəlməsindən xəbər tutur və Əzizi onları qarşılamağa göndərir.....	
Yusif Nil çayında çimir və calal ilə Misir padşahının bargahına yola düşür.....	
Züleyxa şah sarayı qarşısında Yusifi görür və tanıyır...	
Yusif qullar bazarında hərraca qoyulur, Züleyxa onu çox baha qiymətə özünə qulluğa alır.....	
Ad qəbiləsinin başçısının qızı Yusifin yanına gəlir, ona eşq elan edir, Yusifin nəsihəti ilə tərki dünyaya olur.....	
Züleyxa Yusiflə müsahib olur və ona xidmət edir.....	
Yusif Züleyxaya özünün quyuya salınma əhvalatını söyləyir.....	
Yusif çoban olmağı arzu edir.....	
Züleyxa Yusifdən vüsal tələb edir və Yusif onu rədd edir.....	
Dayə Züleyxadan yanib əriməsinin səbəbini soruşur...	
Züleyxa dayəsini Yusifin yanına göndərir, ondan vüsal istəyir, Yusif isə onu rədd edir.....	

Züleyxanın özü Yusifin yanına gedir, ona yalvarır, lakin Yusif onun təklifini yenə də rədd edir.....

Züleyxa Yusifi bağa göndərir və öz eşqi ilə onu təqib edir.....

Kənizlər Yusifə yaxınlaşır, onun diqqətini cəlb etmək istəyirlər, Yusif nəsihətlə onları düz yola dəvət edir.....

Züleyxa dayəsinin yanına gedir və Yusifi yola gətirmək üçün ondan tədbir istəyir.....

Dayə saray tikdirir, hər yeri Yusif və Züleyxanın şəkli ilə bəzətdirir.....

Züleyxa Yusifi yenə saraya dəvət edir və ondan vüsəl istəyir.....

Züleyxa Yusifi yeddinci otağa gətirir, ondan murad istəyir, Yusif onu rədd edir.....

Yusif Züleyxanın əlindən qaçır, Əziz onu görür, lakin Yusif sirri açmır, Züleyxa Yusifə böhtan atır və Əzizi inandırır.....

Əziz Yusifi cəzalandırmaq istəyir, Yusif yalvarır, iki aylıq uşaq Yusifin günahsız olduğunu iqrar edir.....

Züleyxanın eşqi dillərə düşür, Misir qadınları onu məzəmmət edir, Züleyxa eşqində haqlı olduğunu sübuta çalışır.....

Züleyxa əyan xanımlarını Yusifə vasitəçi salır, onlar Yusifə həm Züleyxanın, həm də özlərinin məhəbbətini bəyan edirlər.....

Misir qadınları Züleyxanı Yusifi zindana salmağa təhrik edirlər, o da razı olur.....

Züleyxa Yusifin zindanda olmasından kədərlənir və ona çatmaq üçün yollar arayır.....

Züleyxa Yusifin fəraqında ağlayıb inləyir, dayəsi ilə bərabər gecə zindana gəlir, uzaqdan gizləncə Yusifin camalına tamaşa edir.....

Züleyxa hər gün qəsrin damındakı sürfəyə çıxıb zindana tamaşa edir, onunla təsəlli tapır.....

Yusif zindandakılara xeyirxahlıq göstərir, onların yuxusunu yozur, zindandan aparılan iki nəfərə sifariş verir, onlar isə bu sifarişi unudur.....

Misir padşahı gördüyü yuxunu yozmaq üçün Yusifi yanına çağırır və onunla misir arvadları arasında baş verən macəranı yoxlamağa başlayır.....

Yusif zindandan çıxır, Misir padşahı ona hörmət edir, Əzizi Misr ölür, Züleyxa tək qalır.....

Əzizin ölümündən sonra Züleyxanın ahü-zar etməsi və Yusifin fəraq oduna yanması.....

Züleyxa Yusifin yolu üstə qamışdan alaçıq tikdirir, yoldan keçən Yusif qoşununun ayaq səsindən təsəlli almaq istəyir.....

Yusif şahlıq taxtına əyləşir, qardaşları acliq üzündən taxıl aparmaq üçün Misrə gəlirlər.....

Qardaşlar Kənana qayıdır, əhvalatı atalarına söyləyirlər.....

Yusif qardaşları ikinci dəfə Misrə gedir və İbn-Yamini aparırlar.....

Taxıl çanağı gizli surətdə İbn-Yaminin yükünə qoyulur. Yusif onu oğru adı ilə qul edib yanında saxlayır.....

Yəqub övladları bir daha Misrə gəlir və Yusiflə görüşüb deyişirlər.....

Yusif qardaşlarının günahını əfv edir, onlara mərhəmət göstərir və atasının vüsəlinə çatır.....

Züleyxa yol üstə Yusifin qabağını kəsir, ondan mərhəmət görmür, evə gedib bütü qırır, allaha iman gətirir, yol üstə qayıdır, Yusifin gəlməsindən xəbər tutur və ondan mərhəmətlik görür.....

Züleyxa Yusifin hərəmxanasına gəlir, onun duasının bərəkətindən gözləri açılır, yenidən gəncləşir və gözəlləşir.....

Yusif və Züleyxa kəbin kəsdirir, Züleyxa, murada çatır.....

Züleyxanın məhəbbəti Yusifə qalib gəlir və onun üçün xüsusi ibadət xana tikdirir.....

Yusif anasını və atasını yuxusunda görür, onların dəvətini qəbul edib Allahdan ölüm istəyir, Züleyxanı iztiraba salır.....

Yusif vəfat edir, Züleyxa isə hicran dərdinə tab gətirməyib həlak olur.....

Fələkdən şikayət.....

İdrak əli kamala çatmaq cilovunda, möhkəm və iradə ayağı cəhalətdən qaçmaq yolunda bərqərar olan əziz oğluma nəsihət.....

Kitabın bitməsi.....